موسوعة الأحاديث النبوية

د نبوي حديثونو له موسوعې څخه غوره شوي حديثونه

المنتقى من موسوعة الأحاديث النبوية

پښتو | بشتو

ح جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات ، ١٤٤٦هـ

جمعية خدمة المحتوى الاسلامي
المنتقى من موسوعة الأحاديث النبوية - بشتو. / جمعية خدمة
المحتوى الاسلامي - ط١. .- الرياض ، ١٤٤٦هـ
٤٨٣ ص ؛ ..سم

رقم الإيداع: ١٤٤٦/١٦٥١٤
ردمك: ٩٧٨-٦٠٣-٨٥٢٤-٩٩-٢

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام جمعية الربوة رواد الترجمة المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع
الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Tel: +966 50 244 7000
info@islamiccontent.org
Riyadh 13245- 2836
www.islamhouse.com

المنتقى

من

موسوعة الأحاديث النبوية

اللغة البشتو

إعداد القسم العلمي

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات

جمعية الدعوة وتوعية الجاليات بالربوة

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام جمعية الربوة رواد الترجمة المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Tel: +966 50 244 7000
info@islamiccontent.org
Riyadh 13245- 2836
www.islamhouse.com

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سريزه

الحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم على نبينا محمد، وعلى آله وصحبه أجمعين، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين، أما بعد:

تر ټولو لوی شی چې یو مسلمان ورته باید پاملرنه وکړي هغه د الله تعالی له کتاب څخه وروسته د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سنتو: لوستل، پکې غور او تدبر کول، زده کول او پرې عمل کول دي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي: «تركتُ فيكم أيُّها الناس، ما إنِ اعتصمتم به، فلن تضلُّوا أبدًا: كتاب الله، وسُنَّة نبيِّه» "اې خلکو، په تاسو کې مې (دوه څیزونه) پرېښي دي، تر څو مو چې پرې منګولې لګولې وي هیڅکله به بې لارې نه شئ:(هغه) د الله تعالی کتاب او د هغه د نبي سنت دي)". دا حدیث امام مالک روایت کړی دی، او الله تعالی فرمايلي دي: {وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا} (او رسول چې تاسو ته څه درکړي، نو هغه واخلئ او له څه نه چې هغه تاسو منع کړي یاستئ، نو تاسو منع شئ) [الحشر[٧]]. له همدې امله په(ګڼو) ژبو د اسلامي منځپانګو د خدمت ټولنه او په ربوه کې د لړکیو د پوهاوي ټولنه هڅه کوي چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د احادیثو موسوعه چمتو کړي او ګڼو ژبو ته یې وژباړي.

او د الله تعالی (په توفیق سره) د هغو حدیثونو یوه ټولګه و ټاکل شوه چې یو مسلمان ورته د خپل دین او دنیا په چارو کې اړتیا لري، (دا حدیثونه) د معنی او مفاهیمو له لنډې تشریح، استدلال او فایدو بیانولو سره د یو کتاب په بڼه چمتو شول چې د: **«المنتقى من موسوعة الأحاديث النبوية» یعني (د نبوي حدیثونو له موسوعې څخه غوره شوي حدیثونه)** په نوم یادیږي. دا (حدیثونه) د نړۍ ټولو مشهورو ژبو ته ژباړل شوی، چې محتوا یې ټولو ته فایدوره تمامه شي او د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنت ټول بشریت ته د دوی په ژبو ورسیږي.

له الله تعالی څخه غواړو چې دا کار په خپل دربار کې قبول او منظور کړي او خاص د هغه د رضا لپاره یې اخلاصمند وګرځوي او هر هغه چا ته اجر ورکړي چې د دې په چمتو کولو، ژباړلو او خپرولو کې یې مرسته کړې ده.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد

(1) – عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ».
وفي لفظ للبخاري: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى». [صحيح] - [متفق عليه]

له عمر بن الخطاب رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «دار و مدار د عملونو په نيت سره دی او هر انسان ته يوازې هغه څه حاصل دي چې د هغه نيت يې کړی وي، نو د چا هجرت چې د الله او د هغه د رسول لپاره وي، نو هجرت يې د الله او د هغه د رسول لپاره دی، او د چا هجرت چې د دنيا لپاره وي تر څو يې تر لاسه کړي، او يا د ښځې لپاره چې نکاح يې کړي، نو هجرت يې د هغه څه لپاره دی چې نيت يې کړی وي». او د بخاري الفاظ داسې دي: «بېشکه دار و مدار د عملونو په نيتونو سره دی، او د هر انسان لپاره هغه څه دي چې هغه يې اراده کړې وي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بيانوي چې هر عمل ته اعتبار په نيت سره ورکول کيږي، او دا حکم په ټولو عملونو کې عام دی، خواه که عبادات وي او يا معاملات، نو چا چې په خپل عمل سره د کومې ګټې اراده وکړه، نو له هغې ګټې پرته ورته بل څه نشته او ثواب يې هم نه کيږي، او چا چې په خپل عمل سره الله تعالى ته د نږدې والي اراده وکړه نو په عمل به يې اجر او ثواب تر لاسه کړي که څه هم هغه يو عادي عمل وي، لکه خوراک او څښاک.
بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم په عملونو کې د نيت اغيزه داسې بيان کړه چې سره لدې چې په ښکاره به عملونه سره يو شی وي، خو چا چې په هجرت او وطن پرېښودلو سره د الله د رضا اراده وکړه، نو هجرت يې شرعي او د الله تعالى په نيز قبول شوی هجرت دی او د نيت د اخلاص له امله ورته ثواب ورکول کيږي، او چا چې په هجرت سره د دنيوي ګټې اراده وکړه، نو له هجرت څخه يې له همغې ګټې پرته چې نيت يې کړی وي بل څه په لاس نه راوړي او هېڅ اجر او ثواب ورته نشته.

د حديث له فايدو څخه:

۱. په اخلاص ټینګار، ځکه چې الله تعالی له عملونو څخه هېڅ شی نه قبلوي مګر هغه چې د هغه د رضا لپاره وي.

۲. هغه عملونه چې الله تعالی ته پرې نږدې والی کیږي، که چېرته یې بنده د عادت له مخې وکړي نو هېڅ ثواب ورته پرې نشته، تر دې چې الله تعالی ته پرې د نږدې والي نیت وکړي.

(4560)

(2) – عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ» متفق عليه.

ولمسلم: «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«چا چې زموږ په دین کې نوی شیان را پیدا کړل چې له هغې څخه نه وي، نو هغه مردود دي». [بخاري او مسلم روایت کړی].

او د مسلم په روایت کې دي: **«چا چې یو کار وکړو چې په هغه باندې زمونږ امر نه نو هغه مردود دی».** [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم بیانوي چې چا په دین کې کوم شی له ځانه جوړ کړ او یا یې داسې یو عمل وکړ چې له قرآن او سنت نه پرې دلیل نه وي، نو هغه یې په خاوند مردود دی او الله جل جلاله ته د منلو وړ ندی.

د حدیث له فایدو څخه:

۱. عبادتونه د هغه څه پر بنسټ دي چې په قرآن او سنتو کې بیان شوي دي، نو موږ د الله تعالی عبادت نه کوومګر په هغې طریقه چې هغه روا کړې وي، نه په بدعتونو او نویو کارونو سره.

۲. دین په رایه ندی او نه په خپل سر د یو کار په ښه ګڼلو، بلکې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په پیروی دی.

٣. دا حديث د دين په بشپړتيا دليل دی.

٤. هر کار چې په دين کې نوی رامنځته شي او د رسول الله صلى الله عليه وسلم او د هغه د صحابه وو په وخت کې نه وي بدعت بلل کېږي، هغه که عقيده، وينا او يا عمل وي.

٥. دا حديث د اسلام له بنسټونو څخه يو بنسټ دی، او د اعمالو لپاره د تلې په څېر دی، لکه څنګه چې هر هغه عمل چې د الله تعالی د خوښۍ لپاره نه وي د هغه د ترسره کوونکي لپاره هېڅ ثواب نلري، همداسې هر هغه عمل چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د سنت مطابق نه وي، نو هغه يې په ترسره کوونکي مردود دی.

٦. له هغو نوښتونو (بدعتونو) نه منع راغلې ده چې په ديني چارو کې وي نه په دنيوي چارو کې.

(4792)

(3) – عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ، يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ، قَالَ: «مَا الْمَسْؤُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ» قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا، قَالَ: «أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ» قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ، أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ». [صحيح] - [رواه مسلم] .

له عمر بن الخطاب رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: «مونږ يوه ورځ له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره ناست وو، چې ناڅاپه يو سړی را ښکاره شو، سپينې جامې يې پر تن وې، تک تور وېښتان يې و، د سفر کومه نخښه پرې نه ښکارېده او له موږ څخه هېچا هم نه پېژانده، تر دې چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته کېناست، نو خپل زنګنونه يې د هغه زنګنونو ته ورتکيه کړل او لاسونه يې پر ورنونو ورکېښودل، او ورته يې وويل: اې محمده! ماته د اسلام په اړه خبر راکړه، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «اسلام: دا دی چې ګواهي ورکړې پردې چې له الله پرته بل معبود نشته او پر دې چې محمد - صلى الله عليه و سلم - د الله رسول دی، لمونځ قائم کړې، زکات ورکړې، د رمضان روژه ونيسې او د بيت الله حج وکړې- که د رسېدو لاره دې ورته وموندله»-. ويې ويل: ته رښتيا وايي. نو مونږ حيران شو چې هم پوښتنه کوي او هم يې تصديقوي، (بيا يې) وويل: ما ته د ايمان په اړه خبر راکړه؟ هغه وويل: «دا چې په الله، د هغه په ملاېکو، د هغه په کتابونو، د هغه په رسولانو او د آخرت په ورځ ايمان راوړې، او د خير او شر په تقدير باور ولرې». هغه وويل: رښتيا دې وويل. ويې فرمايېل: د احسان په اړه خبر راکړه؟ هغه وويل: «دا چې د الله تعالى عبادت پداسې توګه وکړې لکه چې ته هغه وينې، خو که چېرته يې ته نه وينې نو هغه خو تا وينې». ويې ويل: ماته د قيامت په اړه خبر راکړه؟ ويې فرمايل: «پوښتل شوی له پوښتونکي څخه ډېر پوه ندی». هغه وويل: له نخښانو څخه يې خبر راکړه؟ ويې ويېل: «دا چې وينځه خپل بادار وزيږوي، او دا چې ته وګورې چې پښې ابله (لوڅ پښې)، بربنډ، محتاج، شپانه يو له بل څخه په اباديو کې وړانديوالی کوي». بيا هغه روان شو، نو ما يو څه وخت انتظار وکړ، بيا يې وويل: «اې عمره! آيا ته پوهيږې چې پوښتونکی څوک و؟»، ما وويل: الله او د هغه رسول ښه پوهيږي، ويې فرمايېل: «دا جبريل و، هغه تاسو ته راغلی و تر څو مو دين درروښايي». [صحيح حديث دی] – [مسلم روايت کړی].

تشريح:

عمر بن الخطاب رضي الله عنه فرمايي چې جبرائيل عليه السلام صحابه کرامو ته د يو نا پېژندل شوي سړي په شکل ورغی، هغه پداسې بڼه و چې جامې يې تکې سپينې وې او وېښتان يې تک تور و، د سفر کومې نخښې پرې نه ښکارېدې لکه ستړتيا، دوړې، ګډوډ وېښتان، د کاليو خېرنوالی، او په حاضرو کسانو کې هېچا نه پېژانده، حال دا چې دوی ټول د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره ناست وو، نو هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم په حضور کې د يوه زده کوونکي په بڼه

کېناست او د اسلام په اړه یې ترې پوښتنه وکړه، نو هغه د اسلام پدې ارکانو سره ځواب ورکړ چې په دوو شهادتینو اقرار، پنځه وخته لمونځونو ادا کولو، مستحقو کسانو ته زکات ورکولو، د رمضان میاشتې روژې نیولو او پر توانمند د حج ادا کولو ته شامل و.

پوښتونکي وویل: رښتیا دې وویل، نو صحابه کرام د هغه له پوښتنې کولو څخه حیران شول چې د هغه ناپوهي یې ښودله او بیا یې بیرته - ځواب - تصدیقاوه.

بیا یې ترې د ایمان په اړه پوښتنه وکړه، نو هغه د ایمان پدې ارکانو سره ځواب ورکړ چې د الله تعالی په وجود او د هغه پر صفاتو ایمان، هغه لره د هغه په افعالو کې په یووالي ایمان لکه: پیدا کول، هغه لره په عبادت سره یو ګڼل، او دا چې ملائکې الله جل جلاله له رڼا څخه پیدا کړي دي او هغو د - الله تعالی - عزتمند بندګان دي چې د الله پاک د حکم نافرماني نه کوي، د هغه امر پر ځای کوي، او د هغه پر کتابونو ایمان چې د هغه لخوا پر رسولانو نازل شوي دي لکه: قرآن، تورات، انجیل او نور، او په هغو پیغمبرانو ایمان چې د هغه له طرفه یې دین خلکو ته رسوي، د هغوی له جملې څخه نوح، ابراهیم، موسی، عیسی او نور پیغمبران علیهم السلام دي چې وروستی یې محمد صلی الله علیه وسلم دی، او د آخرت په ورځ ایمان، چې له مرګ نه وروسته قبر او برزخي ژوند ته شامليږي، او دا چې انسان له مرګ نه وروسته ژوندی کیږي او حساب ورسره کیږي، او دا چې برخلیک به یې جنت او یا دوزخ وي، او پر دې ایمان چې الله تعالی د خپل مخکیني علم، حکمت او لیکنې پر بنیاد ټول شیان اندازه کړي دي، او دا چې دا هر څه د هغه د خوښې او تقدیر سره سم کیږي او دا چې دا هر څه یې د کومې موخې لپاره پیدا کړي دي. بیا یې ترې د احسان په اړه پوښتنه وکړه، نو هغه خبر ورکړ چې احسان دې ته وایې چې پداسې توګه د الله تعالی عبادت وکړې لکه چې الله وینې، خو که چېرته ورته دې مرتبې ته رسېدل ناشوني وي، نو بیا دې د الله تعالی داسې عبادت وکړي لکه چې الله یې ویني، نو لومړی د لیدو مرتبه ده چې تر ټولو لوړه ده او دویمه د څار مرتبه.

بیا یې ترې پوښتنه وکړه چې قیامت کله دی؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته بیان کړه چې د قیامت په اړه پوهې باندې الله تعالی ځان ځانګړی کړی دی، نو د هغه له مخلوقاتو څخه پرې هېڅوک نه پوهیږي، نه پوښتل شوی او نه پوښتونکی.

بیا یې ترې د قیامت د نخښانو په اړه پوښتنه وکړه؟ نو ورته یې واضحه کړه چې له نخښانو څخه یې د وینځو زیاتوالی او د هغوی د اولادونو زیږون دی، او یا د اولادونو لخوا د مورګانو نافرماني، چې لکه د وینځو په څېر رویه به ورسره کوي او دا چې د مېږو په شپنو او غریبانو باندې به په وروستی زمانه کې د مال دومره پراخي راشي چې د ودانیو په سینګار او جوړولو کې به یو پر بل ویاړي.

بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر وركړ چې سوال کوونکی جبرائیل علیه السلام و او د دې لپاره راغلی و چې صحابه کرامو ته حقیقي دین ورزده کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د رسول الله صلى الله عليه وسلم غوره اخلاق، چې هغه د خپلو اصحابو سره ناست و او هغوی هم ورته کېناستل.
٢. له پوښتونکي سره د مهربانۍ چلند او ځانته د رانږدې کولو مشروعیت، تر څو له اندیښنې او ویرې پرته پوښتنه وکړي.
٣. له ښوونکي سره ادب لکه څرنګه چې جبرئیل علیه السلام وکړل چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم مخې ته په بشپړ ادب سره کېناست تر څو ترې زده کړه وکړي.
٤. د اسلام رکنونه پنځه او د ایمان اصول (بنسټونه) شپږ دي.
٥. کله چې اسلام او ایمان یو ځای ذکر شي نو له اسلام څخه مراد ظاهري (ښکاره) او له ایمان څخه باطني او یا غیبي چاري مراد دي.
٦. پدې اړه وضاحت چې دین بیلابیلې مرتبې لري چې لومړی مرتبه یې: اسلام، دویمه: ایمان او دریمه احسان ده او دا یې تر ټولو لوړه ده.
٧. اصل دا دی چې پوښتونکی نه پوهیږي، او ناپوهي د پوښتنې کولو لامل وي، لدې امله صحابه کرام حیران شول چې هم پوښتنه کوي او هم یې ځواب تصدیقوي.
٨. له مهم څخه په مهمتر پیل کول؛ لدې امله د اسلام د تفسیر پر مهال له دوو شهادتینو سره پیل وشو او د ایمان په تفسیر کې په الله تعالی باندې له ایمان سره پیل وشو.
٩. له عالمانو څخه د هغه څه په اړه پوښتنه کول چې پوښتونکی پرې پوهیږي، تر څو پرې نور پوه شي.
١٠. د قیامت په اړه پوهه هغه څه دي چې الله تعالی پرې ځان ځانګړی کړی دی.

(4563)

(4) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ عُمَر رضي الله عنهما قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له عبد الله بن عمر رضی الله عنهما څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «اسلام په پنځو شیانو ولاړ دی: ګواهي ورکول چې له الله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد صلی الله علیه وسلم د الله رسول او بنده دی، لمونځ کول، زکات ورکول، د بیت الله حج کول، او د رمضان روژه نیول». [حدیث صحیح دی] - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د اسلام تشبیه له یوې پیاوړې او غښتلې ودانۍ سره ورکړه، د هغو پنځو رکنونو له امله چې دا ودانۍ یې پورته کړې ده، او د اسلام نورې پاتې ځانګړتیاوې لکه د ودانۍ بشپړوونکي دي. او د دغو رکنونو لومړی یو یې: دوه ګواهیانې ورکول دي؛ یوه دا چې له الله جل جلاله پرته بل په حقه معبود نشته او دا چې محمد د الله جل جلاله رسول دی، او دا دواړه یو رکن دی؛ چې یو له بل څخه نه جلا کیږي، بنده په دواړو ګواهیانو کې په خوله اقرار کوي پداسې حال کې چې د الله جل جلاله په یووالي ګواهي ورکوي او پدې چې هغه یوازې د عبادت مستحق دی، او د دې ګواهۍ په غوښتنه عمل کوي، بل دا چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په رسالت ایمان لري او پیروي یې کوي. او دویم رکن: د لمانځه ادا کول دي، چې هغه په شپه او ورځ کې پنځه وخته فرض لمونځونه ادا کول دي له شرطونو، رکنونو او واجباتو سره، یعنې: سهار، ماسپښین، مازدیګر، ماښام او د ماخوستن لمونځونه. او دریم رکن: په هر هغه مال کې د فرض زکات ادا کول دي چې په شریعت کې ټاکلې اندازې ته رسیدلی وي، د زکات ورکول یو واجب مالي عمل دی، چې مستحقو کسانو ته ورکول کیږي. او څلورم رکن حج دی چې مکې مکرمې ته د مناسکو د پر ځای کولو لپاره د الله تعالی د عبادت په نیت د تللو قصد کول دي. او پنځم رکن د رمضان روژه ده چې له سهار راختلو څخه تر لمر لویدو پورې د الله جل جلاله د عبادت په نیت له خوراک، څښاک او داسې نورو روژه ماتوونکو شیانو څخه ډډه کول دي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دواړه ګواهیانې یو له بل سره لازم او ملزوم دي، یوه په بلې سره صحیح کیږي، لدې امله یې دواړه یو رکن ګرځولي دي.
٢. دواړه ګواهیانې د دین بنسټ دي، ځکه خو هېڅ وینا او عمل پرته لدې دواړو نه قبلیږي.

(5) – عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ رِدْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ، فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ، هَلْ تَدْرِي حَقَّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ، وَمَا حَقُّ العِبَادِ عَلَى اللَّهِ؟»، قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى العِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقَّ العِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لا يُعَذِّبَ مَنْ لا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ أُبَشِّرُ بِهِ النَّاسَ؟ قَالَ: «لا تُبَشِّرْهُمْ، فَيَتَّكِلُوا».

[صحيح] - [متفق عليه]

له معاذ بن جبل - رضي الله عنه - څخه روايت دى چې وايي: زه پيغمبر صلى الله عليه وسلم پسې شاته په هغه خره سپور وم چې عفير بلل کېده، نو وېې فرمايل: «اې معاذه! آيا په بنده ګانو باندې د الله تعالى په حق پوهېږې، او دا چې بندګان په الله تعالى څه حق لري؟»، ما وويل: الله او رسول يې ښه پوهېږي، وېې فرمايل: «يقينا د الله تعالى حق پر بنده ګانو دا دى چې عبادت يې وکړي او هيڅ شى ورسره شريک نه کړي او د بنده ګانو حق پر الله تعالى دا دى چې هغه چاته عذاب ورنکړي چې شرک يې ورسره نه وي کړى» نو ما وويل: اې د الله رسوله، آيا خلکو ته زيرى ورنه کړم؟ هغه وفرمايل: «نه، زيرى مه ورکوه چې بيا به په همدې خبره تکيه وکړي». [صحيح حديث دى – [بخاري او مسلم روايت کړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د الله تعالى حق پر بنده ګانو او د بندګانو حق پر الله تعالى باندې بيانوي، او دا چې د الله تعالى حق پر بنده ګانو دا دى چې يوازې د هغه عبادت وکړي او هيڅ شى ورسره شريک نه کړي. او دا چې د بنده ګانو حق پر الله تعالى دا دى چې هغو موحدينو ته عذاب ورنه کړي چې د هغه سره هيڅ شى نه شريکوي. بيا معاذ وويل: اې د الله رسوله! آيا خلکو ته - پدې خبره - زيرى ورنه کړم تر څو خوشحاله شي او - د الله تعالى پدې فضل باندې - يو بل ته زيرى ورکړي؟ نو پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - لدې وېرې منع کړ چې خلک به په همدې تکيه وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله تعالى د حق بيان دى چې په خپلو بندګانو يې لازم ګرځولى دى، چې د هغه عبادت وکړي او هيڅ شى ورسره شريک نه کړي.
٢. د بنده ګانو د حق بيان چې الله تعالى د فضل او نعمت له مخې د خپلو بندګانو لپاره پر ځان لازم ګرځولى دا دى چې دوى جنت ته داخل کړي او عذاب ورنه کړي.

٣. پدې کې د هغو موحدينو لپاره لوی زيری دی چې د الله تعالی سره هيڅ شی نه شريکوي؛ چې پايله يې جنت ته داخلېدل دي.

٤. معاذ - دا حديث - خلکو ته له مرګ نه مخکې بيان کړ؛ لدې وېرې چې د علم په پټولو سره ګناهکار نه شي.

٥. په ځينو خلکو کې د ځينو حديثونو د نه خپرولو په اړه خبرداری چې په معنا يې نه پوهيږي، په ځانګړي توګه هغه حديثونه چې عملي بنه و نه لري او يا د شريعت حد پکې نه وي.

٦. د موحدينو ګناهکاران د الله تعالی تر ارادې لاندې دي، که وغواړي، سزا به ورکړي او که وغواړي بخښنه به ورته وکړي، بيا به د دوی برخليک د جنت لورې ته وي.

(65007)

(6) – عن أنس بن مالك رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمُعَاذٌ رَدِيفُهُ عَلَى الرَّحْلِ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنَ جَبَلٍ»، قَالَ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: «يَا مُعَاذُ»، قَالَ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَسَعْدَيْكَ، ثَلَاثًا، قَالَ: «مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ»، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَفَلَا أُخْبِرُ بِهِ النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُوا؟ قَالَ: «إِذًا يَتَّكِلُوا». وَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأَثُّمًا. [صحيح] - [متفق عليه]

له أنس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی چې: معاذ رضي الله عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم پسې شاته په سپرلۍ ناست و، نو ورته يې وويل: «اې معاذ بن جبل» هغه وويل: حاضر يم اې د الله جل جلاله رسوله او ستاسو بلنه مې منلې ده، نو په اورېدلو مې خوشحاله کړه! هغه وفرمايل: «اې معاذه» هغه وويل: حاضر يم اې د الله جل جلاله رسوله او ستاسو بلنه مې منلې ده، نو په اورېدلو مې خوشحاله کړه! درې ځلې، وېې فرمايل: «هېڅ داسې څوک نشته چې د زړه له اخلاصه پدې خبره ګواهي ورکړي چې له الله جل جلاله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد د الله رسول دی، مګر دا چې الله جل جلاله به يې په اور حرام کړي». هغه وويل: اې د الله جل جلاله رسوله آيا پدې سره خلکو ته خبر ورنکړم تر څو يو بل ته زيری ورکړي؟ هغه وفرمايل: «بيا به هغوی په همدې تکيه وکړي او عمل کول به پرېږدي». بيا معاذ خلکو ته د مړينې پر مهال خبر ورکړ تر څو د علم په کتمان سره ګناهکار نشي. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

معاذ بن جبل رضي الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې شاته په سپرلۍ ناست و، نو غږ يې ورته وکړ چې اې معاذه؟ درې ځلې يې ورته په تکرار سره غږ وکړ؛ د هغه څه د ارزښت له امله چې ورته يې ویيل. او معاذ رضي الله عنه به په هر ځل ځواب ورکاوه چې (لبيک یا رسول الله و سعديک) يعنې اې د الله رسوله ستاسو بلنه مې په پرلپسې توګه منلې ده، او ستاسو په بلنه خوښ یم.

نو رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکړ چې هېڅوک داسې نشته چې د زړه له اخلاصه پدې خبره ګواهي ورکړي چې دروغ پکې نه وي چې له الله جل جلاله پرته په حقه بل معبود نشته، او دا چې محمد د الله رسول دی، نو که چېرته پدې حالت کې مړ شو، الله تعالی به يې په اور حرام کړي.

نو معاذ رضي الله عنه له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه غوښتنه وکړه چې خلکو ته پدې خبره خبر ورکړي تر څو خوشحاله شي او زيری پرې ورکړي؟.

نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ووېرېد چې هسې نه خلک په همدې خبرې تکيه وکړي نو عملونه به يې کم شي.

نو معاذ هېچاته ونه ویيل مګر د مرګ د رارسېدو پر مهال؛ تر څو د علم په پټولو سره ګناهکار نه شي.

د حدیث له فايدو څخه:

١. د رسول الله صلی الله علیه وسلم عاجزي چې معاذ يې د ځان پسې په سپرلۍ کينولی و.

٢. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ښوونې میتود، چې پرلپسې يې ورغږ کړ تر څو د معاذ پام هغه څه ته زيات راواړوي چې وروسته يې ورته وايي.

٣. پدې ګواهي ورکول چې له الله پرته په حقه بل معبود نشته او دا چې محمد د الله رسول دی شرطونه لري؛ يو يې دا دی چې ويونکی به يې ريښتينی او باوري وي، دروغ به نه وايي او شک به هم پکې نه کوي.

٤. موحدين د تل لپاره په اور کې نه پاتې کيږي، او که چېرته د ګناهونو له امله اور ته ننوځي، له پاکېدو وروسته ترې بېرته راوځي.

٥. د دوو ګواهيانو فضيلت چې څوک يې په رښتيا سره ووايي.

٦. کله چې له يوې خبرې څخه فساد جوړيږي نو په ځينو حالاتو کې يې پرېښودل جايز دي.

(10098)

(7) – عن طارق بن أشيم الأشجعي رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللهِ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له طارق بن أشيم الأشجعي رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې ويېل يې: «چا چې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) وويل: او په هر هغه څه يې كفر وكړ چې له الله جل جلاله پرته يې عبادت كيږي، نو د هغه مال او وينه حرام دي، او حساب يې د الله جل جلاله سره دى». [صحيح حديث دى] – [مسلم روايت كړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر وركوي چې چا «**لا إلهَ إلَّا اللهُ**» وويل: يعني په ژبه يې ګواهي وركړه، چې له الله جل جلاله پرته پر حقه بل معبود نشته، او په هر هغه څه يې كفر وكړ چې له الله جل جلاله پرته يې عبادت كيږي او له اسلام پرته له نورو ټولو اديانو څخه يې بيزاري اعلان كړه، نو د هغه وينه (تويول) پر مسلمانانو حرام دي، زمونږ لپاره يوازې د هغه څرګند حالت بسنه كوي، نو نه يې مال اخيستل كيږي، او نه يې وينه تويېږي، مګر دا چې جرم او يا جنايت وكړي چې پدې سره يې د اسلام د احكامو له مخې وينه تويېږي. او د قيامت په ورځ به ترې الله جل جلاله حساب اخلي، نو كه چېرته رښتينى و اجر به وركړي او كه منافق و، نو سزا به وركړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په" لا إله إلا الله "تلفظ او په هر هغه څه كافرېدل چې له الله جل جلاله پرته يې عبادت كيږي په اسلام كې د داخلېدو شرط دى.
٢. د (لا إله إلا الله) معنا داده: په هر هغه څه كافرېدل دي چې الله جل جلاله پرته يې عبادت كيږي لكه: بتان، قبرونه او داسې نور، او په عبادت سره د الله جل جلاله يوازې ګڼل دي.
٣. چا چې قبول كړ، او په ښكاره يې د توحيد قوانين پر ځان عملي كړل، نو بايد چې لاس ترې واخيستل شي تر څو ترې د دې خلاف څه څرګند شي.

٤. له حق پرته د مسلمان د مال، وينې او عزت حرمت ساتل.

٥. په دنيا کې په ظاهر او په اخرت کې په نيتونو او مقصدونو حکم کيږي.

(6765)

(8) – عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا الْمُوجِبَتَانِ؟ فَقَالَ: «مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ» [صحيح] - [رواه مسلم]

له جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چې وايي: رسول الله - صلی الله عليه وسلم - ته يو سړی راغی او ويې ويل: اې د الله رسوله ؟ هغه کوم دوه خويونه دي چې په درلودلو سره يې انسان ته جنت يا دوزخ واجبيږي؟هغه وفرمايل: «څوک چې مړ شو، پداسې حال کې چې د الله سره يې څه شی نه وي شريک کړی، جنت ته به داخل شي، او څوک چې مړ شو پداسې حال چې د الله تعالی سره څه شی شريک کړی وي اور ته به داخل شي». [صحيح حديث دی] – [مسلم روايت کړی].

تشريح:

له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه يو سړي د دوو خصلتونو په اړه پوښتنه وکړه: کوم چې د انسان لپاره جنت ته داخلېدل واجبوي، او کوم چې د انسان لپاره اور ته داخلېدل واجبوي؟ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم ځواب ورکړ: هغه صفت چې انسان ته جنت لازموي دا دی چې انسان په داسې حال کې مړ شي چې يوازې د يو الله عبادت کوي او له هغه سره يې هيڅ شرک نه وي کړی، او هغه صفت چې اور ته تلل لازموي دا دی چې انسان په داسې حال کې مړ شي چې له الله سره يې څه شريک کړی وي، داسې چې له الله تعالی سره يې شريک او هم مثل په الوهيت، ربوبيت، اسماء او صفاتو کې ګرځولی وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د توحيد فضيلت او دا چې څوک چې د مومن په توګه مړ شو، پرته لدې چې له الله تعالی سره يې هيڅ شی نه وي شريک کړی جنت ته به داخل شي.

٢. د شرک خطر، او دا چې څوک په داسې حالت کې مړ شي چې له الله سره يې شرک کړی وي نو اور ته به داخل شي.

٣. د موحدينو ګناه کوونکي د الله تعالی تر ارادې لاندې دي، که وغواړي، سزا به ورکړي او که وغواړي، بخښنه به ورته وکړي، نو د دوی برخليک به د جنت لور ته وي.

(65008)

(9) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قال: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم كَلِمَةً وَقُلْتُ أُخْرَى، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللهِ نِدًّا دَخَلَ النَّارَ» وَقُلْتُ أَنَا: مَنْ مَاتَ وَهُوَ لَا يَدْعُو لِلهِ نِدًّا دَخَلَ الْجَنَّةَ. [صحيح] - [متفق عليه]

د عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم يوه خبره وکړه او ما بله وکړه، رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «څوک چې مړ شي پداسې حال کې چې هغه د الله جل جلاله سره شريک رابلي، اور ته به داخل شي» او ما وويل: څوک چې مړ شو پداسې حال کې چې د الله جل جلاله سره بل شريک نه رابلي، جنت ته به داخل شي. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم مونږ ته خبر راکوي چې چا له الله جل جلاله پرته د بل چا لپاره يو عمل تر سره کړ، پداسې حال کې چې بايد الله جل جلاله ته يې تر سره کړي، لکه له الله پرته د بل چا رابلل، او يا له هغه پرته پر بل چا مرسته غوښتل او بيا پر همدې عمل مړ شي نو دی به له دوزخيانو څخه وي. او ابن مسعود رضي الله عنه زياتوي چې څوک مړ شو، پداسې حال کې چې له الله جل جلاله سره يې شريک نه و رابللی، نو ورتګ يې جنت ته دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. دعا عبادت دی او له الله پرته بل چاته نه کيږي.

٢. د توحيد فضيلت، او دا چې څوک پرې مړ شو نو جنت ته به داخل شي، که څه هم په ځينو ګناهونو يې عذاب ورکړل شوی وي.

٣. د شرک خطر، او دا چې څوک پرې مړ شو دوزخ ته به داخل شي.

(3419)

(10) – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ: «إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ، فَإِذَا جِئْتَهُمْ فَادْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللهِ حِجَابٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دى هغه فرمايي کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم معاذ بن جبل رضي الله عنه يمن ته لېږه نو ورته يې وويل: «ته به د اهل کتابو يو قوم ته ورشې، نو کله چې ورغلې دې ته يې راوبله چې شاهدي ورکړي پر دې چې له الله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد د الله رسول دی، نو که دوی په دې کې ستا پيروي وکړه، نو پوه يې کړه چې الله تعالی پرې په هره ورځ او شپه کې پنځه لمونځونه فرض کړي دي، نو که چېرته يې پدې کې ستا پيروي وکړه، نو پدې يې پوه کړه چې الله تعالی پرې د دوی په مالونو کې زکات فرض کړی دی چې له مالدارانو څخه يې اخيستل کيږي او غريبانو ته يې بېرته ورکول کيږي، نو که چېرته يې پدې کې ستا پيروي وکړه، نو د دوی له غوره مالونو - اخيستلو - څخه ځان وساته، او د مظلوم له ښېراوو څخه ووېرېږه، ځکه چې د هغه د ښيراوو او الله تعالی تر منځه هيڅ پرده نشته». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم معاذ بن جبل رضي الله عنه د يمن هېواد ته د الله لورې ته د بلونکي او ښوونکي په حيث ولېږه، نو ورته يې واضحه کړه چې هغه به د نصاراوو له يو قوم سره مخ کيږي؛ تر څو ورته چمتووالی ولري، نو بيا دې ورته تر ټولو د مهمو مسايلو په بيانولو پيل وکړي. نو لومړی دې هغوی د عقيدې سمون ته راوبولي؛ تر څو پدې ګواهي ورکړي چې له الله- تعالی -پرته بل معبود نشته او دا چې محمد- صلى الله عليه وسلم -د الله- تعالی -رسول دی؛ ځکه چې پدې سره په اسلام کې داخليږي، نو کله چې دې ته غاړه کيږدي په لمانځه ورته امر کوي؛ ځکه چې لمونځ له توحيد څخه وروسته تر ټولو لوی واجب دی، نو کله يې چې لمونځ قائم کړ، مالدارو ته يې امر کوي

تر څو د خپلو مالونو زکات غریبانو ته ورکړي، او بیا یې هغه ته خبرداری ورکړ چې غوره مال یې وانخلي، ځکه چې واجب منځمهالی دی، بیا یې ورته له ظلم څخه په ځان ساتلو وصیت وکړ، تر څو ورته مظلوم ښیرا ونه کړي، ځکه چې د هغه ښېراوې قبلیږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د (شهادة أن لا إله إلا الله) معنا په عبادت سره د الله تعالی یووالی او له هغه پرته د نورو د عبادت پرېښودل دي.

٢. او د (شهادة أن محمدًا رسول الله) معنا په محمد رسول الله او په هغه څه ایمان راوړل دي چې هغه ورسره راغلی دی، او هغه ریښتونی ګڼل، او دا چې هغه بشریت ته د الله تعالی وروستی پیغمبر دی.

٣. د عالم مخاطب کول او هغه کسان چې شبهه ولري د جاهل انسان د مخاطب کولو په څېر ندي، لدې امله یې معاذ تنبیه کړ او ورته یې وویل چې: ته به د اهل کتابو یو قوم ته ورشې.

٤. مسلمان باید په خپل دین کې بصیرت ولري؛ تر څو د شک اچوونکو له شبهو څخه وژغورل شي، او دا کار د علم په زده کړې سره کیږي.

٥. د رسول الله صلی الله علیه وسلم له بعثت څخه وروسته د یهودو او عیسویانو د دین بطلان او دا چې دوی به د قیامت په ورځ د نجات موندونکو له ډلې څخه نه وي، تر دې چې په اسلام کې داخل شي او په رسول الله صلی الله علیه وسلم ایمان راوړي.

(3390)

(11) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ؛ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې وایي: **وویل شول چې: اې د الله رسوله! د قیامت په ورځ ستا په شفاعت نېکمرغه انسان څوک دی؟ رسول الله - صلی الله علیه وسلم - وفرمایل:**

«اې ابو هریره! یقینا ما فکر کوو چې ستا څخه پرته به هېڅوک راڅخه د دې حدیث په اړه لومړی پوښتنه نه کوي، په احادیثو د زیات حرص له امله چې په تا کې مې لیدلی دی، نو زما په شفاعت نېکمرغه خلک به د قیامت په ورځ هغه څوک وي چې د نفس او زړه له اخلاصه یې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ویلي وي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې د قیامت په ورځ به د هغه په شفاعت تر ټولو خوشحاله او نېکمرغه خلک هغه وي چې د زړه له اخلاصه یې: «لا إله إلا الله» ویلي وي، چې معنا یې ده: په حقه بل معبود نشته پرته له الله څخه، او دا چې هغه له شرک او ځان ښودنې څخه خوندي وي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په آخرت کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د شفاعت اثبات او دا چې هغه به یوازې د موحدینو لپاره وي.
٢. د رسول الله صلی الله علیه وسلم شفاعت، د الله تعالی په وړاندې د هغو موحدینو لپاره سفارش دی چې د اور مستحق ګرځېدلي وي تر څو یې اور ته داخل نه کړي، او یا دا چې اور ته داخل شوي وي تر څو یې ورڅخه راوباسي.
٣. د توحید د کلمې فضیلت او د هغې لوی تاثیر، کله چې د الله لپاره په اخلاص سره وویل شي.
٤. د توحید د کلمې حق د هغې په معنا پوهېدلو او په غوښتنې یې عمل کولو سره ادا کېږي.
٥. د ابو هریره رضي الله عنه فضیلت، او د علم په زده کړه یې تینګار.

(3414)

(12) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ -أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ- شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «ایمان څه د پاسه اویا څانګې، یا څه د پاسه شپېته څانګې لري، چې تر ټولو غوره یې د: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ)

ويېل او تر ټولو لاندې يې له لارې څخه د ضررې شيانو لرې کول دي، او حيا د ايمان يوه څانګه ده». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې ايمان ډېرې څانګې او صفتونه لرې چې کړنې، باورونه او ويناوې په بر کې نيسي. او دا چې د ايمان تر ټولو لوړ او غوره خصلت د: «لا إله إلا الله» وينا ده، يعنې دا چې " له الله جل جلاله پرته بل معبود نشته"، د دې وينا پر معنا پوهېدل او د هغې مطابق عمل کول او دا چې الله واحد او يوازينی د عبادت مستحق ذات دی چې له هغه پرته بل څوک د عبادت مستحق نشته.

او دا چې د ايمان ترټولو لږ عمل د خلکو له لارې څخه د هر ضررې څيز لرې کول دي. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: چې حياء د ايمان له خويونو څخه يو خوی دی او دا هغه خوی دی چې ښو کارونو ته هڅول او له ناوړه کارونو څخه ډډه کولو ته انسان اړباسي.

د حديث له فايدو څخه:

١. ايمان مرتبې لري چې ځينې يې له ځينو نورو څخه غوره دي.
٢. ايمان له: وينا، عمل او باور څخه عبارت دی.
٣. د الله تعالى څخه حيا کول غوښتنه کوي چې: الله تعالى دې په هغه ځای کې ونه ويني چې له کوم ځای څخه يې منع کړی يې او په هغه ځای کې غير حاضر نه شي چېرته يې چې درته (د حاضرېدو) امر کړی دی.

د عدد ذکر کول په شمېر پورې محدودول ندي، بلکې دا د ايماني عملونو په زياتوالي دلالت کوي، ځکه چې ځينې وختونه عرب د يو شی لپاره عدد ذکر کوي خو موخه يې له هغه پرته د نورو شيانو نفي کول نه وي.

(6468)

(13) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بن مَسْعُودٍ رضي الله عنه قال: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ؟ قَالَ: «أَنْ تَجْعَلَ لِلهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ» قُلْتُ: إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ، قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «وَأَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ؛ تَخَافُ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ» قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل چې: د الله جل جلاله په نبز کومه ګناه لویه ده؟ هغه وفرمایل: «دا چې ته د الله سره شریک ونیسي حال دا چې ته یې پیدا کړی یې» ما وویل: دا خو لویه ګناه ده، ما وفرمایل: بیا کومه؟ هغه وفرمایل: «او دا چې خپل اولاد لدې وېرې ووژنې چې تاسره به روزي وخوري» ما وویل: بیا کومه؟ هغه وفرمایل: «دا چې د خپل ګاونډي له ښځې سره زنا وکړې». [صحیح حدیث دی] - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه د سترو ګناهونو په اړه پوښتنه وشوه، نو ویې فرمایل: تر ټولو لویه ګناه شرک دی، چې له الله جل جلاله سره په الوهیت، ربوبیت، د هغه په نومونو او صفتونو کې یو څوک د هغه په څېر او یا یې په مثل وګڼې، او دا ګناه له توبې پرته الله تعالی نه بخښي، او که چېرته یې تر سره کوونکی پرې مړ شو نو په اور کې به تل پاتې وي. بیا دا چې یو سړی خپل اولاد لدې وېرې ووژني چې خوراک به ورسره وکړي، او د نفس وژل حرام دي، خو ګناه یې هغه وخت لویېږي، کله چې وژل شوی د وژونکي خپلوان وي، همدا رنګه یې ګناه هغه مهال ډېره لویېږي کله چې قاتل لدې وېرې قتل وکړي چې هغه به ورسره په د الله جل جلاله په روزۍ کې شریک شي. بیا دا چې یو سړی د خپل ګاونډي له میرمنې سره زنا وکړي، او هڅه یې دا وي چې د خپل ګاونډي میرمن دوکه کړي ترڅو ورسره زنا وکړي او د ځان تابع یې کړي، او زنا حرامه ده، خو هغه مهال یې ګناه ډېره لویېږي کله چې هغه زنا شوې ښځه د ګاونډي میرمن وي، حال دا چې د ګاونډي په اړه شریعت ټینګار کړې ده چې باید احسان، نیکي او ښه ملګرتیا ورسره وشي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. ګناهونه په لوی والي کې سره توپیر لري، لکه څنګه چې نیک عملونه په فضیلت کې سره توپیر لري.
٢. تر ټولو لویه ګناه: له الله تعالی سره شرک کول دي، بیا لدې وېرې د اولاد وژل چې خوراک به درسره وکړي، بیا دا چې د ګاونډي له ښځې سره زنا وشي.
٣. روزي د الله په لاس کې ده او هغه پاک ذات د مخلوقاتو د روزۍ تضمین پرغاړه اخیستی دی.
٤. د ګاونډي د حق لوی والی، او دا چې هغه ته ضرر رسول لویه ګناه ده لدې چې بل چاته ضرر ورسول شي.
٥. یوازې خالق ذات د عبادت وړ دی او هیڅ شریک نلري.

(5359)

(14) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».
[صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روایت دی وایې چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمایلي دي: «الله تبارک و تعالی فرمایلي دي: زه د شریکانو تر ټولو زیات غني یم، نو څوک چې یو عمل وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شریک کړي؛ زه به هغه کس او د هغه شرک پریږدم». [صحیح حدیث دی] – [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې الله جل جلاله فرمایلي دي: هغه له شریکانو څخه تر ټولو غني شریک دی، ځکه هغه له هر څه څخه بې پروا دی، او دا چې انسان کله له اطاعت څخه یو عمل وکړي او هغه د الله او غیرالله لپاره وکړځوي، نو الله تعالی یې پریږدي او ورڅخه یې نه قبلوي، او په خاوند یې بېرته ور واپس کوي. نو عمل باید خالص د الله تعالی لپاره وي، ځکه چې هغه پاک ذات یوازې هغه څه مني چې خالص د هغه کریم ذات لپاره وي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د شرک له ټولو ډولونو څخه ځان ساتل؛ او دا چې د عمل د قبلېدلو مانع ګرځي.
٢. د الله تعالی د بډایتوب او عظمت احساس کول مرسته کوي چې عمل کې اخلاص وموندل شي.

(3342)

(15) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي: «زما ټول امتیان به جنت ته داخلیږي مګر هغه څوک چې انکار وکړي»، هغوی وویل: اې د الله رسوله! هغه څوک دی چې انکار به کوي؟ ویې فرمایيل: «چا چې زما اطاعت وکړ هغه به جنت ته داخل شي او چا چې زما نافرماني وکړه نو بېشکه چې هغه انکار کړی دی». [صحیح حدیث دی] – [بخاري روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې ټول امت به يې جنت ته ننوځي پرته له هغه چا چې ډېره (ترې) وکړي! نو صحابه و - رضي الله عنهم - وفرمايل: او څوک دی چې (جنت ته له ننوتلو څخه به) ډېره کوي اې د الله رسوله؟! نو هغه صلى الله عليه وسلم ځواب ورکړ چې: چا چې غاړه کېښوده، پيروي يې وکړه او د رسول الله صلى الله عليه وسلم اطاعت يې وکړ جنت ته به داخل شي، او هغه چا چې سرغړونه وکړه او شريعت ته يې غاړه کېنښوده، نو هغه په خپلو بدو کړنو سره جنت ته له ننوتلو څخه ډېره کړې ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. د رسول الله صلى الله عليه وسلم اطاعت د الله تعالى اطاعت دی او د هغه نافرماني د الله تعالى نافرماني ده.

٢. د رسول الله صلى الله عليه وسلم پيروي (بنده ته) جنت واجبوي، او نافرماني يې دوزخ واجبوي.

٣. لدې امت څخه پيروي کوونکو ته پدې (خبره) زيری چې دوی به ټول جنت ته ننوځي مګر هغه څوک چې د الله تعالى او د هغه د رسول - صلى الله عليه وسلم - نافرماني يې کړې ده.

٤. په خپل امت باندې د رسول الله صلى الله عليه وسلم شفقت او د هغوی په هدايت يې ټينګار.

(4947)

(16) – عَن عُمَرَ بنِ الخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قال: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ؛ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ».

[صحيح] - [رواه البخاري]

له عمر بن الخطاب رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه واورېدل چې ويل يې: «زما په مدحه او توصيف کې تاسو له حد څخه مه اوړئ، لکه څرنګه چې نصارا د عيسى زوی د مريمې په مدحه او توصيف کې له حده اوړيدلي وو؛ بېشکه چې زه د هغه بنده يم، نو تاسو ووايئ: د الله بنده او رسول». [صحيح حديث دی] – [بخاری روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه په مدحه او توصيف بيانولو کې له مبالغې او شرعي حدودو له اوړېدلو څخه منع کړې ده، چې څوک يې د الله تعالى په صفتونو او يا ځانګړو افعالو سره ياد کړي، او يا دا چې - باور ولري - په غيبو پوهيږي، او يا دا چې له الله سره رابلل کيږي، لکه څرنګه چې نصاراوو د عيسى زوی د مريمې عليهما السلام په حق کې کړي وو. بيا يې واضحه کړه چې هغه د الله له بنده ګانو څخه يو بنده ده، او امر يې وکړ چې په اړه يې ووايو: د الله بنده او رسول دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. په تعظيم او ستاينه کې له شرعي حد څخه د اوړېدلو په اړه خبرداری؛ ځکه چې دا د شرک سبب ګرځي.
٢. هغه څه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يې په اړه امت ته خبرداری ورکړی و، پدې امت کې پېښ شول، نو يوې ډلې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په اړه افراط وکړ او يوې بلې د اهل بيت په اړه، او بلې ډلې د اولياوو په اړه؛ نو ټول په شرک کې واقع شول.
٣. رسول الله صلى الله عليه وسلم د خپل ځان په اړه ووېل چې هغه د الله بنده دی؛ تر څو خلکو ته وښايي چې د الله روزلی شوی بنده دی، او جايز ندی چې د ربوبيت له ځانګړتياوو څخه په کوم شي سره ياد شي.
٤. رسول الله صلى الله عليه وسلم د خپل ځان په اړه يادونه وکړه چې د الله رسول دی؛ تر څو ښکاره کړي چې هغه د الله تعالى لخوا ليږلی شوی پيغمبر دی، نو تصديق او پيروي يې واجب ده.

(3406)

(17) – عن أنس رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له انس رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «په تاسو کې هېڅوک تر هغه وخته مؤمن کېدلی نشي تر څو چې زه ورته د هغه له پلار، زوی او ټولو خلکو څخه ډېر محبوب نشم». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته خبر راکوي چې یو مسلمان تر هغه وخته پورې د بشپړ ایمان خاوند کېدلای نشي تر څو چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم مینې ته د خپلې مور، پلار، زوی، لور او ټولو خلکو په مینه ترجیح ورنکړي، او دا مینه د هغه اطاعت، ملاتړ او د هغه د نافرمانی پرېښودلو غوښتنه کوي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مینه، او محبت ته یې په ټول مخلوق لومړیتوب ورکول واجب دي.

٢. د بشپړ محبت له نښانو څخه: د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سنتو ملاتړ او پدې لاره کې په ځان او مال سره قرباني ورکول دي.

٣. د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مینه کول د دې تقاضا کوي چې په هغه څه کې یې اطاعت وشي چې امر یې پرې کړی، په هغه څه کې ریښتنی وګڼل شي چې خبر یې پرې ورکړی، له هغه څه څخه ډډه وشي چې منع او رټل یې پرې کړي، پیروي یې وشي او بدعتونه پرېښودل شي.

٤. د رسول الله صلی الله علیه وسلم حق د ټولو خلکو څخه لوی او ثابت دی، ځکه چې هغه زمونږ له ګمراهی څخه د خلاصون، له اور څخه د ژغورل کېدو او د جنت ګټلو لامل و.

(5953)

(18) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «دَعُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ، وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «ما پرېږدئ تر څو چې ما پرېښي یاست، یقینا ستاسو څخه مخکیني خلک د ډېرو پوښتنو او د پیغمبرانو په سر د اختلاف له امله هلاک شوي دي، نو کله مې چې له یو کار څخه منع کړئ نو ډډه ترې وکړئ، او کله مې چې درته په یو څه امر وکړ نو د خپلې وسې په اندازه یې پر ځای کړئ».

[صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې شرعي احکام په دریو برخو وېشل شوي دي: هغه چې سکوت پرې شوی دی، او ممانعتونه او اوامر دي.

لومړی: هغه څه دي چې شریعت یې په اړه چوپ پاتې شوی او هېڅ حکم یې نه دی کړی، او اصل په شیانو کې دا دی چې واجب نه دي؛ د هغه صلی الله علیه وسلم په زمانه کې د یو کار په اړه چې لا واقع شوی نه و د پوښتنې کولو څخه ډډه کول لدې امله اړین و چې هسی نه واجب شي او یا روا نا روا وګرځي، ځکه چې الله تعالی پر بندګانو د رحمت له مخې پرېښې وې. خو د هغه صلی الله علیه وسلم له مرګه وروسته که پوښتنه د فتوا یا تعلیم په بڼه وي چې په دیني مسئله کې ورته اړتیا وي، نو روا ده بلکې امر پرې شوی دی، او که هغه د مشقت او تکلف له مخې وي نو د همدې ډول په اړه په حدیث کې د پوښتنې کولو ممانعت راغلی: ځکه کېدی شي له امله یې داسې څه رامنځته شي لکه په بني اسرائیلو کې چې پېښ شوي و، کله چې هغوی ته د غوا د حلالولو امر وشو، نو که دوی هره غوا حلاله کړې وه، امر به یې پر ځای کړی و، خو هغوی سختي وکړه، نو سختي ورسره وشوه.

دویم: ممانعتونه؛ او هغه عبارت دي له هغو کړنو څخه چې پرېښودونکي ته یې اجر او کوونکي ته یې جزا ورکول کیږی، نو له ټولو څخه ډډه کول واجب دي.

دریم: اوامر دي؛ هغه کارونه چې تر سره کوونکي ته یې ثواب ورکول کیږي، نو د وسې په اندازه پر ځای کول یې واجب دي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. پر هغه څه باید تمرکز وشي چې خورا مهم او اړین وي او هغه څه پرېښودل شي چې سمدلاسه ورته اړتیا نه وي، او د هغه څه په اړه په پوښتنې کولو له مشغولېدلو باید ډډه وشي چې پېښ شوي نه دي.
٢. د داسې پوښتنو کول حرام دي چې کېدی شي مسئلې پېچلې کړي، شکونو ته دروازه پرانیزي او د ډېرو اختلافاتو لامل وګرځي.
٣. د ټولو ممانعتونو په پرېښودلو امر؛ ځکه چې په پرېښودلو کې یې کوم مشکل نشته، لدې امله په عامه توګه ترې منع راغلې ده.

٤. پر هغه څه باید امر وشي چې د وس مطابق يې کول مطلوب دي؛ ځکه کېدی شي ځينې وختونه يې کول ستونزمن وي او يا يې انسان له کولو عاجز شي؛ له دې امله يې ادا کول د وس مطابق غوښتل شوي.

٥. د ډېرو پوښتنو کولو حرمت، علماوو پوښتنې کول په دوو برخو وېشلي: لومړی: هغه دي چې د دين په اړه د څه شي زده کولو ته اړتيا وي لکه د صحابه کرامو پوښتنې، نو دا هغه پوښتنې دي چې په کولو يې امر شوی. او دويم: هغه پوښتنې دي چې سختي او تکليف زيږوي، نو دا ډول پوښتنې حرامې دي.

٦. دې امت ته د خپل پيغمبر د نافرمانۍ په اړه خبرداری، لکه څنګه چې له دوی نه وړاندې په مخکنيو امتونو کې شوي دي.

٧. د هغه څه په اړه ډېرې پوښتنې چې اړتيا ورته نه وي او د پيغمبرانو په اړه اختلاف د هلاکت لامل دی، په ځانګړې توګه په هغه مسئلو کې چې رسېدل ورته شوني نه دي، لکه: د غيبو مسايل چې يوازې الله پرې پوهيږي او د قيامت د ورځې حالات.

٨. د سختو مسائلو په اړه د پوښتنې کولو ممانعت، اوزاعي فرمايلي: (کله چې الله تعالی وغواړي خپل بنده د علم له برکت څخه محروم کړي نو پر ژبه يې غولوونکي پوښتنې راولي (هغه چې خلک پرې تېر باسي)، نو دا ډول خلک مې تر ټولو د لږ علم خاوندان وموندل) او ابن وهب فرمايلي: (له مالک څخه مې اورېدلي چې ويل يې: په علم کې ځان ښودنه د سړي له زړه نه د علم روښنايي لرې کوي).

(4295)

(19) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً، وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ، وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «زما څخه يو آيت هم - خلکو - ته ورسوئ او د بني اسرائيلو په اړه خبرې وکړئ - هغه پيښې چې هغوی ورسره مخ شوي دي - پدې کې کومه ملامتيا نشته، او چا چې پر ما په قصدي توګه دروغ وويل، نو د ځان لپاره دې په اور کې د ناستې ځای وټاکي». [صحيح حديث دی – [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم امر كوي چې د هغه لخوا دې خلكو ته د كتاب او سنت علم ورسول شي، كه لږ هم وي لكه د قرآن يو آيت يا يو حديث، پدې شرط چې رسوونكى خپله پر هغه څه پوه شي چې خلكو ته يې رسوي او بلنه ورته كوي. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم واضحه كړه چې پدې كې كوم باک نشته چې د بني اسرائيلو په حق كې د هغه څه په اړه وغږيږئ چې هغوى ته پېښ شوي دي پدې شرط چې زمونږ د شريعت سره په ټكر كې نه وي. بيا يې پر هغه د دروغ ويلو په اړه خبرداری وركړ، او هغه څوک چې په قصدي توګه پر هغه دروغ ووايي، نو د ځان لپاره دې په اور كې ځای ونيسي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله په دين كې تبليغ ته هڅول، او دا چې يو څوک بايد هغه څه نورو ته ورسوي چې حفظ كړي يې دي او پرې پوه شوی دی، اګر كه لږ هم وي.
٢. د ديني علم د زده كړې وجوب؛ تر څو په سمه توګه د الله تعالى عبادت وكړي او شريعت يې خلكو ته ورسوي.
٣. د حديث له صحت څخه د ځان ډاډمنولو اړتيا؛ مخكې لدې چې خلكو ته يې ورسوي او يا يې خپور كړي، تر څو دې سخت ګواښ كې شامل نه شي.
٤. په خبرو كې په رېښتينولۍ ټينګار او له احتياط څخه كار اخيستل، تر څو په دروغو كې واقع نه شي، په ځانګړې توګه د الله تعالى په شريعت كې.

(3686)

(20) – عن المقدام بن معدِيْكَرِب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللهِ، فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ، وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللهُ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه]

له مقدام بن معديكرب رضى الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «خبردار اوسئ! نږدې ده چې يو سړي ته به زما لخوا نه حديث ورسيږي او هغه به

بالښت ته تکیه وهلي وي او وایې به: زموږ او ستاسو تر منځه د الله کتاب دی، نو څه مو چې پکې حلال ومونډل حلال یې ګڼو، او څه مو چې پکې حرام ومونډل حرام یې ګڼو. او حال دا چې هغه څه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم حرام کړي دي - حرمت یې داسې دی - لکه الله تعالی چې حرام کړي وي». [صحیح حدیث دی] – [ابو داود، ترمذي او ابن ماجه روایت کړی].

تشریح:

رسول الله - صلی الله علیه وسلم - خبر ورکوي چې داسې زمانه را نږدې شوې ده چې د خلکو یوه ډله به ناسته وي او یو تن به یې پر خپل بستر تکیه وهلې وي، د رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیث به ورته ورسیږي، نو وایې به: هغه څه چې زموږ او ستاسو ترمنځه په چارو کې پریکړه کوي هغه قرآن کریم دی او دا زموږ لپاره کافي دی، نو څه مو چې پکې حلال ومونډل عمل پرې کوو، او څه مو چې پکې له حرامو ومونډل ځان ترې ژغورو. بیا رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا خبره جوته کړه چې هر هغه شی چې هغه حرام کړی وي او یا یې په خپلو سنتو کې له هغه څخه منعه فرمایلې وي نو هغه په حکم کې داسې دی لکه الله جل جلاله چې په خپل کتاب کې حرام کړی وي؛ ځکه چې هغه د خپل رب له طرفه - پیغام - رسوونکی دی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د قرآن کریم په څېر باید د سنتو درناوی هم وشي او په څېر یې ومنل شي.
٢. د رسول - صلی الله علیه وسلم - اطاعت د الله تعالی اطاعت دی، او نافرماني یې د الله تعالی نافرماني ده.
٣. د سنتو د اعتبار ثبوت او په هغه چا رد چې سنت نه مني او انکار ورڅخه کوي.
٤. څوک چې له سنت څخه مخ واړوي او ادعا وکړي چې قرآن ورته بسنه کوي، نو هغه له دواړو څخه مخ اړولی دی او له قرآن څخه د پیروی کولو په دعوا کې دروغجن دی.
٥. د هغه صلی الله علیه وسلم د نبوت له دلایلو څخه یو د هغه څه په اړه خبر ورکول دي چې په راتلونکي کې به پېښیږي، او په هغه ډول پېښ شول لکه څرنګه یې چې ترې خبر ورکړی و.

(65005)

(21) – عن عائشة أم المؤمنين وعبد الله بن عباس رضي الله عنهما قالا: لَمَّا نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا اغْتَمَّ بِهَا كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ وَهُوَ كَذَلِكَ: «لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى اليَهُودِ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ» يُحَذِّرُ مَا صَنَعُوا. [صحيح] - [متفق عليه]

له عائشې او عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی (دواړو) ویلي: کله چې په رسول الله صلی الله علیه وسلم - د مرګ حالات -راغلل، نو خپل مخ یې په خپل یو څادر سره پټ کړ، کله به چې پرې سختي راغله نو لرې به یې کړ، بیا یې پدې حال کې وویل: «په یهودو او نصاراو دې د الله لعنت وي چې د خپلو پیغمبرانو قبرونه یې د عبادت ځایونه ګرځولي» د هغوی د کړنو په اړه یې خلکو ته خبرداری ورکاوه. [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

عائشه او ابن عباس رضي الله عنهما خبر راکوي چې کله پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته مرګ راغی نو خپل مخ یې په یوې توټې (ټوکر) سره پټ کړ، نو کله به یې چې د مرګ د سختیو له امله ساه تنګه شوه بیا به یې لرې کړه، نو پدې سختو حالاتو کې یې وویل: په یهودو او نصاراو دې د الله لعنت وي او هغوی دې له خپل رحمت څخه وشړي؛ ځکه چې هغوی د خپلو پیغمبرانو په قبرونو جوماتونه جوړ کړل، او که چېرته دې کار خطر نه درلودی نو هېڅکله به یې پداسې سختو حالاتو کې د دې خبرې یادونه نه وی کړې، لدې امله رسول الله صلی الله علیه وسلم خپل امت د دې کار په څېر له کولو څخه منع کړی دی، ځکه چې دا د یهودو او نصاراو عمل دی، او ځکه چې دا عمل شرک ته د رسېدو لار ده.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د انبیاوو او صالحانو له قبرونو څخه د عبادت ځایونو جوړولو ممانعت چې د الله لپاره پکې لمونځ وشي، ځکه چې دا کار د شرک لپاره وسیله ده.

٢. توحید ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم کلکه پاملرنه او لدې وېره چې د قبرونو تعظیم وشي، ځکه چې دا کار شرک ته لار جوړوي.

٣. په یهودانو او نصاراوو او هغو کسانو د لعنت ویلو جواز چې په قبرونو ودانۍ جوړوي او عبادت ځایونه یې کرځوي.
٤. په قبرونو ودانۍ جوړول د یهودو او نصاراوو له طریقو څخه دي، او په حدیث کې هغوی سره له ورته والي منع راغلې ده.
٥. له قبرونو څخه د جوماتونو جوړولو یوه بڼه دا ده چې تر څنګه یې لمونځ وشي او یا د لمانځه پر مهال ورته مخ شي، که څه هم جومات نه وي جوړ شوی.

(3330)

(22) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم: «اللهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا، لَعَنَ اللهُ قَوْمًا اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ». **[صحيح] - [رواه أحمد]**

أبو هريره رضي الله عنه له نبي صلى الله عليه وسلم څخه روایت کوي: «یا الله زما قبر بت مه جوړوه، د الله لعنت دې وي په هغو خلکو چې د خپلو پیغمبرانو قبرونه یې جوماتونه کرځولي دي». [صحیح حدیث دی] – [احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم له خپل رب څخه وغوښتل چې د هغه قبر دې د هغه بت په څیر ونه کرځوي چې خلک یې په تعظیم کولو سره عبادت کوي او سجده ورته کوي، بیا رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکړ چې الله تعالی هغه خلک له خپل رحمت څخه شړلي او لرې کړي دي چې د پیغمبرانو قبرونه یې جوماتونه کرځولي، ځکه چې له هغوی څخه جوماتونه جوړول یې د عبادت کولو او په اړه یې د ناسمې عقیدې لرلو لامل کرځي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د پیغمبرانو او صالحانو په قبرونو کې له شرعي حدودو څخه تېرېدل د دې لامل کرځي چې له الله تعالی پرته یې عبادت وشي، نو د شرک له وسایلو څخه ځان ساتل واجب دي.
٢. دا روا نه ده چې قبرونو ته د هغوی د تعظیم لپاره تلل وشي او هلته یې عبادت وشي، که څه هم د دوی استوګن الله تعالی ته خومره نږدې هم وي.

٣. په قبرونو د جوماتونو جوړولو حراموالی.
٤. که جومات شتون ونه لري بیا هم د قبرونو سره لمونځ کول ناروا دي پرته له هغې جنازې څخه چې لمونځ پرې نه وي شوی.

(3336)

(23) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ».
[حسن] - [رواه أبو داود]

له ابو هریره- رضي الله عنه -څخه روایت دی وایې چې رسول الله- صلی الله علیه وسلم -فرمایلي دي: «خپل کورونه مو مقبرې مه ګرځوئ او زما قبر د عبادت ځای مه جوړوئ، او پر ما درود ووایئ، یقینا تاسو چې هر چیرې یاست ستاسو درود ماته رسیږي». [حسن حدیث دی] – [ابو داود روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم منع فرمایلې ده چې کورونه دې له لمونځونو څخه فارغ شي، که داسې وشي نو حال به یې د هغې مقبرې په څېر وي چې لمونځ پکې نه کیږي. او په تکراري ډول یې د قبرونو له زیارت او تر څنګه یې له راټولېدو څخه منع فرمایلې ده، ځکه چې دا د شرک لپاره وسیله ګرځي. او د ځمکې په هر ځای کې یې پر هغه د سلام او درود ویلو امر کړی دی؛ ځکه چې له نږدې او لرې ځای څخه یو برابر ورته رسیږي، نو لدې امله یې بار بار قبر ته د ورتلو اړتیا نه لیدل کیږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د الله تعالی له عبادت څخه د کورونو له خالي کولو څخه ممانعت.
٢. د پیغمبر صلی الله علیه د قبر د زیارت په نیت له سفر کولو څخه ممانعت، ځکه هغه امر کړی چې درود پرې وویل شي او خبر یې ورکړی چې ورته رسیږي، بل دا چې سفر یوازې نبوي مسجد ته د تللو او پکې د لمانځه کولو په نیت کیږي.
٣. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د قبر زیارت کول پداسې توګه حرام دي چې په ځانګړې توګه او په ځانګړې وخت کې ورتګ عادت وګرځول شي، او همدارنګه د هر قبر زیارت کول حرام دي.

٤. د خپل رب په وړاندې د رسول الله صلی الله علیه وسلم درناوی، چې په هر وخت او هر ځای کې یې پرې درود او سلام ویل روا کړي دي.

٥. ځکه چې په مقبرو کې له لمانځه څخه د منعې پرېکړه صحابه کرامو کړې وه؛ له همدې امله رسول الله صلی الله علیه وسلم منع فرمایلې ده چې له کورونو څخه دې هدیرې جوړې شي، کوم ځای کې چې لمونځونه نه کیږي.

(3350)

(24) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ المؤمنين رضي الله عنها: أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَنِيسَةً رَأَتْهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ، يُقَالُ لَهَا مَارِيَةُ، فَذَكَرَتْ لَهُ مَا رَأَتْ فِيهَا مِنَ الصُّوَرِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُولَئِكَ قَوْمٌ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، أَوِ الرَّجُلُ الصَّالِحُ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللهِ».

[صحيح] - [متفق عليه]

له أم المؤمنين عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی چې: ام سلمې رضي الله عنها رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د حبشې په خاوره کې د ماریا په نوم د یوې کلیسا یادونه وکړه، نو هغې ورته د هغو انځورنو یادونه وکړه چې په کلیسا کې یې لیدلي وو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «دا هغه خلک دي چې کله په دوی کې کوم نیک بنده یا نیک سړی مړ شي نو پر قبر یې جومات جوړوي او بیا پکې هغه تصویرونه انځوروي. دا د الله تعالی په نیز تر ټولو بد مخلوق دي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

د مؤمنانو مور ام سلمه رضي الله عنها رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یادونه وکړه، چې کله هغه د حبشې په خاوره کې وه، نو هلته یې د ماریا په نوم یوه کلیسا ولیده چې مجسمې، نقشې او انځورونه پکې وو؛ او تعجب یې ورته وکړ! نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته د دې انځورونو لاملونه بیان کړل؛ ویې فرمایل: دا خلک چې تا یې یادونه وکړه، کله چې پکې یو نیک سړی مړ شي، نو پر قبر یې جومات جوړ کړي او لمونځونه پکې کوي، او دغه انځورونه یې جوړ کړي دي، او دا یې په ډاګه کړه چې د دې کار کوونکی د الله تعالی په نیز بد مخلوق دی؛ ځکه چې دا کار یې د شرک لامل ګرځي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر قبرونو د جوماتونو جوړول، هلته لمونځ کول او په جوماتونو کې د مړو ښخولو ممانعت؛ تر څو د شرک لاره بنده شي.

٢. پر قبرونو د جوماتونو جوړول او په هغو کې د انځورونو ایښودل، د یهودانو او نصاراوو کار دی، او څوک چې دا کار کوي د هغوی په شان دي.

٣. د ذی روحه شیانو انځورولو حرمت.

٤. څوک چې په قبر باندې جومات جوړ کړي او په هغه کې انځورونه ځای پر ځای کړي، نو دا د الله تعالی له بدو مخلوقاتو څخه دی.

٥. شریعت د ټولو هغو لارو په بندولو سره چې شرک ته لار هواروي، د توحید د لارې بشپړه ساتنه کوي.

٦. د صالحانو په اړه د مبالغې کولو څخه ممانعت؛ ځکه چې دا په شرک کې د واقع کېدلو یو لامل دی.

(10887)

(25) – عن جندب رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِخَمْسٍ وَهُوَ يَقُولُ «إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا! أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ! إِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له جندب رضي الله عنه څخه روایت دی چې وايي: ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم له وفات څخه پنځه ورځې مخکې ترې واورېدل چې ویل یې: «زه الله تعالی ته بېزاري ښایم لدې چې ستاسو څخه دې څوک په خالصې دوستۍ ونیسم، ځکه چې الله تعالی زه په خالصې دوستۍ نیولی یم، لکه څرنګه یې چې ابراهیم په خالصې دوستۍ نیولی دی، او که چېرته ما څوک په خالصې دوستۍ نیولی نو خامخا به مې ابو بکر نیولی و، خبردار اوسئ چې ستاسو نه مخکې خلکو د خپلو پیغمبرانو او نېکانو له قبرونو څخه جوماتونه جوړ کړي وو، خبردار اوسئ چې له قبرونو څخه جوماتونه جوړ نه کړئ، زه تاسو لدې څخه منع کوم». [صحیح حدیث دی] – [مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د الله تعالى په نزد د خپلې مرتبې په اړه خبر ورکوي چې هغه د مینې تر ټولو لوړې مرتبې ته رسېدلې ده، لکه څرنګه چې ابراهیم علیه السلام لاسته راوړې ده، لدې امله یې له الله تعالی پرته له بل خلیل څخه انکار وکړ، ځکه چې زړه یې د الله تعالی له مینې، عظمت او پېژندګلوی څخه ډک شوی دی، نو له الله تعالی پرته پکې د بل چا لپاره ځای نشته. او که له مخلوق څخه یې څوک په خالصې دوستۍ نیولای نو هغه به ابوبکر صدیق رضي الله عنه وای. بیا یې په مینه کې له جایز حد څخه د اوړېدو په اړه خبرداری ورکړ، کوم څه چې یهودانو او عیسویانو د خپلو پیغمبرانو او صالحانو له قبرونو سره وکړل تر دې چې شرکي معبودان یې وګرځول او له الله تعالی پرته یې عبادت وشو، او د هغوی پر قبرونو یې جوماتونه او عبادت ځایونه آباد کړل، او رسول الله صلى الله علیه وسلم خپل امت له دې کار څخه منع کړ چې د هغوی په څېر عمل وکړي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د ابوبکر صدیق رضي الله عنه فضیلت او دا چې هغه د صحابه کرامو تر ټولو غوره او د رسول الله صلى الله علیه وسلم له مرګ نه وروسته د هغه د ځای ناستي لپاره تر ټولو وړ کس دی.
٢. پر قبرونو د جوماتونو جوړول د پخوانیو امتونو له ناوړه کارونو څخه دي.
٣. له قبرونو څخه د عبادتځایونو لپاره د کار اخیستلو څخه ممانعت - چې لمونځ ورسره وشي او یا ورته وشي او جوماتونه او ګمبدې پرې جوړې شي، تر څو خلک لدې امله په شرک کې واقع نه شي.
٤. په نېکانو کې له مبالغې کولو څخه خبرداری؛ ځکه چې د شرک لامل ګرځي.
٥. د هغه څه جدیت چې رسول الله صلى الله علیه وسلم یې په اړه خبرداری ورکړی و، لکه څرنګه چې هغه له خپل مرګ څخه پنځه شپې وړاندې پرې ټینګار کړی و.

(3347)

(26) – عن أبي الهيَّاج الأسدي قال: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: أَلَا أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ أَنْ لَا تَدَعَ تِمْثَالًا إِلَّا طَمَسْتَهُ، وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتَهُ.

[صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو الهيّاج الاسدي څخه روايت دی وايي چې: ماته علي بن ابي طالب رضي الله عنه وفرمايل: آيا زه ته د هغه کار لپاره ونه ليږم چې رسول الله صلی الله عليه وسلم پسې زه ليږلی وم؟ دا چې هېڅ مجسمه مه پرېږده پرته له دې چې ورانه يې کړې او هېڅ لوړ قبر مه پرېږده پرته له دې چې برابر يې کړې. [صحيح حديث دی] – [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم به خپل اصحاب لېږل تر څو هېڅ" مجسمه "له ورانولو پرته پرې نږدي - او له مجسمې څخه مراد د هر سا لرونکي شي انځور دی؛ هغه که مجسمه ولري او يا د انځور په بڼه وي.

او دا چې هېڅ لوړ قبر پرې نږدي پرته لدې چې د ځمکې سره يې برابر کړي او د پاسه ودانی پرې ونړوي، او يا يې داسې هوار کړي چې له ځمکې ډېر پورته نه وي، يعنې د يوې لوېشتې په اندازه يې پورته کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د سا لرونکو انځورول ناروا دي؛ ځکه چې د شرک لپاره يوه وسيله ده.
٢. د هغه چا لپاره د لاس په واسطه د منکر د له منځه وړلو مشروعيت چې واک يا وړتيا ولري.
٣. رسول الله صلی الله عليه وسلم د هر هغه څه په لرې کولو ټينګار درلوده چې د جاهليت نښې نښانې پکې وې لکه انځورونه، مجسمې او په قبرونو ودانی.

(5934)

(27) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسعودٍ رضي الله عنه عن رَسولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم قال: «الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، -ثلاثًا-»، وَمَا مِنَّا إِلَّا، وَلَكِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «بد فال نيول شرک دی، بد فال نيول شرک دی، بد فال نيول شرک دی، -درې ځلې» او زموږ څخه هېڅوک داسې نشته مګر دا چې، الله جل جلاله يې په توکل سره له منځه وړي. [صحيح حديث دی] – [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د بد فال نیونې په اړه خبرداری ورکړی دی، او هغه بد انګېرل دي که هغه له اورېدلو څخه وي یا د لیدلو څخه، او یا له مرغانو، حیواناتو، مصیبت ځپلو، شمېرو، ورځو او داسې نورو څخه وي. خو له الوتونکي مرغه یې ځکه یادونه وکړه چې د جاهلیت په زمانه کې مشهور و، په اصل کې به چې کله هغوی په کوم کار پیل کاوه لکه سفر، سوداګري او داسې نور، نو مرغه به یې خوشې کړ، که چېرته به ښي لور ته والوت نو نیک فال به یې ونیوه او خپل کار پسې به روان شو، او که چېرته به چپ لوري ته والوت نو بد فال به یې ونیوه او له خپل کار څخه به لاس په سر شو. او خبر یې ورکړ چې دا کار شرک دی، او بد فال نیول لدې امله شرک ګڼل شوی؛ چې هر خیر الله پېښوي، او هېڅوک شر نه شي دفع کولی مګر یوازې یو الله دی چې شریک نه لري.

او ابن مسعود رضي الله عنه یادونه وکړه چې کېدای شي د مسلمان په زړه کې یو څه بد فال راشي، خو باید په الله جل جلاله یې په توکل کولو سره دفع کړي، د اسبابو له کارولو سره.

د حدیث له فایدو څخه:

١. بد فال نیونه شرک دی؛ ځکه چې فال نیونه کې له الله جل جلاله پرته زړه له بل څه سره تعلق پیدا کوي.
٢. د اړینو مسایلو تکرار، تر څو حفظ شي او په زړه کې ځای ونیسي.
٣. بد فال نیونه پر الله جل جلاله په توکل سره له مینځه ځي.
٤. یوازې په یو الله جل جلاله په توکل کولو امر او له هغه پاک ذات سره د زړه تعلق ساتل.

(3383)

(28) – عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطُيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُحِرَ لَهُ، وَمَنْ عَقَدَ عُقْدَةً، وَمَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

[حسن] - [رواه البزار]

له عمران بن حصین رضي الله عنه څخه روایت دی، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «هغه څوک زمونږ څخه ندی چې (د یو څه په لیدلو سره له غیبو) وړاندوینه وکړي او

يا ورته ورانداوينه وشي، کوډې وکړي او يا ورته کوډې وشي، جادو وکړي او يا ورته جادو وشي، او هر څوک چې کوډګر ته ورشي او په هغه څه کې يې ريښتينی وګڼي چې هغه يې وايي، نو پر هغه څه يې کفر وکړ چې پر محمد - صلى الله عليه وسلم - نازل شوي دي» [حديث حسن دی] [بزار راوايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم له خپل امت څخه هغو کسانو ته پدې وينا سره خبرداری ورکوي چې ځينې کړنې يې کړي وي، فرمايي چې: "زمونږ څخه ندي" هغه خلک چې:

لومړی: "من تَطَيَّرَ أو تُطُيِّرَ له" دا په اصل کې: د مرغۍ له الوځولو څخه اخيستل شوی دی چې کله به هغوی په کوم کار او يا سوداګری پيل کاوه نو مرغۍ به يې خوشې کړه؛ که چېرته به يې ښې لور ته الوتنه وکړه په نيک فال به يې ونيوله او د هغه کار پسې به روان شو چې اراده يې کړې وه، خو که چېرته به يې چپ لور ته الوتنه وکړه، نو په بد فال به يې ونيوله او له خپل کار څخه به لاس په سر شو، نو دا کار د خپل ځان لپاره هم ناروا دی او د بل چا لپاره هم چې دنده ورکړل شي تر څو يې ورته تر سره کړي، او پدې کې هر بد فال نيول شامل دي که هغه اورېدل وي او يا د کوم شي ليدل، له مرغيو، ځارويو، مصيبت ځپلو، شمېرو، ورځو او داسې نورو ځيزونو څخه.

دويم: له "من تَكَهَّنَ أو تُكُهِّنَ له" څخه مراد دا دی چې څوک چې د ستورو او نورو شيانو په کارولو سره په غيبو د پوهېدو دعوه وکړي، يا داسې چاته ورشي چې د کاهن او داسې نورو په څېر په غيبو د پوهېدلو دعوه وکړي او په هغه څه باور وکړي چې هغه يې له غيبو وايي، نو په هغه څه يې کفر وکړ چې پر محمد صلى الله عليه وسلم نازل شوی دی.

دريم: "من سحر أو سحر له" يعني دا چې څوک په خپله سحر وکړي او يا بل چاته دنده ورکړي چې سحر ورته وکړي؛ تر څو پرې چاته ګټه او يا زيان ورسوي، او يا تار ته غوټه ورکړي او د حرامو دمونو په چف کولو سره پرې جادو وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر الله جل جلاله توکل او د الله په اراده او تقدير ايمان درلودل واجب دي او د فال، بد شګون، جادو، کوډو او يا پدې اړه له کوډګرو او جادوګرو څخه د پوښتنې کولو حراموالی.
٢. د غيب د علم دعوه شرک دی کوم چې له توحيد سره په ټکر کې دی.

۳. په کوډګرو او جادوګرو باور کول او هغوی ته د ورتللو حراموالی او هغه څه چې د کف شناسی، پیالې، په برجونو کې لیدل او داسې نور دي هم همدا حکم لري، که څه هم یوازې د لیدلو په خاطر وي (یعنې باور ورسره نه وي).

(5981)

(29) – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طِيَرَةَ، وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ» قَالَ قِيلَ: وَمَا الْفَأْلُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «نه د ناروغۍ لېږد شته، نه بد فال نیونه، او (نیک) فال نیول مې خوښیږي» هغوی وویل: فال څه شی دی؟ ویې فرمایل: «نېکه وینا». [صحیح حدیث دی] - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې د جاهلیت د وخت د خلکو هغه باور باطل دی چې ګمان به يې کاوه ساري ناروغي په خپله بل چا ته د الله جل جلاله له ارادې پرته لېږدول کېږي. او دا چې بد فال نیونه باطل عمل دی چې هغه عبارت دی لدې څخه چې څوک یو څه واوري یا یې وګوري لکه کوم الوتونکی مرغه، یا ژوی او یا مصیبت ځپلي، یا شمیرې، یا ورځې او داسې نور او په هغه پورې بد فالي ونېسي، خو له الوتونکي مرغه یې ځکه یادونه وکړه چې د جاهلیت پر مهال مشهور و، په اصل کې به چې کله هغوی په کوم کار پیل کاوه لکه سفر، سوداګري او داسې نور، نو مرغه به یې خوشې کړ، که چېرته به ښي لور ته والوت نو نیک فال به یې ونیوه او خپل کار پسې به روان شو، او که چېرته به چپ لورې ته والوت نو بد فال به یې ونیوه او له خپل کار څخه به لاس په سر شو. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکړ چې نېک فال نیونه یې خوښیږي، او نیک فال هغه خوښي او خوشحالي ده چې یو چاته ته له نېکې وینا اوربدلو وروسته پیدا کیږي او له امله یې په خپل رب ښه ګمان کوي.

د حدیث له فایدو څخه:

۱. په الله جل جلاله توکل کول او دا چې له الله پرته بل څوک خیر نه رسوي او نه له الله پرته بل څوک د بدی مخه نیولی شي.

٢. د بد فالی ممانعت، چې هغه بدبيني ده او د کار کولو مخنیوی کوي.
٣. نیک فالي هغه بدبيني نده چې منع ترې راغلې، بلکې هغه په الله جل جلاله نېک ګمان کول دي.
٤. هر څه د الله جل جلاله په تقدير کيږي، هغه ذات چې شريک نه لري.

(3422)

(30) – عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبحِ بِالْحُدَيْبِيَةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له زید بن خالد الجهني رضي الله عنه څخه روایت دی، هغه فرمايلي دي: پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - مونږ ته په حديبيه کې د سهار لمونځ راکړ پداسې حال کې چې د شپې باران وريدلی و، نو کله يې چې سلام وګرځاوه، خلکو ته يې مخ کړ او ويې فرمايل: «آيا پوهيږئ چې رب مو څه وويل؟» هغوی وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې فرمايل: «زما بنده ګانو پداسې حال کې سهار کړ چې ځيني له دوی څخه پر ما ايمان لرونکي او ځيني نور يې کفر کوونکي دي، نو هغه چا چې وويل: د الله په فضل او رحمت پر مونږ باران وشو، نو دا پر ما ايمان لرونکی او په ستورو کفر کوونکی دی، او هغه چا چې وويل: د فلاني او فلاني ستوري - د راښکاره کېدو - له امله پر مونږ باران وشو، نو دا پر ما کافر او په ستورو ايمان لرونکی دی». [صحیح حدیث دی] - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د سهار لمونځ په حديبي کې وکړ – چې مکې ته نږدې يو کلی دی، پداسې حال کې چې په هغه شپه باران وريدلی و، نو کله يې چې سلام وګرځاوه او لمونځ يې پای ته ورساوه، خلکو ته يې مخ وروګرځاوه او ويې ويل: آيا تاسو پوهيږئ چې ستاسو رب العزت څه ويلي؟ نو هغوی ځواب ورکړ چې: الله او رسول يې ښه پوهيږي، نو ويې فرمايل: الله جل جلاله خلکو ته

څرګندده کړه چې د باران پر مهال خلک په دوو ډلو ویشل کېږي: یوه ډله هغه ده چې په الله ایمان لري او بله یې هغه ده چې په الله تعالی یې کفر کړی دی. نو هغه چا چې وویل: پر مونږ د الله په فضل او رحمت سره باران واورید او د باران ورولو نسبت یې الله تعالی ته وکړ، نو هغه په الله؛ خالق ذات چې د کائناتو په چارو کې تصرف کوونکی دی ایمان لرونکی او په ستورو کافر دی. او هغه چا چې وویل: د فلاني او فلاني ستوري - په راښکاره کېدو - سره پر مونږ باران وشو؛ نو دی په الله تعالی کفر کوونکی او په ستورو ایمان لرونکی دی او دا کوچنی کفر دی ځکه چې د باران د ورولو نسبت یې ستوري ته وکړ؛ حال دا چې الله تعالی ستوري د باران ورولو لپاره شرعي او تقدیري سبب ندی ګرځولی، او چا چې د باران ورولو او داسې نورو ځمکنیو حوادثو او د ستورو د خوځښتونو؛ راختلو او لوېدلو نسبت همدې شیانو ته وکړ، پدې باور چې - د دې - کارونو حقیقي تر سره کوونکي همدا ځیزونه دي، نو دې انسان لوی کفر کړی دی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د باران له ورېدو وروسته د دې وینا ویل مستحب دي چې ووایي: (د الله په فضل او رحمت پر مونږ باران اورېدلی دی).

٢. څوک چې د باران ورښت او نورو نعمتونو د پیدایښت او رامنځته کولو نسبت ستوري ته وکړي نو دی په لوی کفر سره کافر دی، او که چېرته یې لدې امله دې شیانو ته نسبت وکړ چې دا یې سبب دی، نو دی په کوچني کفر سره کافر شوی دی، ځکه چې – ستوری- یې نه شرعي سبب دی او نه حسي.

٣. یو نعمت هغه مهال د کفر لامل ګرځي کله یې چې ناشکري وشي او هغه مهال د ایمان لامل ګرځي کله چې پرې شکر وویستل شي.

٤. د دې وینا ممانعت چې وویل شي «د فلاني ستوري - د راښکاره کېدو - له امله پر مونږ باران وشو» که څه هم د چا موخه ورڅخه وخت وي، تر څو د شرک مخنیوی وشي.

٥. دا فرض دي چې د نعمتونو د ترلاسه کولو او مصیبتونو د دفع کولو په اړه زړه د الله تعالی سره تعلق ولري. (یعني دا باور باید شتون ولري چې دا ټول کارونه الله تعالی کوي).

(65010)

(31) – عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْبَلَ إِلَيْهِ رَهْطٌ، فَبَايَعَ تِسْعَةً وَأَمْسَكَ عَنْ وَاحِدٍ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، بَايَعْتَ تِسْعَةً وَتَرَكْتَ هَذَا؟ قَالَ: «إِنَّ عَلَيْهِ تَمِيمَةً»، فَأَدْخَلَ يَدَهُ فَقَطَعَهَا، فَبَايَعَهُ، وَقَالَ: «مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ». [حسن] - [رواه أحمد]

له عقبة بن عامر الجهني رضي الله عنه څخه روايت دی چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يوه ډله راغله، نو هغه له نهو سره بيعت وکړ او يو ته يې د بيعت لاس ورنکړ، هغوی ووېل: ای د الله رسوله، له نهو سره دې بيعت وکړ او دا دې پرېښود؟ هغه وفرمايل: «هغه تعويذ ځړولی دی» هغه لاس دننه کړ او تعويذ يې پرې کړ، نو بيعت يې ورسره وکړ او ويې فرمايل: «چا چې تعويذ وځړاوه نو يقينا چې شرک يې وکړ». [حديث حسن دی] [احمد راوايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يوه لس کسيزه ډله راغله، نو هغه له نهو سره په مسلمانېدو او پيروي کولو بيعت وکړ، خو له لسم سره يې بيعت ونه کړ، نو کله چې ورڅخه د دې کار د لامل په اړه پوښتنه وشوه، هغه صلى الله عليه وسلم وفرمايل: پر هغه تعويذ دی - يعني غاړه کې يې اچولی دی- او تعويذ هر هغه څه ته ويل کېږي چې له مريو او نورو څېزونو څخه د نظر لګېدلو او د ضرر د مخنيوي په موخه اچول کېږي. سړي خپل لاس د تعويذ ځای ته ورتېر کړ، پرې يې کړ او له ځانه يې لرې کړ، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورسره بيعت وکړ او د تعويذ کاروني په اړه يې اخطار ورکړ او حکم يې ورته بيان کړ. «چا چې تعويذ ځوړند کړ نو شرک يې وکړ».

د حديث له فايدو څخه:

١. څوک چې له الله پرته په بل چا تکيه وکړي، الله جل جلاله به د هغه د نيت خلاف چلند ورسره وکړي.
٢. داسې عقيده ساتل کوچنی شرک دی چې تعويذونه ځړول له ضرر او نظر وهلو څخه د خلاصون سبب دی، خو که دا عقيده ولري چې تعويذونه په خپله ګټه رسوي نو دا لوی شرک دی.

(6762)

(32) – عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «إِنَّ الرُّقَى والتَمائِمَ والتِّوَلَةَ شِرْكٌ». [صحيح] - [رواه أبو داود وابن ماجه وأحمد]

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې فرمايل يې «بېشکه (شرکي) دمونه، بندونه او تعويذونه (يا کودې کول) شرک دی». [صحيح حديث دی] – [ابو داود، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم هغه کارونه بيان کړل چې کول يې له شرک څخه دي؛ لکه:

اول: رقيه: (دم کول) هغه وينا چې شرکي الفاظ به يې لرل او د جاهليت د زمانې خلکو به پرې د شفاء غوښتنه کوله.

دويم: تعويذونه له: (مريو، کونجکو، هډوکو او داسې نورو شيانو څخه) چې ماشومانو، څارويو او نورو پورې تړل کيږي تر څو له نظره نشي.

دريم: (بند، کونجکه) هغه چې پدې موخه جوړيږي تر څو د ښځې او خاوند تر منځ مينه پيدا شي.

نو دا کارونه له شرک څخه دي؛ ځکه چې دا له يو شي نه سبب جوړول دي، حال دا چې دا خو نه شرعي سبب دی چې په دليل ثابت شوی وي او نه حسي سبب دی چې په تجربې سره ثابت شوی وي. او کوم چې شرعي اسباب دي لکه: د قرآن کريم لوستل، يا حسي اسباب دي لکه: درمل (دوا) چې په حسي تجربې ثابته شوې ده، نو دا جايز دي، خو بايد دا عقيده وساتل شي چې دا يوازې سبب دی، او دا چې ګټه او ضرر يوازې د الله په لاس کې دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. له هر هغه شي څخه د توحيد او عقيدې ساتل چې هغه يې خرابوي.
٢. د شرکي دمونو، تعويذونو او کوډو کولو حراموالی.
٣. د دې دريو شيانو په اړه د انسان عقيده ساتل چې دا اسباب دي: کوچنی شرک دی؛ ځکه چې هغه څه يې سبب وګرځول چې هغه اسباب ندي، خو که دا عقيده يې ولرله چې په خپله ګټه او تاوان رسوي نو دا لوی شرک دی.

٤. له شرکي او حرامو اسبابو کارولو څخه ځان ساتل.

٥. د (شرکي دمونو) حراموالی، او دا چې هغه له شرک څخه دي مګر هغه (دمونه) چې روا وي.

٦. زړه بايد يوازې له الله تعالی سره تړاو ولري، ځکه چې ضرر او ګټه يوازې د هغه له لورې دي، هغه يو دی او هيڅ شريک نه لري، نو له الله پرته هيڅوک د خير رسولو او يا شر لرې کولو واک نه لري.

٧. روا دمونه هغه دي چې په دريو شرطونو برابر وي: ١ - باور ولري چې دا سبب دی او د الله له اجازې پرته ګټه نه رسوي. ٢ - بايد چې په قرآن کريم، د الله تعالی په غوره نومونو او صفتونو، مسنون دعاګانو او روا دمونو سره وي. ٣ - چې د پوهېدو وړ ژبه باندې وي او کوډې او جادو نه وي.

(5273)

(33) – عن بعض أزواج النبي صلى الله عليه وسلم عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:
«مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

د رسول الله صلی الله عليه وسلم له ځينو مېرمنو څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «څوک چې غيب ويونکي ته لاړ شي او له هغه څخه د يو څه په اړه پوښتنه وکړي، د څلوېښتو شپو لمونځ يې نه قبليږي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم غيب ويونکي ته له ورتګ څخه خبرداری ورکوي، او عراف : د غيب ويونکي، نجومي، په شکو کې خطونه کښونکی او داسې نورو کسانو ته ويل کيږي چې په غيبو د پوهېدلو لپاره پورته شيان کاروي - او کله چې څوک له دوی څخه يوازې پوښتنه وکړي (پرته لدې چې باور پرې وکړي) نو پوښتونکی به الله جل جلاله د څلوېښتو ورځو لپاره د هغه د لمانځه له ثواب څخه محروم کړي او دا د هغه لپاره د دې لويې ګناه د کولو سزا ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. غيب ويونکي (کاهن) ته تلل او له هغوی څخه د غيبو په اړه پوښتنه کول حرام دي.

٢. ځيني وختونه يو انسان د اطاعت له ثواب څخه د ګناه په کولو سره محروميږي.

٣. حديث برجونو او په برجونو کې کتلو ته شامليږي (لکه د سرطان، اسد او داسې نور برجونه)، همدا رنګه د ورغوي لوستل (کف شناسي) -که څه هم يوازې د کتلو په موخه وي او باور پکې شتون ونه لري- ځکه دا ټول د غيب ويل او په غيبو د پوهيدلو له ادعا کولو څخه دي.

٤. کله چې دا د هغه چا سزا وي چې غيب ويونکي ته ورځي، نو خپله د غيب ويونکي سزا به څنګه وي؟

٥. د څلويښتو ورځو لمونځ يې له غاړې ساقطيږي او قضا راوړل يې پرې نشته، خو ثواب يې نه کيږي.

(5986)

(34) – عن ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما أنه سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: لَا وَالْكَعْبَةِ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: لَا يُحْلَفُ بِغَيْرِ اللَّهِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ». **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]**

له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی چې هغه له يوه سړي څخه يې واورېدل چې ويل يې: نه؛ قسم په کعبه، نو ابن عمر وويل: له الله پرته په بل څه قسم نه خوړل کيږي، يقينا چې ما له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې فرمايل يې: «څوک چې له الله پرته په بل چا قسم وخوري هغه کفر او يا شرک وکړ» [صحيح حديث دی] – [ابو داود، ترمذي او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکوي چې چا په الله تعالی، د هغه له نومونو او صفتونو پرته په بل څه قسم وکړ نو يقينا چې په الله يې کفر او يا شرک وکړ؛ ځکه چې قسم خوړل د هغه څه د عظمت تقاضا کوي چې قسم پرې ياد شوی دی، او لويي يوازې يو الله لره ده؛ نو قسم نه خوړل کيږي مګر په الله او يا د هغه په نومونو او يا صفتونو باندې، او دغه قسم د کوچني شرک څخه دی؛ خو که چېرته قسم کوونکي د هغه څه چې قسم يې پرې ياد کړی دی دومره تعظيم وکړي لکه د الله تعالی او يا له ده څخه زيات، نو دا مهال به يې لوی شرک کړی وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په قسم سره لويي يوازې د الله حق دی، نو قسم نه ياديږي مګر په الله تعالی، د هغه په نومونو او يا صفتونو باندې.

٢. په امر بالمعروف او نهي عن المنكر باندې د صحابه کرامو ټينګار، په ځانګړې توګه کله چې منکر له شرک سره تړاو ولري.

(3359)

(35) – عَنْ بُرَيْدَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ حَلَفَ بِالْأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا». **[صحيح] - [رواه أبو داود وأحمد]**

له بريدة رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «چا چې په امانت قسم وکړ؛ هغه زمونږ له ډلې څخه نه دى». [صحيح حديث دى] – [ابو داود او احمد روايت کړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم پر امانت له قسم خوړلو څخه منع فرمايلې او اخطار يې ورکړى چې څوک دا کار کوي له موږ څخه نه دى.

د حديث له فايدو څخه:

١. له الله سبحانه وتعالى پرته پر بل چا د قسم خوړلو ممانعت لکه: پر امانت قسم خوړل او دا يو ډول کوچنى شرک دى.
٢. په امانت کې طاعت، عبادت، د چا سره يو شي اېښودل، نقدې، او يو چا ته امنيت ورکول شامل دي.
٣. قسم يوازې په الله تعالى د هغه په نومونو او يا يو صفت سره کېږي.
٤. خطابي فرمايلي: دا داسې ده لکه چې د کراهت لامل يې په الله تعالى او په صفاتو يې د قسم کولو امر وي، او دا چې امانت يې له صفاتو څخه يو صفت نه دى، بلکه له چارو يې يوه چاره او له فرضو يې يو فرض دى، نو دا چې د الله تعالى له صفاتو سره پکې ورته والى ليدل کېږي نو له دې امله ترې منع شول چې سوګند پرې ياد کړي.

(8964)

(36) – عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَهْطٍ مِنَ الأَشْعَرِيِّينَ أَسْتَحْمِلُهُ، فَقَالَ: «وَاللَّهِ لاَ أَحْمِلُكُمْ، مَا عِنْدِي مَا أَحْمِلُكُمْ» ثُمَّ لَبِثْنَا مَا شَاءَ اللَّهُ فَأُتِيَ بِإِبِلٍ، فَأَمَرَ لَنَا بِثَلاَثَةِ ذَوْدٍ، فَلَمَّا انْطَلَقْنَا قَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ: لاَ يُبَارِكُ اللَّهُ لَنَا، أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَسْتَحْمِلُهُ فَحَلَفَ أَنْ لاَ يَحْمِلَنَا فَحَمَلَنَا، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: فَأَتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «مَا أَنَا حَمَلْتُكُمْ، بَلِ اللَّهُ حَمَلَكُمْ، إِنِّي وَاللَّهِ -إِنْ شَاءَ اللَّهُ- لاَ أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ، فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا كَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو موسى الأشعري رضي الله عنه څخه روايت دى فرمايي چې: زه د اشعريانو له يوې ډلې سره رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغلم او د سپرلۍ غوښتنه مې ترې وکړه نو ويې وفرمايل: «په الله قسم چې سپرلۍ به در نه کړم، ما سره سپرلۍ نشته چې درېې کړم» بيا موږ هلته پاتې شو تر څو چې الله غوښتل، نو اوښان ورته راوستل شول او موږ ته يې د دريو اوښانو د راکولو امر وکړ، کله چې ترې روان شو، موږ ځينو يو بل ته وويل: قسم په الله، که الله راته پکې برکت واچوي، ځکه مونږ رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغلو او د سپرلۍ غوښتنه مو ترې وکړه، هغه قسم وکړ چې سپرلۍ به نه راکوي خو راېې کړه، نو ابو موسى وويل: موږ رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغلو او د دې خبرې يادونه مو ورته وکړه، نو ويې فرمايل: «دا زه نه وم چې تاسو مې سپاره کړئ، بلکې الله تعالى سپاره کړئ (يعني سپرلۍ يې په واک کې درکړې) قسم په الله زه چې يم-إِنْ شَاءَ اللَّهُ -هېڅ قسم نه يادوم مګر کله چې راته له هغې غوره معلومه شي، بيا د قسم کفاره ورکوم، او هغه کار کوم چې ښه راته معلوم شي». [صحيح حديث دى] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

ابو موسى الأشعري رضي الله عنه فرمايي چې هغه د خپلې قبيلې له يوې ډلې سره رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغى او رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يې له ورتګ څخه موخه دا وه چې هغوی ته د سپرلۍ لپاره اوښان ورکړي او په جهاد کې برخه واخلي، نو هغه عليه الصلاة و السلام قسم وکړ چې ور يې نه کړي او دا چې له هغه سره سپرلۍ نشته تر څو يې ورکړي او پرې سپاره شي. نو دوى بېرته راستانه شول او يو څه وخت (هملته) پاتې شول، بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم

ته درې اوښان راوستل شول، نو هغه يې دوى ته ورولېږل، نو ځينو يې يو بل ته يې وويل چې: الله به موږ ته په دې اوښانو کې برکت نه اچوي، ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم قسم کړی و چې موږ به نه سپروي (د سپرلۍ لپاره به څه نه راکوي)، نو ورته راغلل او پوښتنه يې ترې وکړه، نو هغه صلى الله عليه وسلم وفرمايل: هغه چا چې تاسو يې سپاره کړي ياست (سپرلۍ يې درته پيدا کړې) هغه الله تعالى دى؛ ځکه هغه هغه ذات دى چې توفيق او روزي ورکوي، او زه چې يم يوازې يو سبب يم چې زما په لاسونو يې تر سره کوي. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: زه چې يم قسم په الله - إن شاء الله - چې په هيڅ شي قسم نه يادوم چې دا کار به کوم او يا به يې نه کوم، او بيا وروسته راته څرګنده شي چې په کوم څه مې قسم کړی له هغه خير او غوره دى چې قسم مې پرې نه دى کړی، مګر دا چې هغه څه کوم چې هغه غوره وي او هغه پرېږدم چې قسم مې پرې کړی وي او د قسم کفاره ورکوم.

د حديث له فايدو څخه:

١. په يوې خبرې د ټينګار له امله قسم کول روا دي که څه هم چا قسم نه وي ورکړی او د راتلونکي پورې اړه ولري.
٢. له قسم يادولو وروسته" إن شاء الله " ويل جايز دي.
٣. د قسم نه وروسته د" ان شاء الله "په ويلو سره استثناء کول روا دي او که د قسم سره يو ځاى د استثناء نيت وشي او د دواړو تر منځه واټن نه وي نو په قسم ماتوونکي کفاره نشته.
٤. قسم ماتولو ته هڅول؛ کله چې ورته د قسم خلاف کار خير او غوره معلوم شي (نو هغه کار به کوي) او د قسم کفاره به ورکوي.

(2961)

(37) – عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ». **[صحيح بمجموع طرقه] - [رواه أبو داود والنسائي في الكبرى وأحمد]**

له حذيفه رضي الله عنه څخه روايت دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «داسې مه وايئ چې: څه چې الله او فلانى وغواړي هغه کيږي، بلکې ووايئ: څه چې الله وغواړي او بيا يې فلانى وغواړي هغه کيږي». [د ټولو روايتونو په مجموعې سره صحيح دى] - [ابو داود، نسائي په (سنن) کبرى کې او احمد روايت کړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم لدې منع فرمايلې ده چې يو مسلمان په خپلو خبرو کې ووايي چې: «هغه څه چې الله يې وغواړي او فلانی يې وغواړي هغه کيږي». يا دا چې: څه چې الله او فلانی وغواړي هغه کيږي؛ ځکه چې د الله تعالى خوښه (مشيئت) او اراده يې مطلقه ده، هېڅوک ورسره په کې شريک نه دي. او په عطف کې د (واو) توری له کارولو څخه داسې انګېرل کيږی چې له الله تعالى سره دې بل څوک شريک او برابر وي. بلکې وايي به: څه چې الله وغواړي، بيا يې فلانی وغواړي هغه کيږي، نو پدې سره به د بنده خوښه د الله جل جلاله د خوښې تابع وګرځوي چې د (او) پر ځای د (بيا) کلمه وکاروي، ځکه بيا د وروسته معنا ورکوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د دې وينا حراموالی چې ووايي: "هغه څه چې الله يې وغواړي او ته يې وغواړې کيږي "او دې ته ورته نورو ويناوو چې په الله جل جلاله پکې په واو سره عطف شوی وي؛ ځکه چې دا په الفاظو او خبرو کې د شرک يوه بڼه ده.

٢. د دې وينا روا والی چې ووايي: "هغه کيږي چې الله يې وغواړي او بيا يې ته وغواړې "او دې ته ورته ويناوو چې په الله تعالى پکې په (بيا) کلمې سره عطف شوی وي، ځکه دلته هغه څه نه انګېرل کيږي چې منع ترې راغلې ده.

٣. الله جل جلاله ته د خوښې (مشيئت) ثبوت، همدا رنګه بنده ته يې ثبوت او دا چې د بنده خوښه د الله جل جلاله د خوښې تابع ده.

٤. د الله تعالى سره په خوښه (مشيئت) کې د مخلوقاتو د شريکولو حراموالی که څه هم په الفاظو کې وي.

٥. که چېرته ويونکی دا عقيده ولري چې د بنده خوښه (مشيئت) د الله تعالى د خوښې په څېر ده يعني په هر اړخېزوالي او اطلاق کې ورسره برابره ده، يا دا چې بنده خپلواکه خوښه (مشيئت) لري نو دا لوی شرک دی، خو که دا عقيده ولري چې د بنده خوښه د الله تعالى له خوښې (مشيئت) څخه کمه ده؛ نو دا کوچنی شرک دی.

(3352)

(38) – عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ» قَالُوا: وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «الرِّيَاءُ، يَقُولُ اللهُ عز وجل لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا جُزِيَ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ: اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاؤُونَ فِي الدُّنْيَا، فَانْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً؟». **[حسن] - [رواه أحمد]**

له محمود بن لبيد رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «په حقیقت کې هغه څه چې زه ترې پر تاسو ډېر ویرېږم کوچنی شرک دی». هغوی وفرمایل: اې د الله رسوله کوچنی شرک څه دی؟ هغه وفرمایل: «ځان ښودنه (ریا) ده، الله جل جلاله به د قیامت په ورځ هغه مهال وفرمایي کله چې خلک د خپلو عملونو په جزا ورسیږي: هغو خلکو ته ورشئ، چې تاسو به په دنیا کې ورته ځان ښودنه کوله، او وګورئ چې آیا له هغوی سره کومه بدله شته؟». [حدیث حسن دی] [احمد راوایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې تر ټولو زیات شی چې هغه ترې په خپل امت ویره لري: کوچنی شرک دی: او هغه د یو چا په خاطر له عمل کولو څخه عبارت دی. بیا یې د قیامت په ورځ د ریا کارانو له جزا څخه خبر ورکړ چې هغوی ته به وویل شي: هغه چا ته ورشئ چې تاسو به یې په خاطر یو کار کاوه، نو وګورئ چې تاسو ته په هغو عملونو د اجر درکولو واک لري؟!

د حدیث له فایدو څخه:

١. په عمل کې الله تعالی ته د اخلاص کولو وجوب، او له ریا څخه ځان ساتل.

٢. په خپل امت د رسول الله صلی الله علیه وسلم زیاته مهرباني، او د هغوی په هدایت او نصیحت یې ټینګار.

٣. کله چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم ویره په صحابه کرامو دومره وه حال دا چې هغوی یې مخاطب وو او هغوي د نیکانو سرداران وو، نو څوک چې له هغوي وروسته راځي په هغوي یې ویره لا زیاته ده.

(3381)

(39) – عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ يَرْمِي رَجُلٌ رَجُلًا بِالفُسُوقِ، وَلاَ يَرْمِيهِ بِالكُفْرِ، إِلَّا ارْتَدَّتْ عَلَيْهِ، إِنْ لَمْ يَكُنْ صَاحِبُهُ كَذَلِكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو ذر رضي الله عنه څخه روايت دی هغه له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې ويېل يې: «هيڅ څوک پر بل د بدکارۍ او کفر تور نه لګوي، په داسې حال کې چې هسې نه وي مګر دا چې وينا يې ببرته پرې ورګرځي». [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم هغه چاته خبرداری ورکوي چې بل ته فاسق او يا کافر وايي، ځکه که چېرته پکې هغه څه نه و چې ده ويلي، نو دی په خپله د همدې صفت مستحق دی او وينا يې پرې ببرته ورګرځي، خو که چېرته پکې فسق او کفر و نو بيا يې پرې وينا نه ورګرځي؛ ځکه چې په خپله وينا کې رېښتينی دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. له شرعي جواز پرته پر خلکو د کفر او بد اخلاقۍ تور لګول حرام دي.
٢. د خلکو په اړه په قضاوت کولو کې ډاډمنتيا واجب ده.
٣. ابن دقيق العيد ويلي: پدې کې هغه چاته ستر ګواښ دی چې په يو مسلمان د کفر تور پورې کوي پداسې حال کې چې هسې نه وي او دا يوه لويه فاجعه ده.
٤. ابن حجر العسقلاني ويلي: له دې وينا څخه دا نه لازمېږي چې پدې سره هغه فاسق او يا کافر نه ګرځي کله چې هغه ته ووايي: ته فاسق يې، بلکې په دې کې تفصيل دی: که چېرته يې نيت دا وي چې هغه او يا بل چاته نصيحت وکړي، او يا دا چې حال يې نورو ته بيان کړي نو بيا دا وينا جايز ده، خو که چېرته يې نيت هغه ته پېغور ورکول، هغه مشهورول او يوازې هغه ځورول و نو بيا جايز نه ده، ځکه ده ته امر شوی چې پرده پرې واچوي، ورزده يې کړي او نېکه لار ورته وښايي، نو څومره چې دا کار په نرمۍ سره کېږي ورته روا نه دي چې په زور او سختۍ سره يې وکړي؛ ځکه کېدی شي دا کار مقابل لوری په غيرت کې راولي او خپلو کړنو ته دوام ورکړي، لکه څنګه چې ډېری خلک همداسې خود مزاجه دي، په ځانګړې توګه کله چې نصيحت کوونکی له هغه چانه په رتبه کې ټيټ وي چې نصيحت ورته کوي.

(40) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«په خلكو كې د كفر دوه خويونه دي چې يو يې د خلكو د نسب پسې سپكې سپورې ويل او بل يې په مړو فرياد كول دي». [صحيح حديث دى] [مسلم روايت كړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په خلكو كې له دوو كفري او د جاهليت له خويونو څخه خبر وركوي چې هغه دواړه:

لومړى: د خلكو په نسبونو كې خبرې كول، نېمګړتياوې يې بيانول او ځان پرې پورته ګڼل.

دويم: د مصيبت پر مهال پر تقدير د ناخوښۍ له امله په لوړ غږ چيغې وهل او يا د ډېر فرياد له امله د جامو څيرې كول.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر عاجزى تينګار او پر خلكو له تكبر څخه ممانعت.
٢. پر مصيبت صبر كول او بې صبري نه كول واجب دي.
٣. دا عملونه له كوچني كفر څخه دي، او په چا كې چې د كفر يوه برخه پيدا شوه نو هغه په لوى كفر سره نه كافر كېږي؛ هغه چې انسان پرې د اسلام له دايرې څخه وځي، بلكه هغه مهال (له اسلام څخه وځي) چې لوى كفر ترې صادر شي.
٤. اسلام هر هغه عمل منع كړى دى چې د مسلمانانو تر منځ اختلاف پيدا كوي لكه د نسبونو او داسې نورو پسې بد رد ويل.

(6361)

(41) – عن أبي مَرْثَدٍ الغَنَوِيّ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لَا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ، وَلَا تُصَلُّوا إِلَيْهَا». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو مرثد الغنوي - رضي الله عنه - څخه روايت دى وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «په قبرونو د پاسه مه كېنئ او لمونځ ورته مه كوئ». [صحيح حديث دى] [مسلم روايت كړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په قبرونو له کېناستلو څخه منع فرمايلي ده.

همدا رنګه يې قبرونو ته له لمونځ کولو څخه منع فرمايلې ده، داسې چې قبر د لمونځ کوونکي مخې ته راشي، ځکه چې دا د شرک لپاره وسيله ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. لکه څرنګه چې په سنتو ثابت دي چې د جنازې له لمانځه پرته په هديرو، د قبرونو تر منځه او يا قبرونو ته له لمونځ کولو څخه منع راغلې ده.

٢. له شرک څخه د مخنيوي په خاطر قبرونو ته له لمانځه کولو څخه ممانعت.

٣. اسلام د قبرونو په اړه له مبالغې او بې حرمتی څخه منعه کړې ده، نو پدې کې هېڅ ډول زياتی او غفلت نشته.

٤. د مسلمان حرمت د هغه له مرګه وروسته پاتې دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: (كَسْرُ عَظْمِ المَيّت كَكَسْرِه حيًّا). (د مړي هډوکي ماتول داسې دي لکه د ژوندي هډوکي ماتول).

(10647)

(42) – عَنْ أَبِي طَلْحَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَدْخُلُ المَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلاَ صُورَةٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو طلحة رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«ملايکې هغه کور ته نه ننوځي چې سپی يا انځور پکې وي». [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې هغه کور ته د رحمت ملايکې نه ننوځي چې سپی او د ساه لرونکو انځور پکې وي؛ ځکه چې د ساه لرونکو انځورول ګناه او ناوړه عمل دی، او پدې کې د الله تعالی د مخلوقاتو سره ورته والی او د شرک يوه وسيله ده، او ځينې يې د هغه څه انځور دی چې له الله تعالی پرته يې عبادت کيږي، او له هغه کور څخه يې منع فرمايلې چې سپی پکې وي، ځکه چې (سپی) ډېر نجاستونه خوري، او ځينو ته يې شيطان ويل شوی؛ او ملايکې د شيطانانو ضد دي. او

ځکه چې سپی بد بوی لري؛ او ملایکې بد بوی نه خوښوي، او بل دا چې له ساتلو يې منع راغلې؛ نو په ساتلو سره د رحمت د ملاېکو له راننوتلو، په کور کې يې د ملاېکو لخوا لمونځ کولو، د ده لپاره د بخښنې غوښتلو، د کور برکتي کولو او د شیطانانو د ضررونو له دفع کولو څخه محروم شو.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د ښکار، رمې او کروندې ساتلو پرته د سپي ساتل حرام دي.
٢. عکسونه اخیستل یو له ناوړه کارونو څخه دی چې ملائکې ترې کرکه کوي، او په یو ځای کې يې شتون له رحمت څخه د محرومېدو لامل ګرځي او دا ډول (حکم) د سپي هم دی.
٣. کوم کور کې چې سپی او انځور وي او ملایکې نه ورځي هغه د رحمت ملایکې دي، او کومې چې ساتونکې (حفظه) ملایکې او داسې نورې دي چې دندې لري لکه ملک الموت نو هغوی هر کور ته ننوځي.
٤. په دیوالونو او نورو ځایونو د ساه لرونکو عکسونو ځړول حرام دي.
٥. خطابي رحمه الله فرمایلي: او یقینا چې ملایکې هغه کور ته نه داخلیږي چې سپي یا انځور پکې وي؛ البته هغه سپی چې ساتل يې حرام دي او حرام انځورونه، او کوم چې حرام نه دي لکه: د ښکار، کروندې او رمې سپی، او هغه انځورونه چې په غالی، بالښتونو او نورو شیانو کې کارول کیږي، نو هغو کورونو ته ملایکې له ننوتلو منع نه دي.

(8950)

(43) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةُ رُفْقَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ». [صحیح] - [رواه مسلم]

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:
«ملاېکې له هغه ټولي سره ملګرتیا نه کوي چې سپی یا ګونګرو (زنګ) وي پکې». [صحیح حدیث دی]
[مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې ملائکې په سفر کې له هغه ټولي سره ملګرتیا نه کوي چې سپی او یا هغه زنګ پکې وي چې د ژوو په غاړو کې ځوړندیږي او د حرکت پر مهال کړنګیږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د سپي ساتلو حراموالی، پرته له هغه سپي نه چې د ښکار او يا پيرې لپاره وي.

٢. هغه ملايکې چې له ملتيا څخه دېده کوي د رحمت ملايکې دي او کومې چې ساتونکې (حفظة) پرېښتې دي نو هغوی په سفر او اقامت دواړو کې له بندګانو نه جلا کيږي.

٣. د زنګ (ګونګرو) ممانعت، ځکه چې دا د شيطان له شپېليو څخه دی او د عيسويانو زنګ ته ورته دی.

٤. مسلمان بايد له هر هغه څه څخه ليرې پاتې شي چې ملائکې ترې لرې کيږي.

(8951)

(44) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ: مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ حَتَّى يَقُولَ: مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَهُ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ وَلْيَنْتَهِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «شيطان ستاسو څخه يو ته راځي او وايي: دا فلانی شی چا پيدا کړی؟ دا فلانی شی چا پيدا کړی؟ تر دې چې ووايي: ستا رب چا پيدا کړی؟ نو کله چې دې حد ته ورسېده، نو په الله دې پناه وغواړي او نور دې ودريږي». [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د هغو پوښتنو په اړه چې شيطان پرې مؤمن ته وسوسې ور اچوي د مؤثرې درملنې څخه خبر ورکوي. شيطان به ووايي: دا فلانی چا پيدا کړی دی؟ دا فلانی چا پيدا کړی دی؟ ځمکه چا پيدا کړې ده؟ نو مؤمن به ورته د دين، فطرت او عقل له مخې پدې وينا سره جواب ورکړي چې: الله، خو شيطان د وسوسې اچولو لدې حد سره نه ودريږي، بلکې بل پړاو ته ځي تر دې چې ووايی: ستا رب چا پيدا کړی دی؟ بيا مؤمن په درېو کارونو سره دغه وسوسه له منځه وړي:

- په الله تعالی باندې په ايمان لرلو سره.
- او له شيطان څخه په الله جل جلاله باندې پناه وړلو سره.
- او په وسوسو کې له مخکې تللو څخه په ودرېدلو سره.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شيطان له وسوسو او خطرونو څخه مخ اړول او د هغو په اړه فکر نه کول او د لرې کولو لپاره يې الله سبحانه وتعالى ته پناه وړل.

٢. هره هغه وسوسه چې د انسان زړه ته لويږي او د شريعت خلاف وي، هغه به د شيطان له لورې وي.

٣. د الله تعالى په ذات کې د فکر کولو ممانعت، او د هغه په مخلوقاتو او نښانو کې په فکر کولو ټينګار.

(65013)

(45) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي عَنْ نَفْسِ المُؤْمِنِ، يَكْرَهُ المَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«بيشکه الله تعالى فرمايلي دي: څوک چې زما له دوست سره دښمني وکړي، نو ما له هغه سره د جنګ اعلان وکړ او زما بنده ما ته په بل هيڅ شي دومره ندی رانږدې شوی لکه څومره چې د هغه څه په کولو سره رانږدې کيږي چې ما پرې فرض کړي دي او ماته زما بنده تر هغه د نوافلو په کولو سره رانږدې کيږي تر دې چې زه له هغه سره مينه ولرم، نو کله چې ورسره مينه وکړم: زه د هغه د بدن د غړو په کارولو کې توفيق ورکوم، داسې چې حق به اوري، حق به ګوري، لاسونه به په روا کړنو کې کاروي او په پښو به ښو ځايونو ته د تللو توفيق ورکوم، او که زما څخه سوال وکړي نو خامخا به يې ورکړم او که پر ما يې پناه وغوښته نو پناه به ورکړم او هېڅکله په يو کار کې متردد شوی نه يم چې کول يې غواړم پرته لدې چې کله د مؤمن روح اخلم، نو هغه مرګ بد ګڼي او زه د هغه خفه کول بد ګڼم». [صحيح حديث دی] – [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په قدسي حدیث کې خبر ورکوي چې الله جل جلاله فرمایلي: څوک چې زما اولیاوو ته ضرر ورسوي، غوسه یې کړي او یا ترې کرکه وکړي، نو هغه ته مې خبرداری ورکړی او له هغه سره مې دښمني اعلان کړې ده.

او ولي: هغه مومن دی چې تقوا لري او مومن چې په څومره اندازه ایمان او تقوا لري، په همغومره اندازه یې د الله جل جلاله سره د ولایت برخه ډېره وي. او مسلمان خپل رب ته په بل کار دومره نه دی نږدې شوی، څومره چې په هغو کارونو نږدې کیږي چې هغه پرې فرض او واجب ګرځولي لکه: د طاعتونو تر سره کول او د محرماتو پرېښودل، او تر هغه یو مسلمان خپل رب ته له فرضو سره د نوافلو په کولو نږدې کیږي تر دې چې د الله جل جلاله محبت ترلاسه کړي. نو کله چې الله تعالی ورسره مینه وکړي، الله تعالی به د دې څلورو غړو د سمې کارونې توفیق ورکړي:

په اورېدلو کې به توفیق ورکړي، نو هغه څه به اوري چې الله پرې راضي کیږي.

په لیدلو کې به توفیق ورکړي، نو یوازې هغه څه ته به ګوري چې الله یې خوښوي او پرې راضي کیږي.

د لاسونو په کارولو کې به توفیق ورکړي، نو په لاسونو به یوازې هغه کار کوي چې الله پرې راضي کیږي.

او د پښو په کارولو کې به توفیق ورکړي، نو یوازې هغه ځای ته به ځي چې الله یې خوښوي او یوازې هغه ځای ته به هڅه کوي چې خېر پکې وي.

لدې سره که له الله جل جلاله څخه د کوم شي سوال وکړي، نو الله به یې غوښتنه ومني. او پدې سره به هغه څوک شي چې دعا یې قبلیږي، او که په الله جل جلاله پناه وغواړي او هغه ته د ملاتړ په موخه پنا یوسي، نو الله پاک به پناه ورکړي او د هغه څه په وړاندې به یې ملاتړ وکړي چې وېره ترې لري.

بیا الله جل جلاله وفرمایل: او د هیڅ یو کار په کولو کې چې زه یې کول غواړم دومره متردد شوی نه یم څومره چې د مهربانی له مخې د مومن په روح اخیستلو کې متردد شوی یم، ځکه چې هغه مرګ د هغه درد له امله بد ګڼي چې پکې دی او الله هر هغه څه نه خوښوي چې مومن دردوي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دا حدیث له هغو حدیثونو څخه دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم یې له خپل رب څخه روایتوي او قدسي یا الهي حدیث ورته ویل کیږي، دا هغه حدیثونه دي چې الفاظ او معنا یې د الله لخوا ده، پرته لدې چې د قرآن کریم هغه ځانګړتیاوې نه لري چې له نورو یې جلا کوي،

لکه په تلاوت سره يې عبادت کېدل، د راخيستلو لپاره يې طهارت کول، پدې سره ننګول او دا چې دا يو عاجزوونکی کتاب دی او داسې نور.

٢. د الله جل جلاله اولیاوو ته د ضرر رسولو ممانعت، هغوی سره محبت کولو ته هڅول او د هغوی په فضیلت اعتراف کول.

٣. د الله جل جلاله له دښمنانو سره په دښمنی کولو امر او د هغوی سره د محبت کولو حراموالی.

٤. څوک چې د الله جل جلاله د دوستی دعوه لري پداسې حال کې چې د شريعت پيروي يې نه کوي، نو په خپله دعوه کې دروغجن دی.

٥. د الله جل جلاله دوستي د واجباتو په کولو او د منهیاتو په پرېښودلو سره تر لاسه کيږي.

٦. له بنده سره د الله جل جلاله د محبت او د هغه د دعا قبلولو له لاملونو څخه يو د فرضو له ادا کولو وروسته د نفلي عبادتونو ترسره کول او د حرامو پرېښودل دي.

٧. د اولياوو عزت او د هغوی لوړه مرتبه.

(6337)

(46) – عن العِرْباضِ بن ساريةَ رضي الله عنه قال: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم، فوَعَظَنا مَوعظةً بليغةً وَجِلتْ منها القلوبُ، وذَرَفتْ منها العيونُ، فقيل: يا رسول الله، وعظتَنَا موعظةَ مُودِّعٍ فاعهد إلينا بعهد. فقال: «عليكم بتقوى الله، والسمع والطاعة، وإن عبدًا حبشيًّا، وسترون من بعدي اختلافًا شديدًا، فعليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين، عَضُّوا عليها بالنواجِذ، وإياكم والأمور المحدثات، فإن كل بدعة ضلالة». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

له عرباض بن سارية رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې: يوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم په مونږ کې ودرېده، نو مونږ ته يې يو ډېر له پند څخه ډک نصيحت وکړ، چې له امله يې زړونه په وېره کې شول او له سترګو اوښکې وبهېدلې، نو وويل شو چې اې د الله تعالی رسوله! تا خو مونږ ته داسې نصيحت وکړ لکه چې د الله په آمانی نصيحت چې وي، نو مونږ ته وصيت وکړه، هغه وفرمايل: «(زه تاسې) د الله تعالی نه په وېريدلو او د حاکم (واکمن) په اطاعت سره وصيت کوم که څه هم دا واکمن يو حبشي غلام وي، او ژر دی چې تاسو به زما نه وروسته سخت

اختلاف ووینئ، نو تاسې زما او د هدایت موندونکو راشدینو خلفاوو په سنتو کلکې منګولې ولګوئ، د ژامې غاښونه پرې کلک کړئ او په دین کې له نویو طریقو راوېستلو څخه ځان وساتئ، ځکه چې (په دین کې) هر نوښت ګمراهي ده». [صحیح حدیث دی] – [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خپلو صحابه کرامو ته داسې په زړه پورې خطبه ورکړه چې له امله یې زړونه وویرېدل او له سترګو اوښکې وبهېدې. نو هغوی وویل: اې د الله رسوله! دا خو داسې یو وعظ دی لکه څوک چې الله په اماني اخلي، ځکه هغوی رسول الله صلی الله علیه وسلم ولید چې په وعظ او نصحیت کې یې زیاته مبالغه وکړه، نو د وصیت غوښتنه یې ترې وکړه تر څو پرې له هغه وروسته منګولې ولګوي. هغه وفرمایل: د الله تعالی د واجباتو په پرې ځای کولو او له منهیاتو څخه یې په ځان ساتلو سره درته له الله تعالی څخه په وېرېدلو وصیت کوم، او دا چې واکمنانو ته غوږ ونیسئ او پیروي یې وکړئ، که څه هم پر تاسې یو غلام واکمن شي، یعنې تر ټولو ټیټ انسان پر تاسې امیر وګمارل شي نو سرغړونه ترې مه کوئ بلکې پیروي یې وکړئ، تر څو فتنه راولاړه نشي، ځکه یقینا که چېرته په تاسو کې له مانه وروسته څوک ژوندی پاتې شي نو زیات مخالفتونه به وګوري. بیا یې ورته لدې اختلاف څخه د وتلو لاره وښودله، چې هغه له هغه وروسته د رسول الله صلی الله علیه وسلم او راشدینو هدایت موندونکو خلفاوو په سنتو منګولې لګول دي؛ أبو بکر صدیق، عمر بن الخطاب، عثمان بن عفان او علي بن أبی طالب رضي الله عنهم أجمعین، او دا چې د ژامې وروستی غاښونه پرې ټینګ کړي، چې پدې سره یې موخه په سنتو کلک پاتې کېدل او منګولې لګول وو. او په دین کې یې له نویو کارونو راپیدا کولو څخه ووېرول، ځکه (په دین کې) هر نوښت ګمراهي ده.

د حدیث له فایدو څخه:

١. پر سنت د منګولو لګولو او ترې پیروي کولو اهمیت.
٢. وعظ کولو او زړونو نرمولو ته پاملرنه.
٣. له هغه وروسته د څلور واړه راشدینو او هدایت موندونکو خلفاوو په پیروی سره امر کول دي چې هغوی؛ أبوبکر، عمر، عثمان او علی رضي الله عنهم دي.

٤. په دين کې د هر نوښت ممانعت، او دا چې (په دين کې) هر نوښت ګمراهي ده.
٥. له معصيت پرته، له هغه چا نه اورېدل او پيروي کول چې د مومنانو چارې يې په لاس کې وي.
٦. په هر وخت او حالاتو کې له الله جل جلاله څخه د وېرې ارزښت.
٧. اختلاف پدې امت کې شته، او کله چې راپيدا شي نو هغه مهال د رسول الله صلى الله عليه وسلم او راشدينو خلفاوو سنتو ته رجوع کول ضروري دي.

(65057)

(47) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: «مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ، وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ فَمَاتَ، مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً، وَمَنْ قَاتَلَ تَحْتَ رَايَةٍ عِمِّيَّةٍ، يَغْضَبُ لِعَصَبَةٍ، أَوْ يَدْعُو إِلَى عَصَبَةٍ، أَوْ يَنْصُرُ عَصَبَةً، فَقُتِلَ، فَقِتْلَةٌ جَاهِلِيَّةٌ، وَمَنْ خَرَجَ عَلَى أُمَّتِي، يَضْرِبُ بَرَّهَا وَفَاجِرَهَا، وَلَا يَتَحَاشَى مِنْ مُؤْمِنِهَا، وَلَا يَفِي لِذِي عَهْدٍ عَهْدَهُ، فَلَيْسَ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُ». **[صحيح - [رواه مسلم]**

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «څوک چې له اطاعت څخه ووت، او ټولی يې پرېښوده، بيا مړ شو، نو مرګ يې د جاهليت مرګ دی، او څوک چې د داسې يو بيرغ لاندې وجنګيده چې برخليک يې نه و معلوم يوازې د خپلوانو او قوم په خاطر په قهر او غصه شي، يا دا چې تعصب ته يې بلنه کوله، او يا يې ملاتړ د تعصب له مخې و، بيا مړ شو، نو مرګ يې د جاهليت دی، او چا چې زما پر امت خروج وکړ، داسې چې نيک او بد يې له منځه يوسي، او د مؤمن په اړه يې پروا و نه ساتي، او د هېڅ ژمني والا سره يې په ژمنه وفا نه کوي، نو هغه له ما څخه ندی او زه له هغه څخه نه يم». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي څوک چې د حاكمانو له اطاعت څخه ووځي او د اسلام له هغې ډلې څخه جلا شي چې له امام سره يې بيعت کړی وي او په همدې حالت کې مړ شي، نو هغه د جاهليت د خلکو په مرګ مړ شو، هغه خلک چې د امير اطاعت يې نه کاوه، د يو جماعت سره نه يو ځای کيدل، بلکې دوی بېلابېلې ډلې او ټپلې وې چې يو بل به يې سره وژل.
او هغه صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، څوک چې د داسې بيرغ لاندې وجنګيږي چې حق لورى يکې له باطل څخه روښانه نه وي، يوازې د خپل قوم يا خپلې قبيلې لپاره د تعصب په خاطر غصه

کيږي؛ نه د دين او حق د ملاتړ لپاره، نو له بصيرت او پوهې پرته د تعصب له مخې جنګيږي، که چېرته پدې حالت کې ووژل شو، مرګ يې لکه د جاهليت د مرګ په څېر دی.

او دا چې څوک د محمد صلى الله عليه وسلم د امت پر وړاندې بغاوت وکړي، نېک او فاجر دواړه يې وژني، او څه چې کوي هېڅ پروا يې نه ساتي او د هغه له امت څخه د مؤمنانو د وژنې له سزا څخه نه وېرېږي، او د کافرانو سره يې چې له چاسره تړون کړی او يا يې د خپلو چارواکو سره تړون کړی، نو وفا پرې نه کوي بلکه ماتوي يې، نو دا لويه ګناه ده، او چا چې دا ګناه وکړه، نو د سخت ګواښ مستحق دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د حاکمانو اطاعت د الله تعالی له نافرمانی پرته واجب دی.
٢. پدې کې هغو کسانو ته سخت خبرداری دی چې د امام له اطاعت څخه سرغړونه کوي او د مسلمانانو له ټولګي څخه جلا کيږي، نو که پدې حال کې مړ شو، نو د جاهليت د خلکو په لاره کې مړ شوی دی.
٣. په حديث کې د تعصب لپاره له جنګ څخه منع راغلې ده.
٤. په وعده وفا کول واجب دی.
٥. په پيروی او جماعت سره يو ځای پاتې کېدلو کې ډېر خير، امنيت، ډاډ او د چارو ښه والی وي.
٦. د جاهليت د وخت خلکو ته له ورته والي څخه ممانعت.
٧. د مسلمانانو ټولګي سره پر يو ځای کېدو امر.

(58218)

(48) – عن مَعقِلِ بن يَسار المُزَنِيّ رضي الله عنه قال: إني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللهُ رَعِيَّةً، يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ، إِلَّا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له معقل بن يسار المزني رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې فرمايل يې: «هېڅ داسې يو بنده نشته چې الله تعالی د يو رعيت

(چارې) ورترغاړې کړي، بیا مړ شي او په کومه ورځ چې مړ کیږي نو خپل رعیت لره غولوونکی وي، مګر دا چې الله تعالی به پرې جنت حرام کړي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې هر هغه څوک چې الله تعالی د خلکو حاکم او مسوول وګرځوي، که هغه د شهزاده (امیر) په څېر عمومي مسؤولیت ولري، یا خاص مسوولیت ولري لکه سړی او یا ښځه په خپل کور کې، نو په خپل رعیت کې یې کوتاهي وکړه، او دوکه یې وکړه او په اړه یې سپارښتنه ونکړه، دیني او دنیوي دواړه حقونه یې ورته ضایع کړل، نو د دې سختې سزا مستحق دی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دا اخطار ستر زعیم -مشر- او د هغه مرستیالانو ته ځانګړی نه دی، بلکې دا د ټولو هغو کسانو لپاره عام دی چې الله ورته د رعیت سرپرستي ورترغاړې کړې وي.
٢. هر هغه څوک چې د مسلمانانو د چارو مسوول وي، پرې لازم دي چې هغوی ته نصیحت وکړي او د امانت په ادا کولو کې زیار وباسي او له خیانت کولو څخه ځان وساتي.
٣. د هر هغه چا د مسوولیت لوی والی چې عامه او یا خاصه رعیت ورترغاړې وي، دا (مسوولیت) لوی وي او که کوچنی.

(5335)

(49) – عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أُمِّ الْمُؤمنين رضي الله عنها: أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «سَتَكُونُ أُمَرَاءُ فَتَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ، فَمَنْ عَرَفَ بَرِئَ، وَمَنْ أَنْكَرَ سَلِمَ، وَلَـٰكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ» قَالُوا: أَفَلَا نُقَاتِلُهُمْ؟ قَالَ: «لَا، مَا صَلَّوْا». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

د مؤمنانو له مور ام سلمه رضي الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «ژر دی چې تاسو به واکمنان وګورئ نو له ځینو کارونو سره به یې تاسو بلد یاست او ځینې نور به یې ردوئ، نو چا چې وپېژندل خلاص شو، او چا چې انکار وکړ نو هغه جوړ پاتې شو، خو هغه څوک چې پرې خوشحاله شو او پیروي یې وکړه» نو هغوی وویل: آیا مونږ ورسره ونه جنګیږو؟ هغه وفرمایل: «نه، تر څو چې لمونځ کوي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې پر موږ به واکمنان وګمارل شي، چې مونږ به يې ځيني عملونه پيژنو؛ چې د شريعت سره سمون لري، او د دوی له ځينو کارونو به انکار کوو، ځکه چې د شريعت خلاف دی، نو چا چې منکر کار په زړه کې بد وګاڼه پداسې حال کې چې منع کول به يې په وسه کې نه وه، نو له ګناه او منافقت څخه وژغورل شو، او چا چې کولی شو په لاس او يا ژبه يې منع کړي، نو هغوی پرې رد وکړ، نو دی له ګناه کولو او يا پکې له ګډون کولو څخه سالم پاتې شو. خو چا يې چې په کړنو خوښي څرګنده کړه او له هغوی څخه يې پيروي وکړه، نو دوی به هم هلاک شي لکه څرنګه چې هغوی هلاک شول.

بيا دوی له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه چې، آيا د همداسې واکمنانو سره ونه جنګيږو چې دا صفتونه ولري؟ نو هغه لدې کار څخه منع کړل، او وې ويل: نه، تر هغه پورې چې په تاسو کې لمونځونه قايموي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د نبوت له نښانو څخه يوه دا ده چې هغه به د ناڅرګندو شيانو په اړه خبر ورکاوه چې په راتلونکې کې به پېښيږي او هغه ډول به پېښېدل لکه څرنګه به يې چې خبر ورکړی و.

٢. په منکر راضي کېدل روا ندي او نه پکې ګډون کول، او منع کول ترې واجب دي.

٣. کله چې واکمنان داسې يو کار وکړي چې له شريعت سره په تضاد کې وي، نو اطاعت کول يې روا ندي.

٤. په واکمنانو راوتل جايز ندي؛ ځکه چې لوی فساد ترې جوړيږي؛ وينه تويېږي او امنيت له منځه ځي، نو د ګناهکارو واکمنانو زغمل او د هغوی په ضرر صبر کول لدې څخه آسان دي چې خروج پرې وشي.

٥. لمونځ ډېر لوی ارزښت لري، همدا لمونځ دی چې د کفر او اسلام تر منځ بيلوونکی دی.

(3481)

(50) – عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «سَتَكُونُ أَثَرَةٌ وَأُمُورٌ تُنْكِرُونَهَا» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: «تُؤَدُّونَ الحَقَّ الَّذِي عَلَيْكُمْ، وَتَسْأَلُونَ اللَّهَ الَّذِي لَكُمْ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابن مسعود رضی الله عنه نه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:
«داسې ځان غوښتونکي او چارې به وي چې تاسو يې نه خوښوئ» هغوی وويل: اې د الله رسوله، ته مونږ ته په څه امر کوې؟ هغه وفرمايل: «تاسو به هغه حق ادا کوئ چې پر تاسو دی، او خپل حق به له الله جل جلاله څخه غواړئ». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې په مسلمانانو به داسې حاکمان وګمارل شي چې د مسلمانانو په مال او نورو دنیاوي چارو باندې به انحصار کوي، په خپله خوښه به يې مصرفوي او له مسلمانانو څخه به يې د هغوی له حق څخه انکار کوي. او په ديني چارو کې به هم داسې کارونه کوي چې د منلو به نه وي. نو صحابه کرامو رضی الله عنهم پوښتنه وکړه چې: په داسې حالت کې باید څه وکړي؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وويل چې د هغوی دا کار - چې ستاسو مالونه يې ځانته کړل -باید تاسو هغوی ته له غوږ نیولو او واجب اطاعت څخه منع نه کړي، بلکې صبر وکړئ، غوږ ورته ونیسئ او اطاعت يې وکړئ او د واک په سر ورسره شخړه مه کوئ، او تاسو خپل حق له الله څخه وغواړئ او - دعا ورته وکړئ چې الله - يې اصلاح کړي او تاسو د هغوی له شر او ظلم څخه وساتي.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا حديث د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر نبوت دليل دی، ځکه په راتلونکې کې يې د هغه څه په اړه خبر ورکړی چې د هغه په امت کې به پېښېږي، نو همغسې پېښ شول لکه څرنګه يې چې خبر ورکړی و.
٢. دا روا ده چې پر يو چا مصيبت راتلونکی وي او په اړه يې هغه ته مخکې له مخکې خبر ورکړل شي، تر څو يې په زړه کې ځای ونيسي، نو کله چې پرې راشي صبر کوونکی به وي او له الله جل جلاله څخه به يې اجر غوښتونکی وي.
٣. په قرآن او سنتو منګولې لګول له فتنو او اختلافونو څخه د خلاصون لار ده.

٤. هغه واکمنانو ته غوږ نیول او اطاعت یې کول چې په نیکی امر کوي او په وړاندې یې بغاوت نه کول، که څه هم دوی ظلم وکړي.
٥. د فتنو په وخت کې له حکمت څخه کار اخیستل او د سنتو پیروي کول.
٦. انسان باید هغه حق ادا کړي چې پرې دی، حتی که څه نا څه ظلم ورسره شوی وي.
٧. پدې کې د دې قاعدې ثبوت دی چې: له دوو شرونو څخه هغه غوره کیږي چې ضرر یې کم وي او له دوو ضررونو څخه هغه چې د بل په پرتله لږ وي.

(3156)

(51) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُما أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّكُمْ رَاعٍ فَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَالعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، أَلاَ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «په تاسو کې هر یو ساتونکی او د خپل رعیت مسؤول دی، څوک چې په خلکو باندې واکمن وي هغه ساتونکی او د هغوی د ساتنې مسؤولیت لري او یو سړی د خپلې کورنۍ د خلکو ساتونکی او د هغوی د ساتنې مسؤولیت لري او ښځه د خپل میړه د کور او د هغه د اولادونو ساتونکې ده او د ساتنې مسؤولیت یې لري او خادم د خپل مالک د مال ساتونکی او د هغه مسؤول دی، خبردار اوسئ چې ستاسو هر یو مسوولیت لري او هر یو ستاسو څخه د خپل رعیت مسوول دی». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې په ټولنه کې هر مسلمان مسؤلیت لري چې باید په غاړه یې واخلي. واکمن د هغه څه د ساتنې مسوول دی چې الله ورسپارلي دي، باید قوانین یې خوندي کړي او له هغه چا یې ساتنه وکړي چې تیری پرې کوي او دا چې د دښمنانو په وړاندې یې

مبارزه وکړي او حقونه يې ضايع نه کړي. او هر سړی په خپلې کورنۍ کې مکلف دی چې نفقه ورکړي، ښه ژوند ورسره وکړي، زده کړه پرې وکړي او ادب ور وښيي. ښځه د خپل مېړه په کور کې د هغه د کور د سم مديريت او د هغه د ماشومانو د پالنې مسووله ده او مسؤوليت يې په غاړه لري. خدمتګار نوکر او مزدور د خپل بادار په هغه مال کې چې په واک کې يې دی د ساتنې او د هغه د خدمت مسووليت لري. نو ستاسو هر يو د هغه څه ساتونکی دی چې ساتل يې ورتر غاړې دي او هر يو د خپل رعيت مسوول دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. په مسلمانه ټولنه کې مسؤليت عمومي دی او هر يو د خپل توان سره سم مسووليت لري.
٢. د ښځې ستر مسووليت، چې په حقه د خاوند د کور او د هغه د اولادونو په وړاندې مسووليت ادا کړي.

(5819)

(52) – عن عائشة رضي الله عنها قالت: سمعتُ من رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في بيتي هذا: «اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْقُقْ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَرَفَقَ بِهِمْ فَارْفُقْ بِهِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی، وايي چې: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه په خپل دې کور کې اورېدلي دي چې ويل يې: «يا الله! څوک چې زما د امت د چارو مسووليت په غاړه واخلي او له هغوی سره سختي وکړي نو سختي پرې راوله، او چا چې زما د امت د چارو مسووليت پر غاړه واخيست او په نرمۍ يې ورسره چلند وکړ، نو پرې مهربانه شه». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د هر هغه چا لپاره (بد دعايي) خبرا کړېده چې د مسلمانو له چارو څخه يې د يوې مسؤوليت پر غاړه واخلي، هغه که کوچنی وي يا لوی، او برابره خبره ده که دا عامه ولايت وي يا خاصه، او پر هغوی يې سختي راوسته او نرمي يې ورسره ونکړه، نو الله تعالی به

ورته سزا د عمل له جنس څخه ورکړي او سختي به ورسره وکړي.

او دا چې څوک پرې مهربانه شي، او چارې يې ورته اسانه کړي، نو الله به پرې مهربانه شي او چارې به يې ورته اسانه کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. څوک چې د مسلمانانو د يوې چارې مشري پر غاړه واخلي، نو له هغوی سره دې هر څومره کېدای شي نرمي وکړي.

٢. سزا د عمل له جنس څخه وي.

٣. د نرمۍ او سختۍ معتبره اندازه هغه ده چې له کتاب (قرآن) او سنت سره په ټکر کې نه وي.

(5330)

(53) – عن تميم الداري رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «الدِّينُ النَّصِيحَةُ» قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: «لِلهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له تميم الداري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «دين نصيحت دی» مونږ وويل: د چا لپاره؟ هغه وفرمايل: «د الله لپاره، د هغه د کتاب لپاره، د هغه د رسول لپاره، د مسلمانو چارواکو او د دوی عامو خلکو ته». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې د دين بنسټ په اخلاص او صداقت ولاړ دی، تر دې چې په هغه ډول بشپړ ادا شي لکه څرنګه چې الله تعالی لازم کړی دی. پرته له هر ډول کوتاهۍ، غفلت او فريب څخه.

رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وويل شول: چې دين د چا لپاره نصيحت دی؟ نو هغه وفرمايل:

لومړی: د الله تعالی لپاره نصيحت: هغه ته په اخلاص سره عمل کول، له هغه سره شرک نه کول، د هغه په ربوبيت، الوهيت، اسماء او صفاتو ايمان لرل، د هغه امر لوی ګڼل، او پر هغه باندې ايمان راوړلو ته بلنه ورکول دي.

دويم: د هغه د کتاب؛ قرآن کريم لپاره نصيحت پدې خبره باور ساتل دي چې دا د هغه کلام او وروستی کتاب دی، د ټولو مخکنيو شريعتونو منسوخوونکی دی، مونږ يې درناوی کوو، په حقه يې لولو، په محکم يې عمل کوو، او متشابه ته يې غاړه ږدو، د تحريف کوونکو د تاويل په وړاندې ترې دفاع کوو، له نصيحتونو يې پند اخلو، علوم يې خپروو او بلنه ورته کوو.

دريم: د هغه د رسول؛ محمد صلی الله عليه وسلم لپاره نصيحت: پدې خبره ايمان لرل دي چې هغه وروستی پيغمبر دی او په هغه څه کې يې رښتنی وګڼو چې راتګ يې پرې کړی دی، حکمونه يې ومنو، له هغه څه ډډه وکړو چې مونږ يې ترې منع کړي يو، د الله عبادت يوازې په هغه څه سره وکړو چې هغه پرې راتګ کړی دی، د حق درناوی يې وکړو، احترام يې وکړو، دعوت ته يې بلنه ورکړو، شريعت يې خپور کړو او تورونه ترې لرې کړو.

څلورم: د مسلمانو چارواکو لپاره نصيحت : په حق چارو کې د هغوی ملاتړ کول، له هغوی سره د واک په سر شخړه نه کول، د الله تعالی د اطاعت په چوکاټ کې هغوی ته غوږ نيول او اطاعت يې کول.

پنځم: د مسلمانانو لپاره نصيحت: له هغوی سره نيکي کول، هغوی ته بلنه ورکول، هغوی ته د ضرر رسولو مخنيوی، له هغوی سره ښېګڼه خوښول، او له هغوی سره د نيکي او تقوا په چارو کې مرسته کول دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. ټولو ته په نصيحت کولو امر.

٢. په دين کې د نصيحت لويه مرتبه.

٣. دين؛ عقايدو، ويناوو او عملونو ته شامل دی.

٤. له نصيحت څخه دا هم دي چې کوم چاته نصيحت کيږي نو نصيحت کوونکی بايد له هر ډول دوکې څخه پاک وي او هغه ته د خير رسولو اراده ولري.

٥. د رسول الله (صلی الله عليه وسلم) د ښې ښوونې (ميتود کارول) چې يو شی لومړی عمومي ذکر کوي او بيا يې په اړه تفصيل ورکوي.

٦. تر ټولو مهم او بيا ورپسې مهم ته لومړيتوب ورکول، لکه څرنګه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم د الله لپاره په نصيحت پيل وکړ، بيا د هغه د کتاب لپاره، بيا د هغه د رسول صلی الله عليه وسلم لپاره، بيا د مسلمانو چارواکو لپاره او بيا عامو مسلمانانو ته.

(4309)

(54) – عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: تَلَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ: {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ، وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ، وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ} [آل عمران: ٧]. قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَإِذَا رَأَيْتِ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ سَمَّى اللهُ، فَاحْذَرُوهُمْ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چې وايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم دا آيت ولوست: {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ، وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ، وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ} [آل عمران: ٧]. يعني: (دی هغه ذات دی چې په تا باندې يې کتاب نازل کړی دی، په ده کې ځينې محکم (ښکاره مراد والا) آيتونه دي؛ چې هغه د کتاب اصل دي، نور يې متشابهات (پټ مراد والا) دي، نو هغه کسان چې د هغوی په زړونو کې کوږ والی دی؛ نو هغوی په هغو (آيتونو) پسې کېږي چې په دې (قرآن) کې متشابه (پټ مراد والا) دي، د فتنې لټولو لپاره او د هغو د مراد معلومولو لپاره، حال دا چې د هغوی په تاويل (مراد) باندې نه پوهېږي مګر الله، او هغه کسان چې په علم کې پاخه دي؛ هغوی وايي: مونږ پر ده ايمان راوړی دی، ټول (محکم او متشابه آيتونه) زمونږ د رب له جانبه دي، او پند نه اخلي مګر د صفا عقل خاوندان). عائشه رضي الله عنها وايي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمايل: «کله دې چې هغه کسان وليدل چې لدې آيتونو څخه د متشابهاتو پسې ګرځي نو همدوی هغه کسان دي چې الله تعالی يې يادونه کړې ده نو ځان ترې وساتئ». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم دا آيت ولوست: {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ، وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ، وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ

رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ} [آل عمران: ٧]. چې پدې کې الله پاک خبر ورکوي چې دی هغه ذات دی چې پر خپل پیغمبر یې قرآن نازل کړی، له هغه څخه ځینې د څرګند دلالت لرونکي آیتونه دي چې حکمونه یې معلوم دي، هېڅ ناڅرګندوالی پکې نشته، نو دا د کتاب اصل او مرجع دی، او د اختلاف پر مهال ورته رجوع کیږي، او داسې نور آیتونه هم شته چې له یو څخه زیاتې معناوې لري، چې معنا یې پر ځینو خلکو ګډوډیږي او یا ګمان کوي چې د هغه او بل آیت تر منځه تضاد دی، بیا الله تعالی لدې آیتونو سره د خلکو تعامل په ډاګه کړ، نو د هغه چا په زړونو کې چې له حق څخه کوږوالی شتون ولري، هغوی محکم آیتونه پریږدي او احتمالي متشابه آیتونو باندې عمل کوي، پدې سره غواړي چې شکونه او شبهې راوپاروي او خلک ګمراه کړي او پدې سره غواړي چې آیتونه د خپلې خوښې پر اساس تاویل کړي، او هغه کسان چې په علم کې ثابت دي، نو هغوی پر دې متشابهاتو پوهیږي او محکمو آیتونو ته یې راجع کوي او ایمان پرې لري چې دا د الله پاک له لورې دي، او شونې نده چې تعارض او ګډوډې دې سره ولري، مګر دا هغه څه دي چې پدې یوازې د سالم ذهن لرونکي خلک پند اخلي. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم د مؤمنانو مور عایشې رضی الله عنها ته وفرمایل چې: کله یې دا ډول خلک ولیدل چې د متشابهاتو پسې ګرځېدل نو یقینا همدوی هغه کسان دي چې الله تعالی یې پدې وینا کې یادونه کړې ده چې فرمایي: { فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ } (یعنې او هغه کسان چې په زړونو کې یې کوږوالی دی) نو له هغوی څخه ځان وساتئ او غوږ ورته مه نیسئ.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د قرآن کریم له آیتونو څخه هغه محکم دي چې: دلالت او معنا یې واضحه وي، او متشابه: هغه آیتونه دي چې له یوې معنا څخه د زیاتو احتمال ولري، همدارنګه غور او پوهې ته اړتیا ولري.

٢. د منحرفو، بدعتیانو او هغه خلکو په اړه خبرداری چې د خلکو د ګمراه کولو لپاره ستونزې او شکونه رامنځته کوي.

٣. د الله تعالی پدې وینا سره د آیت پای ته رسیدل چې فرمایي: {وما یذکر إلا أولو الألباب} (یعنې او پند نه اخلي مګر د صفا عقل خاوندان) پدې کې د هغو خلکو څخه پرده پورته شوې چې تل حیران، زړه نا زړه وي او سمه لار نه مومي. او د ثابت قدمو خلکو صفت پکې شوی: یعنې هغه خلک چې پند او عبرت نه اخلي د خپلې خوښې پیروي کوي نو هغوی هیڅکله د سالم عقل خاوندان ندي.

٤. د متشابهاتو پیروي د زړه د کوږوالي لامل ګرځي.
٥. واجب ده چې متشابه آيتونه؛ هغه چې معنا يې واضحه نه وي محكمو آيتونو ته راجع شي.
٦. الله تعالى د خلكو د امتحان لپاره د قران كريم ځيني آيتونه محكم او ځيني نور يې متشابه ګرځولي تر څو د ايمان خاوندان له ګمراهانو څخه جلا شي.
٧. په قرآن كريم كې د متشابهاتو په شتون كې په نورو باندې د عالمانو د فضيلت اظهار دى. او عقلونو ته يې د كوتاهۍ په اړه خبرداری دی چې په خپلې عاجزۍ اعتراف وكړي.
٨. په علم كې د رسوخيت فضيلت او په هغه كې د ثبات اړتيا.
٩. پدې آيت كې: {وما يعلم تأويله إلا الله والراسخون في العلم} د (الله) په كلمه باندې په ودرېدلو كې مفسرين دوه قوله لري: څوک چې په (الله) كلمه وقف وكړي نو په تاويل سره به مراد د يو شي په حقيقت او جوهر پوهېدل مراد وي او هغه څه چې پوهېدل پرې ناشوني وي لكه: روح او قيامت؛ هر هغه څه چې الله تعالى پرې پوهېدل ځانته ځانګړي كړي وي، او څوک چې د (الله) كلمه وصل كړي او وقف پرې ونه كړي نو له تاويل څخه به مراد تفسير، پلټنه او وضاحت وي، نو معنا به يې داسې وي چې الله پرې پوهيږي او په علم كې د رسوخ خاوندان پرې هم پوهيږي، نو ايمان پرې راوړي او محكم ته يې راجع كوي.

(65062)

(55) – عن أبي سعيد الخُدْريِّ رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو سعيد الخدري- رضي الله عنه -څخه روايت دى وايي چې: ما له رسول الله- صلى الله عليه وسلم -څخه اوريدلي دي چې ويل يې: «له تاسو څخه چې چا ناروا كړنه وليده نو په لاس سره دې منع كړي، كه چيرته يې نشو كولاى نو په ژبې سره، او كه چېرته يې نشو كولاى نو په زړه سره، او دا تر ټولو كمزورى ايمان دى». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت كړی].

تشريح:

پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - د وسې سره سم له منكر څخه په منع كولو امر كوي، او منكر هغه څه ته وايې چې الله او رسول يې ترې منع كړي وي - نو كله يې چې منكر وليده پرې فرض دى چې

په لاس سره يې منع کړي که ځواک يې درلوده، که چېرته لدې څخه عاجز پاتې شو، نو په ژبې سره دې منع کړي، داسې چې د منکر یا بدی تر سره کوونکی يې له کولو څخه منع کړي، او ضرر يې ورته بیان کړي او د دې بدی پر ځای يې نیکی ته لارښوونه وکړي، که چېرته لدې مرتبې څخه هم عاجز پاتې شو نو په زړه سره دې بدلون ورکړي، داسې چې هغه - کار- په زړه کې بد وګڼي او په زړه کې دا اراده وکړي چې که چېرته يې له وسې پوره وای نو خامخا به يې منع کړی و. او - یو څه ته- په زړه سره بدلون ورکول له منکر څخه د منع کولو لپاره د ایمان تر ټولو کمزوری مرتبه ده.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دا حدیث له بدیو څخه د منع کولو د مرتبو په بیانولو کې اصل دی.
٢. په تدریجي ډول له بدیو څخه د منع کولو حکم، هر یو د خپل توان او وړتیاوو سره سم.
٣. له بدیو څخه منع کول په دین کې هغه ستر باب دی چې - دا کار- له هیڅا څخه نه ساقطیږي، او هر مسلمان پرې د خپلې وسې پورې مکلف دی.
٤. په نیکی امر کول او له بدیو څخه منع کول د ایمان له ځانګړتیاوو څخه دي، او ایمان زیاتیږي او کمیږي.
٥. له بدیو څخه د منع کولو لپاره پدې پوهېدل شرط دي چې نوموړی کار ناروا دی.
٦. له بدیو څخه د منع کولو لپاره شرط دا دی چې هغه باندې بل ستر ناروا عمل مرتب نه شي.
٧. له بدیو څخه منع کول آداب او شرایط لري چې مسلمان يې باید زده کړي.
٨. له بدیو څخه منع کول دیني پالیسی، پوهې او بصیرت ته اړتیا لري.
٩. په زړه سره د ګناه بد نه ګڼل د ایمان په کمزورتیا دلالت کوي.

(65001)

(56) – عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَثَلُ القَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالوَاقِعِ فِيهَا، كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ، فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلاَهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا، فَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ المَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا خَرْقًا وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا، فَإِنْ يَتْرُكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا، وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ نَجَوْا، وَنَجَوْا جَمِيعًا». [صحيح] - [رواه البخاري]

له نعمان بن بشیر رضی الله عنهما څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«د هغه چا مثال چې د الله جل جلاله له حدودو سره ودرېږي او هغه څوک چې پکې ښکېل کېږي د هغه قوم په څېر دی چې په یوه کښتۍ کې قرعه اندازي وکړي، نو ځینو ته یې پورتنۍ برخه ورسېږي او ځینې نورو ته لاندینۍ برخه ورسېږي، نو هغه خلک چې په لاندې طبقه کې دي کله چې اوبو ته اړتیا پیدا کوي په پاسنیو خلکو تېرېږي، نو (خپلو کې سره) وواېي: که چېرته موږ په خپله برخه کې سوری کړی وای نو پورته خلک به مو نه ازارول، نو که چېرته یې پرېږدي چې هغه کار وکړي د کوم چې اراده لري نو ټول به هلاک شي، او که چېرته یې لاسنیوی وکړي ټول به وژغورل شي». [صحیح حدیث دی] - [بخاري روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغو کسانو مثال بیان کړی چې د الله تعالی له حدودو سره ودرېږي (او نه ترې تېرېږي)، چې هغوی د الله په امر ولاړ دي، په نیکۍ امر کوي او له بدیو څخه منع کول کوي. او د هغه چا مثال چې د الله په حدودو کې ښکېل وي، نیکي نه کوي او منع شوي کارونه تر سره کوي، او د ټولنې په ژغورلو د دې کار اغېز، د داسې یو قوم په مثال دی چې کښتۍ ته پورته شي او پدې سره قرعه واچوي چې څوک پورته کښېني او څوک ښکته، نو ځینو ته پورته برخه ورسېږي او ځینو ته ښکته، نو هغه خلک چې لاندې وي کله چې اوبه راوړي په پورتنیو خلکو تېرېږي، نو هغه کسان چې لاندې دي وواېي: که چېرته موږ په خپل ځای کې سوری کړی وای چې اوبه ترې وڅښو، نو پورته خلک به مو نه ازارولی، نو که چېرته یې پورتني خلک دې کار ته پرېږدي، نو کښتۍ به په ټولو غرقه شي، او که چېرته یې لدې کار څخه منع کړي او پرې یې نه ږدي، نو دواړه ډلې به وژغورل شي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د ټولنې په ساتنه او ژغورنه کې په نیکۍ د امر او له بدیو څخه د منع کولو اهمیت.
٢. د زده کړې یوه طریقه د مثالونو وړاندې کول دي، ترڅو معنی د یو روښانه انځور سره ذهن ته نږدې کړي.
٣. په ډاګه د بدۍ کولو ضرر ټولو ته رسېږي کله چې ورڅخه هېڅوک منع کول نه کوي.
٤. د ټولنې تباهي په دې کې ده چې بدان په ځمکه کې فساد کولو ته پرېښودل شي.

٥. ناسم چلند او ښه نیت د عمل د سمونتیا لپاره بسنه نه کوي.

٦. په اسلامي ټولنه کې مسؤلیتونه مشترک دي او یو ځانګړي فرد ته نه سپارل کیږي.

٧. د خاصو په ګناه د عامو خلکو نیول که چېرته منع شوي نه وي.

٨. بدي کوونکي خپل بد په داسې طریقه ښکاره کوي چې د ټولنې خلکو ته ښه ښکاره شي، لکه د منافقانو په څېر.

(3341)

(57) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «چا چې د هدایت لورې ته بلنه ورکړه نو دومره ثواب یې کیږي لکه څومره چې د هدایت د پیروانو کیږي پداسې حال کې چې د هغوی له اجر او ثوابونو څخه هېڅ نه کمیږي، او چا چې ګمراهی ته بلنه ورکړه، نو دومره ګناه یې کیږي څومره چې د ګمراهی د پیروانو کیږي، پداسې حال کې چې د هغوی له ګناهونو څخه هېڅ نه کمیږي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم څرګندوي چې چا د خلکو داسې یوې لارې ته لارښوونه وکړه چې په هغې کې په وینا او عمل کې خیر وي، نو د هغه لپاره به د هغو کسانو په څېر اجر وي چې د حقې لارې پیروي یې کړې ده، پرته له دې چې د پیروانو په اجر کې یې څه کمی راشي. او چا چې خلکو ته د غلطې او بدې لارې لارښوونه وکړه چې په هغې کې ګناه، خطا او یا داسې یو کار وي چې روا نه وي، هغه که وینا وي یا عمل، نو هغه به د پیروی کوونکو سره مساوي بار په غاړه اخلي پرته له دې چې د دوی په ګناهونو کې څه کمی راشي.

د حديث له فايدو څخه:

١. سمي لارې ته د بلنې ورکولو فضيلت، که لره وي يا ډېره، او دا چې بلونکي ته د عمل کوونکي په څېر اجر دی، او دا چې دا د الله تعالی د لوی فضل او بشپړ سخاوت څخه دي.

٢. ګمراهۍ ته د بلنې خطر، که کوچنی وي او يا لويه، او دا چې څوک بلنه ورکوي، نو پر هغه هم د عمل کوونکي په څېر د ګناه پېټی دی.

٣. سزا د عمل له جنس څخه وي، نو چا چې نيکۍ ته بلنه ورکړه، هغه ته د نيکۍ د ترسره کوونکي په اندازه اجر دی، او چا چې بدۍ ته بلنه ورکړه، نو په هغه د ګناه کوونکي د عمل په اندازه پېټی بار دی.

٤. يو مسلمان بايد ځان وساتي چې نور ورپسې په ګناه کې اقتدا ونه کړي، کله چې دی په ښکاره ګناه کوي، پداسې حال کې چې خلک يې ګوري، ځکه يقينا چې دی له ده څخه د نورو په تقليد ګنهکاريږي، که څه هم هغه يې دې ته هڅولی نه وي.

(3373)

(58) – عن أبي مسعود الأنصاري رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي أُبْدِعَ بِي فَاحْمِلْنِي، فَقَالَ: «مَا عِنْدِي»، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَنَا أَدُلُّهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو مسعود انصاري رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم ته يو سړی راغی، ويې ويل: زما سپرلۍ مړه شوه او زه په لاره کې پاتې يم نو ما په يوه سپرلۍ سپور کړه، رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته وويل: «زه يې نه لرم»، نو يو سړي وويل: اې د الله جل جلاله رسوله! زه به يو څوک وروښايم هغه به يې سپور کړي، نو رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «چا چې د يو ښه کار لارښوونه وکړه، هغه لره د هغه کار د تر سره کوونکي په څېر اجر دی». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم ته يو سړی راغی او ورته ويې ويل: زما سپرلۍ مړه شوې ده، نو ما په يوه څاروي سپور کړه او ماته يوه سپرلۍ راکړه چې ومې رسوي، نو رسول الله صلی الله عليه

وسلم له هغه څخه بخښنه وغوښته ځکه چې هغه د هغه د سپرولو لپاره هېڅ شی نه درلود، نو یو سړی چې هلته حاضر و وویل: اې د الله رسوله! زه به یو څوک وروښایم چې سپور یې کړي، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکړ چې هغه د سپرلۍ د خاوند سره په ثواب کې شریک دی، ځکه چې اړمن ته یې د هغه لارښوونه وکړه.

د حدیث له فایدو څخه:

١. ښېګڼې ته په لارښوونې تینګار.
٢. ښېګڼې کولو ته هڅول د اسلامي ټولنې د پیوستون او یووالي یو لامل ګرځي.
٣. د الله تعالی د مهربانۍ پراخوالی.
٤. دا حدیث یوه عمومي قاعده ده چې د ښګڼې ټولو کارونو ته شاملیږي.
٥. که څوک د سوال کوونکي غوښتنه پوره نه کړای شي، نو بل چاته دې لارښوونه وکړي.

(5354)

(59) – عَنْ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: «لَأُعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ»، قَالَ: فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا، فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ يَرْجُو أَنْ يُعْطَاهَا، فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟» فَقِيلَ: هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، قَالَ: «فَأَرْسِلُوا إِلَيْهِ». فَأُتِيَ بِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ، فَبَرَأَ حَتَّى كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ عَلِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أُقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا؟ فَقَالَ: «انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلَامِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ، فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا، خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له سهل بن سعد رضي الله عنه نه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د خیبر په ورځ وفرمایل: «سبا ورځ به بیرغ هغه چاته ورکوم چې په لاسونو به یې الله فتح وکړي، دی هغه څوک دی چې د الله او د هغه د رسول سره مینه لري، او الله او رسول یې له هغه سره مینه لري»،

وايې: خلکو شپه پداسې حال کې سبا کړه چې هر يو د دې تمه درلوده چې چاته به ورکول کيږي، نو کله چې خلکو سهار کړ رسول الله صلی الله عليه وسلم ته ورغلل، هر يو يې تمه درلوده چې بيرغ ورکړل شي، نو هغه وفرمايل: «علي ابن ابي طالب چېرته دی؟» ورته وويل شو: هغه د خپلې سترګې څخه شکايت کوي، ويې ويل: «هغه ته يو څوک ورولېږئ» نو راوستل شو، رسول الله صلی الله عليه وسلم يې په سترګو کې لياړې تو کړې او دعا يې ورته وکړه، نو داسې روغ شو لکه هېڅ ناروغي يې چې نه درلوده، نو بيرغ يې ورکړ، علی وويل: اې د الله رسوله، آيا تر هغه ورسره وجنګيږم چې تر څو زموږ په څېر شي؟ نو هغه وفرمايل: «په طبيعت دې ولاړ شه تردې چې د هغوی سيمې ته ورسيږې، بيا هغوی اسلام ته راوبله او د الله تعالی پر واجب حق يې خبر کړه، قسم په الله که چېرته ستا له امله الله يو سړي ته لار وښيي دا درته له سرو اوښانو غوره ده». [صحيح حديث دی – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم صحابه کرامو ته سبا ورځ د خيبر پر يهودانو د مسلمانانو د بريا خبر ورکړ، د يوه سړي په لاس چې بيرغ به ورکوي، هغه بيرغ چې لښکر به يې د ځان لپاره نښانه ګرځوي، او د ده سړي له صفتونو څخه يو دا دی چې د الله او رسول سره يې مينه لري او الله او رسول يې هم ورسره مينه لري، نو صحابه کرامو شپه په بحث او خبرو تېره کړه چې بيرغ به چا ته ورکول کېږي؟ د دې ستر وياړ په هيله، کله چې سهار شو نو دوی رسول الله صلی الله عليه وسلم ته ورغلل، ټولو هيله درلوده چې دا لوی شرف وګټي، نو هغه صلی الله عليه وسلم د علي بن ابي طالب رضي الله عنه پوښتنه وکړه ؟ ورته وويل شول: ناروغ دی او له سترګو نه شکايت کوي. نو رسول الله صلی الله عليه وسلم ورپسې خلک ورولېږل او راېې ووست، نو خپلې مبارکې لياړې يې د هغه په سترګو کې تو کړې او دعا يې ورته وکړه، نو داسې له ناروغۍ څخه روغ شو لکه بيخي چې ناروغ شوی نه وي، نو بيرغ يې ورکړ، او سپارښتنه يې ورته وکړه چې په نرمۍ سره حرکت وکړي تر دې چې د دښمن قلعې ته ورسيږي، نو په اسلام کې د داخيلېدو وړانديز دې ورته وکړي، که وړانديز يې ومنلو بيا دې د هغو فرايضو په اړه خبر ورکړي چې کول يې په هغوی لازم دي. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم علي رضي الله عنه ته د دعوت فضيلت بيان کړ، او دا چې يو بلونکی کله د يو چا د هدايت سبب شي نو دا ورته د سرو اوښانو نه غوره ده، کوم چې د عربو تر ټولو ارزښتمن مالونه دي، نو داسې به شي لکه دا يې چې خاوند وي او يا يې د الله په لار کې خيرات کړي وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د علي بن أبي طالب رضي الله عنه فضيلت، او په اړه يې د رسول الله صلى الله عليه وسلم ګواهي چې الله او رسول يې ورسره مينه لري، او دی هم د الله او د رسول سره يې مينه لري.
٢. د خير كارونو ته د صحابه كرامو ليوالتيا او يو له بل څخه مخكې كېدل.
٣. د جګړې پر مهال د ادابو مراعتولو مشروعيت او د غالمغال او بدرنګو غږونو پرېښودل چې اړتيا ورته نه وي.
٤. د هغه د نبوت د ثبوتونو له جملې څخه پر يهودانو د بريا خبر او د الله تعالى په اذن د هغه په لاسونو د علي بن ابي طالب رضي الله عنه د سترګو شفا.
٥. د جهاد تر ټولو ستره موخه اسلام کې د خلكو داخلېدل دي.
٦. اسلام ته بلنه په تدريج سره كيږي، نو لومړی له كافر څخه غوښتل كيږي چې د دوو شهادتونو په ويلو سره په اسلام کې داخل شي، بيا ورته د اسلام د فرايضو د ادا كولو امر كيږي.
٧. اسلام ته د بلنې فضيلت او هغه خير چې په بلونكي او بلل شوي كې دی، نو كېدی شي چې بلل شوي ته هدايت وشي او بلونكي ته لوی اجر او ثواب وركړ شي.

(3409)

(60) – عن ابنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قال: قال رسولُ الله صلَّى الله عليه وسلم: «مَن تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ». [حسن] - [رواه أبو داود وأحمد]

له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «څوک چې له کوم قوم سره مشابهت وکړي نو دی له هغوی څخه دی». [حسن حديث دی] – [ابو داود او احمد روايت كړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر وركوي، څوک چې د كافرانو، فاسقانو او يا نيكانو سره مشابهت وكړي؛ چې د هغوی له ځانګړنو عقايدو، عبادتونو او يا رواجونو څخه يو څه تر سره كړي، نو دی له هغوی څخه دی؛ ځكه چې په ښكاره ورسره مشابهت د دې لامل ګرځي چې باطني مشابهت ورسره پيدا شي، او پدې كې شک نشته چې له يو چا سره ورته والی له هغوی څخه د اغېزمنېدلو په

پایله کې کیږي، او کېدی شي هغوی سره د مینې کولو، هغوی ته د درناوي ساتلو لامل شي او دا کېدی شي انسان دې ته اړباسي چې په باطن او عباداتو کې ورسره مشابهت پیدا کړي، الله - جل جلاله - دې ترې مونږ وساتي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د کافرانو او فاسقانو سره د مشابهت نه خبرداری.
٢. له نېکانو سره ورته والی او ورپسې اقتداء کول.
٣. ظاهري تقلید په باطن کې مینه په میراث پرېږدي.
٤. انسان ته د مشابهت ډول ته په لیدلو ګواښ او ګناه رسیږي.
٥. له کفارو سره د هغوی په مذهب او د هغوی په رسمونو کې د هغوی له مشابهت څخه ممانعت، خو لدې پرته تشبیه په ممانعت کې نه داخلیږي لکه: د هنرونو زده کړه او داسې نور.

(5353)

(61) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أَن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: «الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُر أَحَدُكُم مَنْ يُخَالِل». **[حسن] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]**

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «یو سړی د خپل ملګري د دین پیروي کوي، نو په تاسو کې دې څوک وګوري چې له چا سره خالصه ملګرتیا کوي». [حدیث حسن دی] – [ابو داود، ترمذي او احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم څرګنده کړه چې انسان په خپلو اخلاقو او عاداتو کې له خپل مخلص دوست او ملګري سره مشابهت لري او دوستي په اخلاقو، سلوک او کړنو باندې تاثیر لري، لدې امله یې د دوست د ښه انتخاب لپاره لارښوونه وکړه، ځکه چې دا د هغه ملګري ته د ایمان، هدایت او نیکی لارښوونه کوي، او د ملګري لپاره د خیر په کارونو کې مرستندوی وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ښو خلکو په ملګرتيا امر کول او هغوی غوره کول او د بدو خلکو له ملګرتيا څخه ممانعت.
٢. له ملګري څخه يې ځانګړې يادونه وکړه او خپلوان يې ياد نه کړل، ځکه چې ملګری ته انتخابوې او ورور او خپلوان هغه څوک دي چې ته يې د انتخابولو اختيار نه لرې.
٣. ملګرتيا بايد د تفکر له مخې وشي.
٤. انسان د مؤمنانو په ملګرتيا خپل دين قوي کوي او د فاسقانو په ملګرتيا يې کمزوری کوي.

(3122)

(62) – عن تَميم الداري رضي الله عنه، قال: سمعتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، وَلَا يَتْرُكُ اللهُ بَيْتَ مَدَرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللهُ هَذَا الدِّينَ، بِعِزِّ عَزِيزٍ أَوْ بِذُلِّ ذَلِيلٍ، عِزًّا يُعِزُّ اللهُ بِهِ الإِسْلَامَ، وَذُلًّا يُذِلُّ اللهُ بِهِ الكُفْرَ» وَكَانَ تَمِيمٌ الدَّارِيُّ يَقُولُ: قَدْ عَرَفْتُ ذَلِكَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، لَقَدْ أَصَابَ مَنْ أَسْلَمَ مِنْهُمُ الْخَيْرُ وَالشَّرَفُ وَالْعِزُّ، وَلَقَدْ أَصَابَ مَنْ كَانَ مِنْهُمْ كَافِرًا الذُّلُّ وَالصَّغَارُ وَالْجِزْيَةُ. [صحيح] - [رواه أحمد]

له تميم الداری رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې: «دا دين به تر هغه ځای ورسيږي چېرته چې شپه او ورځ رسېدلي او الله تعالی به په ښارونو او کليو کې هېڅ داسې کور پرې نه ږدي مګر دا چې دا دين به ورننباسي د عزت لرونکي په عزت او د ذليل انسان په ذلت سره؛ داسې عزت چې الله پرې اسلام لوړ او کفر پرې سپک او ذليل کړي» او تميم داري به وييل: دا مې په خپلې کورنی کې ولېدل: زما د اهل بيتو له جملې څخه چې چا اسلام قبول کړی و خير، شرافت او عزت يې تر لاسه کړ، او څوک چې له دوی څخه کافران وو، نو له ذلت، سپکاوي او جزيي سره مخ شول. [صحيح حديث دی] – [احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي چې دا دين به د ځمکې ټولې برخې ونيسي، هر هغه ځای ته چې شپه او ورځ رسېدلي دا دين به ور ورسيږي. او الله تعالی به ښارونو، کليو او بانډو کې هېڅ کور پرې نه ږدي پرته له دې چې دا دين پرې ورننباسي. نو چا چې دا دين قبول کړ او ايمان يې پرې راوړ،

نو د اسلام په درناوي سره به عزتمند وي. او چا چې ترې انکار وکړ او کفر یې پرې وکړ نو ذلیل او سپک به شي.

بیا تمیم داري رضي الله عنه وایي چې هغه څه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم یې په اړه وړاندوینه کړې وه د خپلې کورنی په خلکو کې مې ولیدل؛ چا چې له دوی څخه اسلام راوړی و، نو ښېګڼه، شرف او عزت یې تر لاسه کړ، او چا چې له دوی څخه کفر وکړ: ذلیل او سپک شول او سربېره پر دې به یې مسلمانانو ته جزیه هم ورکوله.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د مسلمانانو لپاره ښه زیری چې د ځمکې په ټولو برخو کې به د دوی دین خپور شي.
٢. د اسلام او مسلمانانو لپاره عزت او د کفر او کافرانو لپاره ذلت دی.
٣. په دې کې د نبوت له ثبوتونو څخه یو ثبوت او له نښو څخه یې یوه نښانه ده چې هغه څه پېښ شول چې رسول الله صلی الله علیه وسلم یې په اړه خبر ورکړی و.

(11220)

(63) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم أنه قال: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «قسم په هغه ذات چې د محمد روح یې په لاس کې دی، له دې امت څخه چې هر څوک؛ که هغه یهودي وي یا نصراني، زما په اړه خبره شي، او بیا پداسې حال کې مړ شي چې په هغه څه یې ایمان نه وي راوړی چې زه پرې رالیږل شوی یم، مګر دا چې هغه به له دوزخیانو څخه شي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم قسم یادوي چې لدې امت څخه چې هر یهودي یا نصراني او یا بل چاته د نبي صلی الله علیه وسلم بلنه ورسیږي او بیا مړ شي پداسې حال کې چې پر ده یې ایمان نه وي راوړی مګر دا چې له دوزخیانو څخه به وي او د تل لپاره به پکې پاتې شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. ټولې نړۍ ته د رسول الله صلى الله عليه وسلم د پيغام عموميت او د هغه د پيروۍ کولو وجوب، او د هغه په شريعت سره د نورو ټولو شريعتونو منسوخېدل.

٢. څوک چې په رسول الله صلى الله عليه وسلم کافر شو، د هغه دا ادعا ورته ګټه نه رسوي چې په نورو پيغمبرانو عليهم السلام يې ايمان راوړی دی.

٣. چا چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په اړه نه وي اورېدلي او د اسلام بلنه ورته نه وي رسېدلې، هغه معذور دی او په اخرت کې يې چاره د الله تعالى سره ده.

٤. اسلام د انسان لپاره فايدور تماميږي که څه هم له مرګ څخه لږ مخکې وي، ولو که د سختې ناروغۍ پر مهال هم وي، خو مخکې لدې چې روح مرۍ ته نه وي رارسيدلی.

٥. د کافرانو دين سم ګڼل - چې يهود او نصارا هم له دوی څخه دي - کفر دی.

٦. -په حديث کې - له يهودي او مسيحي څخه يادونه بل هر چا ته خبرداری دی؛ ځکه چې يهود او نصارى کتاب لري، نو کله چې د دوئ حال داسې وي، نو نور هغه کسان چې کتاب نه لري، په طريقه اولى د دې عذاب مستحق دي، ځکه چې ټول بايد د هغه په دين کې داخل شي او د هغه صلى الله عليه وسلم پيروي وکړي.

(3272)

(64) – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةَ الْعَقَبَةِ وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ: «الْقُطْ لِي حَصًى» فَلَقَطْتُ لَهُ سَبْعَ حَصَيَاتٍ، هُنَّ حَصَى الْخَذْفِ، فَجَعَلَ يَنْفُضُهُنَّ فِي كَفِّهِ وَيَقُولُ: «أَمْثَالَ هَؤُلَاءِ فَارْمُوا» ثُمَّ قَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّما أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْغُلُوُّ فِي الدِّينِ». [صحيح] - [رواه ابن ماجه والنسائي وأحمد]

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم د عقبه جمرې (لويې جمرې) په سهار په داسې حال کې چې په اوښ سپور و وفرمايل: «ماته تيږې/ګيټې راټولې کړه» نو ما ورته اووه کاڼي/ګيټې راټول کړل، نو هغه په ورغوو کې ومروړل او ويې ويل: «د دې په څېر، په کاڼو وېشتل وکړئ». بيا يې وفرمايل: «اې خلکو، په دين کې له افراطيت څخه ځان وساتئ، په حقيقت کې ستاسو څخه مخکې خلک په دين کې د افراطيت له امله هلاک شوي دي». [صحيح حديث دی] – [ابن ماجه، نسائي او احمد روايت کړی].

تشریح:

ابن عباس رضي الله عنهما فرمايي چې هغه له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په حجة الوداع کې د قربانی په ورځ د جمرة العقبې د ويشتلو په سهار و. نو امر يې ورته وکړ چې کنکرې/گيتی ورته راټولې کړي، نو هغه ورته اووه کنکرې راټولې کړې چې حجم يې د نخود يا چڼې په اندازه و، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم په لاس کې ونيولې بيا يې وښوځولې او ويې ويل: د دې په اندازه (گيټو) ويشتل وکړئ، بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم له افراطيت، تشدد او په ديني چارو کې له حد څخه د اوړېدلو په اړه خبرداری ورکړ (او ويې ويل): «پخواني امتونه په دين کې له حد څخه په تجاوز، افراطيت او تشدد له امله تباه شوي دي».

د حديث له فايدو څخه:

١. په دين کې له افراطيت څخه ممانعت او د هغې بدې پايلې بيانول او دا چې د هلاکت سبب گرځي.
٢. زموږ څخه مخکې له پخوانيو امتونو نه عبرت اخيستل د دې لپاره چې د هغو خطاگانو څخه ځان وژغورل شي په کومو کې چې هغوی واقع شوي وو.
٣. د سنتو پيروی ته هڅول.

(3395)

(65) – عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ» قالها ثلاثًا. [صحيح] - [رواه مسلم]

له عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «تشدد کوونکي هلاک شول» درې ځلې يې وويل. [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه افراطيانو د مايوسی او زيان په اړه خبر ورکوي چې له هدايت او علم پرته افراطيت کوي، او دا چې دوی په دنيا او آخرت، وينااو او کړنو کې له شرعي حدودو څخه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم پرې راتګ کړی دی اوړيدلي دي.

د حديث له فایدو څخه:

١. په ټولو چارو کې د افراط او تکلف ممانعت، او په هر څه کې ترې پر ځان ساتلو ټینګار؛ په ځانګړې توګه په عباداتو او نېکانو ته په درناوي کې.

٢. په عبادت او نورو شیانو کې د کمال غوښتنه د ستاینې وړ ده؛ او دا د شریعت په پیروی سره کیږي.

٣. د مهمې خبرې تصدیقول اړین دي، ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دا جمله درې ځلې تکرار کړه.

٤. د اسلام مراعت او آسانتیا.

(3420)

(66) – عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْيَهُودُ مَغْضُوبٌ عَلَيْهِمْ، وَالنَّصَارَى ضُلَّالٌ». [صحيح] - [رواه الترمذي]

له عدي بن حاتم رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «یهودیان هغه خوک دي چې غضب کړای شوي او نصارا ګمراهان دي». [صحیح حدیث دی] – [ترمذي روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي چې یهود یو داسې قوم دي چې الله پرې قهر شوی دی؛ ځکه چې دوی حق وپېژانده خو عمل یې پرې ونه کړ. او نصارا ګمراه قوم دي، ځکه چې له علم او پوهې پرته یې عمل وکړ.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د علم او عمل تر منځ په یو ځای کولو کې د هغو کسانو له لارې خلاصون دی چې الله پرې قهر شوی او هغه کسان چې لار یې ورکه کړې ده.

٢. د یهودو او نصاراوو له لارو ځان ساتل او په نېغه لار ثابت پاتې کېدل چې هغه اسلام دی.

۳. هره دله؛ یهود او نصارا لار ورکي دي او غضب کړای شوي دي، خو د یهودو ځانګړي صفتونه دا دي چې غضب پرې شوی او د نصاراوو ځانګړی صفت ګمراهي ده.

(65061)

(67) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنهما قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له عبد الله بن عمرو بن العاص - رضي الله عنهما - څخه روايت دی وايې چې: ما له رسول الله صلى عليه وسلم څخه اوريدلي دي چې فرمايل يې: «الله د آسمانونو او ځمکې له پيدا کولو څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوقاتو تقدير ليکلی دی، وايې: پداسې حال کې چې عرش يې د اوبو له پاسه و». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې الله پاک د ځمکې او آسمانونو له پيدايښت څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوقاتو د تقدير په اړه هر هغه څه په تفصيل سره په لوح محفوظ کې ليکلي دي چې پيښيږي به: لکه ژوند، مرګ، رزق او داسې نور، او دا د هغه تقدير سره سم ترسره کېدونکي دي لکه څرنګه يې چې الله تعالى پريکړه کړې ده. هرڅه چې شتون مومي نو هغه د الله تعالى د پريکړې او تقدير سره سم کيږي. نو هغه څه چې بنده ته رسيدونکي دي هيڅکله به ترې خطا نه شي، او هغه څه چې ورته رسيدونکي ندي، هيڅکله به ور ونه رسيږي.

د حديث له فايدو څخه:

۱. په قضا او قدر د ايمان فرضيت.

۲. تقدير د شيانو په اړه د الله تعالى له پوهې، ليکلو، ارادې، او د هغوی له پيدا کولو څخه عبارت دی.

۳. پدې ايمان چې تقديرونه د اسمانونو او ځمکې له پيدايښت څخه مخکې ليکل شوي دا ثمره زيږوي چې انسان پرې راضي شي او تقدير ته تسليم شي.

٤. دا چې د رحمن ذات عرش د ځمکې او آسمانونو له پیدایښت څخه وړاندې د اوبو له پاسه و.

(65038)

(68) - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الصَّادِقُ المَصْدُوقُ: «أَنَّ خَلْقَ أَحَدِكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَأَرْبَعِينَ لَيْلَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَهُ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَهُ، ثُمَّ يُبْعَثُ إِلَيْهِ المَلَكُ، فَيُؤْذَنُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، فَيَكْتُبُ: رِزْقَهُ وَأَجَلَهُ وَعَمَلَهُ وَشَقِيٌّ أَمْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الجَنَّةِ حَتَّى لاَ يَكُونُ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُ النَّارَ، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الكِتَابُ، فَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی: رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته وفرمایل - حال دا چې - هغه رښتینی او امانتدار دی چې: «ستاسو څخه د یو تن پیدایښت داسې وي چې د خپلې مور په ګېډه کې څلوېښت ورځې او څلوېښت شپې راټولېږي، بیا د پنډ شوي سختې وینې په څېر شي، بیا د غوښې دیوې ټوټې په څېر - چې ژول شوي وي - وګرځي، بیا ورته ملایکه راولېږل شي او د څلورو خبرو حکم ورته وکړل شي، نو د هغه رزق، اجل، عمل، نېکمرغي او یا بد مرغي ولیکي، بیا پکې ساه پوکړل شي، نو یو څوک به داسې وي چې د جنتیانو عملونه به کوي تر دې چې د هغه او جنت تر منځه یو ګز واټن پاتې شي، نو تقدیر به پرې رامخکې شي او د دوزخیانو عمل به ترسره کړي او اور ته به داخل شي، او یو څوک به داسې وي چې د دوزخیانو عملونه به تر سره کوي، تر دې چې د هغه او د دوزخ تر منځه یو ګز واټن پاتې شي، نو تقدیر به پرې رامخته شي او د جنتیانو عمل به وکړي نو جنت ته به داخل شي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

ابن مسعود رضي الله عنه فرمايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته دا خبره کړې ده او هغه په خپلو خبرو کې رښتینی دی؛ ځکه چې الله تعالی ریښتونی ګڼلی دی. هغه وفرمایل: ستاسو

څخه د يو تن جوړښت راټوليږي، داسې چې کله يو سړی د خپلې مېرمنې سره يو ځای کيږي، نو د هغه شېندل شوي مني د ښځې په رحم کې د څلوېښتو ورځو لپاره د نطفې په شکل کې راټوليږي. بيا علقه وګرځي چې هغه ټينګه او وچه وينه ده، او دا - کار - په دويمه څلوېښتی کې کيږي، بيا مضغه شي؛ چې هغه د غوښې دومره اندازه ټوټه ده چې ژولو ته برابره وي، او دا په درېمه څلوېښتی کې کيږي. بيا ورته الله تعالی ملايکه راوليږي، نو د درېمې څلوېښتی په پای کې پکې روح پوکړي، ملايکې ته امر وشي چې څلور خبرې وليکي: د هغه رزق؛ چې له هغه اندازې نعمتونو څخه عبارت دی چې په خپل عمر کې به يې لاسته راوړي، د هغه اجل؛ او دا په دنيا کې د هغه د پاتې کېدا موده ده، د هغه عمل، چې څه دی؟ او دا چې آيا نيکمرغه دی که بد مرغه. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم قسم ياد کړ چې يو سړی به د جنتيانو عمل کوي او عملونه به يې نيک وي، يعنې هغه څه چې خلکو ته ښکاري؛ تر هغه وخته پورې به همداسې وي، تر دې چې د ده او جنت تر منځه يوازې د يو ګز په اندازه فاصله پاتې شي، يعنې د ده او جنت ته د رسېدو په منځ کې به دومره فاصله پاتې شي لکه د يو ګز په اندازه، نو تقدير او هغه څه به پرې غالب شي چې ورته ليکل شوي دي نو د دوزخيانو عمل به وکړي، نو په همدې سره به يې خاتمه وشي او اور ته به داخل شي. ځکه چې د عمل د منلو شرط دا دی چې په هغه باندې ثابت قدمه پاتې شي او بدلون ورنکړي. او د خلکو څخه يو بل تن به د دوزخيانو عمل تر هغه وخته پورې کوي چې هغه دوزخ ته ننوتلو ته نږدې شي او داسې به وي لکه د ده او د اور تر منځ چې د ځمکې د يو ګز په اندازه واټن پاتې شي، نو تقدير به پرې غالب شي او هغه څه چې ورته ليکل شوي دي نو د جنتيانو عمل به وکړي او جنت ته به داخل شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په آخرت کې د چارو برخليک د هغه څه پر بنا دی چې له وړاندې يې په اړه پرېکړه شوي وي او تقدير پرې جاري شوی وي.
٢. په عملونو له دوکه کېدو څخه ويروونه؛ ځکه چې عملونو ته اعتبار په پای سره دی.

(65037)

(69) – عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «الْجَنَّةُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ، وَالنَّارُ مِثْلُ ذَلِكَ». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «جنت ستاسو څخه يو تن ته د هغه د بوټانو له تسمې څخه ډېر نږدې دی او دوزخ هم همداسې دی». [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې جنت او دوزخ انسان ته دومره نږدې دي لکه د پښې پر څټ د بوټانو تسمې چې نږدې دي، ځکه چې کله هغه داسې يو عمل وکړي چې الله جل جلاله پرې خوښيږي، نو له امله يې جنت ته ځي او يا ګناه وکړي چې له امله يې دوزخ ته ځي.

د حديث له فايدو څخه:

١. ښه کار ته هڅول که لږ هم وي او له بد کار څخه وېرول که لږ هم وي.
٢. مسلمان بايد په خپل ژوند کې اميد او وېره سره يوځای کړي، او تل له الله تعالی څخه وغواړي چې په حق يې ثابت ولري، ترڅو نجات ومومي او په خپل حال مغرور نه شي.

(3581)

(70) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «دوزخ په خواهشاتو سره پوښل شوی دی، او جنت په سختيو سره پوښل شوی دی». [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم واضحه کړه چې اور په هغو کارونو سره پوښل شوی دی چې نفس يې غواړي لکه حرام کارونه او يا په واجباتو کې غفلت کول. څوک چې نفس د خپلو خواهشاتو

تابع کړي نو د اور مستحق دی. او دا چې جنت په هغو شیانو سره پوښل شوی دی چې نفس ترې کرکه کوي لکه د هغو کارونو تر سره کول چې امر پرې شوی وي، او د حرامو کارونو پرېښودل او ترې صبر کول، نو که چېرته یې ترې ځان وساته او د خپل ځان سره یې مبارزه وکړه نو جنت ته د ننوتلو مستحق ګرځي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په شهوتونو کې د ښکېل کېدلو یو لامل منکر او ناوړه کار لره د شیطان ښایسته کول دي، تر دې چې نفس ته ښایسته ښکاره شي او لورې ته یې تمایل پیدا کړي.
٢. له حرامو خواهشاتو څخه د ځان ساتلو امر؛ ځکه چې دا د دوزخ لاره ده، او په سختیو صبر کول، ځکه چې دا د جنت لاره ده.
٣. د ځان په وړاندې د مبارزې فضیلت او په عبادت کې زیار وېستل او د اطاعت په شاوخوا کې په ننګونو او سختیو صبر کول.

(3702)

(71) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ أَرْسَلَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى الْجَنَّةِ، فَقَالَ: انْظُرْ إِلَيْهَا وَإِلَى مَا أَعْدَدْتُ لِأَهْلِهَا فِيهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَرَجَعَ، فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا. فَأَمَرَ بِهَا فَحُفَّتْ بِالْمَكَارِهِ، فَقَالَ: اذْهَبْ إِلَيْهَا فَانْظُرْ إِلَيْهَا وَإِلَى مَا أَعْدَدْتُ لِأَهْلِهَا فِيهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا، فَإِذَا هِيَ قَدْ حُفَّتْ بِالْمَكَارِهِ، فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لَا يَدْخُلَهَا أَحَدٌ. قَالَ: اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَى النَّارِ وَإِلَى مَا أَعْدَدْتُ لِأَهْلِهَا فِيهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَإِذَا هِيَ يَرْكَبُ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَرَجَعَ فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَا يَدْخُلُهَا أَحَدٌ. فَأَمَرَ بِهَا فَحُفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ، فَقَالَ: ارْجِعْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَإِذَا هِيَ قَدْ حُفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ، فَرَجَعَ وَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لَا يَنْجُوَ مِنْهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا». **[حسن]**

- [رواه أبو داود والترمذي والنسائي]

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«کله چې الله - تعالی - جنت او اور (دوزخ) پیدا کړل، نو جبرائیل علیه السلام یې جنت ته ولیږه، او ورته یې ویل: ورته وګوره او هغه څه ته چې ما یې خاوندانو ته پکې چمتو کړي دي، نو ورته یې وکتل

او بیرته راوګرځېده او ویې فرمایل: ستا په عزت مې دې قسم وي، هیڅوک به یې په اړه نه اوري مګر دا چې ورته به ننوځي. نو امر یې وکړ چې په سختو کارونو سره دې وپوښل شي، نو ویې فرمایل: ورشه او ورته وګوره او هغه څه ته چې ما یې د خاوندانو لپاره چمتو کړي دي. نو هغه ورته وکتل، ګوري چې په سختو کارونو سره پوښل شوی دی، نو ویې فرمایل: ستا په عزت مې دې قسم وي زه ووېریدم چې هیڅوک به ورته داخل نه شي. ویې فرمایل: لاړ شه او اور ته وګوره او هغه څه ته چې ما یې د خاوندانو لپاره چمتو کړي دي. هغه ورته وکتل، ګوري چې یو د بل له پاسه سپریږي (یعنې د اور لمبې یو پر بل د پاسه کیږي) نو راوګرځېده او ویې ویل: زما دې ستا په عزت قسم وي چې هیڅوک به ورته داخل نه شي. نو امر یې وکړ او په شهوتونو وپوښل شو، نو ویې فرمایل: وګرځه او ورته وګوره. نو ورته یې وکتل؛ ګوري چې په شهوتونو سره پوښل شوی دی، نو راوګرځېده او ویې فرمایل: زما دې ستا په عزت قسم وي، یقینا زه وویریدم چې هیڅوک به ترې خلاص نه شي مګر دا چې ور داخل به شي». [حسن حدیث دی] – [ابو داود، ترمذي او نسائي روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې کله الله تعالی جنت او دوزخ پیدا کړل نو جبرائیل علیه السلام ته یې وویل: جنت ته لاړ شه او هغه ته وګوره، نو هغه لاړ او هغه ته یې وکتل او بیا بیرته راغی، جبریل وویل: اې ربه ستا په عزت مې دې قسم وي هیڅوک به یې په اړه نه اوري او نه د هغه څه په اړه چې په دې جنت کې له نعمتونو، عزتونو او ښېګڼو څخه دي مګر دا چې خوښ به ګڼي چې ورداخل شي او د هغه لپاره عمل وکړي. بیا الله تعالی جنت په سختیو او مشکلاتو سره وپوښه چې هغه د اوامرو پر ځای کول او له نواهیو څخه ځان ساتل دي، نو څوک چې جنت ته د ننوتلو اراده ولري باید له هغو سختیو څخه تېر شي. وروسته له هغه چې الله جل جلاله جنت په سختیو سره وپوښه، نو جبریل ته یې وفرمایل! لاړ شه او جنت ته وګوره، نو هغه لاړ او هغه ته یې وکتل، بیا راغی او ویې ویل: اې ربه، ستا په عزت مې دې قسم وي، زه ویره لرم چې هیڅوک به هغه ته د هغه په لاره کې د سختیو له امله داخل نشي. او کله چې الله تعالی اور پیدا کړ نو ویې ویل: اې جبرائیله! لاړ شه او هغه وګوره، نو هغه لاړ او ویې لیده، بیا راغی او جبرائیل علیه السلام وویل: اې ربه! ستا په جلال مې دې قسم وي چې هیڅوک به یې د هغه عذاب، ستونزو او ربړونو په اړه نه اوري مګر دا چې له ننوتلو څخه به یې کرکه وکړي او له اسبابو څخه به یې ځان وژغوري. بیا الله جل جلاله اور پټ کړ او د ورتګ لاره یې په شهوتونو او لذتونو سره وګرځوله، بیا یې وویل: اې جبرائیل! ورشه او ورته

وګوره، نو جبرائیل لاړ او ورته یې وکتل، بیا راغی او ویې ویل: اې ربه! ستا په عزت مې دې قسم وي زه وویرېدم او اندیښنه راسره پیدا شوه چې د هغه شهوتونو او خوندونو له امله چې ترې چاپېره شوي دي، هیڅوک به ترې خلاصی ونه مومي؛

د حدیث له فایدو څخه:

١. پدې ایمان درلودل چې جنت او دوزخ همدا اوس شتون لري.

٢. په غیبو ایمان درلودل فرض دي او په هر هغه څه چې د الله تعالی او د هغه د رسول صلی الله علیه وسلم له لورې راغلي وي.

٣. په مصیبتونو د صبر کولو اهمیت، ځکه دا هغه لاره ده چې جنت ته رسوونکې ده.

٤. له حرامو څخه د ځان ساتلو ارزښت، ځکه چې - حرام - اور ته د رسېدو لار ده.

٥. په سختیو سره د جنت پوښل او په خواهشاتو سره د دوزخ پوښل په دنیوي ژوند کې د امتحان او ازرونې غوښتنه ده.

٦. د جنت لاره سخته ده، له ایمان سره صبر او کړاو ته اړتیا لري او د دوزخ لاره په دې دنیا کې له لذتونو او خواهشاتو ډکه ده.

(65034)

(72) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «نَارُكُمْ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ»، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً. قَالَ: «فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هریره - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «ستاسو اور د جهنم د اور له اویا برخو څخه یوه برخه ده» **وویل شو: اې د الله رسوله! که څه هم - د دنیا اور د خلکو د تعذیب لپاره - بسنه کوله! هغه وفرمایل:** «د آخرت اور ته د دنیا د اور په پرتله نهه شپېته درجې زیات تودوالی ورکړل شوی دی، چې هره درجه یې په تودوالي کې د دنیا د اور په څېر ده». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې د دنیا اور د جهنم د اور له اویا برخو څخه یوه برخه ده، د آخرت اور د دنیا د اور د تودوخې په پرتله نهه شپېته درجې زیاتوالی لري چې هره درجه یې د دنیا د اور له تودوخې سره برابره ده. نو وویل شو: اې د الله رسوله: که څه هم د آخرت اور؛ دوزخ ته د داخلېدونکو د تعذیب لپاره بسنه کوله! نو ویې فرمایل: د جهنم اور ته د دنیا د اور په پرتله نهه شپېته درجې زیاته تودوخه ورکړل شوې چې هره درجه یې په تودوخه کې د دنیا د اور په اندازه ده.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د اور په اړه خبرداری؛ تر څو خلک له هغو کړنو څخه ډډه وکړي چې اور ته د تللو لامل ګرځي.
٢. د دوزخ د اور عظمت، عذاب او د هغې د تودوخې شدت.

(65036)

(73) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «يَقْبِضُ اللَّهُ الأَرْضَ، وَيَطْوِي السَّمَوَاتِ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا المَلِكُ، أَيْنَ مُلُوكُ الأَرْضِ».

[صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهریره- رضي الله عنه -څخه روایت دی وایي چې: ما له رسول الله- صلی الله علیه وسلم -څخه اورېدلي دي چې ویل یې: **«الله جل جلاله به ځمکه په خپله قبضه کې ونیسي، او اسمانونه به په ښي لاس کې نچه کړي، بیا به وفرمایي: زه پادشاه یم، چېرته دي د ځمکې پادشاهان».** [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې د قیامت په ورځ به الله جل جلاله ځمکه ونیسي او راغونډه به یې کړي، او اسمانونه به په خپل ښي لاس کې نچه کړي او یو د بل د پاسه به یې راتاو کړي او لرې به یې کړي او له منځه به یې یوسي، بیا به وفرمایي: زه پادشاه یم، چېرته دي د ځمکې پادشاهان؟!

د حديث له فايدو څخه:

١. دا په ياد لرل چې د الله جل جلاله پادشاهي تلپاتې ده او د نورو خلکو سلطنتونه له منځه تلونکي دي.

٢. د الله جل جلاله عظمت، د هغه د قدرت لوی والی، د هغه د واک او سلطنت بشپړتیا.

(65028)

(74) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ المُؤمنينَ رضي الله عنها قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَدْ سَتَرْتُ سَهْوَةً لِي بِقِرَامٍ فِيهِ تَمَاثِيلُ، فَلَمَّا رَآهُ هَتَكَهُ وَتَلَوَّنَ وَجْهُهُ وَقَالَ: «**يَا عَائِشَةُ، أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللهِ**» قَالَتْ عَائِشَةُ: «فَقَطَعْنَاهُ فَجَعَلْنَا مِنْهُ وِسَادَةً أَوْ وِسَادَتَيْنِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ام المؤمنين عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی وايي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم په داسې حال کې راغی چې ما د خپلو کالیو صندق په یوې تکې سره پوښلی و چې انځورونه پکې وو، نو کله يې چې ولیده بده يې وګڼله، رنګ يې تغیر شو او ويې فرمایل: «ای عائشې د قیامت په ورځ به تر ټولو سخت عذاب هغه چاته ورکول کیږي چې د الله جل جلاله مخلوقات انځوروي» عائشې وویل: «نو هغه تکه (ټوکر) مو څیرې کړ او یو یا دوه بالښتونه مو ترې جوړ کړل». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپل کور کې عایشې رضي الله عنها ته ورغی نو په داسې حال کې يې ولیده چې هغې خپل هغه صندق چې کالي پکې ایښودل کیږي په داسې یوه ټوټه پوښلی و چې د ذی روحه شیانو انځورونه پکې و، نو د الله لپاره غصه شو، رنګ يې بدل شو، او ويې فرمایل: د قیامت په ورځ به تر ټولو زیات عذاب د هغو خلکو وي چې په انځورګری کې د الله جل جلاله مخلوقات انځوروي. عایشه وايي: نو یو یا دوه بالښتونه مو ترې جوړ کړل.

د حديث له فايدو څخه:

١. سم د لاسه باید د بدۍ مخنیوی وشي او سستي پکې ونه شي، مګر دا چې لوی فساد ترې جوړیږي.

٢. د ګناه لوی والي ته په ليدو يې د قيامت په ورځ عذاب توپير لري.
٣. د ژونديو شيانو انځورول له کبيره ګناهونو څخه يوه ده.
٤. د انځور اخيستلو د ممانعت له حکمتونو څخه يو دا دی چې د الله تعالی له مخلوقاتو سره يې ورته والی رامنځته کيږي، برابره خبره ده که د انځورګر اراده د تشبيه رامنځته کول وي او يا نه.
٥. په شريعت کې د مال په ساتنې ټينګار، چې له ګټلو وروسته په حرامو کې ونه کارول شي.
٦. د ذی روحه شيانو د انځورولو ممانعت که په هره بڼه وي، که څه هم دا کار د حرفې يا مسلک له مخې وي.

(5931)

(75) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمُ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المَالُ حَتَّى لاَ يَقْبَلَهُ أَحَدٌ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له أبوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: **«قسم په هغه ذات چې زما روح د هغه په لاس کې دی، نږدې ده چې په تاسو کې به عيسې زوی د مريمې په عدالت قايمولو سره راښکته شي، صليب به مات کړي او خنزير به ووژني، جزيه به وټاکي، او مال به دومره پراخه شي چې هېڅوک به يې (د صدقې په حېث) نه قبلوي».** [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه قسم يادوي چې د عيسی عليه السلام د راکوزېدو وخت نږدې شوی دی تر څو خلکو کې د محمدي شريعت په رڼا کې په عدل فيصله وکړي. او دا چې دی به هغه صليب ماتوي چې مسيحيان يې درناوی کوي. او دا چې عيسی عليه السلام به خنزير وژني. او دا چې هغه عليه السلام به جزيه ږدي، او ټول خلک به اړباسي تر څو په اسلام کې داخل شي. او دا چې مال به دومره زيات شي چې د زياتوالي له امله به يې هېڅوک نه اخلي؛ د ډېر والي له وجې، او هر څوک به په هغه څه به بې نيازه وي چې په لاس کې يې لري، او دا چې پرلپسې برکتونه او خيراتونه به نازل شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په وروستی زمانه کې د عیسی علیه السلام د راکوزېدلو ثبوت، او دا چې د هغه راکوزېدل د قیامت له نښانو څخه ده.

٢. نور شریعتونه د رسول الله صلی الله علیه وسلم شریعت نه منسوخوي.

٣. په اخره زمانه کې په مال کې د برکتونو نازلېدل، په داسې حال کې چې خلک به ترې ډېره کوي.

٤. د اسلامي دین په باقي پاتې کېدو سره زیرى، چې عیسی علیه السلام به پرې په اخره زمانه کې فیصلې کوي.

(65025)

(76) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَمِّهِ: «قُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»، قَالَ: لَوْلَا أَنْ تُعَيِّرَنِي قُرَيْشٌ، يَقُولُونَ: إِنَّمَا حَمَلَهُ عَلَى ذَلِكَ الْجَزَعُ لَأَقْرَرْتُ بِهَا عَيْنَكَ. فَأَنْزَلَ اللهُ: {إِنَّكَ لا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ} [القصص: ٥٦]. [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې وايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم خپل کاکا ته وویل: «(لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) ووایه، زه به درته د الله تعالی په وړاندې د قیامت په ورځ ګواهي ورکړم»، وايي: که چېرته قریشو پېغور نه راکاوه او نه یې ویل: چې سختی - د مرګ وېرې او کمزوری - دې کار ته اړ وېسته نو ستا سترګې به مې پدې سره یخې کړې وې، نو الله تعالی دا آیت نازل کړ: {إِنَّكَ لا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ} [القصص: ٥٦]. یعني: بېشکه ته هدایت نشې کولی هغه چا ته چې ته یې خوښوې، او لیکن الله هدایت ورکوي چا ته چې وغواړي او هغه ښه عالم دی په هدایت موندونکو باندې) [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم له خپل تره ابو طالب څخه په داسې حال کې چې د مرګ په سختیو کې و، وغوښتل چې: (لا اله الا الله) ووایي تر څو ورته د قیامت په ورځ شفاعت وکړي، او په اسلام یې ګواهي ورکړي، هغه د شهادت له کلمې څخه لدې وېرې انکار وکړ چې قریش به یې وکنځي او په اړه به یې ووایي چې: هغه د مرګ او کمزوری له وېرې اسلام راوړ! نو نبي صلی الله علیه

وسلم ته يې وويل: كه چېرته داسې نه وای نو خامخا به مې د شهادت په ويلو سره ستا سترګې يخې کړې وې، او ته به مې ستا مراد ته رسولی وی تر دې چې ته راضي شې! نو الله تعالی هغه آيت نازل کړ چې پدې دلالت کوي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم اسلام ته د توفيق د هدايت واک نه لري، بلکې الله تعالی يوازې هغه ذات دی چې د توفيق هدايت چاته ور په برخه کوي، او پيغمبر صلی الله عليه وسلم خلک په دلالت، بيان، لارښوونې او بلنې سره خلک نيغې لارې ته رابلي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د خلکو د خبرو له وېرې حق نه پرېښودل کيږي.
٢. نبي صلى الله عليه وسلم يوازې د لارښوونې د هدايت واک لري نه د توفيق د هدايت.
٣. د ناروغ کافر د پوښتنې روا والی، تر څو اسلام ته راوبلل شي.
٤. په هر حالت کې د الله لارې ته په رابللو د رسول الله صلى الله عليه وسلم ټينګار.

(65069)

(77) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنهما قَالَ: قالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ المِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا فَلاَ يَظْمَأُ أَبَدًا». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له عبد الله بن عمرو رضی الله عنهما څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «زما حوض د يوې مياشتې واټن - په اندازه اوږد او پراخ - دی، اوبه يې د شيدو څخه سپينې دي، او بوی يې له مشکو څخه غوره دی، جامونه يې د اسمان د ستورو په څېر دي، څوک چې له هغې څخه وڅښي هېڅکله به تږی نشي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکوي چې د قيامت په ورځ به د ده لپاره يو حوض وي چې اوږدوالی به يې د يوې مياشتې واټن په اندازه وي او عرض به يې هم همدارنګه وي. او دا چې اوبه به يې په سپين والي کې له شېدو ډيرې سپينې وي، او دا چې بوی به يې پاکيزه او د مشکو له بوی څخه ډير غوره وي، او د هغه جامونه به په زياتوالي کې لکه د آسمان د ستورو په څېر وي، چا چې په هغو کوزو له حوض څخه څښاک وکړ نو هېڅکله به تږی نه شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د پيغمبر صلى الله عليه وسلم حوض د اوبو له يو لوی ډنډ څخه عبارت دی چې د قيامت په ورځ به يې له امتيانو څخه مؤمنان ورځي.

٢. د هغه چا لپاره د نعمت لاسته راوړل چې له حوض څخه څښاک وکړي نو هېڅکله به تږی نه شي.

(65030)

(78) – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ، فَيُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الجَنَّةِ، فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، هَذَا المَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ، ثُمَّ يُنَادِي: يَا أَهْلَ النَّارِ، فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ: وهَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، هَذَا المَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ، فَيُذْبَحُ ثُمَّ يَقُولُ: يَا أَهْلَ الجَنَّةِ خُلُودٌ فَلاَ مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلاَ مَوْتَ، ثُمَّ قَرَأَ: {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ} [مريم: ٣٩]، وَهَؤُلاَءِ فِي غَفْلَةٍ أَهْلُ الدُّنْيَا {وَهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ} [مريم: ٣٩]». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «مرګ به د يو برګ پسه په څېر راوستل شي، يو اواز کوونکی به غږ وکړي: اې جنتيانو، دوی به غږې او سرونه راپورته کړي او ګوري به، وبه وايي: آيا تاسو دا پيېژنئ؟ هغوی به ووايي: هو، دا مرګ دی، پداسې حال کې چې ټولو مخکې ليدلی و، بيا به آواز وکړي: اې دوزخيانو، نو غږې او سرونه به راپورته کړي او ګوري به، وبه وايي: او آيا تاسو دا پېژنئ؟ هغوی به ووايي: هو، دا مرګ دی، په داسې حال کې چې ټولو مخکې ليدلی و، نو حلال به کړای شي، بيا به ووايي: اې جنتيانو، تلپاتې اوسئ؛ مرګ نشته، او اې دوزخيانو تلپاتې اوسئ مرګ نشته، بيا يې - دا آيت - ولوست: {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ} [مريم: ٣٩] او ته دوی د حسرت (او ارمان) له ورځې نه وويروه کله چې به کار فيصله کړی شي، حال دا چې دوی (اوس) په غفلت کې دي، او دوی د دنيا خلک په غفلت کې دي {وَهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ} او دوی ايمان نه راوړي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې د قیامت په ورځ به مرګ داسې راوستل شي لکه د پسه په څېر چې سپین او تور وي. نو غږ به وکړای شي: اې د جنت خاوندانو! دوی به خپلې غاړې او څټونه راوږده کړي او سرونه به راپورته کړي او ګوري به، نو ورته به ووایي: آیا دا پېژنئ؟ هغوی به ووایي: هو، دا مرګ دی، پداسې حال کې چې ټولو لیدلی او پېژندلی دی. بیا به آواز کوونکی آواز وکړي: اې د اور خاوندانو، نو څټونه او غړې به راوږدې کړي، سرونه به راپورته کړي او ګوري به، او و به وایي: آیا دا پېژنئ؟ هغوی به ووایي: هو، دا مرګ دی، پداسې حال کې چې ټولو مخکې لیدلی و؛ نو حلال به کړای شي، بیا به آواز کوونکی ووایي: اې د جنت اوسېدونکو، د تل لپاره ژوندي اوسئ، مرګ نشته، او ای دوزخیانو، د تل لپاره ژوندي اوسئ، مرګ نشته. دا - وینا - مؤمنانو ته په نعمتونو او کافرانو ته په عذاب کې د زیاتوالي له امله کېږي. بیا رسول **الله صلی الله علیه وسلم دا آیت ولوست:** {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ} [مریم: ۳۹]. **(او ته دوی د حسرت (او ارمان) له ورځې نه ووېروه کله چې به کار فیصله کړی شي، حال دا چې دوی (اوس) په غفلت کې دي او دوی ایمان نه راوړي)** نو د قیامت په ورځ به د جنتیانو او دوزخیانو تر منځ جلاوالی راوستل شي او هر یو به خپل ځای ته د تل لپاره ورننوځي. نو بدي کوونکی به په نیکۍ نه کولو پښیمانه شي او کوتاهي کوونکی به هم پښېمانه شي چې ولې یې ښه عملونه زیات ندي کړي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په آخرت کې د انسان برخلیک په جنت یا دوزخ کې ابدیت دی.
٢. د قیامت د ورځې د وحشت په اړه سخت خبرداری او دا چې د پښېمانتیا او افسوس ورځ ده.
٣. د جنتیانو د تلپاتې خوښۍ او دوزخیانو د تل پاتې غم بیان.

(65035)

(79) – عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: إنه سمع نبي الله صلى الله عليه وسلم يقول: «لَو أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا». [صحيح] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

له عمر بن الخطاب رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې هغه له پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې ويل يې: «که چېرته تاسو په الله تعالى په حقه سره توکل وکړئ، نو داسې روزي به درکړي لکه څرنګه يې چې يو مرغه (الوتونکي) ته ورکوي، چې سهار مهال خالي نس - له ځالې - وځي او ماښام مهال بېرته په ډک نس سره - خپلې ځالې ته – راګرځي». [صحيح حديث دی] – [ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم پر مونږ ټينګار کوي چې د دنيا او دين په چارو کې د ګټې د لاسته راوړلو او ضرر دفع کولو لپاره پر الله جل جلاله توکل وکړو، ځکه چې له هغه پاک ذات پرته بل څوک د ورکړې، منع کولو، ضرر او يا ګټې رسولو واک نه لري. او دا چې په الله تعالى له ربښتوني باور سره هغه اسباب وکاروو چې ګټې راجلبوي او ضرر دفع کوي، نو کله چې مونږ دا کار وکړ الله تعالى به مونږ ته داسې روزي راکړي لکه هغه مرغانو ته يې چې ورکوي چې سهار وختي وږي وځي او بېګا مهال بېرته ډکې خېټې راګرځي، د الوتونکو دا کار د رزق د پلټنې پسې د اسبابو کارولو يو ډول دی، پرته له دې چې سستي او تمبلي وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د توکل فضيلت او دا چې دا يو له هغو لويو اسبابو څخه دی چې رزق پرې لاسته راوړل کيږي.

٢. توکل د اسبابو له کارولو سره په ټکر کې عمل ندی، ځکه هغه وفرمايل چې ريښتينی توکل د رزق په لټه کې له سهار او بېګا وتلو سره په ټکر کې عمل ندی.

٣. د زړه اعمالو ته د شريعت پاملرنه؛ ځکه چې توکل يو قلبي عمل دی.

٤. يوازې له اسبابو سره تړاو ساتل په دين کې نيمګړتيا ده، او د اسباب کارولو پرېښودل د عقل نيمګړتيا ده.

(4721)

(80) – عَن أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى المَاشِي، وَالمَاشِي عَلَى القَاعِدِ، وَالقَلِيلُ عَلَى الكَثِيرِ».

وَلِلبُخَارِي: «يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الكَبِيرِ، وَالمَارُّ عَلَى القَاعِدِ، وَالقَلِيلُ عَلَى الكَثِيرِ». **[صحيح - [متفق عليه]**

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايي چې رسول الله- صلی الله علیه وسلم -فرمايلي دي: «سپور به په پياده، پياده به په ناست او کم به په ډېرو سلام اچوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خلكو ته د سلام اچولو آداب ورښودلي - چې الفاظ يې داسې دي" - السلام عليكم ورحمة الله وبركاته"، نو كوچنى به په لوى، سپور به په لاروي، لاروى به په ناست او لږ شمېر به په ډېرو سلام اچوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په هغه ډول سلام اچول مستحب دي چې په حديث کې راغلی دی، نو كله چې پياده سوار ته سلام واچاوي او داسې نور چې يادونه يې شوې ده، دا جايز دي، خو د اولى او افضل خلاف عمل دی.
٢. په حديث کې د ذكر شوي طريقې سره سم سلام اچول د مينې او يووالي له لاملونو څخه يو دی.
٣. كه دوى په هغه څه کې مساوي وو چې يادونه يې وشوه، نو غوره يكې هغه څوک دی چې په سلام پيل وكړي.
٤. د دې شريعت كمال دا دی چې ټول هغه څه بيانوي چې خلک ورته اړتيا لري.
٥. د سلام د آدابو ښوول او هر چا ته د هغه حق وركول.

(4243)

(81) – عن أبي ذر رضي الله عنه: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا رَوَى عَنِ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّهُ قَالَ: «يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ جَائِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ عَارٍ إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسُكُمْ، يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ، يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضَرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَتْقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ، يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ».

[صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو ذر رضي الله عنه څخه روایت دی: له پیغمبر – صلی الله علیه وسلم – څخه – په هغه څه کې چې هغه یې له خپل رب څخه روایتوي چې هغه فرمایلي دي: «اې زما بندګانو، ما پر خپل ځان ظلم حرام کړی دی او ستاسو تر منځه مې هم حرام ګرځولی نو یو پر بل ظلم مه کوئ، اې زما بنده ګانو تاسو ټول ګمراه یاست مګر هغه څوک چې ما ورته هدایت کړی دی، نو زما څخه هدایت وغواړئ زه به تاسو ته هدایت وکړم، اې زما بنده ګانو! تاسو ټول وږي یاست مګر هغه څوک چې ما موړ کړی دی، نو زما څخه روزي وغواړئ زه به تاسو ته روزي درکړم، اې زما بنده ګانو! تاسو ټول بربنډ یاست مګر هغه څوک چې ما پټ کړی دی، نو زما څخه جامې وغواړئ زه به تاسو پټ کړم، اې زما بنده ګانو تاسو شپه او ورځ ګناهونه کوئ او زه ټول ګناهونه بخښم، نو زما څخه بخښنه وغواړئ زه به تاسو ته بخښنه وکړم، اې زما بنده ګانو! تاسو زما ضرر ته نه شئ رارسیدلی چې ماته ضرر راورسوئ، او نه زما ګټې ته رارسیدلی شئ چې ماته ګټه راورسوئ، اې زما بنده ګانو! که چېرته مخکني او وروستني ستاسو، انسانان او پېریان ستاسو ټول د یو تر

ټولو تقوا لرونکي انسان په زړه باندې شي، نو زما په پادشاهۍ کې به هېڅ شی زيات نه شي. اې زما بنده ګانو! که چېرته مخکيني او وروستني ستاسو، انسانان او پېريان ستاسو؛ ټول په يو ميدان کې ودرېږي او زما څخه سوال وکړي او هر يو ته د هغه د غوښتنې مطابق ورکړم؛ نو هېڅ شی به کم نه شي له هغه څه نه چې ما سره دي مګر د ګنډلو د يوې ستنې په اندازه چې په درياب کې وتومبل شي، اې زما بنده ګانو! يقينا دا ستاسو عملونه دي زه يې تاسو ته حسابوم بيا يې تاسو ته درسپارم، نو چا چې خير وموند نو د الله ستاينه دې وکړي او چا چې پرته لدې بل څه وموندل نو يوازې خپل ځان دې ملامته کړي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي چې الله تعالی فرمايلي دي چې هغه ظلم پر خپل ځان حرام کړی دی او د خپلو مخلوقاتو تر منځه يې هم ظلم حرام کړی دی نو هېڅوک به پر بل ظلم نه کوي. او دا چې ټول مخلوقات له حق لارې څخه بې لارې دي مګر د الله تعالی په هدايت او توفيق سره، او څوک چې د الله تعالی څخه هدايت وغواړي نو هغه ته توفيق ورکوي او هدايت ورته کوي. او دا چې خلک د الله تعالی په نبز غريب دي او هغه ته په خپلو ټولو اړتياوو کې محتاج دي، او څوک چې له الله څخه وغواړي هغه يې اړتيا پوره کوي او بسنه ورته کوي. دوی د شپې او ورځې ګناهونه کوي، او الله تعالی پرې پرده اچوي او کله چې ترې بنده بخښنه وغواړي نو له ګناهونو څخه يې ورته تېرېږي. او دا چې دوی نشي کولی الله تعالی ته زيان ورسوي او يا ورته د څه شي ګټه ورسوي. او دا چې که دوی د يو تر ټولو پاک زړه لرونکي سړي په څېر پاک وو، نو د الله په پاچاهۍ کې به د دوی تقوی هېڅ زياتوالی نه و راوستی. او که چېرته دوی د يو بد زړي سړي د زړه په څېر وي، نو د دوی بې لاريتوب به د هغه له ملکيت څخه هېڅ شی نه و کم کړی، ځکه چې دوی کمزوري او الله تعالی ته محتاج دي، په هر حالت، وخت او ځای کې الله تعالی ته اړتيا لري او هغه ذات بدای او پاک دی. او دا چې که د دوی مخکيني او وروستني د انسانانو او پېريانو په شمول په يوه ځای کې ودرېږي او له الله تعالی څخه وغواړي او هغه هر يو ته هغه څه ورکړي چې هغه يې غواړي، نو دا به له هغه څه څخه هېڅ شی کم نه کړي چې د الله تعالی سره دي مګر د يوې ستنې په اندازه چې په درياب کې ډوبه شي او بېرته راووېستل شي، نو درياب په هغې سره هېڅ نه کمېږي، دا د هغه د بشپړ بډايتوب له امله.

او دا چې الله پاک د خپلو بندګانو اعمال ساتي او د هغوی لپاره يې حسابوي بيا يې د قيامت په ورځ پوره ورکوي، نو چا چې د خپلو کړنو بدله ښه وموندله د الله ستاينه دې ادا کړي چې د اطاعت توفيق يې ورکړی، او چا چې د خپلو کړنو بدله لدې پرته بل څه وموندله نو له خپل نفس پرته دې بل څوک نه ملامتوي ځکه چې نفس يې ورته په بدۍ امر کاوه او دی يې تاوان ته مخ کړی و.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا حديث له هغو حديثونو څخه دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يې له خپل رب څخه روايتوي، او دې ته قدسي يا الهي حديث ويل کيږي، دا هغه حديث دی چې لفظ او معنا يې دواړه د الله تعالى له لوري دي، پرته لدې چې د قرآن هغه ځانګړتياوي نه لري چې له نورو شيانو څخه يې جلا کوي لکه: په هغه سره عبادت کول، د هغه لپاره پاکوالی ساتل، ننګونه، اعجاز او داسې نورې ځانګړتياوې چې قرآن کريم يې لري.

٢. هغه څه چې بندګانو ته د علم او هدايت څخه لاسته راځي، نو هغه د الله تعالى په هدايت او تعليم سره دي.

٣. کوم خير چې بنده ته رسيږي هغه د الله تعالى له فضل څخه دي، او کوم شر چې ورته رسيږي، هغه يې د خپل نفس او خواهشاتو له امله دی.

٤. چا چې نيکي وکړه نو هغه د الله په توفيق سره ده، او بدله يې د الله تعالى لخوا فضل دی، نو هغه لره ستاينه ده، او چا چې بدي وکړه، نو يوازې ځان دې ملامته کړي.

(4810)

(82) – عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنهما أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ، فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له جابر رضي الله عنهما څخه روايت دی چې رسول الله صلى عليه وسلم فرمايلي دي: «له ظلم څخه ځان وساتئ، ځکه چې ظلم د قيامت په ورځ تيارې دي او له بخل څخه ځان وساتئ، ځکه چې بخل له تاسو څخه مخکې خلک هلاک کړي دي، دې ته يې اړ ويستلي چې خپلو کې وينې توی کړي او د الله جل جلاله محرمات ځانته حلال وګرځوي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د ظلم په اړه خبرداری ورکړ، چې له جملې څخه يې: د خلکو سره ظلم کول، په خپل ځان ظلم کول او د الله تعالی په حق کې ظلم کول دي. او ظلم؛ حقدار ته د حق نه ورکول دي او دا چې ظلم د قيامت په ورځ د ظالمانو لپاره تيارې دي چې له امله به يې له سختيو او وحشتونو سره مخ شي. او له هغه بخل څخه يې منعه وفرمايله چې حرص ورسره مل وي، چې يو ډول يې د مالي حقونو په ادا کولو کې غفلت او په دنيا سخت حرص کول دي. دا ډول ظلم هغه ظلم دی چې زموږ څخه مخکني ملتونه يې تباه کړي دي، اړ يې ويستل چې يو بل ووژني او د الله جل جلاله محرمات ځانته حلال کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د مال لګښت او له ورونو سره خواخوږي د خپلمنځۍ مينې او ارتباط ټينګېدلو يو لامل دی.
٢. بخل د ګناهونو، بد اخلاق او بدکاريو لامل ګرځي.
٣. له مخکنيو امتونو څخه پند اخيستل.

(5787)

(83) – عن أبي موسى رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ، حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ» قَالَ: ثُمَّ قَرَأَ: «{وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ}[هود: ١٠٢]» [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو موسی - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې : رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «بېشکه الله - جل جلاله - ظالم ته مهلت ورکوي، تر دې چې کله يې راونيسي بيا يې نه پرېږدي» بيا يې (دا آيت) ولوست: {وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ}[هود: ١٠٢] «او په شان د دغو (نيولو) نيول د رب ستا دي کله چې هغه کلي نيسي، په داسې حال کې چې هغه (کلي) ظالم وي، بېشکه د هغه (الله) نيول ډېر دردوونکي، ډېر سخت دي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په ګناه، شرک او د خلکو سره د هغوی په حقونو کې په دوامداره توګه له ظلم کولو څخه خبرداری ورکوي، چې يقينا الله جل جلاله ظالم ته مهلت ورکوي، ځنډوي يې، عمر يې اوږدوي او مال يې زياتوي، نو په سزا ورکولو کې يې بيړه نه کوي، که چېرته يې توبه ونه کړه بيا يې رانيسي او نه يې خوشي کوي او د هغه د ډېر ظلم له مله يې نه پرېږدي.

بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم دا آيت ولوست: {وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ}[هود: ١٠٢]، «او په شان د دغو (نيولو) نيول د رب ستا دي كله چې هغه كلي نيسي، په داسې حال کې چې هغه (كلي) ظالم وي، بېشكه د هغه (الله) نيول ډېر دردوونكي، ډېر سخت دي».

د حديث له فايدو څخه:

١. هوښيار سړی بايد په توبې وېستلو کې ګړندی اوسي، او کله چې ظلم کوي نو د الله تعالى له مکر څخه دې نه بې پروا کيږي.

٢. الله جل جلاله ظالمانو ته مهلت ورکوي او هغوی ته په عذاب ورکولو کې بيړه نه کوي، بلکې په تدريج سره يې رانيسي او کله چې توبه ونه کړي نو بيا يې عذاب دوه چنده کوي.

٣. ظلم کول؛ په امتونو باندې د الله جل جلاله د عذاب يو لامل دی.

٤. کله چې الله جل جلاله يو کلی تباه کوي، نو کېدای شي چې نېکان خلک هم پکې وي، نو دوی به د قيامت په ورځ له هغه نيک عمل سره راپورته کيږي چې پرې مړه شوي دي او دا چې دوی هم په عذاب سره مړه شوي دي نو دوی ته کوم زيان نه لري.

(5811)

(84) – عن ابن عباس رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرْوِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: قَالَ: «إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ، إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روايت دی په هغه څه کې چې هغه له خپل رب څخه روايت کوي، فرمايي: «په حقيقت کې الله جل جلاله ښه او بد ليکلي، بيا يې بيان کړي دي، نو چا چې د نيکۍ اراده وکړه خو يې ونه کړه، الله تعالی به د هغه لپاره پوره نيکي وليکي، او که چېرته يې اراده وکړه او عمل يې پرې هم وکړ نو الله تعالی به ورته لس نيکۍ تر اوه سوه چنده، او څو چنده زياتې وليکي، او چا چې د بدۍ اراده وکړه خو عمل يې پرې ونه کړ نو الله تعالی به يې ورته د ځان سره پوره نيکي وليکي، خو که چېرته يې د بدۍ اراده وکړه او عملي يې کړه نو الله تعالی به ورته يوه بدي وليکي». [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم بيانوي چې الله تعالی نيکۍ او بدۍ اندازه کړي دي، بيا يې دوه ملايکو ته ورښودلي چې څنګه يې وليکي: نو څوک چې د يو نيک کار اراده، نيت او عزم وکړي، د هغه لپاره يوه نيکي ليکل کيږي اګر که عملي کړي يې هم نه وي، خو که چېرته يې عملي کړه نو هغه ورته لس چنده تر اووه سوه چنده او څو چنده زياتيږي، او زياتوالی په زړه کې د اخلاص او نورو ته ګټې رسووني او داسې نورو کړنو په اندازه وي.

او څوک چې د کوم بد کار اراده، قصد او عزم وکړي، بيا يې د الله تعالی لپاره پرېږدي، د هغه لپاره نيکي ليکل کېږي، او که چېرته يې لدې امله پرېښوده چې ورڅخه په بل کار بوخت شو او د هغه کار اسباب يې هم تر سره نه کړل، نو هيڅ شی ورته نه ليکل کيږي، او که چېرته يې د ناتوانی له امله پرېښود نو د نيت په اساس ورته - ثواب او يا ګناه ليکل کيږي - او که چېرته يې ګناه عملي کړه نو يوازې يوه بدي ورته ليکل کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په دې امت باندې د الله تعالی د لوی فضل بيانول چې نيکي ورته څو چنده د الله تعالی سره ليکل کيږي او په مقابل کې يې بدي يوازې يوه بدي ليکل کيږي.

٢. په اعمالو کې د نيت ارزښت او اغيزه.

٣. د الله جل جلاله فضل، مهرباني او احسان چې څوک د نيکۍ اراده وکړي او عملي يې هم نه کړي الله تعالی يې ورته نيکي ليکي.

(85) – عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَنُؤَاخَذُ بِمَا عَمِلْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ؟ قَالَ: «مَنْ أَحْسَنَ فِي الْإِسْلَامِ لَمْ يُؤَاخَذْ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَمَنْ أَسَاءَ فِي الْإِسْلَامِ أُخِذَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې وايي: يو سړي وويل: اې د الله رسوله، آيا د جاهليت په کړنو سره نيول کيږو؟ هغه وفرمايل: «چاچې په اسلام کې نيکي وکړه نو د جاهليت په کړنو نه نيول کيږي، او چا چې په اسلام کې بدی وکړې نو په لومړی او دويمې دواړو سره نيول کيږي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم په اسلام کې د داخلېدو فضيلت بيانوي، او دا چې چا اسلام قبول کړ او ښه مسلمان شو او صادق او رښتيني و؛ نو د جاهليت په زمانه کې د ګناهونو حساب به ورسره نه کيږي، او چا چې په اسلام کې بدي وکړه؛ چې منافق و يا له خپل دين څخه مرتد شو؛ نو له هغه سره به د هغو عملونو حساب وشي چې په کفر کې يې کړي دي او هغه چې په اسلام کې يې له - بدو عملونو - څخه کړي دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. هغه عملونو ته د صحابه کرامو - رضوان الله عليهم - پاملرنه او ورڅخه يې وېره چې د جاهليت په وخت کې ترې صادر شوي دي.
٢. په اسلام ثابت پاتې کېدلو باندې ټينګار.
٣. په اسلام کې د داخلېدو فضيلت او دا چې د پخوانيو عملونو کفاره ده.
٤. مرتد او منافق سره به د هر هغه عمل حساب کيږي چې د جاهليت پر مهال يې تر سره کړي او د هرې هغې ګناه چې په اسلام کې يې کړي دي.

(65002)

(86) – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ، كَانُوا قَدْ قَتَلُوا وَأَكْثَرُوا، وَزَنَوْا وَأَكْثَرُوا، فَأَتَوْا مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو إِلَيْهِ لَحَسَنٌ، لَوْ تُخْبِرُنَا أَنَّ لِمَا عَمِلْنَا كَفَّارَةً، فَنَزَلَ {وَالَّذِينَ لا يَدْعُونَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ وَلا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلا بِالْحَقِّ وَلا يَزْنُونَ}[الفرقان: ٦٨]، وَنَزَلَت: {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ} [الزمر: ٥٣]. **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی: دا چې ځينو مشرکانو زيات وژل کړي وو، زناګانې يې زياتې کړې وې، نو دوی محمد صلى الله عليه وسلم ته راغلل، او ويې ويل: په حقيقت کې، هغه څه چې تاسو يې وايئ او بلنه ورته کوئ ډېر ښه به وي که تاسو موږ ته وواياست چې آيا د هغه څه لپاره کفاره شته چې موږ کړي دي نو دا آيت نازل شو {وَالَّذِينَ لا يَدْعُونَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ وَلا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلا بِالْحَقِّ وَلا يَزْنُونَ}[الفرقان: ٦٨] (يعني او د رحمن ذات بنده ګان هغه دي) چې له الله سره بل معبود نه بلي او هغه نفس چې الله حرام کړی وي؛ ناحقه نه قتلوي او زنا نه کوي) او دا آيت نازل شو: {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ} [الزمر: ٥٣]. ته (دوی) ته ووايه: اې زما هغو بنده ګانو چې په خپلو ځانونو يې زياتی کړی دی! تاسو د الله له رحمت نه مه نا اميده کيږئ.[الزمر: ٥٣]. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم ته له مشرکانو څخه ځينې خلک راغلل، پداسې حال کې چې زيات قتلونه او زناګانې يې کړې وې، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يې ويل: هغه څه چې ته ورته له اسلامي لارښوونو څخه بلنهورکوې ښه کار دی، خو د هغه شرک او لويو ګناهونو له امله به زمونږ برخليک څنګه شي چې مونږ پکې لوېدلي يو، نو آيا (زمونږ لپاره) کومه بخښنه شته؟

نو دا دوه آيتونه نازل شول: چې الله تعالى يې په ترڅ کې د هغو خلکو توبه قبوله کړه، سره لدې چې زيات او لوی ګناهونه يې کړې وو، او که داسې نه وای شوي نو په خپل کفر او سرکشۍ کې به وړاندې تللي وو او هيڅکله به پدې دين کې نه وو داخل شوي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د اسلام فضیلت او عظمت او دا چې هغه مخکني ګناهونه له منځه وړي.

٢. پر بندګانو د الله تعالی د مهربانی، بښنې او عفوې پراخوالی.

٣. د شرک حراموالی، په ناحقه د نفس د وژلو حراموالی، د زنا حراموالی، او هغه چاته ګواښ چې دا ګناهونه کوي.

٤. ریښتینې توبه چې اخلاص او نیک عملونه ورسره وي د ټولو لویو ګناهونو لپاره کفاره ګرځي، چې پدې کې په الله تعالی کافرېدل هم شامل دي.

٥. د الله تعالی له رحمت څخه د نا امیدۍ او ناهیلي کېدو حراموالی.

(65071)

(87) – عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أَشْيَاءَ كُنْتُ أَتَحَنَّثُ بِهَا فِي الجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَدَقَةٍ أَوْ عَتَاقَةٍ، وَصِلَةِ رَحِمٍ، فَهَلْ فِيهَا مِنْ أَجْرٍ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَسْلَمْتَ عَلَى مَا سَلَفَ مِنْ خَيْرٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

له حکیم بن حزام رضی الله عنه څخه روایت دی چې فرمایي: ما وویل: اې د الله رسوله، ماته د هغو کارونو په اړه خبر راکړه چې ما به پرې جاهلیت کې عبادت کاوه لکه: صدقه، د مریانو ازادول او صله رحمي، نو آیا په هغې څه اجر شته؟ نو نبي صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «اسلام دې رواړی د هغو نیکو عملونو سره چې مخکې دې کړي/ داسې مهال دې اسلام راوړی چې مخکې دې ترې ښه کارونه کړي دي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې که کافر مسلمان شي نو هغه ته به د هغو نیکو عملونو ثواب ورکول کېږي چې د جاهلیت په زمانه کې یې له اسلام څخه وړاندې کړي دي، لکه صدقه ورکول، د غلامانو ازادول او صله رحمي.

د حديث له فايدو څخه:

١. که چېرته يو څوک د کفر په حالت کې مړ شي نو هغه ته د هغو نېکو عملونو ثواب نه ورکول کيږي چې په دنيا کې يې کړي دي.

(65016)

(88) – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً، يُعْطَى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ، وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ بِهَا لِلَّهِ فِي الدُّنْيَا، حَتَّى إِذَا أَفْضَى إِلَى الْآخِرَةِ، لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا».

[صحيح] - [رواه مسلم]

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:
«الله تعالی په مؤمن باندې په نيکی کې ظلم نه کوي، په دنيا کې پرې بدله ورکوي او په آخرت کې پرې هم بدله ورکوي، او کافر ته په هغې نيکی سره خواړه ورکوي چې په دې دنيا کې يې د الله لپاره کړې وي، تر دې چې کله آخرت ته لاړ شي، نو داسې کوم نيک عمل به نه لري چې بدله يې ورکړل شي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم په مومنانو باندې د الله تعالی فضل او کافرانو سره د هغه د عدالت لويې څرګندوي. د مؤمن لپاره د هغه د نيک عمل اجر نه کميږي؛ بلکې هغه ته په دنيا کې هم د هغه د اطاعت په بدل کې نيکي ورکول کيږي، د هغې بدلې سربېره چې په آخرت کې ورته ذخيره کيږي؛ او کېدای شي چې ټوله بدله ورته د آخرت لپاره وساتل شي. او کافر چې دی، نو هغه ته الله تعالی په دنيا کې د هغه د نېکو اعمالو په بدل کې بدله ورکوي، تر دې چې کله آخرت ته لاړ شي نو ثواب به نه لري چې بدله يې ورکړل شي؛ ځکه هغه نيک عمل چې خاوند ته يې په دنيا او آخرت کې ګټه رسوي شرط يې دا دی چې کوونکی به يې مؤمن وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا چې څوک په کفر مړ شو نو عمل يې ورته ګټه نه رسوي.

(65015)

(89) – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلاَ أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، وَلاَ أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لاَ تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً». [حسن] - [رواه الترمذي]

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلي چې فرمایل یې: الله پاک فرمایلي: «اې د آدم زویه، تر څو چې ته ما رابلې او ماته امید ساتې، زه درته بخښنه کوم که هر څومره ګناهکار وې او پروا نه ساتم، اې د آدم زویه، که ستا ګناهونه د آسمان تر کنارو ورسېږي او بیا له ما څخه بخښنه وغواړې، زه درته بښنه کوم او پروا نه ساتم، اې د آدم زویه که ته ماته د ځمکې په اندازه له ګناهونو سره راشې او بیا زما سره مخ شې په داسې حال کې چې ماسره دې شرک نه وي کړی، نو په همدې اندازه به درته بخښنه وکړم». [حدیث حسن دی] – [ترمذي روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په دې اړه خبر ورکړ چې الله تعالی په قدسي حدیث کې فرمایلي: «اې د آدم زویه! تر څو چې ما رابلې او زما مهربانی ته هیله مند یې او مایوسه نه یې؛ په ګناه دې پرده اچوم، درڅخه یې پاکوم او په اړه یې هېڅ پروا نه ساتم: که څه هم دا ګناه او نافرماني له کبیره ګناهونو څخه وي. اې د آدم زویه: که ستا ګناهونه دومره زیات شي چې د آسمان او ځمکې تر منځ واټن ډک کړي، تر دې چې کنارو ته یې ورسیږي او اړخونه یې هم ونیسي او بیا له ما څخه بخښنه وغواړې، نو ګناهونه به دې له منځه یوسم او ټول به درته وبخښم، پرته له دې چې ډېروالي ته یې وګورم.

اې د ادم زویه: که ته له مرګه وروسته ماته له دومره ګناهونو او نافرمانیو سره راشې چې د ځمکې د ډکوالي په اندازه وي او ته موحد مړ شوی یې او زما سره دې شرک نه وي کړی: نو زه به یې په مقابل کې د ځمکې د ډکوالي په اندازه بخښنه وکړم؛ ځکه چې زه د لوی مغفرت خاوند یم او له شرک پرته ټول ګناهونه بخښم.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله تعالی د رحمت، بخښنې او فضل پراخوالی.

٢. د توحيد فضيلت، او دا چې الله تعالی موحدينو ته ګناهونه او تېروتنې بخښي.

٣. د شرک خطر او دا چې الله مشرک ته بخښنه نه کوي.

٤. ابن رجب وايي: په دې حديث کې هغه درې لاملونه شامل دي چې له مخې يې ګناهونه بخښل کيږي: لومړی: له اميد سره دعا، دويم: استغفار او د توبې غوښتل، دريم: د توحيد له (عقيدې سره) مړينه.

٥. دا هغه حديث دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم يې له خپل رب څخه روايتوي او قدسي يا الهي حديث ورته ويل کيږي او دا هغه ډول حديث دی چې الفاظ او معنا يې د الله له طرفه دي، خو د قرآن کريم هغه ځانګړتياوې نه لري چې له نورو يې جلا کوي، لکه: په تلاوت سره يې عبادت کول، طهارت ورته کول، ننګونه، معجزه او داسې نور.

٦. ګناهونه په درې ډوله دي: لومړی: له الله سره شرک کول؛ چې الله تعالی يې نه بښي، الله جل جلاله فرمايلي: {إنه من يُشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة} [بيشکه څوک چې په الله شرک وکړي، نو يقينا چې الله پرې جنت حرام کړ]، دويم: پر خپل ځان د بنده ظلم چې ګناهونه او تېروتنې کوي، نو دا د هغه او د هغه د رب تر منځ خبره ده؛ نو الله تعالی يې ورته بښي او که وغواړي نو ورته ترې تېريږي، دريم: هغه ګناهونه چې الله تعالی ترې هېڅ نه تېرېږي لکه: د بندګانو خپلمنځي ظلمونه، چې پدې کې خامخا قصاص اخېستل کېږي.

(5456)

(90) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِيمَا يَحْكِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: «أَذْنَبَ عَبْدٌ ذَنْبًا، فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فَقَالَ: أَيْ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: عَبْدِي أَذْنَبَ ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فَقَالَ: أَيْ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، اعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره - رضي الله عنه - څخه روايت دی (هغه) له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه په هغه څه کې روايت کوي چې هغه يې له خپل رب څخه حکايت کوي، وايي: «**يوه بنده په ګناه کولو سره ګناه وکړه او ويې ويل: اې الله ماته زما ګناه وبخښه، نو الله تبارک وتعالی وفرمايل: زما بنده ګناه وکړه او پوهه شو چې يو رب يې شته چې ګناهونه بخښي او په ګناه نيول کوي، بيا راوګرځيد او ګناه يې وکړه، ويې ويل: اې ربه! ماته زما ګناه وبخښه، رب العزت وفرمايل: زما بنده ګناه وکړه، او پوهه شو چې هغه يو رب لري چې ګناهونه بخښي، او په ګناه نيول کوي، بيا راوګرځېده ګناه يې وکړه او ويې ويل: اې ربه ! ماته زما ګناه وبخښه، نو الله تبارک و تعالی وفرمايل: زما بنده په ګناه کولو سره ګناه وکړه، نو پوهه شو چې هغه يو رب لري چې ګناهونه بخښي او په ګناه نيول کوي، څه دې چې خوښه وي هغه وکړه، ځکه چې ما تاته بخښنه کړې ده**». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم له خپل رب څخه روايت کوي چې کله يو بنده ګناه وکړي او بيا ووايي چې: اې الله! ما ته زما ګناه وبخښه، الله تعالی وفرمايي -زما بنده ګناه وکړه او پوهه شو چې هغه يو رب لري چې ګناه بخښی، نو پرده پرې واچوي او ورته ترې تېر شي، او يا پرې سزا ورکوي،- (بيا وفرمايي) ما هغه ته بخښنه وکړه. بيا بنده راوګرځېد او ګناه يې وکړه، ويې ويل: اې ربه زما! ماته زما ګناه وبخښه، نو الله تعالی وفرمايل: زما بنده ګناه وکړه، نو پوهه شو چې هغه يو رب لري چې ګناه بخښي - نو پرده پرې واچوي او ورته ترې تېر شي - او يا پرې سزا ورکوي (نو وفرمايي) يقينا چې ما مې خپل بنده ته بخښنه وکړه. بيا راوګرځېد ګناه يې وکړه، ويې ويل: ربه ماته زما ګناه وبخښه، نو الله تعالی وفرمايل: بنده مې ګناه وکړه، نو پوهه شو چې هغه يو رب لري چې ګناه بخښي، نو پرده پرې واچوي او ورته ترې تېر شي، او يا پرې سزا ورکړي (نو وفرمايي) يقينا چې ما مې بنده ته بخښنه وکړه، نو څه چې غواړي هغه دې وکړي تر څو پورې چې هغه ګناه وکړي، نو ګناه پرېږدي، پښېمانه شي او هوډ وکړي چې بيا به (ګناه کولو ته) نه ورګرځي، خو نفس پرې غالبه شي، نو په ګناه کې يو ځل بيا ښکېل شي، نو تر څو پورې چې داسې کوي؛ چې ګناه کوي او توبه وباسي، نو زه به ورته بخښنه کوم، يقينا چې توبه له هغې مخکې هر څه ويجاړوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر بندګانو باندې د الله تعالى لوى رحمت، او دا چې که انسان ځومره ګناهونه وکړي او هر څه وکړي نو الله تعالى يې توبه قبلوي کله چې هغه ته توبه وباسي او هغه ته بېرته وروګرځي.

٢. مؤمن له خپل رب څخه د بخښنې تمه لري، د هغه له عذابه وېرېږي، نو په تېزۍ سره توبه وباسي او ګناه ته دوام نه ورکوي.

٣. د ريښتيني توبې شرطونه: د ګناه پرېښودل، پر (ګناه) پښېمانه کېدل، او ګناه ته د بيرته نه راګرځيدلو هوډ کول، او که چېرته توبه د بندګانو د مال، عزت او نفس په اړه وي (يعني د بندګانو حقونه ورپورې تړلي وي)، نو څلورم شرط پکې اضافه کېږي، چې هغه: د حق له خاوند څخه ځان خلاصول دي، او يا يې هغه ته حق ورکول دي.

٤. د الله تعالى د پېژندنې اهميت، چې له امله يې بنده د خپل دين په چارو کې پوهه تر لاسه کوي نو کله چې ګناه وکړي، توبه وباسي، نو نه ناهيلى کېږي او نه په ګناه کې ورانديږي.

(4817)

(91) – عن عَلِيٍّ قَالَ: إِنِّي كُنْتُ رَجُلًا إِذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا نَفَعَنِي اللهُ مِنْهُ بِمَا شَاءَ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ، وَإِذَا حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ اسْتَحْلَفْتُهُ، فَإِذَا حَلَفَ لِي صَدَّقْتُهُ، وَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ، وَصَدَقَ أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا، ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ، ثُمَّ يُصَلِّي، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللهَ، إِلَّا غَفَرَ اللهُ لَهُ»، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ: {وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ} [آل عمران: ١٣٥]. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وابن ماجه وأحمد]

له علي رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې: زه داسې يو سړى وم چې کله به مې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه يو حديث واورېد نو الله به چې ځومره غوښتلي و ماته به يې پرې ګټه راورسوله او کله به چې هغوى ماته يو روايت بياناوه نو ما به قسم ورکاوه، نو کله به يې چې راته قسم وکړ بيا به مې پرې باور وکړ، او يقينا چې أبوبکر راته حديث بيان کړى او رښتيا يې ويلي، وايي چې ماله رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې: «هېڅوک نشته چې ګناه وکړي، بيا پاځيږي، ځان پاک کړي او بيا لمونځ وکړي، بيا له الله جل جلاله څخه بخښنه وغواړي، مګر دا چې الله به هغه ته بخښنه وکړي». بيا يې دا آيت ولوست: {وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا

فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ} [آل عمران: ١٣٥]. [او هغه کسان چي کله څه بد کار وکړي، يا پر خپلو ځانونو (بل) ظلم وکړي (نو) الله ياد کړي، (او) ورپسې د خپلو ګناهونو لپاره بخښنه وغواړي] [آل عمران سورت: 135آيت]. [صحيح حديث دی] – [ابو داود، ترمذي، نسائي په سنن کبری کې، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې کله يو بنده کومه ګناه وکړي، بيا په ښه توګه اودس وکړي، بيا پاڅيږي او له نومړې ګناه څخه د توبې ويستلو په نيت دوه رکعته لمونځ وکړي، بيا له الله څخه بخښنه وغواړي، مګر دا چې الله به ورته بخښنه وکړي. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم د الله تعالى دا وينا ولوستله: {وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ ومن يغفر الذنوب إلا الله ولم يصروا على ما فعلوا وهم يعلمون}. (او هغه کسان چي کله دوی کومه لويه ګناه وکړي يا په خپلو ځانونو ظلم وکړي، نو الله ياد کړي او د خپلو ګناهونو لپاره بخښنه وغواړي او ځوک دی چې له الله پرته ګناهونه وبخښي او بيا استمرار نه کوي پر هغه ګناه چې کړې يې ده، حال دا چې دوی پوهيږي (چې مونږ ګناه کړې ده)] [آل عمران سورت: 135آيت].

د حديث له فايدو څخه:

١. په لمانځه تېرکار، او بيا له ګناه کولو وروسته بخښنه غوښتل.
٢. د الله تعالى د بخښنې پراخوالى او دا چې توبه قبلوي او بخښنه کوي.

(65063)

(92) – عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو موسى الاشعري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «الله - تعالى - خپل لاس شپه مهال غوړوي تر څو د ورځې ګنهکار توبه وباسي، او د ورځې خپل لاس غوړوي تر څو د شپې ګنهکار توبه وباسي، تر دې چې لمر د لويديځ له خوا راوخيژي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې: الله تعالی د خپلو بندګانو توبه قبلوي، که بنده د ورځې ګناه وکړي او د شپې توبه وباسي، نو الله يې توبه قبلوي، او که د شپې ګناه وکړي او د ورځې توبه وباسي، نو الله يې توبه قبلوي. او هغه پاک ذات د بنده په توبه خوشحالېږي نو لاس ورته غوړوي او قبلوي يې او د توبې دروازه تر هغه وخته پورې خلاصه ده چې لمر له لوېديځ څخه راوخېژي چې دا د نړۍ د پای ته رسېدو نښه ده، نو کله چې راوخېژي د توبې دروازه بندېږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. توبه تر هغه پورې قبلېږي چې دروازه يې خلاصه وي، او د لوېديځ له خوا په لمر راختلو سره يې دروازه بندېږي، او انسان بايد مخکې له دې وړاندې توبه وباسي چې ځنکندن پرې ولړېږي او ساه يې مرۍ ته راورسېږي.

٢. د ګناه له امله بايد (انسان) مايوسه او نا امېده نه شي، ځکه چې د الله تعالی بخښنه او رحمت پراخ دي او د توبې دروازه خلاصه ده.

٣. د توبې شرطونه: لومړی: د ګناه پرېښودل، دويم: د ګناه په کولو پښېمانه کېدل. او درېيم: دا هوډ کول چې هېڅکله به بيا دا ګناه نه کوي، دا که چېرته د الله تعالی د حقونو پورې يې اړه درلوده، او که چېرته يې د بنده له حقونو سره تړاو درلوده، نو د توبې د صحت لپاره شرط دا دی چې هغه حق يې خاوند ته وروسپاري او يا حقدار ورته بخښنه وکړي.

(4318)

(93) – عن أبي هريرة رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرُ، يَقُولُ: «مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟»». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «زمونږ پروردګار، تبارک وتعالی، هره شپه په وروستی پاتې دريمه برخه کې د دنيا اسمان ته راکوزيږي وايي چې: «څوک شته چې ما راوبلي او زه يې بلنه ومنم؟ څوک شته چې زما څخه سوال وکړي او زه يې ورکړم؟ څوک شته چې بخښنه راڅخه وغواړي او بخښنه ورته وکړم؟»». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم څرګندوي چې الله جل جلاله هره شپه دشپې په دريمه وروستۍ پاتې برخه کې د دنيا آسمان ته راکوزيږي، خپل بندګان هڅوي چې راويې بلي، څکه هغه ذات د هغه چا بلنه مني چې راوېې بلي، او دې ته يې هڅوي چې خپلې غوښتنې ورڅخه وغواړي، له هغه ذات څخه چې څوک غوښتنه وکړي هغه يې ورکوي، او (خپل بندګان) دې ته رابلي چې د خپلو ګناهونو بخښنه ترې وغواړي، څکه هغه ذات خپلو مومنو بندګانو ته بخښنه کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شپې د وروستۍ دريمې برخې فضيلت، او پکې د دعا او بخښنې غوښتلو فضيلت.

٢. د دې حديث له اورېدلو نه وروسته انسان ته په کار دي چې د دعا د قبلېدو وختونه غنيمت وګڼي.

(10412)

(94) – عن النُّعمان بن بَشير رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ -وَأَهْوَى النُّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ-: «إِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له نعمان بن بشير رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه واورېدل چې ويل يې: -او دلته نعمان رضي الله عنه خپلې دواړه ګوتې غوږونو ته پورته کړې، معنا دا چې په دواړو غوږونو مې ترې اورېدلي دي:- «يقينا چې حلال څرګند او حرام څرګند دي، او ددې دواړو تر منځه هغه چارې دي چې حلال او حرام يې څرګند ندی (شکي چارې دي) چې ډېری خلک پرې نه پوهېږي، نو چا چې لدې شکي چارو څخه ځان وساته په حقيقت کې هغه خپل دين او عزت وساته، او څوک چې پدې شکي چارو کې ښکېل شو هغه په حرامو کې ولوېد، لکه يو چوپان چې د فصل (پټي) خواوشا رمه څروي نو - هره شېبه - شوني ده چې ورګډه

شي او پکې وخرېږي - خبردار اوسئ چې هر پادشاه د ځان لپاره منع شوي ځايونه لري چې هلته ورننوتل منع وي - نو خبردار اوسئ چې د الله تعالی منعه شوي ځايونه د هغه محارم دي؛ يعنې هغه کارونه چې هغه حرام کړي دي، خبردار اوسئ چې په بدن کې د (غوښې) يو ټوټه ده، که هغه روغه وه ټول بدن روغ دی، او که فاسده وه نو ټول بدن فاسد دی، خبردار اوسئ چې هغه زړه دی». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د شيانو په اړه عمومي قاعده بيان کړې ده، چې په شريعت کې -شيان - په دريو برخو وېشل شوي دي: ښکاره حلال، ښکاره حرام او مشکوک شيان چې د حلال او يا حرام حکم يې ځرګند ندی، او ډيری خلک يې له حکم څخه ناخبره دي.

نو چا چې هغه مشکوک شيان پرېښودل، له حرامو څخه په لرې پاتې کېدلو سره يې دين وساتل شو، او ابرو او عزت يې هم د خلکو له خبرو څخه خوندي پاتې شو، ځکه چې له هغه څه نه يې ځان ساتلی چې کول يې خلک عيب ګڼي. او ځوک چې له مشکوکو کارونو څخه ډډه ونکړي، نو يا خو به په حرامو کې واقع شي، او يا دا چې عزت به يې د خلکو له خبرو څخه خوندي پاتې نه شي. او رسول الله صلی الله عليه وسلم د هغه چا بېلګه بيان کړه چې شکمن کارونه کوي چې مثال يې د هغه چوپان په څېر دی چې خپله رمه د يو چا د ساتل شوي فصل خواوشا څروي، نو شوني ده چې رمه په نوموړي کرونده ورګډه شي، ځکه چې ورته نږدې ده، نو همدا مثال د هغه چا دی چې شکمن کارونه کوي، ځکه هغه پدې سره حرامو ته نږدې کيږي نو شوني ده چې په حرامو کې واقع شي. ورپسې رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکړ چې (د انسان) په بدن کې د غوښې يو ټوټه ده (چې هغه زړه دی) په روغ پاتې کېدلو سره يې بدن روغ وي او په فاسد کېدلو سره يې فاسديږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شکمنو کارونو پرېښودلو ته لېوالتيا، او دا چې - شکمن کارونه هغه دي - چې د حلال او يا حرام حکم يې معلوم نه وي.

(4314)

(95) – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلاَ نَصِيفَهُ».
[صحيح] - [متفق عليه]

له ابو سعيد الخدری رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «زما اصحابو ته کنځلې مه کوئ، ځکه که ستاسو څخه یو څوک د احد (د غره) په اندازه سره زر خیرات کړي، نو د هغه د یوې یا نیمې لپې په اندازه صدقې ته به ونه رسیږي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابه کرامو او په تېره بیا مخکښو مهاجرینو او انصارو ته له کنځلو کولو منعه کړې ده؛ او فرمایلي یې دي چې که یو څوک د احد د غره په اندازه سره زر خیرات کړي نو په ثواب کې به د صحابه کرامو د یوې یا نیمې لپې خیرات ته هم ونه رسیږي، د لپې څخه مراد د برابر سړي دواړه لاسونه دي چې (سره یو ځای یې کړي او) ډک یې کړي؛ دا د هغوی د زیات اخلاص، پاکو نیتونو او په خیرات کولو کې د مخکښۍ او جګړې له امله او دا چې هغوی د مکې له فتحې څخه وړاندې په سختو شیبو کې وو او خپله یې اړتیا زیاته وه.

د حدیث له فایدو څخه:

١. صحابه کرامو رضي الله عنهم ته کنځلې کول حرام او د لویو ګناهونو څخه دي.

(11000)

(96) – عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا، فَقَالَ: «يَا غُلَامُ، إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ، احْفَظِ اللهَ يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ، لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ لَكَ، وَلَوِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ، لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ». **[صحيح] - [رواه الترمذي]**

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې: زه د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره شاته په سپرلۍ سپور وم نو وېې ویيل: «**اې هلکه، زه تا ته څو خبرې درښايم: الله په ياد لره، هغه به ستا ساتنه وکړي، الله په ياد لره، هغه به دې په وړاندې ومومې، کله دې چې څه غوښتل نو له الله څخه يې وغواړه، او کله دې چې مرسته غوښتله، نو له الله نه يې وغواړه او پوهه شه چې: که دا ټول خلک راغونډ شي تر څو تاته د څه ګټه دروررسوي، نو هغوی به تاته هېڅ ګټه و نه رسوي پرته له هغې چې الله درته ليکلی وي، او که دوی راغونډ شي تر څو تاته يو څه ضرر در ورسوي، نو هېڅ ضرر به در ونه رسوي له هغه پرته چې الله تعالی درته ليکلي وي. قلمونه پورته شوي او کاغذونه وچ شوي دي**». [صحيح حديث دی] - [ترمذي روايت کړی].

تشريح:

ابن عباس رضي الله عنهما خبر ورکوي چې هغه کوچنی و او د رسول الله صلى الله عليه وسلم پسې شاته په سپرلۍ ناست و، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وويل: زه تاته يو څه کارونه او شيان درښايم چې الله تعالی به پرې ګټه دروسوي:

الله - تعالى - په ياد لره د هغه د اوامرو په ساتلو او له منهياتو څخه يې په ځان ژغورلو سره، داسې چې په اطاعت او عبادت کې دې ومومي او په نافرمانی او ګناهونو کې دې ونه مومي، که چېرته دې داسې وکړل، نو بدل به دې دا وي چې الله تعالی به دې د دنيا او آخرت له سختيو وساتي او په هر ځای کې چې يې نو په چارو کې به دې درسره مرسته وکړي.

او کله دې چې څه غوښتل نو يوازې له الله جل جلاله يې وغواړه، ځکه يوازې هغه - ذات دی چې - سوال کوونکو ته ځواب ورکوي (دعا يې قبلوي).

او که مرسته غواړې نو يوازې له الله تعالى نه مرسته وغواړه.

او بايد دا باور ولرې چې که د ځمکې ټول خلک تاته د ګټې رسولو لپاره راغونډ شي، تاته هېڅ ګټه لاسته نه درځي مګر هغه چې الله - جل جلاله - درته ليکلې ده، او که د ځمکې ټول خلک تاته د ضرر رسولو لپاره راغونډ شي، نو تاته به هېڅ ضرر ونه رسيږي مګر هغه چې الله تعالی درته ليکلی دی.

او دا چې دا کار د الله پاک لخوا د هغه د حکمت او پوهې له مخې ټاکل شوی دی، او د الله جل جلاله حکم لره هېڅ بدلون نشته.

د حديث له فايدو څخه:

١. کوچنيانو او ماشومانو ته د توحيد، ادب او نورو ديني چارو د ښوونې ارزښت.

٢. سزا د عمل له جنس څخه ده.

٣. په الله تعالى باندې د باور کولو او له بل چا پرته پر هغه توکل کولو باندې امر، او همهغه - ذات - د چارو غوره کارساز دى.

٤. د (الله تعالى) په پرېکړه او تقدير باندې ايمان او پرې خوښي څرګندول او دا چې الله جل جلاله په هر شي قادر دى.

٥. چا چې د الله تعالى امر ضايع کړ، نو الله تعالى به يې ضايع کړي او ساتنه به ترې ونه کړي.

(4811)

(97) – عَنْ سُفْيان بنِ عَبْدِ اللهِ الثَّقَفِيِّ رضي الله عنه قال: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ: «قُلْ: آمَنْتُ بِاللهِ، ثُمَّ اسْتَقِمْ». [صحيح] - [رواه مسلم وأحمد]

له سفيان بن عبد الله الثقفى رضي الله عنه څخه روايت دى وايي: ما وويل: اې د الله جل جلاله رسوله، ماته په اسلام کې داسې يوه وينا وښايه چې له تا پرته له بل چا څخه پوښتنه ونکړم، هغه وفرمايل: «ووايه چې په الله مې ايمان راوړى، بيا پرې ټينګ پاتې شه». [صحيح حديث دى - [مسلم او احمد روايت کړى].

تشريح:

صحابي سفيان بن عبدالله رضي الله عنه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه چې هغه ته يوه داسې وينا وښيي چې د اسلام په جامع مفهوم مشتمله وي تر څو پرې عمل وکړي او له بل چا يې په اړه پوښتنه ونکړي؟ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: ووايه چې: الله مې يو ګڼلى او ايمان مې راوړى چې هغه مې خالق او حق معبود دى او هېڅ شريک نه لري. بيا د فرايضو په ادا کولو سره د الله جل جلاله پيروى ته غاړه ږدي او محارم يې پرېږدي او همداسې دوام ورکوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د دين بنسټ په الله جل جلاله، د هغه په ربوبيت، الوهيت، نومونو او صفتونو ايمان درلودل دي.
٢. له ايمان راوړلو وروسته د استقامت اهميت، عبادت ته ادامه ورکول او په هغه باندې ثابت قدمه پاتې کېدل.
٣. ايمان د عمل د قبلېدو لپاره شرط دی.
٤. په الله جل جلاله ايمان؛ په هغه اصولو او عقايدو باور ساتل دي چې ايمان راوړل پرې واجب دي او هغه څه چې د زړونو له عملونو څخه يې پيروي کوي، او الله جل جلاله ته غاړه اېښودل، په ظاهر او باطن کې هغه ته تسلمېدل دي.
٥. استقامت؛ د واجباتو په تر سره کولو او د منهياتو په پرېښودلو سره په مستقيمې لارې له دوامداره تللو څخه عبارت دی.

(65018)

(98) – عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ، إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى». [صحيح] - [متفق عليه]

له نعمان بن بشير رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «په شفقت، مينې او خواخوږۍ کې د مؤمنانو مثال داسې دی لکه د بدن غړي، که يو غړی شکايت وکړي، د بدن پاتې برخه يې په بې خوبۍ او تبې سره نور غړي دګډون لپاره رابلي».
[صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم څرګنده کړه چې د مسلمانانو حالت بايد د يو بل سره د مينې، رحمت، مرستې او ملاتړ پر بنا وي او پر هغه څه څوريدل چې کله له دوی څخه يو ته ضرر ورسيږي، لکه د يو بدن په څېر، کله يې چې يو غړی ناروغ شي، نو ټول بدن ورسره بې خوبه شي او تبه يې ونيسي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د مسلمانانو حقونو ته بايد درناوی وشي او له دوی سره مرستې او مهربانۍ ته هڅول وشي.
٢. د ايمان لړونکو خلکو ترمنځ بايد مينه او ملاتړ وي.

(4969)

(99) – عن عثمان بن عفان رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له عثمان بن عفان رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «څوک چې ښه اودس وکړي، نو ګناهونه يې له بدن څخه وځي، تر دې چې د نوکانو له لاندې برخې څخه يې هم وځي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې څوک د اصولو او آدابو په نظر کې نيولو سره اودس وکړي نو دا د ګناهونو او خطاګانو د بخښلو لامل ګرځي «**تر دې چې ګناهونه يې**» د دواړو لاسونو او دواړو پښو د نوکانو له لاندې برخې څخه هم وځي.

د حديث له فايدو څخه:

١. له سنتو او آدابو سره د اوداسه زده کړې ته هڅول او عمل پرې کول.
٢. د اوداسه فضيلت، او دا چې (اودس) د وړو ګناهونو لپاره کفاره ده، او کوم چې لوی ګناهونه دي نو د هغوی لپاره توبه ضروري ده.
٣. د ګناهونو د وتلو لپاره په بشپړه توګه د اودس کول شرط دی، چې پرته له نيمګړتيا څخه وشي؛ لکه څرنګه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم بيان کړی دی.
٤. په دې حديث کې د ګناهونو کفاره د لويو ګناهونو څخه د ځان ساتلو او ورڅخه توبې ويستلو پورې مقيده ده، الله تعالى فرمايلي: ﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ [النساء:31]. يعني: (که چېرته تاسو له هغو غټو ګناهونو څخه ځان وساتئ، چې تاسو ترې منع شوې ياست (، نو) مونږ به له تاسو نه ستاسو (واړه) ګناهونه لرې کړو).

(6263)

(100) – عَن أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا نَرْكَبُ البَحْرَ، وَنَحْمِلُ مَعَنَا القَلِيلَ مِنَ الْمَاءِ، فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطِشْنَا، أَفَنَتَوَضَّأُ مِنَ الْبَحْرِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الحِلُّ مَيْتَتُهُ».

[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي وابن ماجه وأحمد]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: يو سړي له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه ويې ويل: ای د الله رسوله! مونږ په بحر کې سفر کوو، پداسې حال کې چې لږې اوبه راسره وي، نو که چېرته پرې اودس وکړو تنده مو وهي، نو آيا د بحر په اوبو اودس وکړو؟ رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «اوبه يې پاکې او مرداره يې حلاله ده». [صحيح حديث دی] – [ابو داود، ترمذي، نسائي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

يو سړي له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه، ويې ويل: اې د الله رسوله! مونږ په بحري کښتيو کې د ښکار، سوداګرۍ او نورو موخو لپاره سپړېږو او د څښاک لپاره لږې اوبه راسره اخلو، نو که د اودس او غسل لپاره د څښاک اوبه وکاروو، اوبه خلاصيږي او د څښاک لپاره يې بيا نه شو موندلی، نو آيا موږ ته روا دي چې د بحر په اوبو اودس وکړو؟

نو رسول الله صلی الله عليه وسلم د بحر د اوبو په اړه وفرمايل چې: اوبه يې په خپل ځان کې پاکې او نورو شيانو لره پاکوونکي دي؛ نو اودس او غسل کول دواړه پرې روا دي، او هغه څه چې ترې له ماهيانو او کبانو او داسې نورو ځيزونو څخه راوځي حلال دي، که څه هم له ښکار پرته مردار شوي وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د بحر مرداره حلاله ده، او له مرداري څخه موخه: هغه حيوانات دي چې له بحر پرته ژوند نه شي کولای.
٢. پوښتونکي ته له هغه څخه زيات ځواب ورکول چې پوښتنه يې کړې وي، تر څو پرې بشپړه فايده مرتبه شي.

٣. كله چې د اوبو خوند، رنګ او بوی په يو پاکيزه شي سره بدل شي، نو تر هغه پورې پاک دی چې د اوبو حقيقت بدل شوی نه وي، اګر که تروشوالی، حرارت او يا يخوالي يې ډېر زيات هم شي.

٤. د بحر په اوبو سره لويه او وړه بې اودسي دواړه له منځه ځي او په پاک شي لوېدلي ناپاکي هم پاکوي لکه پر: بدن، کاليو او داسې نورو.

(8355)

(101) – عَن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمَاءِ وَمَا يَنُوبُهُ مِنَ الدَّوَابِّ وَالسِّبَاعِ، فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثَ». **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي وابن ماجه وأحمد]**

له عبد الله بن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وايې چې: له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه د هغو اوبو په اړه پوښتنه وشوه چې کورني او ځنګلي حيوانات ورته په پرلپسې توګه راځي، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «کله چې اوبه د دوه چاټيو (قلتينو) په اندازه وي نه ناپاکه کېږي». [صحيح حديث دی] – [ابو داود، ترمذي، نسائي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه د هغو اوبو د پاکوالي په اړه پوښتنه وشوه چې کورني او وحشي حيوانات ترې څښاک کوي، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: کله چې اوبه د دوه لويو چاټيو په اندازه وي چې د (٢١٠) ليترو په اندازه کېږي، نو دا ډېرې اوبه دي او نه مردارېږي، مګر دا چې د نجاست له امله يې له درويو اوصافو څخه په يو کې بدلون راشي چې هغه رنګ، خوند او بوی دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. اوبه هغه مهال ناپاکه ګرځي چې د ناپاکۍ له امله يې له دريو ځانګړنو څخه يوه بدله شي چې هغه: رنګ، خوند او يا بوی دی، حديث کې دا مقدار لدې امله ياد شوی چې غالبا (خلک همدومره اوبه ذخيره کوي) او مطلب ترې د اوبو همدا اندازه نه ده.

٢. د علماوو په دې اجماع ده چې که اوبه د نجاست له امله ناپاکې شي هغه بالکل نجسې دي، برابره خبره ده که هغه اوبه لږې وي او یا ډېرې.

(8357)

(102) – عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا أَتَيْتُمُ الغَائِطَ فَلاَ تَسْتَقْبِلُوا القِبْلَةَ، وَلاَ تَسْتَدْبِرُوهَا وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا» قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: فَقَدِمْنَا الشَّأْمَ فَوَجَدْنَا مَرَاحِيضَ بُنِيَتْ قِبَلَ القِبْلَةِ فَنَنْحَرِفُ، وَنَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَعَالَى. [صحيح - [متفق عليه]

له ابو ایوب الانصاري رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «کله چې د حاجت رفع کولو ځای ته لاړئ نو قبلې ته مخ یا شا مه اړوئ، بلکې، ختیځ او یا لویدیځ لوري ته شئ» ابو ایوب وویل: نو موږ شام ته لاړو، ومو لیدل چې کنارابونه قبلې لوري ته جوړ شوي وو، نو موږ به ترې کږېدلو، او له الله تعالی څخه به مو بخښنه غوښتله. [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم هر هغه څوک چې د وړوکي یا لوی حاجت رفع کولو اراده ولري قبلې ته له مخ یا شا کولو څخه منع کړی دی، بلکې ختیځ او یا لوېدیځ لورې ته ترې باید کوږ شي، البته که چېرته یې قبله د مدینې د خلکو د قبلې په څېر وي. بیا ابو ایوب رضي الله عنه وویل چې کله دوی شام ته لاړل نو ویې لیدل چې د حاجت رفع کولو لپاره کنارابونه د قبلې لورې ته جوړ شوي دي، نو دوی به خپل ځانونه د قبلې څخه کږول او لدې سره به یې د الله تعالی نه بخښنه غوښتله.

د حدیث له فایدو څخه:

١. پدې کې حکمت دا دی چې د کعبې حرمت او درناوی وشي.

٢. د حاجت رفع کولو له ځای څخه له راوتلو وروسته استغفار ویل.

٣. د رسول الله صلی الله علیه وسلم ښه تعلیم؛ ځکه چې کله یې حرام یاد کړل، حلال ته یې اشاره وکړه.

(3078)

(103) – عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُمْسِكَنَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ، وَلَا يَتَمَسَّحْ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو قتادة-رضي الله عنه -څخه روايت دی وايې چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمايلي دي: «په تاسو کې دې هېڅوک د ادرار کولو پر مهال ښی لاس خپلې تناسلي آلې ته نه وروړي او نه دې په ښي لاس د حاجت ځای پاکوي او نه دې په لوښي کې پوکی کوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم ځينې آداب بيان کړل: چې يو سړی دې د تشو متيازو کولو پر مهال خپله تناسلي آله په ښي لاس کې نه نيسي، او نه دې په ښي لاس د تناسلي آلې يا مقعد څخه نجاست لرې کوي، ځکه چې ښي لاس د نيکو کارونو لپاره چمتو شوی دی، همدارنګه يې لدې څخه منع فرمايلې ده چې د څښاک په لوښي کې د څښلو پر مهال ساه واخيستل شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په آدابو او پاکوالي کې د اسلام لومړيتوب.
٢. د ناپاکو څيزونو څخه ډډه کول، که اړ و چې بايد دا کار وکړي، نو په چپ لاس دې وکړي.
٣. پر چپ لاس د ښي لاس د عزت او فضيلت بيانول.
٤. د اسلامي شريعت بشپړتيا او د هغه د تعليماتو هر اړخيزوالی.

(3079)

(104) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيَاشِيمِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «کله چې ستاسو څخه يو څوک له خوبه راپاڅېده، نو درې ځلې دې خپله پوزه کې اوبه واچوي او بېرته

دې سونې کړي، ځکه چې شيطان يې په خيشوم (د پوزې پاس برخه کې) شپه تېره کړې ده». [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم ټينګار کوي چې څوک له خوبه راپاڅېږي نو بايد چې درې ځلې خپله پوزه له وينځلو وروسته سونې کړي؛ ځکه چې شيطان يې په پوزه شپه تېره کړې وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. هر هغه څوک چې له خوبه راپاڅېږي بايد د پوزې په سونې کولو سره د شيطان اثرات له پوزې لرې کړي، او که چېرته يې اودس کاوه نو بيا خو د پوزې په سونې کولو زيات ټينګار شوی دی.

٢. د پوزې د سونې کولو ګټه دا ده چې پوزې ته اوبه اچول او بېرته سونې کولو سره د پوزې دننه برخه پاکېږي او له اوبو سره ټوله ناپاکي راوځي.

٣. د شپې د خوب يادونه د (يبيت) د لفظ له امله شوې ده، ځکه چې بيتوته د شپې په خوب کې کېږي، او په همدې خوب کې انسان ډوب او غرق ويده کېږي.

٤. حديث په دې دليل دی چې شيطان د انسان سره اختلاط کوي، په داسې حال کې چې هغه پرې نه پوهېږي.

(8377)

(105) – عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ، أَوْ كَانَ يَغْتَسِلُ، بِالصَّاعِ إِلَى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ، وَيَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ. [صحيح] - [متفق عليه]

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم به په يوې پيمانې (صاع) غسل کاوه نو تر پنځو لپو پورې به يې غسل کاوه او په يوه لپه به يې اودس کاوه. [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به له جنابت څخه په پيمانه غسل کاوه نو تر پنځو لپو پورې به يې اوبه کارولې او اودس به يې په ورغوي سره کاوه: او (مد) يعني پيمانه څلور لپې کيږي: د يو برابر انسان لپه چې دواړه ورغوي سره يو ځای کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اودس او غسل پر مهال د اوبو په لګښت کې ګذران کول او له اسراف څخه ډډه کول، که څه هم اوبه پرېمانه وي.

٢. د اودس او غسل پر مهال د اړتيا په اندازه د لږو اوبو لګول مستحب دي، او دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم لارښوونه ده.

٣. موخه دا ده چې اودس او غسل په بشپړه توګه وشي، سربېره پر دې چې سنتونه او آداب بايد مراعت شي پرته لدې چې اسراف وشي، وخت به مراعتوي او د اوبو زياتوالی او لږوالی او داسې نور به پام کې نيسي.

٤. د جنابت اطلاق په هر هغه چا کيږي چې مني ترې لاړ شي او يا جماع وکړي او جنابت ورته ځکه ويل کيږي چې جُنب انسان د لمانځه او عبادت څخه تر هغه پورې ډډه کوي چې پاک شي.

٥. پيمانه (صاع) د تول پېژندل شوې آله ده، او موخه ورڅخه نبوي پيمانه ده چې وزن يې (480) مثقاله ښې وربشې کيږي او په ليتر (٣ ليتره) کيږي.

٦. مد: د اندازه کولو شرعي واحد دی چې د معتدل شخص د ډکو لاسونو اندازه ده چې کله يې ډک کړي او لاسونه ورسره اوږده کړي او مد: د فقهاوو په اتفاق څلور صاعه کيږي او اندازه يې (٧٥٠) ملی ليتره ده.

(8387)

(106) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يَقْبَلُ اللهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «له تاسو څخه الله جل جلاله د هيچا لمونځ نه قبلوي کله چې اودس مات کړي تر دې چې اودس وکړي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بيانوي چې د لمانځه د صحت لپاره يو شرط پاکوالی دی، نو څوک چې د لمانځه اراده وکړي اودس دې وکړي که چېرته يې له اودس ماتوونکو څخه په يو اودس مات شوی وي؛ لکه ډکې او تشې متيازې کول؛ خوب او داسې نور.

د حديث له فايدو څخه:

١. د بې اودسه لمونځ نه قبليږي تر دې چې د لويې بې اودسۍ څخه په غسل او له وړې بې اودسۍ څخه په اودس کولو ځان پاک نه کړي.

٢. اودس په خوله کې له اوبو اچولو او بېرته راوېستلو، بيا پوزې ته دننه د اوبو کش کولو، بيا يې بېرته راوېستلو، بيا درې ځلې د مخ وينځلو، بيا له څنګلو سره د دواړو مټو درې ځلې وينځلو، بيا يې د ټول سر يو ځلې مسح کولو او وروسته له ښنګرو سره د دواړو پښو له وينځلو څخه عبارت دی.

(3534)

(107) – عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه قال: أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظُفُرٍ عَلَى قَدَمِهِ فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وُضُوءَكَ» فَرَجَعَ، ثُمَّ صَلَّى. [صحيح بشواهده] - [رواه مسلم]

له جابر رضي الله عنه څخه روايت دی، وايي چې: عمر بن الخطاب رضی الله عنه راته وويل چې: يو سړي اودس وکړ او په پښه کې يې د يو نوک په اندازه ځای (وچ) پرېښود، نو رسول الله صلی الله عليه وسلم وليد او ويې فرمايل: «بېرته لاړ شه او سم اودس وکړه». نو وګرځېده او بيا يې لمونځ وکړ. [د شواهدو په اعتبار صحيح دی] – [مسلم روايت کړی].

تشريح:

له عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم يو سړی وليد چې اودس يې پای ته ورساوه او په پښه کې يې د نوک په اندازه ځای پرېښی و چې اوبه ورته نه وې رسېدلې، نو پاتې شوي ځای ته په اشارې سره يې ورته وويل: بېرته لاړ شه او په ښه توګه اودس وکړه، بشپړ يې کړه او هر غړي ته يې په اندازه اوبه ورکړه. نو سړی وګرځېد، اودس يې بشپړ کړ او بيا يې لمونځ وکړ.

د حديث له فايدو څخه:

١. ناپوهه او غافل انسان ته لارښوونه او په ځانګړې توګه کله چې د ناروا عمل له امله عبادت فاسديږي نو په نيکی امر کولو کې بيړه کول په کار دي.

٢. د اودس ټولو غړو ته د اوبو رسول واجب دي او دا چې چا د غړي يوه برخه - كه لږه هم وي - پرېښوده، نو اودس يې نه صحيح كيږي، او كه زيات وخت پرې تېر شوى و نو بيا كول يې پرې لازم دي.
٣. په سمه توګه د اودس كولو مشروعيت، داسې چې د شرعي احكامو سره سم بشپړ شي.
٤. دواړه پښې د اودس له غړو څخه دي او مسح كول يې بسنه نه كوي، بلكې بايد ومينځل شي.
٥. د اودس غړي بايد سمدلاسه يو بل پسې ومينځل شي، داسې چې د مخكني غړي له وچېدو مخكې ورپسې نور غړي ومينځي.
٦. ناپوهي او هېرېدل فرض نه ساقطوي، بلكې ګناه ساقطوي، ځكه دغه كس چې د خپلې ناپوهۍ له امله يې په سمه توګه اودس ونه كړ، رسول الله صلى الله عليه وسلم ترې واجب ساقط نه كړ چې هغه اودس دى، بلكه امر يې ورته وكړ چې بيا يې وكړي.

(8386)

(108) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عنهما قَالَ: رَجَعْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِمَاءٍ بِالطَّرِيقِ تَعَجَّلَ قَوْمٌ عِنْدَ الْعَصْرِ، فَتَوَضَّؤُوا وَهُمْ عِجَالٌ، فَانْتَهَيْنَا إِلَيْهِمْ وَأَعْقَابُهُمْ تَلُوحُ لَمْ يَمَسَّهَا الْمَاءُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ أَسْبِغُوا الْوُضُوءَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دى وايي: موږ د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) سره له مكې مكرمې بيرته مدينې ته د راستنېدو په حال كې وو، تر دې چې يو ځاى كې اوبو ته راورسيدو، نو زموږ ملګرو د مازديګر پر مهال بيړه وكړه، اودسونه يې وكړل، نو كله چې وروړسېدو پوندې يې معلوميدې چې وچې دي او لمدې شوي ندي، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: «پوندې په اور سره هلاكې دي، اودس بشپړ كړئ». [صحيح حديث دى] – [بخاري او مسلم روايت كړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د خپلو اصحابو سره له مكې څخه مدينې ته په سفر روان و چې ځينې صحابه كرامو اوبه وليدې، نو د مازديګر د لمانځه د ادا كولو لپاره يې په اوداسه كې بيړه

وکړه، تر دې چې د پوندو وچوالی يې له ورايه ښکارېده. نو رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: هغو خلکو ته په اور کې عذاب او هلاکت دی چې د اودس پر مهال د پوندو په وينځلو کې نيمګړتيا کوي، او بيا يې ورته امر وکړ چې د اودس په بشپړولو کې بايد مبالغه وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اودس پر مهال د پښو وينځل واجب دي، ځکه که مسح کول روا وای، نو د پښو په مينځلو کې غفلت کوونکی به يې په اور سره نه و ګواښلی.

٢. هغه غړي چې وينځل کيږي د ټول غړي بشپړ وينځل واجب دي، او دا چې څوک قصدا او يا د بې پروايی له امله د داسې يو غړي د يوې برخې وينځل پرېږدي چې وينځل يې واجب وي، نو لمونځ يې نه صحيح کيږي.

٣. ناپوهانو ته د ښوونې او لارښوونې اهميت.

٤. کله چې يو عالم د فرضو او يا سنتو په ادا کولو کې غفلت ويني نو غفلت کوونکی په مناسبو اسلوبو سره منع کوي.

٥. محمد بن اسحاق الدهلوي رحمه الله فرمايلي: (بشپړ وينځل) په درې ډوله دي: فرض؛ چې هغه په بشپړه توګه يو ځل د غړي وينځل دي، او سنت چې هغه درې ځلې د يو غړي وينځل دي، او مستحب چې د درې ځلې وينځلو سربېره له ټاکلي حد څخه د غړي اضافه برخه وينځل دي.

(66392)

(109) – عن عَمْرُو بْنُ عَامِرٍ عَنْ أَنَس بن مالك قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، قُلْتُ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ؟ قَالَ: يُجْزِئُ أَحَدَنَا الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ.

[صحيح] - [رواه البخاري]

عمرو بن عامر له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت کوي فرمايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم به هر لمانځه ته اودس کاوه، ما وويل: تاسو به څنګه کول؟ هغه وويل: زمونږ څخه به يو تن تر هغه پورې په - يو اودس سره لمونځونه کول - تر څو به يې چې اودس مات شوی نه و. [صحيح حديث دی] – [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله علیه وسلم به د هر فرض لمانځه لپاره اودس کاوه، اګر که اودس به یې مات شوی هم نه و؛ دا - کار به یې د - اجر او فضیلت د لاسته راوړلو په خاطر کاوه.

په یوه اودس سره له یو فرض لمونځ څخه زیات لمونځونه کول روا دي، تر هغه وخته چې اودس ولري.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د رسول الله صلى الله علیه وسلم ډېر عمل داسې و چې د هر لمانځه لپاره به یې اودس کاوه؛ تر څو بشپړ - اجر تر لاسه کړي -.

٢. د هر لمانځه لپاره اودس کول مستحب دي.

٣. په یو اودس سره له یو څخه زیات لمونځونه کول روا دي.

(65080)

(110) – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً مَرَّةً.

[صحيح] - [رواه البخاري]

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی فرمایي: رسول الله صلى الله علیه وسلم داسې اودس وکړ چې هر غړی یې یو یو ځل ومینځه. [صحیح حدیث دی] – [بخاري روایت کړی].

تشريح:

ځینې وختونه به چې کله رسول الله صلى الله علیه وسلم اودس کاوه نو د اودس هر غړی به یې یو یو ځل وینځه، نو مخ به یې ومینځه - چې پدې کې خوله او پوزه وینځل شامل دي - او لاسونه او پښې یو یو ځل، او - په اوداسه کې - همدا واجب اندازه ده.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د غړو یو ځل مینځل واجب او تر هغه زیات مستحب دي.

٢. کله کله د غړو مینځل یو یو ځل هم جایز دي.

٣. د سر په مسح کولو کې شرعي طریقه یو ځل مسح کول دي.

(65081)

(111) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ. [صحيح] - [رواه البخاري]

له عبد الله بن زيد رضي الله عنه څخه روايت دی چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم دوه دوه ځلې اودس وکړ (يعني هر غړی يې دوه دوه ځلې ووينځه) [صحيح حديث دی] – [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به چې ځينې وختونه اودس کاوه د نو اودس هر غړی به يې دوه دوه ځلې وينځه، نو مخ به يې ومينځه - چې پدې کې خوله او پوزه وينځل شامل دي - او دواړه لاسونه او دواړه پښې دوه دوه ځلې.

د حديث له فايدو څخه:

١. د غړو وينځل يو يو ځل واجب دي او کوم چې لدې څخه زيات شي نو مستحب عمل دی.
٢. کله کله د اوداسه د غړو وينځل دوه دوه ځلې هم جواز لري.
٣. سر يو ځل مسح کيږي.

(65082)

(112) – عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رضي الله عنه: أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ دَعَا بِوَضُوءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ مِنْ إِنَائِهِ، فَغَسَلَهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْوَضُوءِ، ثُمَّ تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ كُلَّ رِجْلٍ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا، وَقَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له حمران - د عثمان بن عفان له ازاد شوي غلام - څخه روايت دی چې هغه عثمان وليده چې د اودس لپاره يې اوبه راوغوښتې، نو له لوښي څخه يې په لاسونو اوبه راتوی کړې او درې ځلې يې ومينځل، بيا يې ښی لاس لوښي ته ښکته کړ، بيا يې خولې ته او پوزې ته اوبه واچولې او پوزه يې سونږ کړه، بيا يې درې ځلې مخ پرې مينځه، او لاسونه يې تر څنګلو پورې درې ځلې ووينځلې، بيا

يې په سر مسحه وکړه، بیا یې دواړه پښې درې ځلې ومینځلې، بیا یې وویل: پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - مې ولیده چې زما د اودس په څېر اودس یې کاوه او ویل یې: «چا چې زما د دې اودس په څېر اودس وکړ، بیا یې دوه رکعته لمونځ وکړ او له ځان سره یې پکې خبرې ونه کړې (یعنې له وسوسو یې ځان وژغوره) تېرول مخکني ګناهونه به یې ورته وبخښل شي». [صحیح حدیث دی] - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

عثمان رضي الله عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اودس کولو طریقه په عملي بڼه وښودله، د زیات وضاحت لپاره یې اوبه راوغوښتې، نو درې ځلې یې په لاسونو راتوی کړې، بیا یې خپل ښی لاس په لوښي کې ښکته کړ، اوبه یې ترې راواخیستې، خولې ته یې واچولې او په خوله کې یې تاوې راتاوې کړې، بیا یې راوویستلې، بیا یې اوبه پوزې ته دننه کش کړې، بیا یې سونې کړلې، بیا یې خپل مخ درې ځلې ووینځه، بیا یې د څنګلو په شمول لاسونه درې ځلې ووینځل، بیا یې خپل لوند لاس یو ځل په سر راښکود، بیا یې پښې له ښنګرو سره درې ځلې ووینځلې.

بیا چې کله هغه رضي الله عنه له اودس څخه فارغ شو نو هغوی ته یې خبر ورکړ چې هغه رسول الله صلی الله علیه وسلم لیدلی دی چې د دې اودس په څېر اودس یې وکړ، او رسول الله صلی الله علیه وسلم هغوی ته زیری ورکړی دی چې چا د هغه د اودس په څېر اودس وکړ او دوه رکعته لمونځ یې وکړ، په داسې حال کې چې د خپل رب په وړاندې له عاجزۍ او د زړه له حضور سره ودرید، نو الله تعالی به پدې بشپړ اودس او دې خالص لمونځ اجر ورکړي، داسې چې تېرول مخکني ګناهونه به یې وبخښي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د اودس په پیل کې لوښي ته له ښکته کولو مخکې د لاسونو وینځل مستحب دي، که څه هم چې له خوب څخه راپاڅیدلی نه وي، خو که چېرته له خوب څخه راپاڅېدلی و نو وینځل یې پرې واجب دي.

٢. ښوونکی باید د زده کونکي د پوهولو لپاره نږدې لاره غوره کړي، او پدې کې عملي طریقه شامله ده.

٣. لمونځ کوونکی باید د دنیوي کارونو اړوند ټول فکرونه له سر نه وباسي، ځکه د لمونځ پوره والی او بشپړتیا د زړه په حضور کې ده، کنه نو له فکرونو څخه ځان ژغورل ناشوني دي، نو باید چې د ځان په وړاندې مبارزه وکړي او په فکرونو کې ډوب لاړ نشي.

٤. په اوداسه کې په ښي غړي پیلول مستحب دي.

٥. د خولې او پوزې په وینځلو او بیرته سوڼ کولو کې د ترتیب مشروعیت.

٦. د مخ، لاسونو او دواړو پښو درې ځلې وینځل مستحب او یو ځل وینځل یې واجب دي.

٧. الله جل جلاله د دواړو کارونو په کولو سره مخکني ګناهونه بخښي؛ اودس، او دوه رکعته لمونځ په هغه طریقه چې په حدیث کې راغلې ده.

٨. د اوداسه هر غړی ځانته حد لري، د مخ حد: په اوږدوالي د سر د ویښتانو له شنه کېدلو څخه د زنې تر لاندې برخې پورې او په پلنوالي له یو غوږ څخه تر بل غوږ پورې، او د لاس حد: د ګوتو له څوکو څخه تر څنګلو پورې یعني هغه بند پورې چې د مټ او مړوند تر منځه دی، او د سر حد: د مخ د څنډو د وېښتانو له شنه کېدو څخه د ستونې تر پورته برخې پورې، او د غوږونو مسح کول له سر څخه دي، او د پښې حد: ټول قدم دی تر هغه بند پورې چې د پښې او د پنډۍ تر منځه دی.

(3313)

(113) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَنْفِهِ ثُمَّ لِيَنْثُرْ، وَمَنِ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ، وَإِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلْيَغْسِلْ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهَا فِي وَضُوئِهِ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لاَ يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ».

ولفظ مسلم: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هریرة رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«کله چې ستاسو څخه یو څوک اودس وکړي، نو پوزې ته دې اوبه واچوي، بیا دې سوڼ کړي، او که له تاسو څخه یو څوک اودس وچوي نو په تاق عدد (اودس ماتو) دې وچ وکړي او کله چې له تاسو څخه یو څوک له خوبه راپاڅیږي، نو خپل لاس دې ومینځي، مخکې له دې چې هغه په لوښي کې ښکته کړي، ځکه چې ستاسو څخه یو څوک پدې نه پوهیږي چې لاس یې شپه چیرته تېره کړې

ده». او د مسلم لفظ داسې دی: «کله چې له تاسو څخه څوک له خوبه راویښ شي، نو تر هغې دې خپل لاس په لوښي کې نه ډوبوي، تر څو چې یې درې ځلې پرېمنځلی نه وي، ځکه هغه نه پوهېږي چې لاس یې په کوم ځای کې شپه تېره کړې ده». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د پاکوالي ځینې حکمونه بیان کړل چې له جملې څخه یې ځینې دا دي: لومړی: څوک چې اودس کوي نو باید چې پوزې ته اوبه له تنفس سره کش کړي، او بیا یې بېرته په تنفس کولو سره راوباسي، یعنې سونږ یې کړي. دویم: که څوک وغواړي چې د حاجت له رفع کولو وروسته له پلیتۍ څخه ځان له اوبو پرته په نورو څېزونو پاک کړي لکه تېږه او داسې نور نو باید چې په تاق عدد سره یې پاک کړي چې تر ټولو کم شمېر یې درې دی او زیات یې دومره دی چې ناپاکي پرې پاکه شي او د اودس ماتي ځای پاک شي. دریم: څوک چې د شپې له خوبه راپاڅېږي نو باید د اودس کولو لپاره خپل لاس په لوښي کې دننه نه کړي تر دې چې له لوښې څخه د باندې یې درې ځلې ووینځي، ځکه هغه نه پوهېږي چې لاس یې چېرته شپه تېره کړې ده، او هېڅ ډاډ نشته چې لاس به یې له پلیتۍ څخه پاک وي او کېدای شي شیطان پرې لوبې کړې وي او داسې شیان یې ورته راوړې وي چې انسان ته ضرر لري او یا اوبه خرابوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په اودس کې استنشاق واجب دی، چې هغه پوزې ته له اوبو کش کولو څخه عبارت دی، همدارنګه بېرته یې سونږ کول هم واجب دي، یعني د تنفس وېستلو په واسطه بېرته د اوبو راوېستل.
٢. په تاقو تېږو سره اودس وچول مستحب دي.
٣. د شپې له خوب څخه وروسته درې ځلې د لاسونو مینځل مشروع عمل دی.

(3033)

(114) – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ، فَقَالَ: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لاَ يَسْتَتِرُ مِنَ البَوْلِ، وَأَمَّا الآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ» ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً، فَشَقَّهَا نِصْفَيْنِ، فَغَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرٍ وَاحِدَةً، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: «لَعَلَّهُ يُخَفِّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم په دوو قبرونو تېر شو نو ویې فرمایل: «دوی دواړو ته عذاب ورکول کیږي، او په کومه لویه ګناه عذاب نه ورکول کیږي؛ یو له دوی څخه به له تشو متیازو ځان نه ساته او بل چې و نو هغه به د خلکو تر منځ چغلګري کوله» بیا یې یوه لنده (لمده) لخته راواخیسته، دوه ترازې یې کړې، او په هر قبر یې یوه لخته وټومبله، هغوی وویل: اې د الله جل جلاله رسوله؟ دا کار دې ولې وکړ؟ ویې فرمایل: «کیدی شي له امله یې له دواړو تر هغه پورې عذاب سپک شي، تر څو چې دواړه وچې شوې نه وي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په دوو قبرونو تېر شو نو ویې فرمایل: د دې دواړو قبرونو خاوندانو ته عذاب ورکول کیږي؛ او دوی په داسې یو کار سره نه عذابیږي چې ستاسو په نظر کې به کومه لویه ګناه وي، که څه هم د الله تعالی په نیز لویه ګناه ده، له دې دوو څخه یو یې د حاجت پر مهال له ادرار څخه د ځان او جامو ساتلو څخه بې پروا و، او بل به یې د خلکو تر منځ چغلګري کوله، د نورو خلکو خبرې به یې د ضرر رسولو او د خلکو تر منځ د اختلاف او درز اچولو په موخه ورلې راوړلې.

د حديث له فايدو څخه:

١. چغلي کول او له ادرار څخه ډډه نه کول کبیره ګناهونه دي او د قبر د عذاب سبب ګرځي.

٢. الله تعالی ځینې غیبونه ښکاره کړل - لکه د قبر عذاب - تر څو د رسول الله صلی الله علیه وسلم د نبوت ښکارندويي وکړي.

٣. د دوو خمبو (شنو لختو) د پرې کولو او په قبر یې د ټومبولو عمل د رسول الله صلی الله علیه وسلم پورې خاص دی، ځکه چې الله تعالی هغه ته په قبر کې د هغو دواړو مړو په اړه خبر ورکړ، نو نور خلک پرې نه قیاس کیږي، ځکه چې د مړو پر حال هېڅوک نه پوهیږي.

(3010)

(115) – عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الخَلَاءَ قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَالخَبَائِثِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: کله به چې رسول الله صلی الله عليه وسلم حاجت رفع کولو ته ننوتلو نو وېيل به يې: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَالخَبَائِثِ». «اې الله! زه پر تا له نارينه او ښځينه شيطانانو څخه پناه نيسم». [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

کله به چې رسول الله صلی الله عليه وسلم غوښتل هغه ځای ته ننوځي چې حاجت به يې پکې رفع کاوه، يعني تشې يا ډکې متيازې به يې کولې، نو په الله تعالی به يې پناه غوښتله تر څو يې د نرانو او ښځينه شيطانانو له شر څخه وساتي. او د: (الخبث والخبائث) تفسير په شر او پليتيو هم شوی دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. تشناب يا د حاجت رفع کولو ځای ته د ننوتلو پر مهال دا دعا وېيل مستحب والی.

٢. ټول مخلوقات خپل رب ته محتاج دي تر څو يې له هغه څه نه وساتي چې زيان ورته رسوي او يا ورته په چارو کې ضرر رسوي.

(3150)

(116) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ المؤْمنينَ رَضيَ اللهُ عنها: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الغَائِطِ قَالَ: «غُفْرَانَكَ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

د ام المؤمنين بي بي عايشې رضی الله عنها څخه روايت دی چې: کله به رسول الله صلی الله عليه وسلم د حاجت د رفع کولو له ځای څخه راووت نو: «غُفْرَانَكَ» به يې ويل، يعني اې ربه ماته بخښنه وکړه. [صحيح حديث دی] - [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم به چې کله د حاجت رفع کولو له ځای څخه راووت نو ويل به يې: اې الله! زه ستا نه (ستا د بخښنې) سوال کوم.

د حديث له فایدو څخه:

١. د حاجت د رفع کولو له ځای څخه د راوتلو پر مهال د "غُفرانَك" ویل مستحب دي.

٢. رسول الله صلی الله علیه وسلم به هر حالت کې له الله تعالی څخه بخښنه غوښتله.

٣. د حاجت رفع کولو نه وروسته د بخښنې غوښتلو د سبب په اړه ویل شوي چې: تر څو د الله تعالی د شکر په ادا کولو کې تقصیر ونه شي، له دې نعمتونو څخه یې یو له بدن څخه د هغه څه راوتل دي چې انسان ته ضرر لري، او یا دا چې د هغه څه په اړه بخښنه غواړم چې ستا له ذکر څخه د حاجت رفع کولو پر مهال بوخت شوم.

(10046)

(117) – عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ، مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ». [صحيح] - [رواه النسائي وأحمد]

له عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«مسواک د خولې د پاکی او د رب د خوښی سبب ګرځي». [صحیح حدیث دی] - [نسائي او احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې د اراک ونې په لرګي سره د غاښونو مسواکول خوله له ګنده کېدو او بد بویې څخه پاکوي. او دا له بنده څخه د الله تعالی د راضي کېدو یو لامل دی؛ ځکه چې پدې سره د الله تعالی اطاعت او د هغه امر پر ځای کیږي او همدارانګه پدې کې پاکوالی دی چې الله تعالی یې خوښوي.

د حديث له فایدو څخه:

١. د مسواک فضیلت او دا چې رسول الله صلی الله علیه وسلم خپل امت دې ته وهڅول چې ډېره استفاده ترې وکړي.

٢. په مسواک وهلو کې غوره دا ده چې د اراک د ونې لرګي وکارول شي، او د برس او کریم کارول یې ځای نیسي.

(3588)

(118) – عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاهُ بِالسِّوَاكِ. [صحيح] - [متفق عليه]

له حذيفة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: کله چې به رسول الله صلی الله علیه وسلم د شپې له خوبه پاڅېد، نو په مسواک به يې خپله خوله پاکوله. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم به زیاتره مسواک واهه او امر به يې پرې کاوه، او په ځينو وختونو کې به يې پرې تاکيد کاوه لکه: د شپې تهجدو ته پاڅېدل، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به مسواک واهه او خپله خوله به يې پاکوله.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شپې له خوبه وروسته په مسواک وهلو ټېنګار، ځکه چې د شپې له خوب سره د خولې بوی بدليږي او مسواک د پاکولو وسيله ده.
٢. د مخکنی معنا پر بنا هر ځل د خولې د بدبويی پر مهال د مسواک پر وهلو ټينګار.
٣. په ټوليزه توګه د پاکوالي مشروعيت، او دا چې دا د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سنتو يوه برخه او يو عالي ادب دی.
٤. مسواک وهل ټولې خولې ته شامليږي لکه: غاښونه، وری او ژبه.
٥. مسواک د اراک يا بلې ونې څخه پرې شوی لرګی دی چې د خولې او غاښونو د پاکولو، د خولې تازه کولو او بد بويی د لرې کولو لپاره کارول کيږي.

(3063)

(119) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ -أَوْ: عَلَى أُمَّتِي- لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي: «که پر مؤمنانو- او يا زما پر امت مې- د سختی کولو (ويره نه وي) نو خامخا به مې ورته د هر لمانځه پر مهال د مسواک وهلو امر کړی و». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي که چېرته پر مؤمنانو د سختۍ راوستلو وېره نه وی نو د هر لمانځه پر مهال به يې پرې مسواک وهل واجب کړي و.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر خپل امت د رسول الله صلى الله عليه وسلم مهرباني او پر هغوی د سختۍ راوستلو وېره.
٢. د رسول الله صلى الله عليه وسلم د امر واجبوالی، مګر دا چې دليل شتون ولري چې دا نفلي حکم دی.
٣. د هر لمانځه پر مهال مسواک وهل مستحب دي او فضيلت لري.
٤. ابن دقيق العيد رحمه الله فرمايي: د لمانځه په وخت کې د مسواک کولو حکمت دا دی چې دا الله تعالى ته د نژدې والي حالت دی، نو پکار ده چې د عبادت د شرافت د ښکاره کولو لپاره د کمال او پاکوالي په حالت کې وي.
٥. د حديث له عموم څخه معلومېږي چې د روژه نيونکي لپاره هم د مسواک دا حکم شامل دی، که څه هم له زوال څخه وروسته وي، لکه د: ماسپښين او مازديګر لمونځونه.

(3364)

(120) – عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «دا په هر مسلمان حق دی چې په هرو اوو ورځو کې يو ځل غسل وکړي، چې په هغه کې خپل سر او خپل ځان ووينځي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې: د طهارت او پاکوالي په موخه په هر عاقل او بالغ مسلمان دا حق دی چې د اونۍ په هرو اوو ورځو کې يوه ورځ غسل وکړي؛ خپل سر او بدن ووينځي، او د دې کار لپاره تر ټولو غوره ورځ د جمعې ورځ ده لکه څرنګه چې له ځينو رواياتو څخه همداسې انګېرل کيږي او د جمعې په ورځ د جمعې له لمانځه څخه مخکې غسل کول تاکيدي

مستحب عمل دی، اګر که د پنجشنبې په ورځ یې غسل هم کړی وي مثلا، او دا چې دا عمل واجب ندی دلیل یې د عائشې رضي الله عنها وینا ده چې فرمایي: هغه مهال خلک کاریګر و، نو کله به چې د جمعې لمانځه ته لاړل نو همغه د کار په بڼه به لاړل: نو ورته وویل شو: "که غسل مو کړی وای" ، بخاري روایت کړی، یعني د خولو او داسې نور بویونه به ترې تلل، خو لدې سره یې بیا هم ورته وویل: "که غسل مو کړی وای" نو له دوی پرته په نورو خلکو خو په طریقه اولی سره واجب ندی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. پاکوالی او طهارت مراعتولو ته د اسلام پاملرنه.
٢. د جمعې د لمانځه لپاره غسل کول تاکیدي مستحب عمل دی.
٣. له سر څخه یادونه د سر د اهمیت په خاطر شوې ده، کنه نو بدن سر ته هم شاملیږي.
٤. په هغه چا باندې غسل واجب دی چې بوی ترې ځي او له امله یې خلک ازاریږي.
٥. هغه ورځ چې په غسل کولو پکې تینګار شوی د جمعې ورځ ده، د فضیلت له امله یې.

(65084)

(121) – عن أبي هريرة رضي الله عنه: سمعتُ النبِيّ صلى الله عليه وسلم يقول: «الفِطْرَةُ خمسٌ: الخِتَانُ والاستحدادُ وقصُّ الشَّارِبِ وتقليمُ الأظفارِ وَنَتْفُ الآبَاطِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابوهریره - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلي دي چې فرمایل یې: «فطرت پنځه څیزونه دي: سنتېدل، د نامه لاندې د وېښتانو لرې کول، د برېتونو لنډول، د نوکانو لنډول او د تخرګونو د وېښتانو وېستل». [صحیح حدیث دی – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د اسلام د مبارک دین پنځه ځانګړنې او د پیغمبرانو سنتونه (طریقې) بیان کړې دي:
د نر د تناسلي آلې د پاسه د اضافي پوستکي پرې کول، او د ښځینه و لپاره د شرمګاه د پوستکي د سر پرې کول چې د دخول د ځای د پاسه دی.

او دويم يې: د نوم د لاندې برخې د وېښتانو لرې كول دي، كوم چې د مخكنى شرمګاه شاوخواشاته دي.

او دريم يې : د برېتونو لنډول دي، چې نارينه د پاسنى شونډې د پاسه د وېښتانو له لرې كولو څخه عبارت دى، تر څو شونډه ښكاره شي.

څلورم يې: د نوكانو لنډول دي.

او پنځم يې: د تخرګ د وېښتانو وېستل دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د پيغمبرانو خويونه - چې الله جل جلاله يې خوښوي، پرې خوشحالېږي او امر پرې كوي - د بشپړتيا، پاكوالي او ښكلا لوري ته بلنه وركوي.

٢. د دې شيانو پر ځان د لازمولو مشروعيت، او غفلت ترې نه كول.

٣. دا خويونه ديني او دنيوي ګټې لري چې له جملې څخه يې: ظاهري ښكلا، د بدن پاكوالى، د پاكوالي لپاره احتياط، له كفارو سره مخالفت او د الله تعالى د حكم اطاعت.

٤. په نورو حديثونو كې لدې پنځو څخه ډېر د فطرت خويونه ښودل شوي دي، لكه: ږيره پرېښودل، مسواک وهل او داسې نور.

(3144)

(122) – عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً وَكُنْتُ أَسْتَحْيِي أَنْ أَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَأَمَرْتُ الْمِقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: «يَغْسِلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ».
وَلِلْبُخَارِيِّ: فَقَالَ: «تَوَضَّأْ وَاغْسِلْ ذَكَرَكَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

د علي رضي الله عنه څخه روايت دى چې وايي: زه داسې يو څوک وم چې زيات مذي به راڅخه تلل، او له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه شرمېدم چې د حكم په اړه يې ترې پوښتنه وكړم، ځكه چې لور يې ماته ناسته وه، نو مقداد بن اسود رضى الله عنه ته مې امر وكړ چې پوښتنه ترې وكړي، هغه وويل: «خپله تناسلي آله دې وينځي او اودس دې كوي». او د بخاري روايت كې دي چې ويې ويل: «اودس وكړه او تناسلي آله دې ومينځه». [صحيح حديث دى] – [بخاري او مسلم روايت كړى].

تشريح:

علي بن ابي طالب رضي الله عنه خبر ورکوي چې هغه داسې يو څوک و چې زيات مذي به ترې تلل - مذي يو ډول سپيني نرى سريخناکه اوبه دي چې د شهوت پر مهال او يا له کور والي څخه مخکې له تناسلي آلې څخه راوځي، او دى پدې نه پوهېده چې د راوتلو پر مهال يې څه وکړي، نو شرمېده چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړي؛ ځکه چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د لور؛ فاطمې خاوند و، نو له مقداد بن الأسود څخه يې وغوښتل چې د حکم په اړه يې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړي. نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ځواب ورکړ چې: خپله تناسلي آله دې ووينځي او بيا دې اودس وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د علي بن ابي طالب رضي الله عنه فضيلت چې شرم او حيا يې ممانعت ونه کړ چې د بل چا په واسطه پوښتنه وکړي.
٢. د فتوا غوښتلو لپاره د بل چا د ګمارلو جواز.
٣. د مصلحت په خاطر روا ده چې يو انسان د ځان په اړه بل چاته خبر ورکړي چې هغه ترې شرميږي.
٤. د مذي نجاست او له بدن او جامو څخه يې د مينځلو وجوب.
٥. مذي وتل له اودس ماتوونکو څخه دي.
٦. د تناسلي آلې او خصيتينو(هګيو) مينځل واجب دي، ځکه چې په بل حديث کې يې يادونه شوې ده.

(3348)

(123) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ المؤمنين رضي الله عنها قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الجَنَابَةِ، غَسَلَ يَدَيْهِ، وَتَوَضَّأَ وُضُوءَهُ لِلصَّلاَةِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ، ثُمَّ يُخَلِّلُ بِيَدِهِ شَعَرَهُ، حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرْوَى بَشَرَتَهُ، أَفَاضَ عَلَيْهِ المَاءَ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ، وَقَالَتْ: كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، نَغْرِفُ مِنْهُ جَمِيعًا. [صحيح] - [رواه البخاري]

له أم المؤمنين عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی وايي چې: کله چې رسول الله صلی الله عليه وسلم له جنابت څخه غسل کاوه نو، لاسونه يې ومينځل او لکه د لمانځه په څېر اودس يې وکړ، بيا يې غسل وکړ، بيا يې ويښتانو کې ګوتې ننباسلې تر دې چې ډاډه شو چې لاندې پوستکی يې لوند شو بيا يې درې ځلې (مخ ته) اوبه واچولې، بيايې ټول ځان ووينځه او فرمايلي يې دي، ما او د الله رسول صلی الله عليه وسلم به له يو لوښي څخه لامبل، دواړو به ترې لپې را اخېستلې.

[صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم به چې کله غوښتل له جنابت څخه غسل وکړي نو د لاسونو پر وينځلو به يې پيل وکړ. بيا به يې داسې اودس وکړ لکه څنګه چې د لمانځه لپاره کېږي، بيا به يې ويښتان په لاسونو سره خلال کړل، تر دې چې ډاډمن به شو چې د ويښتانو بېخونه لانده شول او مخ ووينځل شو، بيا به يې په سر درې ځلې اوبه واړولې او د بدن پاتې برخه به يې ومينځله. او عايشې رضي الله عنها فرمايلي چې: ما او رسول الله صلی الله عليه وسلم به له يو لوښي څخه لامبل، دواړو به ترې لپې راډکولې.

د حديث له فايدو څخه:

١. غسل په دوه ډوله دی: هغه چې غاړه پرې خلاصيږي او بشپړ غسل، کوم چې غاړه خلاصوونکی غسل دی نو هغه داسې دی چې انسان د طهارت نيت وکړي بيا د خولې او پوزې وينځلو په شمول په ټول بدن اوبه واړوي. او بشپړ غسل هغه دی چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم د غسل په څېر غسل وکړي لکه څرنګه چې پدې حديث کې بيان شوی دی.

٢. د جنابت اطلاق په هغه چا کېږي چې مني ترې ووځي، يا دا چې کوروالی وکړي که څه هم مني ترې لاړ نه شي.

٣. د ښځې او خاوند لپاره د يو بل شرمګاه ته کتل او له يو لوښي څخه غسل کول روا دي.

(3316)

(124) – عَنْ عَمَّارِ بن ياسِرٍ رضي الله عنه قال: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ، فَأَجْنَبْتُ فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّغُ الدَّابَّةُ ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا» ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشِّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهِرَ كَفَّيْهِ وَوَجْهَهُ.
[صحيح] - [متفق عليه]

له عمار بن یاسر رضي الله عنه څخه روایت دی وايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم د یو کار پسې ولېږلم، هلته جنب شوم، اوبه مې ونه موندلې، نو په خاورو کې لکه د څاروي په څېر ورغړېدم، بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغلم، او پدې اړه مې ورته یادونه وکړه، هغه راته وفرمایل: «بسنه کوي چې په لاسونو سره داسې وکړې» بیا یې په دواړو لاسونو یو ځل ځمکه ووهله، بیا یې ښي لاس په چپ لاس راکش کړ او د لاسونو مخ او شتونه یې مسح کړل. [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم عمار بن یاسر رضي الله عنه د خپلو ځینو حاجاتو لپاره په سفر ولېږه، نو هلته په کوروالي کولو او یا په شهوت سره مني وتلو باندې جنب شو، نو اوبه یې ونه موندلې چې غسل پرې وکړي، او له جنابت څخه د تیمم کولو په حکم نه پوهېده، بلکې یوازې له بې اودسۍ څخه یې په حکم پوهېده. نو اجتهاد یې وکړ او دا فکر یې وکړ چې لکه څرنګه د بدن ځینې برخې د اودس لپاره د ځمکې په خاورو سره مسح کیږي، نو له جنابت څخه په تیمم کې باید ټول بدن په خاورو ککړ شي؛ په اوبو یې قیاس وکړ، نو په خاورو کې ولوغړېده تر دې چې ټول ځان یې په خاورو کړ بیا یې لمونځ وکړ، نو کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغی، پدې اړه یې ورته یادونه وکړه، تر څو پوه شي چې سم کار یې کړی که نه؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته له دواړو بې اودسیو؛ وړې او غټې لکه: تشې متیازې او یا جنابت څخه د پاکوالي طریقه وښوده: داسې چې په دواړو لاسونو سره به ځمکې ته یوه ضربه ورکړي، بیا به چپ لاس په ښي لاس راکش کړي او د دواړو لاسونو مخونه او شتونه به مسح کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. له تيمم څخه وړاندې د اوبو پسې پلټنه واجب ده.

٢. د جنب انسان لپاره په هغه حالت کې تيمم روا دی چې اوبه ونه مومي.

٣. د لويې بې اودسۍ لپاره تيمم داسې دی لکه د وړې بې اودسۍ لپاره.

(3461)

(125) – عَنْ المُغِيرَةِ رضي الله عنه قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ، فَقَالَ: «دَعْهُمَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ» فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. [صحيح] - [متفق عليه]

له مغيره بن شعبه رضي الله عنه څخه روايت دی چې وايي: زه له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په يو سفر کې وم، نو زه ټيټ شوم چې (د اودس پر مهال يې) موزې وباسم، نو ويې فرمايل: «پرېږ يې ږده، يقينا چې له پاکۍ سره مې پښو کړې دي» (يعنې په اودس مې پښو کړې دي).
نو مسح يې پرې وکړه. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په يو سفر کې و چې اودس يې وکړ، نو کله چې پښو وينځلو ته ورسېده، مغيره بن شعبه دواړه لاسونه ور اوږده کړل تر څو د رسول الله صلى الله عليه وسلم له پښو څخه موزې وباسي چې پښې ومينځي! نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: پرېږ يې ږده او مه يې باسه، يقينا چې دواړه موزې مې په داسې حال کې پښو کړې دي چې زه په طهارت کې وم، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم د پښو وينځلو پر ځای په خپلو دواړو موزو مسح وکړه.

د حديث له فايدو څخه:

١. د وړې بې اودسۍ څخه د اودس کولو پر مهال پر موزو د مسحې کولو مشروعيت او د لويې بې اودسۍ پر مهال د پښو وينځل اړين دي.

٢. مسح کول يو ځل د موزې په پورتنۍ برخه د لوند لاس په تېرولو سره کيږي، نه په لاندې برخه.

٣. په موزو باندې د مسحې کولو لپاره شرط دا دی چې له بشپړ اودس نه وروسته اغوستل شوي

وي، او پښې یې په اوبو سره وینځلي وي او دا چې موزې پاکې وي او هغه ځای یې پټ کړی وي چې په اودس کې یې وینځل فرض دي، او دا چې مسح باید په ورې بې اودسۍ کې وي نه په جنابت او نه داسې څه کې چې غسل واجبوي، او دا چې مسح باید د شریعت په ټاکلې موده کې وي چې هغه د مقیم لپاره یوه شپه او ورځ او د مسافر لپاره درې شپې او ورځې دي.

٤. په موزو باندې هر هغه شی قیاس کیږي چې پښې پټوي لکه جرابې او داسې نور، نو مسح پرې جایز ده.

٥. د رسول الله صلی الله علیه وسلم ښه اخلاق او ښه ښوونه، چې مغیره یې د موزو له وېستلو څخه منع کړ او سبب یې ورته بیان کړ: چې موزې یې د پاکوالې په حالت کې پښو کړې دي، تر څو مطمئن شي، او حکم وپېژني.

(3014)

(126) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ المؤمنين رضي الله عنها أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: إِنِّي أُسْتَحَاضُ فَلاَ أَطْهُرُ، أَفَأَدَعُ الصَّلاَةَ؟ فَقَالَ: «لَا، إِنَّ ذَلِكِ عِرْقٌ، وَلَكِنْ دَعِي الصَّلاَةَ قَدْرَ الأَيَّامِ الَّتِي كُنْتِ تَحِيضِينَ فِيهَا، ثُمَّ اغْتَسِلِي وَصَلِّي». [صحيح] - [متفق عليه]

له ام المؤمنين عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی چې فاطمه بنت أبی حبیش له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه ویې ویل: زه چې حیض شم نه پاکیږم، نو آیا لمونځ پرېږدم؟ هغه وفرمایل: «نه، هغه رګ دی، خو د هغو ورځو په اندازه لمونځ پرېږده څومره به چې مخکې حیض کېدلې، بیا غسل وکړه او لمونځ وکړه». [صحیح حدیث دی] - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

فاطمه بنت أبي حبیش له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه ویې ویل: زما وینه نه درېږي او همداسې جاري وي تر دې چې د حیض نېټه هم تېره شي، نو آیا حکم یې د حیض حکم دی چې لمونځ پرېږدم؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل: هغه د استحاضې وینه ده چې په حقیقت کې د ناروغۍ وینه ده او په رحم کې د یو رګ د پرې کېدو له امله رامنځته کېږي او د حیض وینه نه ده. نو کله چې د حیض وخت راشي چې ته به پکې د میاشتنې عادت له مخې حیض

کېدلې مخکې لدې چې دا ناروغي درته پيدا شي، نو لمونځ، روژه او هر هغه کار پرېږده چې حيض لرونکي ترې د حېض پر مهال منع شوي دي. او کله چې د هغه نيتې په اندازه وخت پاى ته ورسيږي، نو ته به له حېض څخه پاکه شوې يې، نو د وينې ځاى ومينځه، بيا دې ټول ځان په بشپړه توګه ووينځه چې بې اودسي درڅخه لاړه شي، بيا لمونځ وکړه.

د حديث له فايدو څخه:

١. د حيض د پاى ته رسېدو پر مهال د ښځې لپاره غسل کول واجب دي.

٢. په مستحاضې لمونځ واجب دى.

٣. حيض: طبيعي وينه ده چې رحم يې د بالغې ښځې د شرمګاه له لارې وباسي، چې په معلومه نيټه کې پرې راځي.

٤. استحاضه: د رحم له لاندې برخې څخه بې وخته د وينې له راتګ څخه عبارت ده او دا چې وينه د رحم له بېخ (منځ) څخه نه راوځي.

٥. د حيض او استحاضې د وينو تر منځ توپير: د حېض وينه توره او بدبويه وي، او د استحاضې وينه سره او نرى وي او هېڅ بد بويي نه لري.

(3029)

(127) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا، فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَخَرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَا، فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«کله چې ستاسو څخه يو څوک په خېټې کې څه شى ومومي او په دې پوه نه شي چې ايا څه ترې ووتل که نه، نو تر هغه دې له جومات څخه نه وځي تر څو چې غږ واوري او يا باد بوي ومومي». [صحيح حديث دى] [مسلم روايت کړى].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي چې کله د لمونځ کوونکي په ګېډه کې څه شی ښکته پورته شي، نو دی پوه نه شي چې آیا څه ترې ووتل که نه ؟ نو د دې لپاره چې بیا اودس وکړي لمونځ دې تر هغه پورې نه پرې کوي تر څو له اودس ماتوونکي لامل څخه ډاډمن شي؛ داسې چې یا د باد غږ واوري، یا بوی حس کړي؛ ځکه چې یقیني شی په شک سره نه باطلیږي، پداسې حال کې چې د ده طهارت یقیني دی او اودس ماتېدل یې مشکوک حالت دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا حدیث د اسلام له اصولو څخه یو اصل او له فقهي قواعدو څخه یوه قاعده ده، هغه دا چې : یقین په شک سره له منځه نه ځي، او اصل هر څه په خپل حالت پرېښودل دي، تر دې چې د هغه خلاف شی یقیني شي.

٢. شک په طهارت کې اغېزمن ندی، او لمونځ کوونکی په خپل طهارت پاتې دی تر هغه چې له بې اودسی څخه ډاډمن شي.

(65083)

(128) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا».

ولمسلم: «أولاهُنَّ بالتُّراب». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«کله چې ستاسو څخه د یو چا په لوښي کې سپی څښاک وکړي نو اووه ځلې دې ووینځي».

د مسلم په روایت کې راغلي: **«لومړی ځل به یې په خاورو وینځي».** [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې هغه لوښی دې اووه ځلې ومینځل شي چې سپي پکې ژبه وهلې وي، داسې چې لومړی ځل یې په خاورو سره وي او ورپسې په اوبو، نو پدې سره به

بشپړ پاکوالی رامنځته شي او د نجاست او ضرر مخنیوی به یې وشي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د سپي لعاب خورا ناپاک دي.
٢. په لوښي کې د سپي خوله وهل یې نجسوي، او هغه اوبه هم نجسوي چې په لوښي کې وي.
٣. په خاورو پاکول او پرلپسې اووه ځلې وينځل یوازې په هغه حالت کې دي چې سپی په یو شي کې خوله ووهي، نه دا چې د سپي په متیازو، غایطه موادو او یا نورو چټلیو سره یې ناپاکه کړي.
٤. په خاوره د لوښي د وینځلو طریقه دا ده چې: په لوښي کې به اوبه واچوي او بیا به پکې خاوره واچوي او بیا پرې لوښی وینځل کیږي.
٥. د حدیث ظاهري معنی دا ده چې دا د ټولو سپیو په اړه عمومي دی، حتی که هغه سپی هم وي چې شریعت یې د ساتلو اجازه ورکړې لکه: د ښکار، پیرې او رمې سپي.
٦. صابون او د مینځلو پوډر د خاورې ځای نه نیسي؛ ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د خاورې په اړه حکم کړی دی.

(3143)

(129) – عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له عمر بن الخطاب رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «کله چې اذان کوونکی: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ ووايي: نو ستاسو څخه دې یو اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، ووايي، بیا چې (اذان کوونکی) أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ووايي، دا دې هم : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا

اللهُ ووايي. بيا چي (اذان كوونكى) أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ ووايي، نو دا دې هم : أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ ووايي، بيا چي (اذان كوونكى) حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ووايي او دې به: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ ووايي. بيا چي (اذان كوونكى) حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ووايي، دا به: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ ووايي، بيا چي مؤذن: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ ووايي، دا به هم: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ ووايي. بيا چي (اذان كوونكى) لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ووايي، او دا د زړه نه: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، ووايي، نو جنت ته داخل شو». [صحيح حديث دى] [مسلم روايت كړى].

تشريح:

اذان خلكو ته د وخت د داخلېدلو په اړه خبر وركوي، او د آذان كلمې د ايماني عقيدې ټولګه ده.

په دې حديث کې رسول الله صلى الله عليه وسلم د اذان د اورېدو پر مهال بيانوي چې اورېدونكى به د اذان كوونكي په څېر الفاظ ووايي، كله چې اذان كوونكى "الله أكبر" ووايي: نو اورېدنكى هم: "الله أكبر"وايي او همداسې ورپسې، تر دې چې كله اذان كوونكى "حي على الصلاة" او "حي على الفلاح"، ووايي نو اورېدونكى به "لا حول ولا قوة إلا بالله" ووايي.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم دا هم بيان كړه چې چا له مؤذن سره د زړه له اخلاصه (د اذان كلمې) تكرار كړې، نو جنت ته به داخل شي.

او د اذان د كلمو معنا (په لاندې ډول ده) "الله أكبر": يعنې دا چې هغه پاک ذات تر ټولو لوى، معزز او له هر شي څخه ستر دى.

"أشهد أن لا إله إلا الله": يعني له الله پرته پر حقه بل معبود نشته.

"أشهد أن محمّدًا رسول الله": يعني زه په خپله ژبه او زړه اعتراف كوم او شاهدي وركوم چې محمد د الله رسول دى، د الله لخوا رالېږل شوى او اطاعت يې واجب دى.

"حيَّ على الصَّلاة "يعني لمانځه ته راشئ، او د اورېدونكي دا وينا "لا حول ولا قوَّةَ إلّا بالله"، دا معنا لري چې د اطاعت له موانعو څخه د خلاصون لپاره حيله او يا د كولو لپاره يې ځواک او قدرت نشته مګر د الله تعالى په توفيق سره.

"حيَّ على الفلاح "يعني د كاميابى سبب ته راشئ، چې هغه جنت ګټل او له اور څخه ژغورل دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. اذان کوونکي ته د هغه د وينا په څېر په الفاظو سره جواب ورکول، پرته له حي على الصلاة او حي الفلاح څخه، چې هلته به يې په ځواب کې "لا حول ولا قوة إلا بالله" وايي.

(65086)

(130) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنها أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَلُوا اللهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ، لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِيَ الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ». [صحيح - [رواه مسلم]

له عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما څخه روايت دی چې هغه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې ويل يې: «کله چې مو له اذان کوونکي څخه (د اذان الفاظ واورېدل نو تاسو هم هغه څه وايئ چې هغه يې وايي، بيا پر ما درود ووايئ، ځکه څوک چې پر ما درود ووايي، نو الله تعالی به پر هغه لس ځلې درود وايي، بيا ماته له الله جل جلاله څخه د وسيلې سوال وکړئ، چې هغه په جنت کې يو مقام دی، او د الله په بندګانو کې يوازې يو تن ته ورکول کيږي او له هغه پرته بل چاته نه ښايي، زه امېد لرم چې هغه به زه يم، او څوک چې زما لپاره وسيله وغواړي نو شفاعت به يې کيږي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم لارښوونه کوي چې چا د لمانځه لپاره له اذان کوونکي څخه د اذان الفاظ واورېدل نو ورپسې دي همغه الفاظ تکرار کړي پرته له : حي على الصلاة، او : حي على الفلاح څخه، ځکه له هغوی وروسته به: لا حول ولا قوة الا بالله وايي، بيا به د اذان په پای کې په رسول الله صلى الله عليه وسلم درود ووايي، ځکه چې چا په رسول الله صلى الله عليه وسلم يو ځل درود ووايي، نو الله تعالی به پرې د هغه له امله لس ځلې درودونه ووايي، او د الله تعالی لخوا پر بنده باندې د درود ويلو معنا: د ملايکو پر وړاندې د بنده ستاينه کول دي.

بيا يې امر وکړ چې د هغه صلی الله علیه وسلم لپاره له الله تعالی څخه د وسیلې سوال وشي، چې هغه په جنت کې یو مقام دی او تر ټولو لوړ دی، چې د الله تعالی په ټولو بندګانو کې یوازې د یو بنده سره ښايي او ورته ورکول کیږي، او زه تمه لرم چې هغه زه اوسم، او رسول الله صلی الله علیه وسلم دا خبره د عاجزۍ او تواضع له مخې کړې ده؛ ځکه چې کله هغه مقام یوازې د یو چا لپاره وي، نو هغه یو تن به لده صلی الله علیه وسلم پرته بل څوک نه وي، ځکه چې هغه د مخلوقاتو تر ټولو غوره دی.

بیا هغه صلی الله علیه وسلم څرګنده کړه چې چا رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د وسیلې دعا وکړه نو هغه انسان ته د هغه صلی الله علیه وسلم شفاعت حاصل دی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. اذان کوونکي ته په ځواب ویلو ټینګار.
٢. اذان کوونکي ته له ځواب ویلو وروسته په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې د درود ویلو فضیلت.
٣. په رسول الله صلی الله علیه وسلم له درود ویلو وروسته هغه ته د وسیلې پر غوښتنه ټینګار.
٤. د وسیلې د معنا بیان، د هغې لوړ شان، چې له یو بنده پرته بل چاته نه ښايي.
٥. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د فضیلت بیان، چې پر دغه لوړ مقام سره ځانګړی شوی دی.
٦. چا چې له الله تعالی څخه د رسول الله صلی الله علیه وسلم لپاره د وسیلې غوښتنه وکړه نو هغه انسان ته یې شفاعت یقیني شو.
٧. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تواضع او عاجزۍ بیان چې له خپل امت څخه یې د نوموړي مقام د لاسته راوړلو لپاره دعا وغوښته، پداسې حال کې چې هغه مقام د همده لپاره دی.
٨. د الله تعالی لوی فضل او رحمت، چې نیکي په لس چنده ده.

(65087)

(131) – عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

سعد بن أبی وقاص رضي الله عنه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې هغه فرمايلي دي: چاچې کله اذان واوريد، او وېې وېيل: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ». «يعني زه ګواهي ورکوم چې له الله جل جلاله پرته په حقه بل معبود نشته او شريک نه لري. او پدې چې محمد - صلى الله عليه وسلم د الله جل جلاله بنده او رسول دی. پدې خوښ يم چې الله مې رب دی او پدې چې محمد صلى الله عليه وسلم مې رسول دی او پدې چې اسلام مې دين دی، نو ګناه به يې ورته وبښل شي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، څوک چې له مؤذن څخه د اورېدو پر مهال ووايي: **"أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له"** يعني، زه اقرار کوم او خبر ورکوم چې له الله پرته په حقه بل معبود نشته، او له هغه پرته بل هر معبود باطل دی.**"وأن محمدًا عبده ورسوله"** او محمد د الله بنده او رسول دی يعني محمد صلى الله عليه وسلم بنده دی؛ عبادت يې نه کيږي، او رسول دی دروغ نه وايي. **"رضيت بالله ربًّا"** زه په الله د ښتن په توګه راضي يم، يعني د هغه په ربوبيت، الوهيت، نومونو او صفتونو. **"وبمحمد رسولًا"** او په محمد صلى الله عليه وسلم د رسول په توګه، يعني: د هر هغه څه سره چې هغه راليږل شوی او موږ ته يې رارسولي دي. **"وبالإسلام"** او په اسلام، يعني د اسلام له ټولو حکمونو او منهياتو سره،**"دينًا"**يعني باور او پيروي په توګه، نو هغه ته يې ګناهونه وبخښل شول، يعني: له وړو ګناهونو څخه.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اذان پر مهال د دې دعا تکرارول د ګناهونو کفاره ده.

(6272)

(132) – عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنهما أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلاَةِ القَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الوَسِيلَةَ وَالفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ القِيَامَةِ».

[صحيح] - [رواه البخاري]

له جابر رضي الله عنهما څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي: څوک چې اذان واوري او بيا ووايي: «اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلاَةِ القَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الوَسِيلَةَ وَالفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ» «اې د دې بشپړې بلنې او د دې ودريدونکي لمونځ (مالکه)؛ محمد - صلی الله علیه وسلم - ته وسیله او فضیلت ورکړه، او هغه ستايل شوي مقام ته يې ولېږه چې تا يې ورسره ژمنه کړې ده. (چا چې د اذان پسې دا دعا وويله نو) هغه د قيامت په ورځ زما د شفاعت مستحق وګرځېده». [صحیح حدیث دی] – [بخاري روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: کله چې اذان کوونکی له اذان څخه فارغ شي او اورېدونکی دا دعا ووايي: (اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ)، اې د دې بلنې ربه! دا د اذان هغه الفاظ دي چې د الله تعالی عبادت او لمانځه ته پرې بلنه ورکول کيږي، (التَّامَّةِ) يعني بشپړې بلنې چې د توحيد او رسالت بلنه ده، (وَالصَّلاَةِ القَائِمَةِ) او اې د هغه لمونځ ربه چې تل تر تله به ادا کېږي، (آتِ) ورکړه، (مُحَمَّدًا الوَسِيلَةَ) محمد صلى الله عليه وسلم ته په جنت کې هغه لوړ مقام او منزلت ورکړه چې له هغه پرته بل چاته نه ښايي، (وَالفَضِيلَةَ) او هغه رتبه چې د مخلوقاتو له رتبې څخه ښه او غوره ده (وَابْعَثْهُ) او ورکړه (مَقَامًا مَحْمُودًا) هغه ستايل شوې رتبه چې استوګن يې ستايل کېږي، کومه چې د قيامت په ورځ لوی شفاعت دی (چې دی به يې کوي)، (الَّذِي وَعَدْتَهُ) هغه چې تا يې ورسره په خپله دې وينا کې ژمنه کړې ده چې: {عسى أن يبعثك ربك مقامًا محمودًا} لرې نه ده چې ستا رب به تا د ستاينې وړ مقام خاوند کړي. تر څو دا مقام د هغه صلى الله عليه وسلم شي.

نو څوک چې دا دعا ووايي د قيامت په ورځ به د رسول الله صلى الله عليه وسلم د شفاعت مستحق وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا دعا هغه مهال ويل کېږي چې کله اورېدونکی د مؤذن پسې د اذان د کلمو له تکرارولو خلاص شي، او چا چې اذان نه وي اورېدلی نو هغه به دا دعا نه وايي.

٢. د رسول الله صلى الله عليه وسلم دفضيلت بيان چې د مخلوقاتو تر منځ د پرېکړې پر مهال به وسيله، فضيلت، ستايل شوی مقام او لوی شفاعت ورکول کېږي.

٣. رسول الله صلى الله عليه وسلم ته د دې وينا پر بنسټ د شفاعت اثبات چې فرمايي: "حلَّت له شفاعتي يوم القيامة" يعني زما د شفاعت مستحق وګرځيد.

٤. رسول الله صلى الله عليه وسلم به د خپلو هغه امتيانو شفاعت کوي چې کبيره ګناهونه يې کړي وي تر څو دوزخ ته لاړ نه شي او يا هغوی چې ورننوتي وي تر څو ترې بېرته راووځي، او يا دا چې بې حسابه يې جنت ته داخل کړي او يا د دې لپاره چې څوک جنت ته ننوتی وي مرتبې يې پکې لوړې کړي.

٥. طيبي رحمه الله فرمايلي: د اذان له پيله تر دې وينا پورې "محمدًا رسول الله" دا بشپړه بلنه ده، او حي على الصلاة چې دی نو دا هغه لمونځ دی چې ادا کولو ته يې په: (يُقيمون الصلاة) کې اشاره شوې، او کېدی شي چې د الصلاة څخه مراد دعا او له (القائمة) څخه مراد تل ادا کېدونکی لمونځ وي، لکه چې وايي (قام الشئ) يعني په دوامداره توګه يې يو کار تر سره کړ، او په دې سره د رسول الله صلى الله عليه وسلم دا وينا" : والصلاة القائمة "بشپړه بلنه ده، او کېدی شي چې په الصلاة سره هغه معمول لمونځ مراد وي کوم ته چې هغه مهال بلنه ورکول کېږي او همدا يې ظاهره معنا ده.

٦. المهلب ويلي: په حديث کې د لمونځونو په وختونو کې پر دعا ټينګار شوی؛ ځکه چې د قبلېدو لپاره د اميد حالت دی.

(10635)

(133) – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الدُّعَاءُ لاَ يُرَدُّ بَيْنَ الأَذَانِ وَالإِقَامَةِ». **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي]**

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «د اذان او اقامت تر منځ دعا نه رديږي». [صحيح حديث دی] - [ابو داود، ترمذي او نسائي روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د اذان او اقامت تر منځ د دعا فضیلت بیان کړی او فرمایلي يې دي چې نه ردیږي او خامخا قبلیږي، نو په دې وخت کې د الله تعالی نه دعا وغواړئ.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د دعا لپاره د دې وخت فضیلت.
٢. کله چې دعا کوونکی د دعا ادبونه مراعت کړي، غوره ځایونه او وختونه وپلټي، د الله تعالی له نافرمانۍ ځان وساتي، په شکونو او شبهو کې له لویدو ځان وساتي، په الله تعالی نیک باور ولري، نو ډېره نږدې ده چې د الله تعالی په امر يې دعا قبوله شي.
٣. مناوي رحمه الله د دعا د قبلېدو په اړه فرمايي: د دعا د شرطونو، ارکانو او ادابو له پوره کولو وروسته دعا قبلیږي، که چېرته له دې څخه کوم یو کم و، نو یوازې خپل ځان دې ملامته کړي.
٤. د دعا قبلیدل: یا به يې دعا ژر تر ژره قبوله شي، یا به ورڅخه د ورته شر مخه ونیسي او یا به ورته اجر په آخرت کې خوندي شي، دا ټول کارونه د الله تعالی د حکمت او رحمت مطابق تر سره کیږي.

(5479)

(134) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ أَعْمَى، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ، فَسَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرَخِّصَ لَهُ فَيُصَلِّيَ فِي بَيْتِهِ، فَرَخَّصَ لَهُ، فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ، فَقَالَ: «هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ؟» فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَأَجِبْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یو ړوند سړی راغی او ورته يې وویل: اې د الله رسوله، زه څوک نلرم چې لاس نیولی مې جومات ته راولي، نو له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه يې غوښتنه وکړه چې په کور کې د لمانځه کولو اجازه ورکړي، نو اجازه يې ورکړه، کله چې روان شو غږ يې پسې وکړ، ورته يې وویل: «آیا د لمانځه لپاره اذان اورې؟» ویې ویل: هو، ورته يې وویل: «نو د اذان بلنه ومنه» (یعني جومات ته راځه). [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم ته یو ړوند سړی راغی ورته یې وویل: اې د الله رسوله، ما سره څوک نشته چې مرسته راسره وکړي او د پنځه وخته لمانځه لپاره مې لاس نیولی جومات ته راولي، غوښتل یې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم اجازه ورکړي تر څو جماعت پرېږدي (او په کور کې لمونځ وکړي) نو اجازه یې ورکړه، کله چې روان شو ورغږ یې کړ او ورته یې وویل: آیا ته د لمانځه لپاره اذان اورې؟ هغه وویل: هو، نو ورته یې وویل: کله چې بلونکی (موذن) د لمانځه بلنه درکړي، نو بلنه یې ومنه.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په جماعت سره د لمانځه کولو وجوب، ځکه چې رخصت یوازې له لازم او واجب شي څخه وي.
٢. د هغه دا وینا چې: "اجابت وکړه "پدې دلالت کوي چې هغه څوک چې اذان اوري نو په جماعت سره لمونځ کول پرې واجب دي، ځکه چې امر په اصل کې د وجوب لپاره دی.

(11287)

(135) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهَرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا، مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ؟» قَالُوا: لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا، قَالَ: «فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الخَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الخَطَايَا». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روایت دی هغه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اوریدلي یې چې فرمایل یې: «خبر راکړئ چې که ستاسو څخه د یو چا د دروازې په خوله کې یو نهر وي چې هغه پکې د ورځې پنځه ځلې غسل کوي، نو څه وایئ چې په هغه کې به څه خیرې پاتې شي؟» هغوی وویل: نه هیڅ خیرې به یې پاتې نه شي، ویې فرمایل: «همدا د پنځه وخته لمونځونو مثال دی، چې الله جل جلاله پرې ګناهونه پاکوي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په شپه او ورځ کې پنځه وخته لمونځونه د کوچنیو ګناهونو په پاکولو کې د یو نهر په شان بللي دي چې د یو چا د کور په دروازه کې وي او هره ورځ پکې پنځه وخته غسل کوي، نو هیڅ خیرې به پکې پاتې نه شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا فضیلت د کوچنیو ګناهونو د کفارو لپاره ځانګړی دی، خو د لویو ګناهونو لپاره توبه ویستل حتمي دي.

٢. د پنځه وخته لمونځونو فضیلت او د شرطونو، رکنونو، واجباتو او سنتونو سره يې ادا کولو ته پاملرنه.

(4968)

(136) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ العَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: «الصَّلاَةُ عَلَى وَقْتِهَا»، قَالَ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: «ثُمَّ بِرُّ الوَالِدَيْنِ» قَالَ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: «الجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ، وَلَوِ اسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِي. **[صحيح] - [متفق عليه]**

له عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل چې: کوم کار الله ته ډېر محبوب دی؟ هغه وفرمایل: «لمونځ په خپل ټاکلي وخت» هغه وویل: بیا کوم؟ وېي فرمایل: «بیا له مور او پلار سره نیکي»، هغه وویل: بیا څه؟ وېي فرمایل: «د الله په لاره کې جهاد» هغه وفرمایل: ماته يې د هغوی په اړه وویل، که ما ترې نور زیاتوالی غوښتی و، یعنې زیاتې پوښتنې مې ترې کړې وې نو خامخا به يې زیات معلومات راکړي وو.

[صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وشوه چې: کوم کار الله ته ډېر محبوب دی؟ هغه وفرمایل: فرض لمونځ په خپل ټاکلي وخت چې شریعت ورته ټاکلی دی. بیا د مور او پلار سره ښېګڼه کول، چې له دواړو سره نیکي وشي، حقونه يې ادا شي، او نافرماني يې ونه شي. بیا د الله جل جلاله په لار کې د الله جل جلاله د کلمې د پورته کولو په موخه جهاد او د اسلام له دین څخه په ځان او مال سره دفاع کول او شعایر يې ښکاره کول دي.

ابن مسعود رضي الله عنه وفرمایل: ماته يې پدې عملونو خبر راکړ؛ او که چېرته مې ورته ویلي و چې بیا کوم؟ نو خامخا به يې راته زیات کړي وو.

د حديث له فايدو څخه:

١. د هغې اندازې له مخې چې الله جل جلاله یې خوښوي عملونه په خپلو کې یو پر بل غوره والی لري.

٢. پر مسلمان ټینګار کول چې ښه او تر ټولو ښه عملونه تر سره کړي.

٣. د ښه عمل په اړه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ځوابونو توپیر، هغه به شخص او احوالو ته په لیدو ځواب ورکاوه، او دا چې کوم کار یې زیات فایدور دی.

(3365)

(137) – عَنْ عُثْمَانَ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا مِنَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْتُوبَةٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا، إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ، مَا لَمْ يُؤْتِ كَبِيرَةً، وَذَلِكَ الدَّهْرَ كُلَّهُ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له عثمان رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلي چې فرمایل یې: «هیڅ مسلمان نشته چې کله د فرض لمانځه وخت راورسیږي، نو دی ورته ښایسته اودس وکړي، خشوع او رکوع یې پر ځای کړي مګر دا چې د مخکنیو ګناهونو لپاره به یې کفاره وګرځي، تر دې چې لویه (کبیره) ګناه ونه کړي. او همداسې د تل لپاره». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي چې هیڅ داسې مسلمان نشته چې د فرض لمانځه وخت پرې داخل شي او په ښه توګه اودس وکړي او بشپړ یې کړي، بیا په عاجزۍ سره داسې لمونځ وکړي چې زړه او اندامونه یې ټول الله ته متوجې وي او د هغه عظمت یې په زړه کې حاضر کړی وي او د لمانځه کړنې لکه: رکوع، سجده او داسې نور بشپړ کړي، مګر دا چې دا لمونځ به یې د مخکنیو وړو ګناهونو لپاره کفاره وګرځي، تر دې چې لویه ګناه ونه کړي او دا فضیلت د تل لپاره په هر وخت او هر لمانځه کې دی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. هغه لمونځ د ګناهونو لپاره کفاره ده چې بنده ورته په ښه ډول اودس کړی وي، په عاجزۍ سره يې ادا کړي او موخه يې يوازې د الله جل جلاله رضا وي.
٢. په عباداتو کې د استقامت فضيلت او دا چې دا د کوچنيو ګناهونو د بخښنې لامل دي.
٣. د ښايسته اودس او لمانځه فضيلت او دا چې خشوع پکې وشي.
٤. د کوچنيو ګناهونو د بخښلو لپاره له لويو ګناهونو څخه د ځان ساتلو اهميت.
٥. لوی ګناهونه يوازې په توبه بخښل کيږي.

(6254)

(138) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يقول: «الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ، مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به فرمايل: «پنځه وخته لمونځونه، له يوې جمعې څخه تر بلې پورې، او له يو رمضان څخه تر بل پورې، د دوی تر منځه د ګناهونو کفاره ده پدې شرط چې له کبيره ګناهونو څخه ځان وساتل شي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې په شپه او ورځ کې پنځه وخته فرض لمونځونه، او هره اونۍ کې د جمعې لمونځ، او هر کال د رمضان د مياشتې روژه د دوی تر منځه د صغيره ګناهونو کفاره ده پدې شرط چې د لويو ګناهونو څخه ځان وژغورل شي. او کوم چې لوی ګناهونه دي لکه: زنا او شراب څښل نو پرته له توبې يې کفاره نشته.

د حدیث له فایدو څخه:

١. له ګناهونو څخه ځيني واړه او ځيني لوی وي.
٢. د کوچنيو ګناهونو د کفارې لپاره د لويو ګناهونو څخه ځان ژغورل شرط دی.

۳. لوی (کبیره) ګناهونه هغه دي چې په دنیا کې پرې حد ټاکل شوی وي او یا په آخرت کې پرې په عذاب او یا غضب سره ګواښل شوي وي، او یا پکې تهدید وي او یا یې په تر سره کوونکي لعنت ویل شوی وي لکه: زنا او شراب څښل.

(3591)

(139) – عن عمرو بن شُعيب عن أبيه عن جدِّه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «مُرُوا أولادكِم بالصلاةِ وهم أبناءُ سبعِ سِنينَ، واضرِبوهم عليها وهم أبناءُ عَشرٍ، وفرِّقوا بينهم في المَضاجِعِ». [حسن] - [رواه أبو داود]

له عمرو بن شعیب رضي الله عنه څخه روایت دی هغه له خپل پلار او هغه له خپل نیکه څخه روایت کوي وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «خپلو اولادونو ته په اووه کلنۍ کې په لمانځه امر وکړئ، او (د نه کولو په صورت کې یې پرې ووهئ) کله چې لسو کلونو ته ورسیږي، او د خوب ځایونه یې سره جلا کړئ». [حدیث حسن دی] – [ابو داود روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې پلار باید خپلو - نارینه او ښځینه و- اولادونو ته په لمانځه امر وکړي کله چې اووه کلن شي او دا چې هغه کارونه وروښایي چې د لمانځه کولو لپاره ورته اړتیا لري. او کله چې لس کلنۍ ته ورسیږي، خبره یې نوره هم زیاته کړې ده، هغه دا چې وهي به یې کله چې په لمانځه کې کوتاهي وکړي، او دا چې د خوب ځایونه یې سره جلا شي.

د حدیث له فایدو څخه:

۱. بلوغ ته له رسیدو څخه مخکې اولادونو ته دیني چارې ورښودل چې تر ټولو مهم یې لمونځ دی.
۲. وهل د ادب لپاره وي، نه د شکنجې کولو لپاره، نو باید په داسې ډول ووهل شي چې له حالت سره یې سم وي.
۳. عزت او ناموس ساتنې ته د شریعت پاملرنه او دا چې هره هغه لار یې بنده کړې ده چې د فساد لامل کرځي.

(5272)

(140) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عنه سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: {الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}، قَالَ اللهُ تَعَالَى: حَمِدَنِي عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: {الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ}، قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَثْنَى عَلَيَّ عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: {مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ}، قَالَ: مَجَّدَنِي عَبْدِي، -وَقَالَ مَرَّةً: فَوَّضَ إِلَيَّ عَبْدِي-، فَإِذَا قَالَ: {إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ}، قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ: {اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ}، قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابوهريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی چې: ما له رسول الله- صلی الله علیه وسلم -څخه اوريدلي دي چې ويل يې: «الله جل جلاله فرمايي چې : ما د خپل ځان او خپل بنده تر منځه لمونځ په دوو برخو ويشلی دی او زما بنده به هغه څه ترلاسه کوي چې هغه يې غواړي، نو کله چې بنده {الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} ووايي، نو الله تعالی وفرمايي چې : زما بنده زما حمد ادا کړ، کله چې ووايي:{الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ}، نو الله جل جلاله وفرمايي چې: زما بنده پر ما ثنا وويله، او کله چې ووايي: {مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ}، نو وفرمايي چې: زما بنده زما لويي بيان کړه،. يو ځل (راوي وويل) الله تعالی وفرمايي چې: خپلې چارې يې ماته راوسپارلې، نو کله چې ووايي: {إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ}: الله تعالی وفرمايي چې: دا زما او زما د بنده ترمنځه ده، زما بنده چې هر څه وغواړي هغه لره شته، نو کله چې ووايي: {اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ}، وايي: دا زما د بنده لپاره دي او زما بنده ته هر هغه څه شته چې هغه يې غواړي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې الله تعالی په حديث قدسي کې فرمايلي دي چې: ما د خپل ځان او خپل بنده تر منځه د فاتحې سورت په لمانځه کې په دوو برخو ويشلی دي، چې نيم يې زما او نيم يې زما د بنده لپاره دی.

نو لومړی نيمه برخه يې: ستاينه، ثنا او لويي بيانول دي، چې په هغې سره غوره اجر ورکوم.

او دويمه نيمايي برخه يې: عاجزي او دعا ده چې زه يې ورته قبلوم او هغه څه ورکوم چې هغه يې غواړي.

نو كله چې لمونځ كوونكى ووايي: {الحمد لله رب العالمين}، الله تعالى وفرمايي: زما بنده زما ستاينه وكړه، او كله چې ووايي: {الرحمن الرحيم}، الله تعالى وفرمايي: زما ستاينه يې وكړه، زه يې وستايلم او ماته يې پر بندګانو زما په ټولو نعمتونو اقرار وكړ، او كله چې ووايي: {مالك يوم الدين}، الله تعالى وفرمايي: زما بنده زما لويي بيان كړه، كوم چې لوى عزت دى.

كله چې ووايي: {إياك نعبد وإياك نستعين}، الله تعالى وفرمايي: دا زما او زما د بنده تر منځه ده.

نو لدې آيت څخه لومړى برخه يې چې هغه: {إياك نعبد} ده، الله تعالى ته په الوهيت اقرار او د هغه بندګي منل دي، او پدې سره د الله جل جلاله نيمايي برخه پاى ته رسيږي.

او د آيت دويمه نيمايي برخه د بنده لپاره ده چې هغه: {إياك نستعين} ده، له الله تعالى څخه د مرستې غوښتل او د هغه لخوا د مرستې وعده ده.

او كله چې ووايي: {اهدنا الصراط المستقيم * صراط الذين أنعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين}، الله تعالى وفرمايي: دا زما د بنده لخوا عاجزي او دعا ده، او زما د بنده لپاره هر هغه څه دي چې هغه يې غوښتنه كړې، او ما د هغه دعا قبوله كړې ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. د فاتحې (سورت) لوى شان لري او دا چې الله تعالى ورته (لمونځ) ويلى دى.

٢. خپل بنده ته د الله تعالى د پاملرنې بيان، چې د خپل بنده په حمد، ثنا او لويې بيانولو سره يې د هغه ستاينه وكړه، او له هغه سره يې ژمنه وكړه چې څه وغواړي هغه به وركړي.

٣. د دې سپيڅلي سورت په ترڅ كې د الله تعالى ستاينه، د آخرت يادوونه، له الله تعالى څخه د دعا غوښتنه، هغه ته په عبادت كې اخلاص، له هغه څخه سمې لارې ته د هدايت سوال او د باطلو لارو په اړه خبر دارى وركړ شوى دى.

٤. لمونځ كوونكى چې كله فاتحه لولي نو دا سورت احساسوي، او په لمانځه كې يې عاجزي زياتيږي.

(65099)

(141) – عن بريدة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الْعَهْدَ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ». [صحيح] - [رواه الترمذي والنسائي وابن ماجه وأحمد]

له بریده رضی الله عنه څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «یقینا چې زموږ او د دوی تر منځ تړون لمونځ دی، نو چا چې دا پرېښود، هغه کافر شو». [صحیح حدیث دی] - [ترمذي، نسائي، ابن ماجه او احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم څرګندوي چې د مسلمانانو او نورو کفارو او منافقانو تر منځ ژمنه او تړون یوازې لمونځ دی، نو چا چې پرېښوده یقینا چې کافر شو.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د لمانځه لوی اهمیت، او دا د مؤمن او کافر ترمنځ بیلوونکی دی.
٢. د اسلام د احکامو ثبوت د انسان په ظاهري حالت دی پرته له باطن څخه یې.

(65094)

(142) – عن جابرٍ رضي الله عنه قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكَ الصَّلَاةِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له جابر رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې: له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه مې اوریدلي دي چې ویل یې: «د انسان، شرک او کفر تر منځه توپیر: د لمانځه پرېښودل دي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د فرض لمانځه د پرېښودو په اړه خبرداری ورکړی او فرمایلي یې دي چې د یو انسان او په شرک او کفر کې د لوېدلو تر منځه یوازې د لمانځه پرېښودل دي، نو لمونځ د اسلام له ارکانو څخه دویم رکن دی او په اسلام کې ستر حیثیت لري، چا چې پرېښوده پداسې حال کې چې له فرضیت څخه یې منکر و، نو د مسلمانانو په اجماع کافر دی او که چېرته یې پکې ناغېرې

وکړه او بیخي یې لمونځ کول پرېښودل نو بیا هم کافر دی، او پدې اړه د صحابه کرامو اجماع رانقل شوې ده او که چېرته یې کله پرېښوده او کله یې لمونځ کاوه نو هغه ته دا ستر ګواښ متوجه دی.

د حدیث له فایدو څخه:

۱. د لمانځه ارزښت او ورته پاملرنه، ځکه چې همدا د کفر او ایمان تر منځ بیلوونکی دی.
۲. د لمانځه د پرېښودلو او ضایع کولو په وړاندې سخت خبرداری.

(65093)

(143) – عن سالم بن أبي الجَعْدِ قال: قال رجل: ليتني صَلَّيتُ فاسترحْتُ، فكأنّهم عابُوا ذلك عليه، فقال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول: «يا بلالُ، أَقِمِ الصَّلاةَ، أَرِحْنا بها». [صحيح] - [رواه أبو داود]

له سالم بن ابي الجعد رضي الله عنه څخه روایت دی چې یو سړي وویل: کاش چې لمونځ مې کړی وای نو راحت شوی به وم، نو لکه چې دوی د هغه لپاره دا خبره عیب وګڼله او ملامت یې کړ، هغه وویل چې ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اورېدلي چې ویيل یې: «اې بلاله، د لمانځه لپاره - اذان او - اقامت وکړه او مونږ پرې راحت کړه». [صحیح حدیث دی] – [ابو داود روایت کړی].

تشریح:

له صحابه و څخه یو سړي وویل: کاش چې لمونځ مې کړی وای نو راحت شوی به وم، داسې انګېرل کېده لکه چې چاپېره خلکو پدې خبره ملامت کړ، نو هغه وویل: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې ویيل یې: اې بلاله! د لمانځه لپاره اذان وکړه او لمونځ ودروه؛ تر څو پرې راحت شو، دا ځکه چې په لمانځه کې د الله تعالی سره مناجات کیږي او زړه او روح ته پکې سکون دی.

د حدیث له فایدو څخه:

۱. د زړه لپاره په لمانځه کې سکون دی؛ ځکه چې د الله تعالی سره پکې مناجات کیږي.
۲. پر هغه چا رد چې عبادت پرې دروند وي.
۳. څوک چې هغه واجبات تر سره کړي چې کول یې پرې واجب وي، او خپله غاړه یې ترې خلاصه کړي، نو پدې سره به ورته راحت، سکون او ډاډ حاصل شي.

(65095)

(144) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ، سَكَتَ هُنَيَّةً قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَرَأَيْتَ سُكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ، مَا تَقُولُ؟ قَالَ «أَقُولُ: اللهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم به چې کله په لمانځه کې تکبير وواېه نو له قراءت پيلولو وړاندې به يوه لحظه چپ پاتې شو، نو ما وويل: اې د الله رسوله ! زما پلار او مور دې له تا څخه قربان شي، د تکبير او قراءت تر منځه د چوپتيا په اړه خبر راکړه، چې څه وايې؟ هغه وفرمايل: «زه وايم: اللهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ». «اې الله زما او د ګناهونو تر منځه داسې لرې والی راوله لکه څرنګه دې چې ختيځ له لوېديځ څخه لرې کړی دی، اې الله ما له ګناهونو څخه داسې پاک کړه لکه سپينه جامه چې له خيرو څخه پاکيږي، اې الله ما له ګناهونو څخه په اوبو، واورو او ګلی سره ومينځه». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

کله به چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د لمانځه لپاره تکبير وکړ، نو د فاتحې ويلو نه مخکې به يې يو لنډ ځنډ کاوه چې پدې کې به يې لمونځ په ځينو دعاګانو سره پرانيسته، او ځينې لدې دعاګانو څخه چې واردې دي د هغه دا وينا ده: «اللهم باعد بيني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من خطاياي، كما ينقى الثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسلني من خطاياي بالماء والثلج والبرد»، «اې الله زما او زما د ګناهونو تر منځه داسې لرې والی راوله لکه څرنګه دې چې ختيځ له لوېديځ څخه لرې کړی دی، اې الله ما له ګناهونو څخه داسې پاک کړه لکه سپينه جامه چې له خيرو څخه پاکيږي، اې الله ما له ګناهونو څخه په اوبو، واورو او ګلی سره ومينځه».
له الله جل جلاله څخه غوښتنه کوي چې د هغه او ګناهونو تر منځه يې لرې والی راولي تر څو پکې واقع نه شي، داسې لرې والی چې هېڅکله يې تر منځه ملاقات ونه شي، لکه څنګه چې د ختيځ او

لوېديځ تر منځ هېڅکله ملاقات نه کيږي، او که چېرته په ګناه کې واقع شو نو چې داسې يې ترې پاک کړي او ګناهونه ترې لرې کړي لکه څنګه چې له سپينې جامې څخه خيري لرې کيږي، او دا چې له ګناهونو يې پدې پاکيزه شيانو: اوبو، واورې او يخ سره پاک کړي، تر څو د ګناهونو لمبې او تودوخه سړه شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د استفتاح دعا په پټه لوستل، که څه هم لمونځ په جهري لمانځه کې وي.
٢. صحابه کرام رضی الله عنهم د رسول الله صلى الله عليه وسلم په حرکاتو او سکناتو کې د هغه د حال احوال معلومولو ته ليواله وو.
٣. د استفتاح (سبحانک اللهم وبحمدک..) دعا په نورو بنو هم راغلي دي، خو غوره دا ده چې سړی هغه الفاظ ووايي چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ثابت دي، نو کله دې يوه بڼه وايي او کله بله بڼه.

(3104)

(145) – عَن ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، رَفَعَهُمَا كَذَلِكَ أَيْضًا، وَقَالَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ»، وَكَانَ لاَ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ.
[صحيح] - [متفق عليه]

له ابن عمر رضى الله عنهما څخه روايت دی چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم به د لمانځه د پرانيستې پر مهال خپل لاسونه د اوږو په برابرۍ پورته کول، او کله به يې چې د رکوع لپاره تکبير وايه او کله به يې چې له رکوع څخه سر پورته کاوه همدا رنګه به يې دواړه پورته کول او ويل به يې: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ» «الله د هغه چا ثنا واورېده چې د هغه ستاينه يې وکړه، اې زموږ ربه تا لره ستاينه ده» او د سجدې پر مهال به يې داسې نه کول. [صحيح حديث دی - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم به د لمانځه پر مهال خپل لاسونه اوږو ته مخامخ یا د اوږو برابر پورته کول، (اوږه) هغه ځای دی چې داوړې او بازو هډوکي سره یو ځای کیږي.

لومړی مقام: کله چې په تحریمه تکبیر سره د لمانځه پرانیسته کوي.

دویم: کله چې د رکوع لپاره تکبیر وایي.

دریم: کله چې له رکوع څخه سر پورته کړي او ووایي: سمع الله لمن حمده ربنا ولک الحمد.

د سجدې په پیل کې به یې لاسونه نه پورته کول او نه به یې د پورته کېدو پر مهال.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په لمانځه کې د لاسونو پورته کولو یو حکمت دا دی چې دا د لمانځه لپاره زینت او د الله جل جلاله تعظیم دی.

٢. له هغه صلی الله علیه وسلم څخه ثابت دي چې خپل لاسونه یې په څلورم مقام کې هم پورته کړي دي لکه په ابو داود او نورو کې د ابو حمید الساعدي روایت دی چې د لومړي تشهد څخه د ولاړیدو پر مهال په درې رکعتي او څلور رکعتي لمونځونو کې پورته کړي دي.

٣. دا هم له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه ثابت دي چې خپل لاسونه به یې د غوږونو برابر پورته کول پرته له دې چې له غوږونو سره یې ولګوي، لکه څنګه چې په صحیحینو کې د مالک بن الحویرث په روایت کې راغلي دي چې: «**رسول الله صلی الله علیه وسلم به د تکبیر ویلو پر مهال لاسونه پورته کول تر دې چې د غوږونو سره به یې برابر کړل**»

٤. د : سمع الله لمن حمده او ربنا ولک الحمد یو ځای ویل یوازې د امام او منفرد لپاره دي، او مقتدي به یوازې: ربنا ولک الحمد وایي.

٥. د رکوع نه وروسته په: "رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ " کې له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه څلور صیغې واردې دي چې دا یې یوه ده، خو غوره دا ده چې سړي دا ټولې صیغې ووایي، کله یوه ووایي او کله بله.

(3095)

(146) – عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الكِتَابِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبادة بن صامت رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «د هغه چا لمونځ صحيح ندی چې فاتحة الکتاب (الحمد لله) يې نه وي لوستلي». [صحيح حديث دی – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په ډاګه کوي چې له سورة الفاتحة ويلو پرته لمونځ نه صحيح کيږي، هغه په هر رکعت کې د لمانځه رکن دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الفاتحة پر ځای د بل څه لوستل نه صحيح کيږي، په داسې حال کې چې فاتحة لوستلی شي.

٢. هغه رکعت چې فاتحه پکې نه وي لوستل شوې باطل دی، هغه که په قصدي توګه وي، يا د ناپوهۍ له امله يا دا چې هېره يې شي، ځکه چې فاتحه رکن دی او رکن په مطلق ډول نه ساقطيږي.

٣. فاتحه يوازې له مقتدي څخه هغه وخت ساقطيږي چې امام په رکوع کې لاندې کړي.

(5378)

(147) – عن أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: أنه كَانَ يُكَبِّرُ فِي كُلِّ صَلَاةٍ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ وَغَيْرِهَا، فِي رَمَضَانَ وَغَيْرِهِ، فَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، ثُمَّ يَقُولُ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، قَبْلَ أَنْ يَسْجُدَ، ثُمَّ يَقُولُ: اللهُ أَكْبَرُ حِينَ يَهْوِي سَاجِدًا، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ الْجُلُوسِ فِي الِاثْنَتَيْنِ، وَيَفْعَلُ ذَلِكَ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ، حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الصَّلَاةِ، ثُمَّ يَقُولُ حِينَ يَنْصَرِفُ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَقْرَبُكُمْ شَبَهًا بِصَلَاةِ رَسُولِ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِنْ كَانَتْ هَذِهِ لَصَلَاتَهُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا. [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې: هغه به په فرض او نورو لمونځونه کې تکبير ويلو، په روژه کې او له روژې پرته، نو کله به چې پاڅېده تکبير به يې وکړ، بيا يې چې کله رکوع کوله نو تکبير يې وکړ، بيا يې: سمع الله لمن حمده وويل، بيا يې ربنا ولک الحمد وويل؛ مخکې لدې چې سجدې ته لاړ شي، بيا چې کله سجدې ته ټيټېده نو الله اکبر يې وويل، بيا يې له سجدې څخه د راپورته کېدو پر مهال تکبير وکړ، بيا چې کله له دوو سجدو څخه راپورته کېده نو تکبير يې وکړ، او همداسې به يې په ټول رکعت کې کول، تر دې چې د لمانځه څخه فارغ شو، بيا يې چې کله مخ وګرځاوه نو ويې ويل: زما دې قسم په هغه ذات وي چې زما روح د هغه په لاس کې دی، زه په لمانځه کې په تاسو ټولو کې د رسول الله صلی الله عليه وسلم لمانځه ته زيات ورته والی لرم، او همدا يې تر هغه پورې د لمانځه طريقه وه تر څو چې له دنيا څخه لاړ. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

ابوهريره رضي الله عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم د لمانځه د بيانولو په موخه يوه برخه را نقلوي او وايي چې کله به د لمانځه لپاره پاڅېده نو تحريمه تکبير به يې وکړ، بيا به چې کله رکوع ته تللو نو تکبير به يې وکړ او کله به چې سجدې ته تللو، او کله به يې چې له سجدې څخه سر راپورته کاوه، او کله به يې چې دويمه سجده کوله، او کله به يې چې ترې سر راپورته کاوه، او کله به چې له دوو لومړيو رکعتونو څخه راپورته کېده وروسته لدې چې لومړي تشهد ته به په درې رکعتي او څلور رکعتي لمونځونو کې کېناسته، بيا به يې په ټول لمانځه کې همداسې کول تر دې چې لمونځ به يې بشپړ کړ، او کله به يې چې ملا له رکوع څخه پورته کوله نو : سمع الله لمن حمده به يې ويل او بيا به يې په ولاړه ويل : ربنا لک الحمد.

بيا چې ابو هريره کله له لمانځه څخه سلام وګرځاوه نو ويل به يې: قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په لاس کې ده، زه په تاسو ټولو کې په لمانځه کې د رسول الله صلی الله عليه وسلم لمانځه ته ورته والی لرم، چې همدا د رسول الله صلی الله عليه وسلم د لمانځه طريقه وه تر دې چې له دنيا څخه يې رحلت وکړ.

د حديث له فايدو څخه:

١. تکبير د هر ښکته کېدو او پورته کېدو پر مهال ويل کيږي، پرته له رکوع څخه د راپورته کېدو پر مهال چې هلته مهال سمع الله لمن حمده ويل کيږي.

٢. صحابه کرام د رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې اقتدا کولو او د هغه سنت ساتلو ته لېواله وو.

(65098)

(148) – عن ابنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما عن النبيِّ صلى الله عليه وسلم قال: «أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ، وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ، وَلَا نَكْفِتَ الثِّيَابَ وَالشَّعَرَ». [صحيح] - [متفق عليه]

ابن عباس رضي الله عنهما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: «ماته امر شوی چې په اوو اندامونو سجده وکړم: په تندي او په لاس سره يې خپلې، پوزې، دواړو لاسونو، دواړو زنګنونو، او د پښو څوکو ته اشاره وکړه، او دا چې جامې به نه راټولوو او ويښتان به نه غوټه کوو». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم بيانوي چې الله تعالی ورته د لمانځه پر مهال امر کړی چې د بدن له غړو څخه دې په اوو غړو سره سجده وکړي چې هغه عبارت دي له:

لومړی: تندی: چې هغه د پوزې او دواړو سترګو د پاسه د مخ پورته برخه ده. او رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپل لاس سره خپل مخ ته اشاره وکړه، تر څو واضحه کړي چې تندی او پوزه دواړه له اوو غړو څخه يو غړی دی، او پر دې د ټينګار لپاره چې سجده کوونکی به پوزه پر ځمکه لګوي.

دويم او دريم غړی: دواړه لاسونه.

څلورم او پنځم: دواړه زنګنونه.

شپږم او اووم: د دواړو قدمونو ګوتې.

او مونږ ته يې امر کړی چې د سجدې پر مهال به وېښتان نه غوټه کوو او يا دا چې خپل کالي به يو د بل د پاسه نه راټولوو، بلکې پرېږدو به يې تر دې چې پر ځمکه ولګېږي، نو د غړو سره به يو ځای سجده وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په لمانځه کې په اوو غړو سجده کول واجب دي.
٢. په لمانځه کې د جامو او وېښتانو راټولولو او راغونډولو کراهيت.
٣. پر لمونځ کوونکي واجب دي لدې داړ حاصل کړي چې په سجده کې يې اووه واړه غړي په ځمکه لګولي، او همداسې پاتې شي تر دې چې (په سجده کې) مشروع ذکر پر ځای کړي.
٤. د وېښتانو غوټه کول يوازې د سړيو پورې خاص دي؛ ځکه چې ښځې ته په لمانځه کې په ځان پټولو امر شوی دی.

(10925)

(149) – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَبَسَةَ رضي الله عنه أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ العَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الآخِرِ، فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ». **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي]**

له ابو امامه رضي الله عنه نه روايت دی وايي چې عمرو بن عبسة رضي الله عنه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې: «د نيمايي شپې په وروستۍ برخه کې الله تعالی بنده ته تر ټولو زيات نږدې وي، نو که دي وکولی شول له هغو خلکو شې چې هغه شيبه کې الله يادوي نو شه». [صحيح حديث دی] - [ابو داود، ترمذي او نسائي روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې د شپې په وروستۍ دريمه برخه کې الله تعالی بنده ته ډېر نږدې وي؛ نو اې مؤمنه! که موفق شوې او ودې کولی شول چې په دغه وخت کې له عبادت کوونکو، لمونځ کوونکو، ذکر کوونکو او توبه کوونکو څخه شې، نو دا يو فرصت دی چې له لاسه ورکول يې په کار نه دي، او بايد کوښښ پکې وشي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شپې په وروستۍ برخه کې ذِکر کولو ته د مسلمان هڅوونه.
٢. وختونه په خپلو کې د ذکر، دعا او لمانځه لپاره یو پر بل فضیلتونه لري.
٣. دلته دوه روایتونه راغلي: هغه وخت چې رب پکې خپل بنده ته ډېر نږدې وي، او بل روایت کې راغلي چې بنده پکې خپل رب ته ډېر نږدې وي. د دواړو تر منځه د توپیر په اړه میرک ویلي: دلته مراد هغه وخت دی چې رب پکې خپل بنده ته ډېر نږدې وي چې هغه د شپې وروستۍ برخه ده، او په هغه بل روایت کې د بنده د حالت په اړه وضاحت دی چې الله ته پکې ډېر نږدې وي؛ چې هغه د سجدې حالت دی.

(3236)

(150) – عن جَرِيْر بنِ عبدِ الله رضي الله عنه قال: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً -يَعْنِي الْبَدْرَ- فَقَالَ: «إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَتِهِ، فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا» ثُمَّ قَرَأَ: «{وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ}» **[صحيح] - [متفق عليه]**

له جریر بن عبد الله رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې: مونږ یو شپه له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره وو چې سپوږمۍ ته یې وکتل - یعنې د څوارلسمې شپې وه - نو ویې فرمایل: «خامخا به تاسو خپل رب داسې وینئ لکه څرنګه چې تاسو دا سپوږمۍ وینئ پرته له کومې ستړتیا او سختۍ څخه، نو که چېرته مو وکولای شول چې د لمر راختلو څخه مخکې او له لمر پرېوتلو وړاندې لمونځ درڅخه پاتې نه شي، نو دا کار وکړئ» بیا یې دا آیت ولوست {وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ}» یعنې: او د خپل رب له ستاینې سره تسبیح وایه له لمر ختلو نه مخکې او له لمر ډوبېدلو نه مخکې». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

صحابه کرام رضی الله عنهم له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یوه شپه ول چې سپوږمۍ ته یې وکتل، د څوارلسمې شپې سپوږمې وه - نو ویې فرمایل: مؤمنان به خپل رب بې له شکه په

رښتینو سترګوویني پرته لدې چې اشتباه وکړي، پداسې حال کې چې یو بل سره به تیل ماتیل نه کوي، نه به سترې کیږي او نه به د هغه تعالی د لیدو پر مهال سختي ګوري. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: که ومو کولای شول چې د سهار او مازدیګر له لمونځونو څخه منع کوونکي اسباب له مینځه یوسئ نو دا کار وکړئ، او په خپل وخت سره یې په جماعت سره ادا کړئ، ځکه چې دا کار د الله جل جلاله مخ ته د کتلو له اسبابو څخه دی. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم دا آیت ولوست: (وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ) (او د خپل رب له ستاینې سره تسبیح وایه له لمر ختلو نه مخکې او له لمر ډوبیدلو نه مخکې).

د حدیث له فایدو څخه:

١. د مؤمنانو لپاره په جنت کې د الله تعالی د لیدلو زیرې.
٢. تاکید، هڅونه، او مثالونه وړاندې کول د دعوت له طریقو څخه دي.

(5657)

(151) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ: {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ}، وَ{قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ}. [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هریره - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم د سهار د لمانځه په دوو رکعتونو کې {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ}، او {قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ} ولوستل. [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم به خوښ ګڼل چې د سهار په دوو سنت رکعتونو کې له فاتحې وروسته په لومړي رکعت کې: {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} او په دویم رکعته کې {قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ} سورت ولولي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د سهار په سنتو کې له فاتحې نه وروسته د دې دوو سورتونو لوستل مستحب دي.
٢. دې دواړو سورتونو ته د الإخلاص سورتونه وایي؛ ځکه چې د الکافرون په سورت کې له ټولو

هغو شيانو څخه بېزاري ده چې مشركان يې له الله جل جلاله پرته عبادت كوي، او دا چې هغوی د الله بندګان نه دي، ځكه چې شرک يې عملونه بربادوي، او دا چې هم هغه الله د عبادت مستحق دی، او ځكه چې د الاخلاص په سورت كې د الله تعالى يووالى، هغه ته اخلاص او د هغه د صفتونو بيان شوی دی.

(11256)

(152) – عن أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ» [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو موسى الأشعري- رضى الله عنه -څخه روايت دی چې بېشكه رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمايلي: «څوک چې دوه د يخنۍ لمونځونه وكړي نو جنت ته به داخل شي» [صحيح حديث دی – [بخاري او مسلم روايت كړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د يښنۍ د وخت د دوو لمونځونو په ادا كولو ټينګار كوي چې هغه د سهار او مازديګر لمونځونه دي، او زېرى وركوي چې چا دا دواړه وكړل او د دوى حق يې ادا كړ يعني په وخت او جماعت سره يې ادا كړل، نو دا دواړه به يې جنت ته د داخلېدو لامل وګرځي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د سهار او مازديګر پر لمونځونو ټينګار؛ ځكه چې د سهار لمونځ د خوندور خوب پرمهال او د مازديګر لمونځ د انسان د بوختيا پر مهال وي، نو چا چې پرې ټينګار وكړ نو خامخا نورو پاتې لمونځونو ته پاملرنه كوي.

٢. د سهار او مازديګر لمونځونو ته ځكه د يخنۍ لمونځونه وويل شول چې؛ د سهار په لمانځه كې د شپې يخني او د مازديګر په لمانځه كې د ورځې يښني وي، كه څه هم په ګرمۍ كې وي ځكه چې د غرمې د ګرمۍ په پرتله يخ وي، يا دا چې د تغليب له مخې دا نوم وركول شوى، لكه څنګه چې لمر او سپوږمۍ ته قمران ويل كيږي.

(4198)

(153) – عن جُندب بن عبد الله القَسْرِي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الصُّبحِ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللهِ، فَلَا يَطْلُبَنَّكُمُ اللهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ، فَإِنَّهُ مَن يَطْلُبْهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ يُدْرِكْهُ، ثُمَّ يَكُبَّهُ عَلَى وَجْهِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له جندب بن عبدالله القسري رضي الله عنه څخه روايت دی وايي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «څوک چې د سهار لمونځ وکړي هغه د الله جل جلاله په ساتنه (ذمه) کې دی، نو الله تعالى دې له تاسو څخه د هغه د ذمې په اړه د څه شي غوښتنه ونه کړي، ځکه چې يقينا که چېرته الله تعالى د چا سره د خپلې ذمې په اړه حساب وکړ نو راګير به يې کړي، بيا به يې پړمخه د جنهم په اور کې وغورځوي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې څوک د سهار لمونځ اداء کړي نو هغه د الله په حفاظت، ساتنه او ملاتړ کې دی، د هغه دفاع کوي او هغه برلاسی کوي.

بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم د دې عهد د ماتولو په اړه خبرداری ورکړ چې (د دې تړون ماتول خو) يا د سهار د لمانځه په پرېښودلو سره کيږي او يا د سهار په لمونځ کوونکو باندې په راوتلو او بريد کولو سره، نو يقينا چې چا دا کار وکړ نو دا کاونډيتوب يې مات کړ او د سختې سزا مستحق شو، چې الله تعالى به ترې د هغه په حق کې د غفلت په اړه پوښتنه وکړي، او الله تعالى چې د چا پسې شو نو راګير به يې کړي، بيا به يې پړمخه په اور کې واچوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د سهار د لمانځه د اهميت او فضيلت بيان.
٢. د هغو کسانو لپاره سخت ګواښ چې د سهار لمونځ کوونکي ته ضرر رسول غواړي.
٣. د الله تعالى انتقام له هغه چا څخه د هغه نيکو بندګانو ته لار نيسي.

(5435)

(154) – عن بريدة بن الحصيب رضي الله عنه أنه قال: بَكِّرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له بريده بن الحصيب رضي الله عنه څخه روايت دی هغه وايي چې: د مازديګر لمونځ وختي وکړئ، ځکه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «چا چې د مازديګر لمونځ پرېښوده نو يقينا چې عمل يې برباد شو». [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د مازديګر د لمانځه په اړه خبرداری ورکړی چې په قصدي توګه له ټاکلي وخت څخه وروسته ادا شي (قضا شي) او دا چې چا دا کار وکړ نو عمل يې باطل او فاسد شو، او بې ځايه لاړ.

د حديث له فايدو څخه:

١. په لومړي وخت کې د مازديګر د لمانځه په ادا کولو ټينګار او دې کار کې سبقت کول.

٢. د هغو کسانو لپاره سخت ګواښ چې د مازديګر لمونځ پرېږدي او په خپل وخت کې يې نه کوي، (ځکه د مازديګر د لمانځه پرېښودل) د بل لمانځه په پرتله ډېره ګناه لري چې په خپل وخت کې ادا نه شي، ځکه چې دا منځنی لمونځ دی چې الله تعالی پرې په خپلې دې وينا سره امر کړی دی چې فرمايي: {حَافِظُواْ عَلَى الصَّلَوَاتِ والصَّلاَةِ الْوُسْطَى} [البقرة: 23] (د لمونځونو ساتنه کوئ او (خصوصًا) د ببخي منځني لمونځ).

(6261)

(155) – عن أنس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا، لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ: {وَأَقِمِ الصَّلاةَ لِذِكْرِي} [طه: ١٤]». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «له چا څخه چې لمونځ هېر شو، نو هغه مهال دې وکړي کله چې ورياد شو، لدې پرته يې بله کفاره نشته: {وَأَقِمِ الصَّلاةَ لِذِكْرِي} [او زما د ياد لپاره لمونځ وکړئ] [طه: 14]». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بیانوي چې له چا څخه هر یو فرضي لمونځ هېر شو تر دې چې قضا شو، نو کله چې ورياد شو بايد په راګرځولو کې يې بېړه وکړي، ځکه د لمانځه د پرېښودلو ګناه يې نه بخښل کيږي او نه پرې پرده اچول کيږي تر دې چې مسلمان بېرته خپل لمونځ راوګرځوي کله چې ورياد شي، الله جل جلاله په خپل عزتمند کتاب کې فرمايلي: {وأقم الصلاة لذكري} [طه: 14]، يعني هېر شوى لمونځ ادا کړه کله چې دې درياد شو.

د حديث له فايدو څخه:

١. د لمانځه اهميت بيانول او په کولو او راګرځولو کې يې ناغيړي نه کول.

٢. پرته له عذر څخه په قصدي توګه د لمانځه وروسته کول روا ندي.

٣. پر هغه چا د لمانځه راګرځول واجب دي چې هېر شوى لمونځ يې ورياد شي، همدا رنګه په ويده انسان کله چې راويښ شي.

٤. د قضا شوو لمونځونو راګرځول سمدلاسه واجب دي، که څه هم په منع شوي وختونو کې وي.

(65088)

(156) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ أَثْقَلَ صَلَاةٍ عَلَى الْمُنَافِقِينَ صَلَاةُ الْعِشَاءِ وَصَلَاةُ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا، وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ بِالصَّلَاةِ فَتُقَامَ، ثُمَّ آمُرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ مَعِي بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزَمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ، فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ بِالنَّارِ».

[صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«پر منافقانو تر ټولو درونډ لمونځ د ماخوستن او سهار لمونځونه دي، که دوی پوه شي چې په دوی کې څه دي، نو دوی به ورته راتګ کړی و، اګر که په خاپوړو وای. او ما هوډ وکړ چې د لمانځه د ادا کولو امر وکړم، بيا يو سړي ته امر وکړم چې خلکو ته لمونځ ورکړي، بيا د ځان سره سړي بوځم چې د لرګيو ګېډۍ ورسره وي، او په هغو خلکو کورونه وروسوځوم چې لمانځه ته نه حاضريږي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د منافقينو او په لمانځه کې د هغوی د سستی او په ځانګړې توګه د ماخوستن او سهار په لمونځونو کې د هغوی د سستی په اړه خبر ورکوي او فرمايي چې: که دوی پوه شي چې د مسلمانانو سره په جماعت کې د ګډون کولو اجر او ثواب څومره دی، نو دوی به لکه د ماشوم په څېر په خاپوړو دې دواړو لمونځونو ته راتګ کړی وو.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم دا تصميم نيولی و چې د لمانځه د ادا کولو امر وکړي او د هغه پر ځای يو سړی د خلکو امامت وکړي، بيا لاړ شي او هغه خلک له ځان سره واخلي چې د لرګيو ګېډۍ ورسره وي، هغو سړيو ته ورشي چې د جماعت لمونځونو ته نه حاضريږي، نو کورونه پرې په اور سره وسوځوي، د هغې سختې ګناه له امله چې دوی کړې ده، -خو دا کار يې ونه کړ- ځکه چې په کورونو کې بې ګناه ښځې، کوچنيان او نور معذوره خلک وي چې هېڅ ګناه نه لري.

د حديث له فايدو څخه:

١. په جوماتو کې د جماعت د لمانځه د نه ادا کولو خطر.

٢. منافقانو په خپل عبادت سره بله اراده نه درلوده پرته له ځان ښودني او شهرت څخه، نو دوی لمونځ ته نه راتلل مګر هغه مهال چې خلک يې وګوري.

٣. په جماعت سره د ماخوستن او سهار لمونځونو د اجر لويوالی او دا چې خلک بايد ورته لاړ شي که په خاپوړو هم وي.

٤. د ماخوستن او مازديګر لمونځونو ته پاملرنه انسان له نفاق څخه په امن کوي او شاته ترې پاتې کېدل د منافقانو له ځانګړنو څخه دي.

(3366)

(157) – عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى رضي الله عنه قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ ظَهْرَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابن ابي اوفی رضی الله عنه څخه روايت دی وايي چې: کله به چې رسول الله صلى الله عليه وسلم خپله ملا له رکوع څخه پورته کړه نو - دا دعا به يې ويله: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ». «الله د هغه چا -وينا- واوريده چې د هغه ثنا

يې وويله، اې الله زمونږه ربه ستا لره ستاينه ده، د آسمانونو د ډکوالي او د ځمکې د ډکوالي او د هغه څه د ډکوالي په اندازه چې له دوی نه وروسته دي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم به چې کله په لمانځه کې خپله ملا له رکوع څخه راپورته کړه نو «سمع الله لِمَن حمده»، به يې ويل، يعني چا چې د الله تعالی ستاينه وکړه، الله تعالی يې دعا قبوله کړه او د هغه ستاينه يې ومنله، بيا پدې وينا سره د الله تعالی ثنا بيانوي : «اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ»، يعني اې الله تا لره ستاينه ده، د آسمانونو او ځمکې د ډکوالي په اندازه او هغه څه چې لدې څخه وروسته دي، داسې ستاينه چې آسمانونه او ځمکې ډکوي او څه يې چې تر منځه دي، او هغه څه ډکوي چې الله يې وغواړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د هغه څه بيان چې لمونځ کوونکي ته مستحب دي چې له رکوع څخه د پورته کېدلو پر مهال يې ووايي.
٢. د رکوع څخه له راپورته کېدلو نه وروسته د برابرېدو او اطمينان مشروعيت؛ ځکه چې شوني نده دا ذکر ووايي پرته لدې چې برابر او مطمئن نه شي.
٣. دا ذکر په ټولو لمونځونو کې مشروع دی، هغه که فرض لمونځونه وي او يا نفل.

(65101)

(158) – عن حُذَيْفَةَ رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي». [صحيح] - [رواه أبو داود والنسائي وابن ماجه وأحمد]

له حذيفه رضي الله عنه څخه روايت دی چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم به د دوو سجدو تر منځه «رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي» ويل. [صحيح حديث دی] - [ابو داود، نسائي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به د دوو سجدو تر منځه د ناستې پر مهال دا دعا کوله: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي». «يعني ربه ما ته ښننه وکړه، ربه ما ته ښننه وکړه». او تکراروله به يې.

او د رب اغفرلي معنا: له رب څخه د بنده غوښتنه ده تر څو يې ګناه پاکه او عيبونه يې پټ کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په فرض او نفل لمونځونو کې د دوو سجدو تر منځه د دې دعا د ويلو مشروعيت.

٢. د رب اغفرلي د تکرارولو مشروعيت، پداسې حال کې چې يو ځل لوستل يې واجب دي.

(65104)

(159) – عن ابن عباس رضي الله عنهما: كان النبي صلى الله عليه وسلم يقول بين السجدتين: «اللَّهمَّ اغفِرْ لي، وارْحَمْني، وعافِني، واهْدِني، وارزقْني». **[حسن بشواهده] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]**

له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دى چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم به د دوو سجدو تر مينځه «اللَّهمَّ اغفِرْ لي، وارْحَمْني، وعافِني، واهْدِني، وارزقْني» ويېل. يعني «اې الله، ما ته بخښنه وکړه، پر ما رحم وکړه، ما ته روغتيا راکړه، لارښوونه راته وکړه، او روزي راکړه». [د شواهدو له وجې حسن دی] - [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به په خپل لمانځه کې د دوو سجدو تر مينځه په دغو پنځو دعاګانو سره دعا کوله چې مسلمان ورته سخته اړتيا لري او د دنيا او آخرت خير پکې دى لکه: د بخښنې غوښتل، د ګناهونو پټول او بنده ته ترې تېرېدل، بشپړ رحمت، له شکونو، خواهشاتو، ناروغيو او مرضونو څخه نجات، د حق لپاره له الله جل جلاله څخه مرسته غوښتل او پرې ثابت پاتې کېدل، او د ايمان، علم، نيک عمل او پاکيزه حلال مال رزق غوښتل.

د حديث له فايدو څخه:

١. د دوو سجدو تر منځه په ناسته کې د دې دعا مشروعيت.
٢. د دې دعاګانو فضيلت، ځکه چې د دنيا او اخرت خير پکې دی.

(10930)

(160) – عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ صَلَاةً، فَلَمَّا كَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أُقِرَّتِ الصَّلَاةُ بِالْبِرِّ وَالزَّكَاةِ، قَالَ: فَلَمَّا قَضَى أَبُو مُوسَى الصَّلَاةَ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ فَقَالَ: أَيُّكُمُ الْقَائِلُ كَلِمَةَ كَذَا وَكَذَا؟ قَالَ: فَأَرَمَّ الْقَوْمُ، ثُمَّ قَالَ: أَيُّكُمُ الْقَائِلُ كَلِمَةَ كَذَا وَكَذَا؟ فَأَرَمَّ الْقَوْمُ، فَقَالَ: لَعَلَّكَ يَا حِطَّانُ قُلْتَهَا؟ قَالَ: مَا قُلْتُهَا، وَلَقَدْ رَهِبْتُ أَنْ تَبْكَعَنِي بِهَا، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنَا قُلْتُهَا، وَلَمْ أُرِدْ بِهَا إِلَّا الْخَيْرَ، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: أَمَا تَعْلَمُونَ كَيْفَ تَقُولُونَ فِي صَلَاتِكُمْ؟ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَنَا فَبَيَّنَ لَنَا سُنَّتَنَا وَعَلَّمَنَا صَلَاتَنَا، فَقَالَ: «إِذَا صَلَّيْتُمْ فَأَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ، ثُمَّ لِيَؤُمَّكُمْ أَحَدُكُمْ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذْ قَالَ: {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ٧]، فَقُولُوا: آمِينَ، يُجِبْكُمُ اللهُ، فَإِذَا كَبَّرَ وَرَكَعَ فَكَبِّرُوا وَارْكَعُوا، فَإِنَّ الْإِمَامَ يَرْكَعُ قَبْلَكُمْ، وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ»، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَتِلْكَ بِتِلْكَ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، يَسْمَعُ اللهُ لَكُمْ، فَإِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، وَإِذَا كَبَّرَ وَسَجَدَ فَكَبِّرُوا وَاسْجُدُوا، فَإِنَّ الْإِمَامَ يَسْجُدُ قَبْلَكُمْ وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ»، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَتِلْكَ بِتِلْكَ، وَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ فَلْيَكُنْ مِنْ أَوَّلِ قَوْلِ أَحَدِكُمْ: التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له حطان بن عبدالله الرقاشي څخه روايت دی وايي چې: ما له ابو موسى الأشعري رضی الله عنه سره لمونځ وکړ، نو کله چې قعدې ته ورسېده له خلکو څخه يو سړي وويل: لمونځ له نيکۍ او زکات سره يو ځای ذکر شو. هغه وويل: نو کله چې ابو موسى لمونځ پای ته ورساوه او سلام

يې وګرځاوه مخ يې راوګرځاوه او ويې ويل: په تاسو کې چا دا او دا خبرې وکړې؟ وايي: خلک چپ شول، بيا يې وويل: په تاسو کې چا دا او دا خبرې وکړې؟ نو خلک چپ شول، ويې ويل: اې حطانه! کيدای شي تا به کړې وي؟ هغه وويل: ما ندي کړې، او يقينا زه ووېرېدم چې ته به پرې ما ورټې، نو له خلکو څخه يو سړي وويل: ما وکړې او ما پرې له خير پرته بله اراده نه درلوده، نو ابو موسی وويل: آيا تاسو نه پوهېږئ چې په خپلو لمونځونو کې څه ووايئ؟ يقينا چې رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته خطبه راکړه، نو مونږ ته يې زمونږ سنتونه بيان کړل او مونږ ته يې زمونږ لمونځ راوښود، ويې ويل: «کله چې تاسې لمونځ کوئ، نو خپل صفونه برابر کړئ، بيا دې ستاسو څخه يو ستاسو امامت وکړي، نو کله يې چې تکبير ووايه، تاسو هم تکبير ووايئ، او کله يې چې: {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: 7]، وويل: نو تاسو آمين ووايئ، ستاسو دعا به الله قبوله کړي، نو کله يې چې تکبير ووايه او رکوع يې وکړه، تاسو هم تکبير ووايئ او رکوع وکړئ، يقينا چې امام ستاسو څخه مخکې رکوع کوي، او ستاسو څخه مخکې راپورته کيږي»، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «دا په هغې سره- جبران -شو (يعني رکوع ته د وروسته تللو نقصان له رکوع څخه په وروسته پورته کېدلو سره جبران شو) او کله چې ووايي: سمع الله لمن حمده، تاسو ووايئ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، نو ستاسو څخه به يې الله واوري، يقينا چې الله تعالى د خپل رسول صلى الله عليه وسلم په ژبه ويلي دي: سمع الله لمن حمده، يعنې الله د هغه چا وينا واورېده چې د هغه ستاينه يې وکړه، او کله يې چې تکبير وکړ او سجده يې وکړه، نو تاسو هم تکبير ووايئ او سجده وکړئ، بيشکه چې امام ستاسو څخه مخکې سجده کوي او ستاسو څخه مخکې له سجدې څخه پورته کيږي»، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «دا په هغې سره- جبران شو - او کله چې قعدې ته لاړ نو ستاسو څخه د يو تن لومړی وينا دې دا وي: التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». «ثنا، ستاينې او پاکي الله لره دي، اې نبي ! پرتا دې سلام، د الله رحمت او برکتونه وي، پر مونږ او د الله پر نيکو بندګانو دې سلام وي، شاهدي ورکوم چې بې له الله پرته بل معبود نشته او شاهدي ورکوم چې محمد صلى الله عليه وسلم د الله بنده او رسول دی». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشریح:

صحابي ابو موسى الأشعرى رضي الله عنه لمونځ وکړ، نو کله چې هغه قعدې ته ورسېده چې تشهد پکې دی، نو شاته يې له لمونځ کوونکو څخه یو سړي وويل: په قرآن کې لمونځ د نیکۍ او زکات سره یو ځای یاد شوی دی، نو کله چې ابو موسى رضي الله عنه له لمانځه څخه فارغ شو مقتدیانو ته يې مخ وروګرځاوه، نو پوښتنه يې ترې وکړه، په تاسو کې چا دا وینا وکړه چې : په قرآن کې لمونځ د نیکۍ او زکات سره یو ځای یاد شوی دی؟! نو خلک چپ شول، او لدوی څخه هېچا خبرې ونه کړې، نو یو ځل بیا يې ترې پوښتنه تکرار کړه، کله چې هېچا ځواب ورنکړ، ابو موسى رضي الله عنه وويل: اې حطانه! کېدی شي تا به ويلي وي! د هغه د جرأت له امله او دا چې هغه ته نږدې و او له هغه سره يې اړيکه وه، او دا چې د هغه تور پورې کول يې نه زوروي، او د دې لپاره چې د دې کار اصلي تر سره کوونکی اقرار کولو ته اړ باسي، نو حطان انکار وکړ او وې ويل: يقينا زه ووېرېدم چې ته به پرې ما ورتې پدې ګمان چې ما به ويلي وي؛ همدا و چې يو سړي وويل: ما دا خبره کړې ده، او له خير پرته مې بله اراده نه درلوده، نو ابو موسى هغه سړي ته د ښوونې په موخه وويل: آيا تاسو نه پوهېږئ چې په خپلو لمونځونو کې څه ووايئ؟! دا يې په هغه د رد په موخه وويل: بيا ابو موسى خبر ورکړ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يو ځل هغوى ته خطبه ورکړه، نو هغوى ته يې د هغوى شريعت بيان کړ، او لمونځ يې وروښوده، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وويل:

کله مو چې لمونځ کاوه نو صفونه ودروئ او پکې برابر شئ، بيا دې ستاسو څخه يو امامت وکړي، نو کله چې امام تحريمه تکبير وکړ، تاسو هم د هغه په څېر تکبير وکړئ او کله يې چې فاتحه ولوستله او {غير المغضوب عليهم ولا الضالين} [الفاتحة: 7]، ته ورسېده، نو تاسو آمين ووايئ؛ کله مو چې دا کار وکړ الله تعالى به ستاسو دعا قبوله کړي، کله يې چې تکبير وکړ او رکوع يې وکړه، نو تاسو هم تکبير ووايئ او رکوع وکړئ؛ يقينا چې امام ستاسو څخه مخکې رکوع کوي او ستاسو څخه مخکې له رکوع نه پورته کيږي، نو مه ترې مخکې کيږئ؛ ځکه هغه لحظه چې امام پکې ستاسو څخه مخکې رکوع ته تللی او تاسو پکې وروسته پاتې کيږئ، بېرته پدې سره جبرانيږي چې ستاسو څخه مخکې سر پورته کوي او تاسو ترې وروسته پاتې کيږئ، نو دا کمبود په هغې سره جبرانيږي، او د هغه د رکوع په اندازه ستاسو رکوع هم کيږي، او کله چې امام: سمع الله لمن حمده ووايي: نو تاسو ووايئ: «اللهم ربنا لك الحمد»، يعني اې الله زمونږه ربه! تالره ستاينه ده، کله چې لمونځ کوونکو دا وويل بېشکه چې الله پاک يې دعا او وينا اوري، يقينا چې الله پاک د خپل پيغمبر صلى الله عليه وسلم په ژبه ويلي: سمع الله لمن حمده، يعني الله د هغه چا وينا واورېده چې د هغه ستاينه يې وکړه، بيا چې کله امام تکبير

ووايه او سجده يې وکړه، نو پر مقتديانو تکبير ويل او سجده کول دي، يقينا چې امام له دوی څخه مخکې سجده کوي، او له هغوی څخه مخکې له سجدې نه پورته کيږي، نو دا په هغې سره جبرانيږي، او د دوی د سجدې اندازه هم د امام د سجدې په اندازه کيږي، او کله چې د تشهد قعدې ته ورسيږي نو د لمونځ کوونکو لومړی وينا بايد دا وي: "التحيات الطيبات الصلوات لله" نو بادشاهي، بقاء او لويي يوازې الله تعالی لره ښايي، او همدا رنګه ټول پنځه وخته لمونځونه "السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين"، نو له الله تعالی څخه د هر عيب، آفت، نقصان او فساد څخه سلامتيا وغواړئ؛ او خپل رسول صلى الله عليه وسلم په سلام ويلو سره ځانګړی کوو، بيا د الله تعالی په نيکو بندګانو سلام وايو؛ هغوی چې د الله تعالی او د بندګانو واجب حقونه يې ادا کړي دي، بيا ګواهي ورکوو چې له الله پرته په حقه بل معبود نشته، او ګواهي ورکوو پدې چې محمد د الله بنده او رسول دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د تشهد له صيغو څخه د يوې صيغې بيان.
٢. د لمانځه کړنې او ويناوې خامخا بايد هغه ډول وي چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ثابت دي، نو هېچا ته جايز ندي چې له ځانه پکې کومه کړنه او يا وينا جوړه کړي چې په سنت ثابته نه وي.
٣. له امام څخه د مخکې کېدلو او يا وروسته کېدلو نارواوالی، او په مقتدي د امام په کړنو کې د هغه پيروي لازمه ده.
٤. تبليغ ته د رسول الله صلى الله عليه وسلم پاملرنه، او امت ته يې د دين د احکامو ښوونه.
٥. امام د مقتدي لپاره قدوه دی چې بايد اقتدا پسې وکړي، نو ورته روا ندي چې د لمانځه په کړنو کې ترې مخکې شي، او يا ورسره يو برابر شي او يا ترې وروسته شي، بلکې په لومړي سر کې بايد اقتدا پسې وکړي وروسته لدې چې له هغه عمل څخه ځان ډاډمن کړي چې امام ورداخليږي، او دا چې سنت طريقه د هغه پيروي کول دي.
٦. په لمانځه کې د صفونو ودرولو مشروعيت.

(65097)

(161) – عَنِ ابْنَ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَفِّي بَيْنَ كَفَّيْهِ، التَّشَهُّدَ، كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّورَةَ مِنَ القُرْآنِ: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُه، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

وفي لفظ لهما: «إِنَّ اللهَ هُوَ السَّلَامُ، فَإِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَقُلْ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُه، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، فَإِذَا قَالَهَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلَّهِ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې فرمايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم راته تشهد داسې رازده کړ لکه څرنګه به يې چې له قرآن څخه يو سورت رازده کاوه، دا پداسې حال کې چې زما لاس د هغه په لاسونو کې و: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُه، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ» «تولې ستاينې ژبنې، بدني، او مالي عبادتونه الله جل جلاله لره دي، سلام او د الله رحمتونه او برکتونه دې وي پر تا ای پيغمبره، سلام دې وي پر مونږ او د الله پر نيکو بنده ګانو، ګواهي ورکوم چې له الله تعالی پرته بل هېڅوک د عبادت وړ نشته او ګواهي ورکوم چې محمد صلی الله عليه وسلم د الله بنده او رسول دی». **او د دواړو په يو بل لفظ کې راغلي:** «يقينا الله سلام دی، نو کله چې ستاسو څخه يو څوک په لمانځه کې کېناست نو ودې وايي: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُه، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ» التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ ... ثنا، ستاينې او پاکی الله لره دي، اې نبي ! پرتا دې سلام، د الله رحمت او برکتونه دې وي، پر مونږ او دالله پر نيکو بندګانو دې سلام وي. کله يې چې دا دعا ووېله هر نېک بنده ته به په اسمان او ځمکه کې ورسيږي. (بيا به ووايي) «ګواهي ورکوم چې له الله پرته بل حق معبود نشته او يدې ګواهي ورکوم چې محمد صلی الله عليه وسلم د الله جل جلاله بنده او رسول دی». **د دې پسې بيا کولی شي هر ډول سوال او دعا چې وغواړي غوره يې کړي»** [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم ابن مسعود رضي الله عنه ته هغه تشهد ور زده کړ چې په لمانځه کې ویل کېږي، پداسې حال کې چې د ابن مسعود لاس یې په دواړو لاسونو نیولی و، تر څو د ابن مسعود پام ځانته را واړوي، تشهد یې داسې ور زده کړ لکه څرنګه یې چې د قرآن یو سورت ور زده کاوه. دا کار د دې تشهد الفاظو او معنا ته د رسول الله صلى الله عليه وسلم پاملرنه ښيي. نو ویې فرمایل: "التَّحِيَّات لله": دا هره هغه وینا او عمل دی چې پر تعظیم دلالت کوي، چې د ټولو حقدار الله جل جلاله دی. "الصَّلَوَاتُ": دا هغه پېژندل شوی لمونځ دی چې د الله تعالی لپاره یې فرض او نفل کيږي. "الطَّيِّبَاتُ": دا هغه ښې ویناوې، عملونه او پاکیزه صفتونه دي چې د کمال څرګندونه کوي او د ټولو حقدار الله جل جلاله دی. "السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته "هغه ته له هر مصیبت او ضرر څخه د خوندي پاتې کېدلو او د هر ډول خیر او ښېګڼې د زیاتوالي دعا ده. "السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين": د لمونځ کوونکي او په اسمان او ځمکه کې د هر صالح بنده لپاره د خوندیتوب دعا ده. "أشهد أن لا إله إلا الله": یعني زه په ټینګه اقرار کوم چې له الله پرته بل حق معبود نشته. "وأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ ورسولُهُ": او زه پدې اقرار کوم چې هغه د الله بنده دی او رسالت یې تر ټولو وروستی او د پیغمبری لړۍ لره پای ته رسوونکی دی.

بیا رسول الله صلى الله عليه وسلم لمونځ کوونکی وهڅاوه چې هر ډول دعا وغواړي نو غوره دې کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د دې تشهد ځای له وروستی سجدې پسې دی، کله چې لمونځ کوونکی په قعده کېني او په درې رکعتي او څلور رکعتي لمونځونو کې له دویم رکعت څخه وروسته.

٢. په تشهد کې د: التحيات ویل واجب دي، او په هر ډول الفاظو چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ثابت دي تشهد ویل روا دی.

٣. په لمانځه کې یې چې هره دعا خوښه وي هغه غوښتلی شي خو پدې شرط چې ګناه (ناروا) نه وي.

٤. په دعا کې مستحب دي چې لومړی د ځان لپاره په دعا پیل وشي.

(3096)

(162) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو وَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ القَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ المَحْيَا وَالمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ المَسِيحِ الدَّجَّالِ».

وفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: «إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّشَهُّدِ الْآخِرِ، فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْ أَرْبَعٍ: مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ». [صحيح - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی هغه فرمايلي: رسول الله صلی الله عليه وسلم به دعا کوله او ويل به يې: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ القَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ المَحْيَا وَالمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ المَسِيحِ الدَّجَّالِ». «اې الله! زه پر تا د قبر له عذاب څخه پناه نيسم او د اور له عذاب څخه، او پناه نيسم پر تا د ژوند او مرګ او مسحه شوي دجال له فتنې څخه». او د مسلم په لفظ کې راځي: «کله چې ستاسو څخه يو له وروستي تشهد څخه فارغ شو، نو له څلورو شيانو څخه دې الله ته پناه يوسي: مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ». «د دوزخ له عذابه، د قبر له عذابه، د ژوند او مرګ له فتنې او د مسحه شوي دجال له فتنې څخه». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم به په لمانځه کې د وروستي تشهد پسې او له سلام ګرځولو څخه مخکې له څلورو شيانو څخه په الله جل جلاله پناه غوښتله او مونږ ته يې امر کړی چې مونږ هم ترې پناه وغواړو،

لومړی: د قبر له عذاب څخه.

دويم: او د قيامت په ورځ د اور له عذاب څخه.

دريم: د ژوند له فتنې څخه، يعني د دنيا له حرامو خواهشاتو او ګمراه کوونکو شکونو څخه او د مرګ له فتنې څخه، يعني د ځنکندن پر مهال، چې هغه له اسلام او سنت څخه اوړيدل دي، او د قبر له فتنې (امتحان) څخه لکه د دوو پرښتو پوښتنه.

څلورم: د دجال فتنه چې په اخر وخت کې به راڅرګند شي، او الله تعالی به پرې خپل بندګان وازمايي؛ له هغه څخه يې د لوی فتنې او ګمراهی له امله په ځانګړې توګه يادونه وکړه.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا پناه غوښتل له مهمو او جامعه دعاګانو څخه دي، ځکه چې د دنيا او آخرت له شر څخه پناه غوښتلو ته شامليږي.
٢. د قبر د عذاب ثبوت او دا چې حق دى.
٣. د فتنو خطر او له هغو څخه د خلاصون لپاره له الله تعالى څخه د مرستې او دعا غوښتلو اهميت.
٤. د دجال د راوتلو او د هغه د فتنې د لوى والي ثبوت.
٥. د وروستي تشهد پسې د دې دعا ويل مستحب والى.
٦. د هر نيک عمل پسې د دې دعا ويل مستحب والى.

(3103)

(163) – عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمَرِيُّ قَالَ: لَقِيتُ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْخِلُنِي اللهُ بِهِ الْجَنَّةَ؟ أَوْ قَالَ قُلْتُ: بِأَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللهِ، فَسَكَتَ. ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَسَكَتَ. ثُمَّ سَأَلْتُهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ: سَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ، فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً، إِلَّا رَفَعَكَ اللهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةً» قَالَ مَعْدَانُ: ثُمَّ لَقِيتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ لِي: مِثْلَ مَا قَالَ لِي: ثَوْبَانُ. [صحيح] - [رواه مسلم]

له مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمَرِي څخه روايت دى وايي: د رسول الله صلى الله عليه وسلم له ازاد شوي غلام ثوبان سره مخ شوم، نو ورته مې وويل: په داسې يو عمل مې خبر کړه چې الله تعالى مې پرې جنت ته داخل کړي؟ يا وايي چې ومې ويل: هغه عمل چې الله تعالى ته ګران وي، نو چپ شو. بيا مې ترې پوښتنه وکړه، نو چپ شو، بيا مې ترې په دريم ځل پوښتنه وکړه، نو ويې ويل: پدې اړه مې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه، نو ويې فرمايل: «الله تعالى ته ډېرې سجدې کوه، ځکه چې ته الله ته هره سجده کوې، الله تعالى دې پرې درجه لوړوي، او يوه ګناه درڅخه توېوي» معدان وويل: بيا له ابو الدرداء سره مخ شوم نو پوښتنه مې ترې وکړه، نو هغه خبره يې راته وکړه لکه څنګه چې ثوبان راته کړې وه». [صحيح حديث دى] [مسلم روايت کړى].

تشريح:

له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه د هغه کار په اړه پوښتنه وشوه چې جنت ته د ننوتلو سبب کرځي، یا د هغه عمل په اړه چې الله تعالی ته زیات ګران وي.

نو رسول الله صلی الله علیه وسلم پوښتونکي ته وویل: په لمانځه کې زیاتې سجدې کوه، ځکه ته چې الله تعالی ته هره سجده کوې، نو الله دې پرې درجه لوړوي او یوه ګناه درته بښي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. فرضي او نفلي لمونځونو ته د مسلمانانو هڅول، ځکه چې زیاتې سجدې پکې وي.

٢. د صحابه کرامو د پوهې بیانول او دا چې هغوی پوه و چې جنت د الله تعالی له رحمت نه وروسته یوازې په عمل سره تر لاسه کیږي.

٣. په لمانځه کې سجده د درجو د لوړېدو او د ګناهونو د بښلو له لاملونو څخه دی.

(3732)

(164) – عن عَائِشَةَ رضيَ الله عنها قالت: إِنِّي سمعْتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول: «لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی وایي چې: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اورېدلي چې فرمایل یې: «هغه مهال لمونځ کول نه صحیح کېږي چې خواړه د خوراک لپاره چمتو وي او نه هغه مهال چې د وړوکي او یا لوی اودس ماتي له امله یې اودس تنګ وي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه خوراک په شتون کې له لمانځه څخه منعه کړې چې د عبادت کوونکي اشتها ورته راځي او زړه یې ورسره تړلی وي.

همدا رنګه یې هغه مهال له لمانځه څخه منع فرمایلي ده چې اودس ماتی ورتېنګ وي - تشې او یا ډکې متیازې ورځي - ځکه چې د دې دواړو ایسارول یې مشغولوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. لمونځ کوونکي ته په کار دي چې په لمانځه له پیلولو مخکې هر هغه شی له مخې لرې کړي چې مشغولوي يې.

(3088)

(165) – عن عُثْمَانَ بْنَ أَبِي الْعَاصِ رضي الله عنه: أنه أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ صَلَاتِي وَقِرَاءَتِي يَلْبِسُهَا عَلَيَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْهُ، وَاتْفُلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا»، قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَأَذْهَبَهُ اللهُ عَنِّي. [صحيح] - [رواه مسلم]

د عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه څخه روایت دی چې: هغه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغی او ویې ویل: اې د الله رسوله، زما او زما د لمانځه او زما د قرائت تر منځه شیطان مداخله وکړه تر څو یې راباندې ګډوډ کړي، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «دا یو شیطان دی چې خنزب ورته ویل کیږي، نو کله دې چې حس کړ، له هغه څخه په الله پناه وغواړه، او چپ لوري ته دې دري ځلې تو کړه». وایي: دا کار مې وکړ، نو الله تعالی راڅخه لرې کړ. [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

عثمان بن ابي العاص رضي الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغی او ویې ویل: اې د الله رسوله زما او زما د لمانځه تر منځه شیطان مانع ګرځېدلی دی، زه یې په لمانځه کې له خشوع او عاجزۍ څخه منع کړی یم، او قراءت یې راباندې ګډوډ کړی، او په لمانځه کې یې شکي کړی یم. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل: دا هغه شیطان دی چې خنزب ورته ویل کیږي، که دا مو وموند او احساس مو کړ، نو الله تعالی دې ملاتړ وګرځوه، او په الله تعالی ترې پناه وغواړه او چپ لوري ته دې د لړو لاړو سره درې ځلې تو کړه، عثمان وویل: هغه څه مې وکړل چې رسول الله صلی الله علیه وسلم یې راته امر کړی، نو الله تعالی راڅخه لرې کړ.

د حديث له فايدو څخه:

١. د عاجزی او په لمانځه کې د زړه د حضور اهمیت، او دا چې شیطان هڅه کوي لمونځ کوونکی ګډوډ کړي او په شک کې یې واچوي.
٢. په لمانځه کې د شیطان د وسوسې پر مهال مستحب دي چې پناه ترې وغوښتل شي او چپ لوري ته درې ځلې تو کړای شي.
٣. د صحابه کرامو د حالت بیان چې هغوی به د ستونزو پر مهال رسول الله صلی الله علیه وسلم ته رجوع کوله تر څو یې ورته حل کړي.
٤. د صحابه کرامو د زړونو ویښتوب او دا چې هغوی د اخرت په اړه فکر کاوه.

(65105)

(166) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَسْوَأُ النَّاسِ سَرَقَةً الَّذِي يَسْرِقُ صَلَاتَهُ» قَالَ: وَكَيْفَ يَسْرِقُ صَلَاتَهُ؟ قال: «لَا يُتِمُّ رُكُوعَهَا، وَلَا سُجُودَهَا». [صحيح] - [رواه ابن حبان]

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «په خلکو کې تر ټولو بد غل هغه دی چې هغه خپل لمونځ غلا کوي» هغه وفرمایل: څنګه خپل لمونځ غلا کوي؟ ویې فرمایل چې: «نه یې رکوع بشپړوي، او نه یې سجده». [صحیح حدیث دی] - [ابن حبان روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې په غلا کې تر ټولو بد سړی هغه دی چې له لمانځه څخه غلا کوي. دا ځکه چې د بل چا مال اخیستل به کېدی شي په دنیا کې ورته ګټه ورسوي، د دې غل په خلاف، ځکه چې ده خپل حق له ثواب او اجر څخه غلا کړ، دوی وویل: او څنګه له خپل لمانځه څخه غلا کوي؟ هغه وفرمایل: نه یې رکوع پوره کوي او نه یې سجده؛ داسې چې رکوع او سجده په تېزۍ سره کوي، نو په بشپړه توګه یې نه ادا کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د لمانځه د ښه ادا کولو اهميت، او ارکان يې په ډاډ او خشوع سره ادا کول.
٢. هغه څوک چې په سمه توګه رکوع او سجده نه کوي، نو په غل سره ترې يادونه لدې کار څخه نفرت څرګندوي، او حراموالي ته يې پاملرنه ده.
٣. په لمانځه کې د رکوع او سجدې بشپړول او ببرته ترې برابر پورته کېدل واجب دي.

(65100)

(167) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَمَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ – أَوْ: لاَ يَخْشَى أَحَدُكُمْ – إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الإِمَامِ، أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «ايا له تاسو څخه يو څوک نه وېرېږي – يا ستاسو څخه څوک دا وېره نه لري چې: کله دی له امام څخه مخکې خپل سر راپورته کوي، چې الله جل جلاله به يې سر د خره وګرځوي، او يا به يې ځېره د خره ځېره وګرځوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د هغه چا لپاره سخت ګواښ بيانوي چې له خپل امام څخه مخکې سر راپورته کوي، چې الله تعالی به يې سر د خره سر وګرځوي او يا به يې ځېره د خره ځېره وګرځوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. مقتدي له امام سره څلور حالتونه لري: درې هغه دي چې منع ترې شوې ده چې هغه: مخکې کېدل، برابر حرکت کول، او وروسته ترې پاتې کېدل دي، او د مقتدي لپاره روا حالت د امام متابعت کول دي.
٢. په لمانځه کې پر مقتدي د امام متابعت واجب دی.
٣. د هغه چا د ځېرې بدلولو ګواښ چې له امام څخه مخکې سر پورته کوي چې سر به يې د خره شي او دا کار شونی دی او دا يو ډول مسخه ده.

(3086)

(168) – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ، فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا، فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ، وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتَهُ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى إِتْمَامًا لِأَرْبَعٍ كَانَتَا تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو سعيد الخدري رضی الله عنه څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «که په تاسو کې يو څوک د خپل لمانځه په اړه شک وکړي او نه پوهيږي چې څو رکعته (لمونځ) يې کړی: درې که څلور رکعته، نو شک دې لرې کړي او په هغه څه دې باور وکړي چې يقيني وي، بيا دې له سلام اړولو مخکې دوه سجدې وکړي، نو که چېرته يې پنځه رکعته کړي وو نو سجدې به يې ورته لمونځ جفت کړي، او که چېرته يې د څلورو د پوره کولو لپاره کړې وي نو د شيطان د رټلو لپاره به وي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې که يو لمونځ کوونکی په لمانځه کې شکي شي او نه پوهيږي چې څو رکعته يې کړي دي؛ درې که څلور؟ نو مشکوک عدد دې له ذهن نه وباسي او اعتبار دې نه ورکوي او هغه څه چې په اړه يې يقيني دی هغه درې رکعته دي، نو څلورم رکعت دې وکړي، بيا دې له سلام اړولو مخکې دوه سجدې وکړي.

که کړي رکعتونه يې په ريښتيا څلور وي؛ نو له اضافي رکعت سره به پنځه شي او د سهوې لپاره دوه سجدې به يې د بل رکعت په بدل کې شي، نو د رکعتونو شمېر به يې جفت شي نه تاق، او که چېرته يې د اضافي رکعت سره د رکعتونو شمېر څلور و؛ نو خپل لمونځ به يې پوره کړی وي، نه به زيات وي او نه کم.

او د سهوې دوه سجدې به د شيطان د رټلو او سپکولو په موخه شوي وي، او د دې لپاره چې هغه ذليل شي او خپل مراد ته ونه رسيږي؛ ځکه چې لمونځ يې پرې ګډوډ کړی و، او د لمانځه د فاسدېدو لپاره ورته راښکاره شوی و، نو د بني آدم لمونځ الله تعالی ته په سجدې کولو سره پوره شو، هغه سجده چې ابليس يې په نه کولو سره ګناهکار شوی و، کله يې چې آدم عليه السلام ته په سجدې نه کولو د الله تعالی نافرماني وکړه.

د حديث له فايدو څخه:

١. لمونځ کوونکي چې کله په خپل لمانځه کې شک درلوده او ډاډه نه و چې څو رکعته يې کړي دي، نو شک دې وغورځوي او په عمل دې يقين وکړي چې هغه لږ عدد دی، نو لمونځ به يې پوره شي او د سهوې لپاره به له سلام اړولو مخکې دوه سجدې وکړي، بيا به سلام وګرځوي.

٢. په دې دوو سجدو سره لمونځ جبرانيږي، شيطان پرې رټل کيږي، په داسې حال کې چې ذليل او سپک به وي او خپل مراد ته به نه وي رسېدلی.

٣. کوم شک چې په حديث کې دی، هغه شک دی چې انسان په کې متردد وي او له هېڅ عدد څخه ډاډمن نه وي، نو کله چې غالب ګمان پيدا شو او زړه ډاډه شو نو عمل دې پرې وکړي.

٤. د وسوسو په وړاندې مبارزې ته هڅول او د شريعت امر ته په غاړې اېښودلو سره يې له منځه وړل.

(11231)

(169) – عَنْ وَابِصَةَ رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا صَلَّى وَحْدَهُ خَلْفَ الصَّفِّ، فَأَمَرَهُ أَنْ يُعِيدَ صَلَاتَهُ. [حسن] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

له وابصة رضي الله عنه څخه روايت دی چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم يو سړی وليد چې د صف تر شا يې يوازې لمونځ کاوه، نو هغه ته يې د لمانځه د راګرځولو امر وکړ. [حديث حسن دی] - [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم يو سړی وليد چې د صف تر شا يې يوازې لمونځ کاوه، نو هغه ته يې امر وکړ چې خپل لمونځ بېرته راوګرځوي، ځکه چې په دې صورت کې د هغه لمونځ صحيح نه و.

د حديث له فايدو څخه:

١. د جماعت لمانځه ته پر وختي راتللو ټينګار او مخکې درېدل، او دا چې بايد د صف تر شا ځانته لمونځ ونه کړي، تر څو يې لمونځ باطل نه شي.

٢. ابن حجر رحمه الله وېلي: څوک چې په صف کې يوازې لمونځ پيل کړي او بيا له رکوع نه د راپورته کېدلو نه مخکې صف ته ننوځي، پر هغه د لمانځه راګرځول واجب نه دي، لکه څنګه

چې د ابوبکره په حدیث کې راغلي دي، که نه نو د وابصه د حدیث د عموم له مخې پرې راګرځول واجب دي.

(11303)

(170) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بنِ مسعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ نَامَ لَيْلَهُ حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: «ذَاكَ رَجُلٌ بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أُذُنَيْهِ، أَوْ قَالَ: فِي أُذُنِهِ».
[صحيح] - [متفق عليه]

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وایې چې: د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وړاندې یو سړی یاد شو چې ټوله شپه تر سهاره ویده پاتې شوی و، هغه وفرمایل: «دا هغه سړی دی چې شیطان یې په غوږونو کې متیازې کړې، یا یې داسې وویل چې: په غوږ کې یې».
[صحيح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وړاندې د یو سړي یادونه وشوه چې د سهار د لمر تر راختلو پورې ویده و او فرضي لمانځه ته نه و پاڅیدلی، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: دا هغه سړی دی چې شیطان یې په غوږ کې متیازې کړې دي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د قیام اللیل د پرېښودلو کراهیت، او دا چې لامل یې شیطان دی.
٢. له هغه شیطان څخه وېرول چې په هره لار کې انسان ته کیني؛ تر څو یې د الله جل جلاله له اطاعت څخه منع کړي.
٣. ابن حجر فرمایلي: دا وینایې چې فرمایي (ما قام إلى الصلاة) لدې څخه مراد عموما لمونځ دی، او کیدی شي چې مراد ترې هغه لمونځ وي چې ذهن ورته سبقت کوي، یعنی مراد ترې د شپې او یا د تهجد لمونځ دی.
٤. طیبي فرمایلي: غوږ یې ځکه په ځانګړې توګه یاد کړ، اګر چې د سترګې یادونه مناسب وه ځکه چې خوب درووند وي، او غوږونه د توجه سرچینه ده، او ادرار یې ځکه یاد کړل؛ ځکه چې داخل ته ننوتل یې اسانه، او رګونو ته ژر رسیږي، نو له امله یې د بدن ټول غړي سستیږي.

(3714)

(171) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ، وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا، وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «تر ټولو غوره ورځ چې لمر پرې راختلی د جمعې ورځ ده، په همدې ورځ آدم پیدا شوی او په همدې ورځ جنت ته داخل شوی او په همدې ورځ ترې راوېستل شو، او قیامت د جمعې له ورځې پرته نه راځي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې تر ټولو غوره ورځ چې لمر پرې راختلی د جمعې ورځ ده. د جمعې ورځې له ځانګړنو څخه دا دي چې: الله جل جلاله آدم علیه السلام په همدې ورځ پیدا کړ، جنت ته یې داخل کړ او په همدې ورځ یې بېرته ترې راوویست او ځمکې ته یې ښکته کړ، او قیامت هم د جمعې له ورځې پرته نه راځي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د اونی پر نورو ورځو د جمعې د ورځې فضیلت.
٢. د جمعې په ورځ زیات نیک عملونه کول او تېنګار پرې کول، او د الله تعالی د رحمت د ترلاسه کولو لپاره چمتووالی نیول او له نعمتونو څخه د محرومېدو دفع کول.
٣. د جمعې د ورځې دغه ځانګړتیاوې چې په احادیثو کې راغلي د جمعې د فضیلت په اړه دي، خو داسې ویل شوي چې: دا د جمعې د ورځې د فضیلت د یادولو ځانګړتیاوې نه دي؛ ځکه چې د آدم ویستل او د قیامت راتګ فضیلت نه ګڼل کېږي. او ویل شوي چې: دا ټول فضیلتونه دي او د آدم ویستل د رسولانو، انبیاوو او نیکانو د نسلونو د شتون سبب دی، او د قیامت قائمېدل د نېکانو د بدلې او په عجلې سره د کراماتو د لاسته راوړلو لامل دی چې الله تعالی ورته چمتو کړی دی.
٤. لدې روایت پرته په نورو روایتونو کې د جمعې د ورځې نورې ځانګړتیاوې هم ذکر شوي دي لکه: پدې کې د آدم توبه قبوله شوې، او په همدې ورځ وفات شوی او پدې کې یو ساعت دی

چې هر مؤمن بنده پکې له الله تعالی نه څه وغواړي هغه ته يې ورکوي.

٥. د کال تر ټولو غوره ورځ د عرفات ورځ ده، او داسې هم ويل شوي چې: د قربانی ورځ ده، او د هفتې تر ټولو غوره ورځ جمعه او غوره شپه د قدر ده.

(3711)

(172) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الجُمُعَةِ غُسْلَ الجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الخَامِسَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً، فَإِذَا خَرَجَ الإِمَامُ حَضَرَتِ المَلاَئِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له أبو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«څوک چې د جمعې په ورځ دجنابت غسل وکړي او (په لومړي ساعت کې جومات ته) لاړ شي، نو داسې ده لکه يو اوښ چې قرباني کړي، او څوک چې په دويم ساعت کې لاړ شي، نو لکه يوه غوا چې قرباني کړي، او څوک چې په دريم ساعت کې لاړ شي لکه يو ښکرور پسه چې قرباني کړي او څوک چې په څلورم ساعت کې لاړ شي نو لکه يوه چرګه چې قرباني کړي، او څوک چې په پنځم ساعت کې لاړ شي نو لکه يوه هګۍ چې خيرات کړي، او کله چې امام (د خطبې لپاره) راووت ملايکې حاضرېږي او ذِکر ته غوږ نيسي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم موږ ته د جمعې لمانځه ته د وختي تللو فضيلت بيانوي، چې دا وختي تلل د لمر له راختلو څخه د امام تر راتګ پورې دی؛ او دا نږدې پنځه ساعتونه کيږي، چې د وخت سره سم وېشل کيږي؛ د لمر له راختلو څخه د امام تر راتګه او بيا د خطبې لپاره د منبر ختلو پورې:

لومړی: څوک چې لکه د جنابت په څېر بشپړ غسل وکړي، بيا د جمعې جومات ته په لومړي ساعت کې لاړ شي، نو اجر يې دومره دی لکه يو اوښ چې خيرات کړي.

دويم: څوک چې په دويم ساعت کې لاړ شي نو داسې ده لکه يوه غوا چې خيرات کړي.

دريم: څوک چې په دريم ساعت کې لاړ شي، نو داسې ده لکه يو نر ښکرور پسه چې خيرات کړي.

څلورم: څوک چې په څلورم ساعت کې لاړ شي نو داسې ده لکه يوه چرګه چې خيرات کړي.

پنځم: څوک چې په پنځم ساعت کې لاړ شي نو داسې ده لکه يوه هګۍ چې خيرات کړي.

خو کله چې امام د خطبې لپاره راووځي، ملايکې د هغه چا نومونه ليکل بس کړي چې يو د بل پسې جومات ته راځي، او خپله ذکر او خطبې ته غوږ ونيسي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د جمعې په ورځ غسل ته هڅوونه، او بايد چې لمانځه ته له تللو وړاندې وي.

٢. د ورځې په لومړيو ساعتونو کې د جمعې لمانځه ته د وختي تللو فضيلت.

٣. په نيکو عملونو ټينګار او ورته هڅوونه.

٤. د جمعې لمانځه ته د ملايکو حاضرېدل او خطبې ته غوږ نيول.

٥. ملايکې د جوماتونو په دروازو کې کيني، او يو د بل پسې د جمعې لمانځه ته د راتلونکو نومونه ليکي.

٦. ابن رجب فرمايي: دا وينا يې چې فرمايي: " من اغتسل يوم الجمعة، ثم راح " يعني چا چې د جمعې په ورځ غسل وکړ او بيا لاړ، پدې دليل دى چې د جمعې لپاره مستحب غسل دا دى چې د سهار د راختلو پر مهال وشي او ورستى وخت يې هغه مهال دى چې د جمعې لمانځه ته د تللو پر مهال ځي.

(5393)

(173) – عن ثَوْبَانَ رضي الله عنه قال: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا، وَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ» قَالَ الْوَلِيدُ: فَقُلْتُ لِلْأَوْزَاعِيِّ: كَيْفَ الْاسْتِغْفَارُ؟ قَالَ: تَقُولُ: أَسْتَغْفِرُ اللهَ، أَسْتَغْفِرُ اللهَ. [صحيح] - [رواه مسلم]

له ثوبان رضي الله عنه څخه روايت دى وايي: کله به چې رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل لمونځ پای ته ورساوه نو درې ځلې به يې استغفر الله ويل، او «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ

ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ» به يې وويل، «يعني اې الله! ته سلامتيا وركوونکی يې، او سلامتيا ستا لخوا ده، ډير لوړ دی شان ستا، اې د جلال او عزت خاونده»، وليد ويلي: ما اوزاعي ته وويل چې استغفار څنګه وي؟ هغه وويل: چې وو ايي: أَسْتَغْفِرُ اللهَ، أَسْتَغْفِرُ اللهَ. [صحيح حديث دى] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به چې کله لمونځ پای ته ورساوه نو: (أستغفر الله، أستغفر الله، أستغفر الله) به يې ويل.

بيا به يې په خپلې دې وينا سره د خپل رب لوړي بيان کړه: «اللَّهمَّ أنتَ السَّلامُ، ومنْكَ السَّلامُ، تباركْتَ ذا الجَلالِ والإكرامِ» نو الله جل جلاله لره د هغه په صفتونو کې سلامتيا ده او هغه د بشپړو صفتونو خاوند دی، له هر عيب او نيمګړتيا څخه پاک دی، يوازې له هغه پاک ذات څخه د دنيا او آخرت له شرونو څخه سلامتيا غواړې، ځکه په دنيا او آخرت کې د هغه پاک ذات ښيګڼې زياتې دي، هغه د عظمت او نيکی خاوند دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د لمانځه پسې استغفار ويل او دا کار په دوامداره توګه کول مستحب دي.
٢. په عبادت کې د نيمګړتياوو پوره کولو، د پيروی جبرانولو او په عبادت کې د نيمګړتياوو د شتون په خاطر استغفار ويل مستحب عمل دی.

(10947)

(174) – عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: كَانَ ابْنُ الزُّبَيْرِ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ حِينَ يُسَلِّمُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» وَقَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُهَلِّلُ بِهِنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو الزبير څخه روايت دی وايي: ابن زبير به چې د هر لمانځه په پای کې سلام وګرځاوه نو (دا ذکر به يې ويل) «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ،

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» «له الله پرته بل معبود نشته، هغه يو دی او هېڅ شريک نه لري، هغه لره پادشاهي او ستاينه ده او هغه پر هر څه قادر دی، له الله پرته بل هېڅ حال بدلوونکی او ځواک نشته، له الله پرته بل هېڅ معبود نشته، او مونږ له هغه پرته دبل هېچا عبادت نه کوو، هغه لره لورينې او هغه لره فضل دی، او د هغه لپاره ښه ستاينه ده، له الله پرته بل هېڅ معبود نشته، (مونږ) هغه ته په عبادت کې اخلاص کوونکي يو، که څه هم کافران زمونږ دا کېرنه بده مني» او وېې ويل چې : «رسول الله صلى الله عليه وسلم به له هر لمانځه وروسته دغه ذکر کاوه». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به د هر فرض لمانځه وروسته دغه ستر ذکر کاوه، چې معنا يې دا ده:

"لا إله إلا الله": يعني: له الله جل جلاله پرته په حقه بل معبود نشته.

"وحده لا شريك له "يعني: هغه لره په الوهيت، ربوبيت، نومونو او صفتونو کې هېڅ شريک نشته.

"له الملك "هغه لره پادشاهي ده "؛ مطلقه، عامه، شامله او پراخه واکمني، چې د اسمانونو، ځمکې او څه چې د دوی تر مېنځه دي د ټولو واکمني هغه لره ده.

"وله الحمد " هغه په مطلق کمال سره ياد شوی، په هر حال کې په بشپړ محبت او لويی سره په آسانتيا او سختی کې ستايل شوی.

"وهو على كل شيء قدير "او هغه په هر څه قادر دی، ځواک يې بشپړ او هر اړخيز دی، هېڅ شی هغه لره عاجزولای نشي، او هېڅ کار د هغه لپاره ناشونی ندی.

"لا حول ولا قوة إلا بالله" يعني له يو حالت نه بل ته او د الله جل جلاله له اطاعت څخه نافرمانی ته اوړېدل نشته مګر د الله په توفيق سره؛ هغه ذات توفيق ورکوونکی او پر همغه توکل دی.

"لا إله إلا الله، ولا نعبد إلا إياه" :"له الله جل جلاله پرته بل معبود نشته او مونږ له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوو " پدې کې د الوهيت پر معنا او د شرک په نفي ټينګار شوی او دا چې له هغه پرته بل څوک د عبادت مستحق ندی.

"له النعمة وله الفضل": هغه لره لورينه او مهرباني ده، دی هغه ذات دی چې نعمتونه پيدا کوي او لري يې او له خپلو بندګانو څخه يې چې چاته وغواړي هغه ته يې ورکوي.

"وله الثناء الحسن": د هغه لپاره ښايسته ستاينه ده؛ د هغه په صفتونو، افعالو، نعمتونو او هر حال باندې.

"لا إله إلا الله، مخلصين له الدين" :"نشته دی لايق د عبادت مګر يو الله دی (مونږ هغه ته په عبادت کې اخلاص کوونکي يو)": يعنې په يووالي کې هغه ته اخلاص کوونکي يو، نه ځان ښودنه کوو او نه د الله تعالی په پيروي کې ځان مشهوروو.

"ولو کره الکافرون" :" که څه هم کافران له دې څخه کرکه لري "يعني: د الله جل جلاله په وحدانيت او د هغه په عبادت کې ثابت قدمه يو، که څه هم کافران دا بده ګڼي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د هر فرض لمانځه نه وروسته دا ذکر کول مستحب دی.

٢. مسلمان په خپل دين وياړي او د عباداتو ښودنه يې کوي، که څه هم کافر ترې کرکه کوي.

٣. کله چې په حديث کې د "دُبر الصلاة " کلمه راشي، يعنې د لمانځه په پای کې: نو که په حديث کې له کوم ذکر څخه يادونه شوي وي، نو اصل دا دی چې هغه به له لمانځه څخه وروسته وي او که چېرته دعا وي نو هغه به په لمانځه کې له سلام ګرځولو څخه مخکې وي.

(6203)

(175) – عَنْ وَرَّادٍ كَاتِبِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: أَمْلَى عَلَيَّ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ فِي كِتَابٍ إِلَى مُعَاوِيَةَ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

د مغيره ابن شعبه له کاتب وَرَّاد څخه روايت دی وايي چې: مغيره بن شعبه راباندې هغه ليک وليکه چې معاويه ته يې ليږه چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم به د هر فرضي لمانځه په پای کې دا ذکر کاوه: «له الله تعالی پرته بل معبود بر حق نشته، هغه يو دی، شريک نلري، هغه لره (د کائناتو) پاچاهي او پوره غوره ستاينه ده، او هغه پر هر څه قادر دی، اې الله ! ته چې (چا ته)

څه ورکوې، د هغه څوک مانع بندوونکی نشته، او ته چې (له چا نه) څه بند کړې، د هغه څوک ورکوونکی نشته، او فائده نه کوي مالدار لره د هغه مال ستا د عذاب (په لرې کولو کې)». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به د هر فرض لمانځه څخه وروسته دا دعا ويله: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ».

يعنې: د توحيد په کلمې؛ لا اله اِلا الله، اقرار او اعتراف کوم، حق عبادت الله تعالى ته ثابتوم، او له هغه پرته يې له نورو څخه نفي کوم، نو له الله جل جلاله پرته په حقه بل معبود نشته، او پدې اقرار کوونکی يم چې حقيقي او بشپړه پادشاهي يوازې الله لره ده، او الله تعالى د ځمکې او آسمانونو د خلکو د ستاينې مستحق دی، هغه پر هر څه ځواک لري، او هغه څه چې الله تعالى له ورکړې او يا منع کولو څخه مقدر کړې وي، منع کوونکی يې نشته، او د هغه په وړاندې د مالدار مالداري ګټه نه لري، بلکې يوازې نيک عمل ورته ګټه رسوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. له لمونځونو څخه وروسته دا ذکر مستحب دی ځکه چې د توحيد او ستاينې الفاظ پکې راغلي دي.
٢. د سنتو په عملي کولو او خپرولو کې بيړه کول.

(65102)

(176) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ سَبَّحَ اللهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَحَمِدَ اللهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَ اللهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، فَتْلِكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ، وَقَالَ: تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

ابوهريره رضي الله عنه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي: «څوک چې د هر لمانځه په پای کې درې دېرش ځلې سبحان الله، درې دېرش ځلې الحمد لله او درې ديرش ځلې الله اکبر ووايي نو دا نهه نوي شول، او د سلو د پوره کولو لپاره يې: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" ووايي نو د هغه ګناهونه به وبخښل شي، که څه هم د سمندر د زګ په څېر وي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: چا چې له فرض لمانځه وروسته:

درې ديرش ځلې" سبحان الله "وويل چې دا له نېمګړتياوو څخه د الله جل جلاله د پاکی بيانول دي.

او درې ديرش ځلې يې" الحمد لله "وويل چې دا له محبت او تعظيم سره د کمال په صفتونو د الله تعالى يادول دي.

او درې ديرش ځلې" الله أکبر "ويل چې (معنا يې) له هر شي څخه د الله جل جلاله لويي بيانول دي.

او سل عدد د دې ذکر په ويلو سره پوره کيږي: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك، وله الحمد، وهو على كل شيء قدير» چې معنا يې ده: له الله پرته بل حق معبود نشته، هغه يو دی شريک نه لري، او هغه پاک ذات لره يوازې بشپړه واکمني ده، هغه له نورو پرته د محبت او تعظيم سره د ثنا او ستاينې وړ دی، او دا چې هغه قادر دی او هېڅ شی يې نه شي عاجز کولای.

نو چا چې دا (ذِکر) ووايه ګناهونه يې پاک شول او وبخښل شول، که څه هم د هغه سپين ځګ په څېر ډېر وي چې د سمندر د اوبو په سر د څپو او هيجان پر مهال راپورته کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. له فرض لمانځه وروسته دا ذکر مستحب دی.

٢. دا ذکر د ګناهونو د بخښلو سبب ګرځي.

٣. د الله تعالى لوی فضل، رحمت او بخښنه.

٤. دا ذکر د ګناهونو د بخښلو لامل دی او هدف ورڅخه: د کوچنيو ګناهونو کفاره ده، خو لوی ګناهونه له توبې پرته نه بخښل کيږي.

(10948)

(177) – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يَمُوتَ». **[صحيح] - [رواه النسائي في الكبرى]**

له ابو امامه رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:
«څوک چې د هر فرض لمانځه پسې آيت الکرسي ووايي، نو هېڅ شی به هغه جنت ته له ننوتلو منع نه کړي، تر څو چې مړ شي». [صحيح حديث دی] - [نسائي په سنن کبری کې روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر راکوي چې څوک د فرض لمانځه پسې آيت الکرسي ولولي نو له مرګ پرته به يې بل هېڅ شی جنت ته له ننوتلو منع نه کړي؛ او دا آيت په سورة البقره کې د الله تعالى دا وينا ده: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ}.

الله (چې دی) نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی، پر ده نه پرکالي راځي، او نه خوب، خاص همده لره دي هغه څه چې په آسمانونو کې دي، او هغه څه چې په ځمکه کې دي، څوک دی هغه کس چې د ده په وړاندې به سفارش کوي مګر د ده په اجازت سره؟ هغه پوهېږي پر هر هغه څه چې د دوی په وړاندې دي او پر هر هغه څه چې د دوی وروسته دي، او دوی (مخلوق) د هغه له علم نه هېڅ شی هم نشي راګېرولی، مګر هغه څه چې هغه (الله) يې وغواړي، د هغه کرسی د اسمانونو او د ځمکې څخه پراخه ده او د دې دواړو ساتنه هغه (الله) نه ستړی کوي، او هم هغه ډېر اوچت دی، ډېر لوی دی .[البقرة: 255].

د حديث له فايدو څخه:

١. (پدې آيت کې د الله تعالى) د نيکو نومونو او عالي صفتونو د شتون له امله د دې عظيم آيت فضيلت.
٢. د هر فرض لمانځه پسې د دې عظيم آيت لوستل مستحب دي.
٣. نيک عمل جنت ته د داخلېدو سبب ګرځي.

(10950)

(178) – عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَفِظْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ رَكَعَاتٍ: رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ المَغْرِبِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ العِشَاءِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلاَةِ الصُّبْحِ، وَكَانَتْ سَاعَةً لاَ يُدْخَلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا، حَدَّثَتْنِي حَفْصَةُ أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَذَّنَ المُؤَذِّنُ وَطَلَعَ الفَجْرُ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، وَفِي لَفْظٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَيْنِ. [صحيح] - [متفق عليه بجميع رواياته]

له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی چې وايي: له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه مې لس ركعتونه ياد كړي دي: دوه ركعتونه د ماسپښين له لمانځه څخه مخكې، او دوه ترې وروسته، او دوه ركعته له ماښام نه وروسته په كور كې، او دوه ركعتونه د ماخوستن نه وروسته په كور كې، او دوه ركعتونه د سهار له لمانځه څخه مخكې. او دا هغه وخت و چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم كور ته به نه ننوت، حفصې راته وويل: كله به چې مؤذن اذان وكړ او سهار به راوخوت، نو دوه ركعته لمونځ به يې وكړ، او په يو بل لفظ كې راځي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به له جمعې څخه وروسته دوه ركعته لمونځ كاوه. [صحيح حديث دی] -[په ټولو روايتونو سره متفق عليه دی]

تشريح:

عبد الله بن عمر رضي الله عنهما بيانوي چې: هغه نفلي لمونځونه چې له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه يې زده كړي دي لس ركعتونه دي چې راتبه سنتونه ورته ويل كيږي. دوه ركعتونه له ماسپښين څخه مخكې او دوه ترې وروسته، او دوه ركعتونه له ماښام نه وروسته په خپل كور كې، او دوه ركعتونه د ماخوستن څخه وروسته په خپل كور كې، او دوه ركعتونه د سهار له لمانځه څخه مخكې، نو لس ركعتونه پوره شول. او د جمعې لمونځ چې دی، نو وروسته ترې بايد دوه ركعته لمونځ وكړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د دې راتبه سنتونو كول مستحب دي، او بايد چې ټينګار پرې وشي،
٢. په كور كې د سنت ادا كولو مشروعيت.

(3062)

(179) – عن عائشةَ أُمِّ المُؤْمِنينَ رضي الله عنها: أن النبي صلى الله عليه وسلم كان لا يَدع أربعا قَبل الظهر وركعتين قبل الغَدَاة. **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له أم المؤمنين عايشې رضي الله عنها څخه روايت دی چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم به هېڅکله څلور رکعته لمونځ د ماسپښين له لمانځه نه مخکې او دوه رکعته د سهار د لمانځه نه مخکې نه پرېښودل. [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

عايشه رضي الله عنها فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به د هغې په کور تل نفلي لمونځونه کول او هېڅکله به يې نه پرېښودل: څلور رکعتونه په دوو سلامونو سره د ماسپښين له لمانځه نه مخکې او دوه رکعتونه د سهار د لمانځه نه مخکې.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ماسپښين له لمانځه نه مخکې څلور رکعته او د سهار د لمانځه نه مخکې دوه رکعته ادا کول مستحب دي.
٢. غوره دا ده چې سنت لمونځونه په کور کې وشي، له دې امله عايشې رضي الله عنها يې په اړه خبر ورکړ.

(11249)

(180) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ» ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ: «لِمَنْ شَاءَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

د عبد الله بن مغفل رضي الله عنه څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «د هرو دوو اذانونو (اذان او اقامت) په منځ کې لمونځ دی، د هرو دوه وو اذانونو (اذان او اقامت) په منځ کې لمونځ دی». بيا يې په دريم ځل وفرمايل: «د هغه چا لپاره چې وغواړي».
[صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم بیانوي چې د هر اذان او اقامت تر منځه نفلي لمونځ دی، دا خبره یې درې ځلې تکرار کړه او په درېم ځل یې وویل چې دا کار د هغه چا لپاره مستحب دی چې لمونځ کول وغواړي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د اذان او اقامت تر منځه لمونځ کول مستحب دي.
٢. د وینا په تکرارولو کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم لارښوونه، تر څو یې خلک واوري او دا کار د وینا په ارزښت ټینګار دی.
٣. په دوو اذانونو سره مراد: اذان او اقامت دی، او لدې امله ورته دوه اذانونه ویل کیږي چې غالبا یې ورته خلک وایي، لکه (لمر او سپوږمۍ) ته چې قمرین او (أبوبکر او عمر) ته عمرین ویل کیږي.
٤. اذان د وخت د داخلېدو او اقامت د لمانځه د ادا کولو د وخت د رارسېدو خبرتیا ده.

(65479)

(181) – عَنْ أَبِي قَتَادَةَ السَّلَمِيِّ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ». **[صحیح] - [متفق علیه]**

له ابو قتادة رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «کله چې ستاسو څخه یو څوک جومات ته ننوځي، نو مخکې لدې چې کېني دوه رکعته لمونځ دې وکړي».

[صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم ټینګار کوي چې څوک یو جومات ته لاړ شي او په هر وخت کې د هر غرض لپاره ورننوځي نو باید چې له کیناستو څخه مخکې دوه رکعته لمونځ وکړي، چې دې دوه رکعتونو ته تحیة المسجد وایي.

د حديث له فايدو څخه:

۱. جومات ته د ننوتو پرمهال له کېناستو څخه مخکې دوه رکعته تحية المسجد لمونځ کول مستحب دي.

۲. دا (حکم) د هغه چا لپاره دی چې غواړي کيني، نو که څوک جومات ته ننوت او له کېناستلو مخکې بېرته راووت دا حکم د هغه لپاره ندی.

۳. کله چې لمونځ کوونکی جومات ته پداسې حال کې ننوت چې خلک په لمانځه ولاړ وو او د هغوی سره په لمانځه کې داخل شو، نو دوه رکعته لمونځ پرې نشته.

(65091)

(182) – عن أَبِي هُرَيرَةَ رضي الله عنه أنَّ رسول الله صلى الله عليه وسلمَ قال: «إذا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ، يومَ الجمعةِ، والْإِمامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَغَوْتَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«که خپل ملګري ته دې د جمعې په ورځ ووېل چې: چپ شه، په داسې حال کې چې امام خطبه وايي، نو تا د جمعې فضيلت له لاسه ورکړ». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې د جمعې په خطبه کې د ګډون کوونکو لپاره له فرضي آدابو څخه: د خطبې اورېدل دي؛ تر څو په نصيحتونو کې غور وکړي، او دا چې چا خبرې وکړي - که څه هم لږې وي - پداسې حال کې چې امام خطبه وايي، او بل چا ته ووايي چې: "چپ شه" او يا" غوږ شه "نو د جمعې د لمانځه فضيلت يې له لاسه ورکړ.

د حديث له فايدو څخه:

۱. د خطبې اورېدلو پر مهال د خبرو حراموالی، که څه هم له منکر څخه منع کول، سلام ته ځواب ويل او يا هم پرنجي کوونکي ته ځواب ورکول وي.

۲. لدې هغه څوک مستثنا دی چې امام سره خبرې وکړي او يا امام ورسره خبرې وکړي.

۳. د ضرورت پر مهال د دو خطبو تر منځ خبرې کول روا دي.

٤. كله چې امام خطبه وايي او د نبی علیه السلام د نوم يادونه وشي نو په پټه به پرې درود وايې،
او همدا رنګه د دعا پر مهال امين ويل.

(3107)

(183) – عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: كَانَتْ بِي بَوَاسِيرُ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له عمران بن حصين رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: ما بواسير درلودل، نو له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه مې د لمانځه په اړه پوښتنه وکړه، نو ويې ويل: «په ولاړه لمونځ وکړه، که دې نشو کولای نو په ناسته يې وکړه، او که دې نشو کولای نو په څنګ يې وکړه». [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم څرګنده کړه چې په لمانځه کې اصل ودرېدل دي، مګر دا چې ودرېدلی نشي نو بيا به په ناسته لمونځ کوي، او که په ناسته يې نشو کولای نو کولی شي چې په څنګ لمونځ وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. تر څو چې عقل پر ځای وي لمونځ نه ساقطيږي، نو د وسې سره سم به له يو حالت څخه بل ته انتقاليږي.
٢. د اسلام لحاظ او اسانتيا چې بنده د خپلې وسې مطابق عبادت کوي.

(10951)

(184) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي: «زما پدې جومات کې یو لمونځ په نورو جوماتونو کې له زرو لمونځونو څخه غوره دی پرته له مسجد الحرام (بیت الله) څخه». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپل جومات کې د لمانځه فضیلت بیان کړی او ویلي یې دي چې پدې جومات کې لمونځ د ځمکې په سر په نورو جوماتونو کې د زرو لمونځونو څخه ډېر ثواب لري، پرته له مسجد الحرام څخه چې په مکه مکرمه کې دی، ځکه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د جومات په پرتله هلته لمونځ کول غوره دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. په مسجد الحرام او مسجد النبوي کې د لمانځه د ثواب څو چنده والی.

٢. په مسجد الحرام کې لمونځ د نورو جوماتونو په پرتله له سلو زرو لمونځونو څخه غوره دی.

(65090)

(185) – عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ رضي الله عنه: أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ أَرَادَ بِنَاءَ الْمَسْجِدِ فَكَرِهَ النَّاسُ ذَلِكَ، وَأَحَبُّوا أَنْ يَدَعَهُ عَلَى هَيْئَتِهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا لِلهِ بَنَى اللهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له محمود بن لبيد رضی الله عنه څخه روايت دی چې: عثمان بن عفان رضي الله عنه غوښتل چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم جومات جوړ کړي، نو خلکو بده وګڼله، او دا یې خوښ وګڼل چې په خپل حال یې پریږدي، نو ویې ویل چې: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اوربدلي دي چې فرمايل يې: «چا چې د الله جل جلاله لپاره جومات آباد کړ، نو الله تعالی به ورته د هغه په څېر کور په جنت کې آباد کړي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

عثمان بن عفان رضي الله عنه غوښتل چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم مسجد د لومړۍ ودانۍ په پرتله په ښه بڼه جوړ کړي، خو خلکو دا کار بد وګاڼه، ځکه چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه کې د مسجد له ودانۍ څخه يې بڼې بدلون مونده، نو مسجد له ښختو څخه جوړ و او چت يې د خرما له پاڼو څخه، خو عثمان رضي الله عنه غوښتل چې په ډبرو او ګچ سره يې جوړ کړي، نو عثمان رضي الله عنه هغو ته وويل چې ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې ويل يې: څوک چې د الله تعالى د رضا لپاره جومات جوړ کړي، پرته لدې چې ځان ښودنه او شهرت يې موخه وي، نو الله تعالى به هغه ته د هغه د کار له جنس څخه غوره بدله ورکړي، چې هغه بدله هغه ته د الله تعالى لخوا په جنت کې د کور جوړول دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د جومات په جوړولو ټينګار او فضيلت يې.
٢. د جومات پراخه کول او نوی کول د ودانولو په فضيلت کې داخل دي.
٣. په ټولو عملونو کې الله ته د اخلاص اهميت.

(65089)

(186) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ، لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ، فَأُحْمِيَ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ، فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ، كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ، إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ»

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَالْإِبِلُ؟ قَالَ: «وَلَا صَاحِبُ إِبِلٍ لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، وَمِنْ حَقِّهَا حَلَبُهَا يَوْمَ وِرْدِهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ، أَوْفَرَ مَا كَانَتْ، لَا يَفْقِدُ مِنْهَا فَصِيلًا وَاحِدًا، تَطَؤُهُ بِأَخْفَافِهَا وَتَعَضُّهُ بِأَفْوَاهِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُولَاهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ»

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَالْبَقَرُ وَالْغَنَمُ؟ قَالَ: «وَلَا صَاحِبُ بَقَرٍ، وَلَا غَنَمٍ، لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا،

إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ، لَا يَفْقِدُ مِنْهَا شَيْئًا، لَيْسَ فِيهَا عَقْصَاءُ، وَلَا جَلْحَاءُ، وَلَا عَضْبَاءُ تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا وَتَطَؤُهُ بِأَظْلَافِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُولَاهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ»

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَالْخَيْلُ؟ قَالَ: «الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ: هِيَ لِرَجُلٍ وِزْرٌ، وَهِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ، وَهِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ، فَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ وِزْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَطَهَا رِيَاءً وَفَخْرًا وَنِوَاءً عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ، فَهِيَ لَهُ وِزْرٌ، وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ سِتْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ، ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللهِ فِي ظُهُورِهَا وَلَا رِقَابِهَا، فَهِيَ لَهُ سِتْرٌ وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ أَجْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ، فِي مَرْجٍ وَرَوْضَةٍ، فَمَا أَكَلَتْ مِنْ ذَلِكَ الْمَرْجِ، أَوِ الرَّوْضَةِ مِنْ شَيْءٍ، إِلَّا كُتِبَ لَهُ، عَدَدَ مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٌ، وَكُتِبَ لَهُ، عَدَدَ أَرْوَاثِهَا وَأَبْوَالِهَا، حَسَنَاتٌ، وَلَا تَقْطَعُ طِوَلَهَا فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا، أَوْ شَرَفَيْنِ، إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ آثَارِهَا وَأَرْوَاثِهَا حَسَنَاتٍ، وَلَا مَرَّ بِهَا صَاحِبُهَا عَلَى نَهْرٍ، فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَا يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا، إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ، عَدَدَ مَا شَرِبَتْ، حَسَنَاتٍ»

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَالْحُمُرُ؟ قَالَ: «مَا أُنْزِلَ عَلَيَّ فِي الْحُمُرِ شَيْءٌ، إِلَّا هَذِهِ الْآيَةَ الْفَاذَّةُ الْجَامِعَةُ»: {فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ} [الزلزلة: ٨].

[صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايي چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمايلي دي: «د سرو او سپينو زرو هېڅ مالک نشته چې حق يې ترې نه ادا کوي مګر دا چې د قيامت په ورځ به ورته د اور تختې جوړې شي، او د جهنم په اور به سکروټي کړای شي او د دوی اړخونه، تندي او شاګانې به پرې په داسې ورځ کې داغل کېږي چې اوږدوالی يې د پنځوس زره کالو په اندازه دی، هر کله چې دا (د اوسپنې تختې) سړې شي بيا به ورته ګرمې کړای شي، تر دې چې د بندګانو تر منځ پرېکړه وشي، نو بيا به خپله لار يا جنت لوري ته ومومي او يا دوزخ لور ته».

وويل شو: اې د الله رسوله، او د اوښانو په اړه څه؟ هغه وويل: «او د اوښ هېڅ خاوند نشته چې دی يې ترې حق (زکات) نه ورکوي -او حق يې دا دی چې د اوب خور په ورځ اړمنو خلکو ته ولوشل شي- مګر دا چې په يوه لويه اواره ځمکه کې به ورته څملول شي چې ډېره پراخه به

وي، او هيڅ يو بچی به يې کم نه وي، ټول به حاضر وي او خپل خاوند به د پښو لاندې کوي او خولې به پرې لګوي، هر کله چې پرې لومړی اوښه تېره شي وروستی به ورپسې بیا راشي، دا کار به په هغه ورځ په دوامداره توګه جريان ولري چې اوږدوالی یې د پنځوس زره کالو په اندازه دی، تر دې چې د بندګانو تر منځه د جنت او یا دوزخ لور ته پرېکړه وشي»

وويل شو: اې د الله رسوله! او د غواګانو او مېږو په اړه څه؟ هغه وفرمايل: «او هېڅ د غواګانو او مېږو خاوند نشته چې دی یې ترې حق نه ورکوي مګر دا چې کله د قيامت ورځ شي، نو دی به ورته په يوه پراخه ځمکه کې څملول شي، او هېڅ يو مال به کم نه وي ټول به حاضر وي، هېڅ يو مال به پکې د تاوو ښکرونو والا نه وي، او نه به پکې بې ښکره وي او نه به پکې د مات ښکر والا وي (بلکې د ټولو ښکرونو نېغ او سالم وي) نو په ښکرونو به يې وهي او په پښو به پرې ګرځي، هر کله چې پرې لومړی مال تېر شي وروستی به پرې بيا راوګرځي، دا کار به په ټوله هغه ورځ کې جريان ولري چې اوږدوالی یې د پنځوس زره کالو په اندازه وي، تر دې چې د بندګانو تر منځ د جنت او یا دوزخ لوري ته پرېکړه وشي».

وويل شو: اې د الله رسوله! د اسونو په اړه څه؟ هغه وفرمايل: «آسونه درې ډوله دي: يو ډول يې د سړي لپاره پېټی او ګناه ده، يو ډول يې پرده او يو ډول يې د انسان لپاره اجر او ثواب دی، نو کوم چې پېټی او ګناه ده، دا هغه اس دی چې د ځان ښودنې، وياړ او پر مسلمانانو د مغلوبېدو په موخه کارول کېږي، نو دا يې پر خاوند پېټی او ګناه ده، او کوم چې د هغه لپاره پرده ده، نو دا هغه آس دی چې د الله په لاره کې تړل شوی وي، بيا يې د هغوی په څټونو او شاګانو کې د الله حق نه وي هېر کړی، نو دا يې د خاوند لپاره پرده ده، او کوم چې د ده لپاره اجر او ثواب دی، نو دا هغه اس دی چې خاوند يې د مسلمانانو لپاره د الله په لار کې په درو او باغچو کې تړلی وي، نو هر څومره چې په دې شنو باغچو او درو کې څرېږي او هر څه چې خوري د ده لپاره ليکل کېږي، څومره يې چې خوراک کړی وي همغومره نيکۍ ورته ليکل کېږي او د خرشنو او متيازو په اندازه يې ورته نيکۍ ليکل کېږي، او په هېڅ لوړه نه تېرېږي چې يوه او يا دوه لوړې تېرې کړي مګر دا چې الله تعالی به ورته د هغې د پښو د نښانو او خرشنو په اندازه نيکۍ وليکي، او په هېڅ نهر يې خاوند نه تېروي چې دی له هغې څخه اوبه وڅښي په داسې حال کې چې نه يې غوښتل اوبه ترې ورکړي، مګر دا چې الله تعالی به ورته د هر ګوټ په اندازه نيکۍ وليکي».

وويل شو: اې د الله رسوله! د خرو په اړه څه؟ هغه وفرمايل: «ما ته د خرو په باره کې لدې

بې سارى او جامع آيت پرته بل څه نه دي نازل شوي: {فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ} [الزلزلة: 8]. "نو څوک چې د ذرې په اندازه نيکي وکړي هغه به وګوري او څوک چې د ذرې په اندازه بدي وکړي هغه به يې وګوري". [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د قيامت په ورځ د هغه چا د سزاګانو ډولونه بيان کړل چې د بېلابېلو مالونو زکات نه ادا کوي لکه:

لومړی: سره او سپين زر او داسې نور د تجارت مالونه چې زکات ورکول يې واجب وي خو زکات يې نه وي ورکول شوی، نو د قيامت په ورځ به ويلي کړای شي او د تختو په څېر به واړول شي او د دوزخ په اور به داغ کړای شي او خاوند ته به يې پرې عذاب ورکړی شي، نو اړخ، تندی او ملا به يې پرې وداغل شي، هر کله چې دا تختې سړې شي، بېرته به ګرمې کړای شي، او دا عذاب به د قيامت د ورځې په اوږدو کې په دوامداره توګه وي؛ هغه ورځ چې اوږدوالی يې د پنځوس زره کالو په اندازه دی، تر دې چې الله تعالى دخپلو بندګانو تر منځ فيصله وکړي، نو بيا به يا جنتي شي او يا دوزخي.

دويم: د هغو اوښانو خاوند چې حق او فرض زکات يې نه ورکوي او مسکينانو ته يې نه لوشي، نو دا به ورته په څو برابره لوې او څربې اوښې بدله شي او په شمېر کې به يې هم څو چنده زياتې شي، نو خاوند به يې ورته د قيامت په ورځ په يوه لويه اواره ځمکه څملول شي او په لغتو به يې وهي او خولې به پرې لګوي، هر کله چې پرې وروستۍ اوښه تېره شي لومړۍ به يې بېرته راوګرځي، دا حالات به د قيامت د ټولې ورځې په اوږدو کې جريان ولري؛ هغه ورځ چې اوږوالی يې د پنځوس زره کالو په اندازه دی، تر دې چې الله د خپلو بندګانو تر منځ پرېکړه وکړي، نو بيا به جنتي او يا دوزخي شي.

دريم: د غواګانو او مېږو خاوند -لکه پسونه او وزې- چې فرض زکات يې نه ورکوي، نو له دې شمېر څخه به زياتې ورکړل شي، په داسې حال کې چې هېڅ يوه به يې کمه نه وي، نو د قيامت په ورځ به ورته دی په يوه لويه اواره او برابره ځمکه څملول شي، په داسې حال کې چې د تاوو ښکرونو، بې ښکرو او ماتو ښکرونو والا حيوان به په کې نه وي، بلکې په ټولو صفتونو به برابر وي، نو په ښکرونو او لغتو به يې وهي، هر کله چې پرې وروستۍ يوه تېره شي لومړۍ به يې پرې بيرته پيل وکړي. او په همدې حال به د قيامت د ورځې په اوږدو کې وي؛ هغه ورځ چې اوږدوالی يې د پنځوس زره کلونو په اندازه دی، تر دې چې الله د خپلو مخلوقاتو تر منځ پرېکړه وکړي، نو بيا به يا جنتي شي او يا دوزخي.

څلورم: د آسونو ساتونکی، او آسونه درې ډوله دي:

لومړی: دا به د هغه لپاره درونډ بار وي، او دا هغه څوک دی چې د ځان ښودنې، تکبر او د مسلمانانو پر وړاندې د جنګ لپاره یې ساتلي وي.

دویم: هغه دي چې د ده لپاره به پرده وي، او دا هغه څوک دې چې د الله په لار کې یې د جهاد لپاره ساتلي وي، بیا یې ورسره ښېګڼه کړي وي، داسې چې ښه واخه یې ورکړي وي او ټولې اړتیاوې یې ورته پوره کړي وي، او د ښځینه آسونو د تېرولو په مقابل کې یې پرې پیسې نه وي اخیستې.

دریم: هغه چې د ده لپاره به ثواب وي، دا هغه څوک دی چې د الله په لار کې یې د مسلمانانو په خدمت کې د جهاد لپاره ساتلې وي، په داسې حال کې چې په شنو دښتو او درو کې یې د څرېدلو لپاره پرېښي وي، نو د خوراک په اندازه به ورته الله نیکۍ ورکړي، او د دوی د خرشنو او بولو د شمېر په اندازه به نیکۍ ورکړي، او هر څومره د ځان پسې پړی راکاږي او په لوړو ګرندی منډه وهي، نو الله به د پښو د نښو او خرشنو په اندازه نیکۍ ورکوي، او هر کله یې چې خاوند په یوې ویالې وروليي او ترې خړوبه کېږي؛ په داسې حال کې چې هغه نه غوښتل اوبه ورکړي، مګر دا چې الله به ورته د هر ګوټ په اندازه نیکۍ ورکړي.

بیا له هغه صلی الله علیه وسلم څخه د خرو په اړه پوښتنه وشوه چې: آیا دوی د آسونو په څېر دي؟

نو هغه وفرمایل چې: په دې اړه پرې له دې نادر آیت پرته هېڅ کوم ځانګړی قانون نه دی نازل شوی، چې ټولو پیروېو او نافرمانیو ته شامل وي او هغه د الله تعالی دا وینا ده: {فمن یعمل مثقال ذرة خیرًا یره، ومن یعمل مثقال ذرة شرًا یره} .[الزلزلة: 8]، یعنې او څوک چې د یوې ذرې په اندازه نیکي وکړي، وبه یې ګوري. او څوک چې د یوې ذرې په اندازه بدي وکړي وبه یې ګوري. یعنې چا چې خرونه د ثواب په نیت وساتل؛ ثواب به یې ووینې او چا چې د نافرمانیو په نیت وساتل سزا به یې ووینې، او دا (آیت) ټولو عملونو ته شامل دی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د زکات د ادا کولو مکلفیت، او د مخنیوي پر وړاندې یې سخت ګواښ.

٢. هغه څوک چې د سستۍ له امله زکات نه ورکوي کافر نه دی، بلکې په سخت خطر کې دی.

٣. انسان ته د هغه جزئیاتو اجر ورکول کیږي چې د اطاعت په عمل کې واقع کېږي، کله یې چې د اصل اراده کړي وي، که څه هم د هغو تفصیلاتو اراده ونه لري.

٤. په مال کې له زکات پرته حق هم شته.
٥. په اوښانو کې صدقه دا ده چې د اوبه خور پرمهال حاضرو غریبانو ته ولوشل شي؛ دا به هم د غریبانو لپاره له دې اسانه وي چې کورونو ته د سوال لپاره لاړ شي او هم به د مېږو لپاره ښه وي، ابن بطال ویلي چې: په مال کې دوه حقونه دي: عیني فرض او داسې نور. او د اوښې لوشل له هغو حقونو څخه دي چې غوره اخلاق بلل کېږي.
٦. په اوښانو، غوایانو او پسونو کې واجب حق دا هم دی چې د مالونو په تېرولو یې پېښې وانه خیستل شي.
٧. د خرو او هر هغه څه حکم چې په اړه یې حکم نه وي راغلی، دا د الله تعالی په دې وینا کې داخل دي چې فرمایي: (فمن يعمل مِثقال ذرة خيرًا يَره، ومن يعمل مِثقال ذرة شرًا يره). (نو چا چې د ذرې په اندازه نېکي وکړه ثواب به یې وګوري، او چا چې د ذرې په اندازه بدي وکړه سزا به یې وګوري).
٨. په دې آیت کې نیکی کولو ته هڅول دي که څه هم لږه وي او له بدی وېرول دي که څه هم ډېره سپکه وي.

(6611)

(187) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ».
[صحيح] - [رواه مسلم]

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:
«صدقه مال نه کموي، او الله تعالی په بخښنې سره بنده ته نه زیاتوي مګر عزت، او هېڅوک د الله تعالی په وړاندې تواضع نه کوي مګر دا چې الله تعالی یې لوړوي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي چې: صدقه مال نه کموي، بلکې له هغې څخه آفتونه لرې کوي او الله تعالی یې خاوند ته په بدل کې لوی خیر ورکوي، نو دا زیاتوالی شو، نه کموالی.
او د غچ اخستلو او یا رانیولو د توان سره سره بخښنه کول د انسان قوت او عزت زیاتوي.

او هېڅوک د الله جل جلاله لپاره عاجزي او خاکساري نه کوي؛ نه د چا له وېرې، نه د جوړ جارۍ په خاطر او نه د هغه څخه د ګټې په لټه کې، مګر دا چې د هغه اجر به د مرتبې او شرف لوړېدل وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. خير او کاميابي د شريعت په پيروۍ او د نيکو عملونو په کړنو کې ده، که څه هم ځيني خلک بل ډول فکر کوي.

(5512)

(188) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «قَالَ اللَّهُ: أَنْفِقْ يَا ابْنَ آدَمَ أُنْفِقْ عَلَيْكَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«الله جل جلاله فرمايلي: اې د آدم زويه! (د الله جل جلاله) په لاره کې لګښت (انفاق) وکړه، چې زه پر تا انفاق وکړم، (يعني پراخي دربانديې راولم)». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې الله جل جلاله فرمايلي دي: اې د آدم زويه! کومې نفقې چې درباندې واجب دي او يا دې په حق کې مستحبې دي - نو ورېې کړه؛ زه به پر تا پراخي راولم او په بدل کې به يې عوض درکړم او برکت به درته پکې واچوم.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله جل جلاله په لار کې په لګښت او صدقې ورکولو ټينګار.

٢. په خيريه کارونو کې لګښت د رزق د زياتوالي او څو چنده کېدلو له سترو اسبابو څخه دي، او دا چې الله تعالى بنده ته د هغه څه عوض ورکوي چې لګولي يې دي.

٣. دا حديث د هغو احاديثو له جملې څخه دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يې له خپل رب څخه روايتوي او دې ته قدسي يا الهي حديث ويل کيږي، دا هغه ډول حديث دی چې الفاظ او معنا دواړه يې د الله جل جلاله له لورې دي، خو توپير يې دا دی چې قدسي حديث د قرآن کريم ځانګړتياوې نه لري، ځکه د قرآن په لوستلو سره عبادت کيږي، او طهارت ورته کيږي،

په هغه سره ننګول شوي دي، او دا چې هغه يو اعجازي کلام دی او داسې نور.

(5805)

(189) – عن أبي مسعود رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ يَحْتَسِبُهَا فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «کله چې يو سړی د ثواب په نيت په خپل اهل او عيال باندې نفقه کوي، نو دا د هغه لپاره صدقه ده». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې کله يو سړی په خپلې کورنی لګښت کوي چې نفقه يې پرې واجب ده، لکه ميرمن يې، مور او پلار يې، اولادونو يې او داسې نورو او پدې سره يې نيت الله تعالى ته نږديوالى او له هغه څخه د اجر غوښتل وي نو د نومووړي انسان لپاره دا صدقه ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. په کورنی باندې په مصرف کولو سره د ثواب ترلاسه کول.

٢. مؤمن په خپل عمل سره د الله جل جلاله خوښي او له هغه څخه اجر او ثواب غواړي.

٣. هر کار بايد په ښه نيت سره وشي، چې لدې څخه په کورنی باندې د لګښت کولو پر مهال نيت هم دی.

(6460)

(190) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«کله چې انسان مړ شي نو عمل يې قطع کيږي پرته له درېو څيزونو څخه: جاريه صدقه، علم چې ګټه ترې اخيستل کيږي، او صالح اولاد چې دعا ورته وکړي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې د مړي عمل د هغه په مرګ سره پرې کېږي نو له مرګ وروسته ورته نيکي نه رسيږي مګر په دې درېو شيزونو: ځکه چې دی د همدې درې واړو لامل و:

لومړی: صدقه چې ثواب يې دوامداره وي او نه پرې کېږي لکه وقف، جومات جوړول، د څاګانو کېندل او داسې نور.

دوهم: هغه علم چې خلکو ته يې ګټه رسيږي لکه: د علمي کتابونو تاليف، يا دا چې يو چاته يې علم ښوده، نو هغه شخص يې له مرګ وروسته علم نشروي.

دريم: مؤمن او صالح اولاد، چې خپل مور او پلار ته دعا کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. علماوو په دې خبره اجماع کړې چې انسان ته د هغه له مرګ نه وروسته د ځينو کارونو ثواب رسيږي لکه: جاريه صدقه، هغه علم چې نور ترې ګټه اخلي، دعا او په نورو حديثونو کې د: حج يادونه هم شوې ده.

٢. پدې حديث کې يې دا درې په ځانګړې توګه ياد کړي دي؛ ځکه چې دا د ښېګڼو بنسټونه دي، او د خير د خاوندانو موخه هم همدا وي چې له مرګ نه وروسته يې پاتې شي.

٣. هر هغه علم چې ګټه ترې اخيستل کيږي هغه ته يې ثواب رسيږي، خو د ټولو په سر کې شرعي علم او مرستندويه علوم دي.

٤. علم د دې درې واړو شيزونو فايدور يو دی؛ ځکه چې په علم سره هغه چاته ګټه رسيږي چې زده کوي يې، په علم کې د شريعت ساتنه ده، پدې سره خلکو ته عامه ګټه رسيږي، او دا تر ټولو زيات عام او شامل دی، ځکه چې هغه ستا له شته علم څخه ستا په ژوند او ستا له مرګ نه وروسته زده کړه کوي.

٥. د صالحه اولادونو په روزنه ټينګار؛ ځکه همدوی دي چې په اخرت کې مور او پلار ته ګټه رسوي، او له فايدو څخه يې دا ده چې له مرګ نه وروسته ورته دعا کوي.

٦. له مرګ نه وروسته د مور او پلار سره په نيکی کولو ټينګار، او دا هغه نيکي ده چې اولاد ترې ګټه اخلي.

٧. دعا مړي ته ګټه رسوي، اګر که له اولاد پرته د بل چا لخوا وي، خو اولاد ځکه په ځانګړې توګه ياد شوی چې هغه تر مرګه پورې په دوامداره توګه دعا کوي.

(191) – عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسِ بْنِ الْحَدَثَانِ أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْتُ أَقُولُ مَنْ يَصْطَرِفُ الدَّرَاهِمَ؟ فَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ وَهُوَ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنهما: أَرِنَا ذَهَبَكَ، ثُمَّ ائْتِنَا، إِذَا جَاءَ خَادِمُنَا، نُعْطِكَ وَرِقَكَ، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: كَلَّا، وَاللهِ لَتُعْطِيَنَّهُ وَرِقَهُ، أَوْ لَتَرُدَّنَّ إِلَيْهِ ذَهَبَهُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْوَرِقُ بِالذَّهَبِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ».

[صحيح] - [متفق عليه]

د مالک بن اوس بن الحدثان نه روایت دی وایي چې: ما وویل چې څوک درهم بدلوي؟ نو طلحه بن عبید الله د عمر بن الخطاب سره و، هغه وویل: موږ ته دې خپل زر راوښایه، کله چې زموږ خادم راشي، موږ به تاته د سپینو زرو روپۍ درکړو - نو عمر بن الخطاب وویل: نه! په الله قسم چې همدا اوس به یې د سپینو زرو روپۍ ورکوې او یا به یې زر بېرته ورکوې، ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «سپین زر په سرو زرو بدلول سود دی مګر دا چې لاس په لاس وي، او غنم په غنمو بدلول سود دی مګر دا چې لاس په لاس وي، او وربشې په وربشو بدلول سود دی مګر دا چې لاس په لاس وي، او خرما په خرما بدلول سود دی مګر دا چې لاس په لاس وي».

[صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

یو تابعي چې مالک بن اوس دی وایې چې له هغه سره د سرو زرو دینارونه وو او غوښتل یې چې د سپینو زرو په درهمو یې بدل کړي، نو طلحة بن عبید الله رضي الله عنه ورته وویل: خپل دینارونه دې موږ ته راکړه چې ویې ګورم! بیا یې چې کله د اخیستلو اراده وکړه نو ورته یې وویل: کله چې زموږ خادم راغی بیا راشه چې د سپینو زرو دینارونه درکړم، دا په داسې حال کې چې عمر بن الخطاب رضي الله عنه په مجلس کې حاضر و، نو دا ډول راکړه ورکړه یې بده وګڼله، او طلحه ته یې قسم ورکړ چې سپین زر همدا اوس ورکړي او یا یې بېرته خپل هغه سره زر ورکړي چې ترې اخیستي یې وو، او د دې لامل یې داسې بیان کړ چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې د سرو زرو په بدل کې د سپینو زرو خرڅول او یا برعکس راکړه ورکړه باید لاس په لاس وشي، او دا ورکړه باید سود او باطله بیعه وي، نو سره زر په سپینو زرو او سپین زر په سرو زرو خرڅول روا نه دي مګر دا چې لاس په لاس وي او له یو بل څخه یې سملاسي تر لاسه کړي، همدا رنګه اوړه په اوړو، غنم په غنمو، وربشې

په وربشو، خرما په خرما نه خرڅېږي مګر دا چې سره په وزن او پیمانه کې برابر وي، او دا راکړه ورکړه باید لاس په لاس تر سره شي، له دې شیانو څخه هېڅ شی داسې نه خرڅېږي چې یو یې حاضر او بل یې په نېټه وي، همدارنګه مخکې له دې به سره پلورونکی او پېرونکی نه جلا کېږي چې جنس یې تر لاسه کړی نه وي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په دې حدیث کې پنځه ډوله شیان ذکر شوي دي: سره زر، سپین زر، غنم، وربشې او خرما، نو که چېرته یو جنس په خپلو کې سره خرڅ راخرڅ شي نو باید دوه شرطه پکې وي: تقابض یعنې په هغه مجلس کې چې بیعه پکې تر سره کېږي باید پېرونکی جنس او پلورونکی قیمت تر لاسه کړي. او بل په وزن کې یو شی والی لکه: سره زر په سرو زرو، او که داسې ونه شي نو د زیاتوالي سود په کې راځي، او که چېرته جنسونه سره مختلف وو لکه: غنم په سپینو زرو نو بیا د عقد د صحت لپاره یو شرط لازم دی چې هغه د عقد په مجلس کې قبضول دي، که نه نو د نیټې سود پکې راځي.

٢. د عقد له مجلس څخه مراد: د راکړې ورکړې ځای دی، برابره خبره ده که پلورونکی اوپېرونکی ناست وي، روان وي او یا سپاره وي، او له جلا کېدو څخه موخه هغه جلا کېدل دي چې خلک یې په دودیز ډول جلا کېدل بولي.

٣. په حدیث کې ممانعت د سرو زرو ټولو ډولونو ته شامل دی؛ هغه که وهل شوي سکه وي (لکه دینار) او یا بل ډول، همدا رنګه د سپینو زرو ټول ډولونه؛ که وهل شوي (لکه درهم) او ناوهل شوي.

٤. نن سبا په نغدي اسعارو کې هم هغه څه واجب دي چې د سرو او سپینو زرو په راکړې ورکړې کې واجب و، یعنې که چېرته دې غوښتل چې یوه کرنسي (بانکنوټونه) پر بله تبادله کړې لکه ریال په درهم، نو د دواړو خواوو د موافقې سره سم په زیادت باندې تبادله روا ده. خو د خرڅلاو په مجلس کې باید هر یو خپلې پیسې قبض کړي، کنه معامله باطلېږي او په حرامه سودي معامله اوړي.

٥. سودي معاملې روا نه دي او عقد یې باطل دی، که څه هم دواړه طرفه پرې راضي وي؛ ځکه چې اسلام د انسان او ټولنې دواړو د حق ساتنه کوي، اګر که دی ترې تېر هم شي.

٦. هغه ځوک به د منکر مخنیوی کوي چې په وس یې پوره وي.

٧. له بدی د منع کولو پر مهال د دلیل ذکر کول، لکه څنګه چې عمر بن الخطاب رضي الله عنه څخه ذکر کړ.

(5889)

(192) – عَنْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ رضي الله عنه قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ قِبَلَهُ، وَقِيلَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ، قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ، ثَلَاثًا، فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ، فَلَمَّا تَبَيَّنْتُ وَجْهَهُ، عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَكَانَ أَوَّلُ شَيْءٍ سَمِعْتُهُ تَكَلَّمَ بِهِ أَنْ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصِلُوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ». [صحيح]
- [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

له عبدالله بن سلام رضي الله عنه نه روایت دی وایي چې کله رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینې ته راغی نو خلک یې مخې ته ورتول شول او داسې ویل کېدل چې: د الله رسول صلی الله علیه وسلم راغلی! د الله رسول صلی الله علیه وسلم راغلی! د الله رسول صلی الله علیه وسلم راغلی! درې ځلې. نو زه په خلکو کې ورغلم چې ویې ګورم، کله چې ما د هغه مخ ولید نو پوه شوم چې د درواغجن سړي مخ نه دی، نو لومړی شی چې ما له هغه څخه واورېد دا و چې ویې ویل: «اې خلکو، سلام خپور کړئ، خواړه ورکړئ، خپلولي وپالئ او د شپې په داسې حال کې لمونځ کوئ چې خلک ویده وي، نو جنت ته به په سلامتی سره داخل شئ». [صحیح حدیث دی] - [ترمذي ابن ماجه او احمد روایت کړی]

تشریح:

کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینې ته راغی او خلکو ولید، نو خواته یې ورچابک شول، له دوی څخه یو تن عبد الله بن سلام یهودی هم و، نو کله یې چې ولید، پوه شو چې مخ یې د درواغجن سړي نه دی، ځکه چې رڼا، ښکلا، وقار او رېښتینولي پکې له ورایه بریښېده. نو لومړی هغه څه چې له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه یې واورېدل دا و چې خلک یې داسې کارونو ته هڅول چې جنت ته د داخلېدو لامل ګرځي لکه:

لومړی: د سلام ډالۍ خپرول، دا صفت په ډاګه کول او د هر چا پر وړاندې یې زیات کارول که هغه پېژني او یا نه.

دویم: په صدقې، ډالیو او میلمه پالنې سره خواړه ورکول.

دریم: له هغه چا سره اړیکې پالل چې د مور او یا پلار له اړخه دې خپلوان وي.

څلورم: د شپې لمونځ په داسې حال کې چې خلک ویده وي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دمسلمانانو په منځ کې د سلام اچولو ډالۍ خپرول، او له مسلمانانو پرته چې نور خلک دي نو لومړی ورته سلام نه اچول کېږي او که چېرته یې درته وویل چې السلام علیکم، نو یوازې په وعلیکم سره باید جواب ورکړل شي.

(5520)

(193) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا، إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} [المؤمنون: ٥١] وَقَالَ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ} [البقرة: ١٧٢] ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ، يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«اې خلکو! الله پاک دی او له پاکۍ پرته بل څه نه قبلوي، او الله تعالی مومنانو ته د هغه څه امر کړی چې رسولانو ته یې امر کړی و، نو فرمایلي یې دي: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا، إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} یعنې: (اې رسولانو! تاسو له پاکیزه څیزونو خورئ او نېک عملونه کوئ، بېشکه زه په هغو کارونو چې تاسو یې کوئ، ښه عالم یم. [المؤمنون: 51] او فرمایلي یې دي: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ} [البقرة: 172] یعنې: (اې هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی! له هغو پاکو حلالو څیزونو څخه خورئ چې مونږ تاسو ته درکړي دي. بیا

يې د داسې يو سړي يادونه وکړه چې اوږد سفر يې کړی وي، سر يې ببر وي او په ګردونو ککړ وي، د اسمان لور ته لاسونه پورته کړي او ووايي چې اې ربه! اې ربه! په داسې حال کې چې خوراک يې حرام وي، څښاک يې حرام وي، لباس يې حرام وي او په حرامو تغذيه شوی وي. نو څنګه به يې دعا قبوله شي؟». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکوي چې الله جل جلاله پاک، ستايل شوی او له هر ډول نېمګړتياوو او عيبونو څخه پاک او په کمالاتو سره ياد شوی دی، او الله جل جلاله له عملونو، ويناوو او عقايدو څخه يوازې هغه قبلوي چې پاک وي، کوم چې خاص د هغه لپاره وي، د هغه د پيغمبر د لارښوونو سره برابر وي، او نه ښايي چې له هغه پرته الله تعالی ته پر بل څه سره څوک نږدې شي، او تر ټولو ستر لامل چې په هغه سره د مؤمن عملونه پاکيزه کيږي، هغه پاک او حلال خواړه دي، چې په دې سره يې عمل پاکيږي. له دې امله الله تعالی مومنانو ته پر هغه څه امر کړی چې پيغمبرانو ته يې پرې کړی و، چې هغه حلال خواړه او نېک عملونه دي، الله تعالی فرمايلي يې دي: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا، إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} **(اې رسولانو! تاسو له پاکيزه شيزونو خورئ او نېک عملونه کوئ، بېشکه زه په هغو کارونو چې تاسو يې کوئ، ښه عالم يم)**. او فرمايلي يې دي: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ}. يعني: **(اې هغو کسانو چې ايمان يې راوړی دی! له هغو پاکو حلالو شيزونو څخه خورئ چې مونږ تاسو ته درکړي دي)**.

بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم د حرامو خوړلو په اړه خبرداری ورکړ، کوم چې عمل فاسدوي او د قبليدو مخه يې نيسي، که څه هم د قبلېدو لپاره يې څومره ظاهري اسباب وکاروي لکه:

لومړی: د طاعت په مقصد د سفر اوږدول لکه حج، جهاد، کورنۍ اړيکي پالل او داسې نور.

دوهم: ګډوډ وېښتان چې ګمنځ شوي نه وي، د ځان او کاليو رنګ يې خړپړ کېدل او په خاورو ککړېدل، هغه څه چې د دې پر اړمنتيا دلالت کوي.

دريم: د اسمان لور ته په دعا سره لاسونه پورته کوي.

څلورم: الله تعالی ته د هغه نومونه وسيله کوي او زيات ټينګار کوي لکه چې وايي: اې ربه! اې ربه!

سره له دې ټولو اسبابو يې بيا هم دعا نه اورېدل کيږي؛ ځکه چې خوراک، څښاک او لباس يې حرام دی او په حرامو سره خوراک ورکول شوی دی، نو لرې ده چې د دا ډول صفت لرونکو دعا قبوله شي، او څنګه به يې دعا قبوله شي؟!

د حديث له فايدو څخه:

١. په ذات، صفتونو، افعالو او احکامو کې د الله جل جلاله کمال او بشپړتیا.
٢. الله جل جلاله ته د عمل پر اخلاص او د پېغمبر صلی الله علیه وسلم په پیروي امر.
٣. د هغه څه کارول چې عمل ته پرې هڅول کیږي، لکه رسول الله صلی الله علیه وسلم چې فرمایلي: "الله تعالی مومنانو ته پر هغه څه امر کړی چې پېغمبرانو ته يې پرې کړی دی"، نو کله چې مؤمن پوه شي چې په دې کار پېغمبرانو ته امر شوی، نو هغه په دې سره پیاوړی کیږي او اطاعت ته هڅول کیږي.
٤. حرام خوړل د دعا د قبلېدو له موانعو څخه يو دی.
٥. د دعا د قبلیدلو له اسبابو څخه پنځه اسباب: يو يې: د سفر اوږدوالی؛ په کوم سره چې په انسان کې عاجزي پیدا کیږي او عاجزي د قبلېدو له سترو لاملونو څخه يو دی، دویم: د اړتیا حالت (اضطرار)، دريم: د آسمان لور ته لاسونه پورته کول، څلورم: پر الله جل جلاله د هغه د ربوبيت په يادولو سره ټينګار کول چې دعا قبوله کړي او دا هم يو له هغو سترو اسبابو څخه يو دی چې د دعا قبلېدل پرې غوښتل کيږي، پنځم: پاکيزه خوراک او څښاک.
٦. د حلال او پاکيزه خوراک خوړل د نيکو عملونو په کولو کې مرسته کوي.
٧. قاضي ويلي: پاک د پليت او ناپاک ضد دی، نو کله چې پرې الله تعالی څوک ياد کړي موخه ترې دا وي چې هغه ذات له هر ډول نيمګړتياوو او آفتونو څخه پاک دی، او کله چې پرې بنده په مطلق ډول ياد شي نو موخه ترې دا وي چې له ناوړه اخلاقو او عملونو څخه پاک دی او پر ضد يې موصوف دی او کله چې پرې مال ياد شي نو موخه ترې حلال او غوره مال وي.

(4316)

(194) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا، أَوْ وَضَعَ لَهُ، أَظَلَّهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ». [صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايي چې رسول الله- صلی الله علیه وسلم -فرمايلي دي: «څوک چې ناداره کس (قرضدار) ته مهلت ورکړي او يا ورته له يو څه قرض څخه تېر شي نو الله تعالی به يې د قيامت په ورځ د خپل عرش تر سيوري لاندې راولي چې په هغه ورځ د هغه له سيوري پرته بل سيوری نه شته». [صحيح حديث دی] - [ترمذي او احمد روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې څوک قرضدار ته مهلت ورکړي او یا ورته له یو څه قرض څخه تېر شي، نو بدله یې دا ده چې الله تعالی به یې د قیامت په ورځ د خپل عرش تر سیورې لاندې راولي، په هغې ورځ چې لمر به پکې د بندګانو سرونو ته رانږدې شي او تودوخه به یې پرې زیاته شي. نو هېڅوک به سیوری نه مومي مګر هغه څوک چې الله تعالی په سیوري کړی وي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د الله تعالی پر بندګانو د اسانتیا راوستلو فضیلت او دا چې دا - کار - د قیامت د ورځې له وحشتونو څخه د خلاصون یوه وسیله ده.

٢. بدله د عمل له جنس څخه وي (یعنې چا چې څه وکړل، هغه به ویني).

(4186)

(195) – عن جابر رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمْحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له جابر رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «الله تعالی دې په هغه انسان رحم وکړي چې د پلورلو، اخېستلو او قرض غوښتلو په وخت کې اساني کوي».
[صحیح حدیث دی] - [بخاري روایت کړی]

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه چا لپاره د رحمت غوښتنه کړې ده څوک چې په پلور کې اساني او سخاوت کوي. هغه په پیرودونکي باندې په قیمت کې سختي نه کوي او د هغه سره ښه چلند کوي. اساني کوونکی، عزتمند او سخاوتمند؛ کله چې اخیستل کوي؛ چنې نه وهي تر څو د توکي بیه راټیټه کړي. اساني کوونکی، عزتمند او سخي؛ کله چې د خپلو پورونو د ادا کولو غوښتنه کوي؛ په بې وزلو او مسکینانو باندې فشار نه راوړي، بلکې په نرمۍ او مهربانۍ سره ترې غوښتنه کوي، او بې وزله خلکو ته مهلت ورکوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شريعت له مقاصدو څخه د هغه څه ساتل دي چې د خلکو تر منځ د اړيکو سمون رامنځته کوي.

٢. په اخيستلو خرڅولو او داسې نورو معاملو کې د خلکو تر منځه د لوړو اخلاقو کارولو ته هڅول.

(3716)

(196) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «كان رجلٌ يُدَايِنُ الناسَ، فكان يقول لفتاه: إذا أتيتَ مُعسِرًا فتجاوز عنه، لعل اللّهَ يَتجاوزُ عنا، فلقي اللّهَ فتجاوز عنه». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «يو سړی و چې خلکو ته به يې پور ورکاوه، نو خپل غلام ته به يې وييل: کله چې داسې سړي ته ورغلې چې په تنګستيا کې و نو ورته ترې تېر شه، ښايي الله مونږ ته زمونږ - له ګناهونو - څخه تېر شي، نو د الله تعالی سره پداسې حال کې مخ شو چې له ګناهونو يې ورته تېر شو». [صحيح حديث دی – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه سړي په اړه خبر ورکوي چې له خلکو سره به يې په قرض معامله کوله او يا به يې په نېټه خرڅول کول، او خپل هغه غلام ته به يې ويبل چې له خلکو يې د قرضونو غوښتنه کوله: کله چې قرضدار ته ورغلې او هغه څه نه درلودل چې شته قرض پرې د ناتوانۍ له امله ادا کړي، نو" ورڅخه تېر شه"؛ دا چې يا ورته وخت ورکړې او په غوښتنه کې پرې سختي ونه کړې، او يا دا چې څه ورسره وي هماغه ورسره ومنې اګر که کم هم وي، پدې تمه چې الله تعالی ورته له ګناهونو څخه تېر شي او بخښنه ورته وکړي، نو کله چې مړ شو الله ورته بخښنه وکړه، او له ګناهونو يې ورته تېر شو.

د حديث له فايدو څخه:

١. له خلکو سره په چلند کې نرمي، هغوی ته بخښنه کول او تنګ لاسي ته تېرېدل د قیامت په ورځ د بنده لپاره د خلاصون له سترو اسبابو څخه دي.

٢. له مخلوق سره نیکي او له الله سره اخلاص کول د هغه د رحمت په هیله د ګناهونو د بخښنې له لاملونو څخه دي.

(3753)

(197) – عن خَولة الأنصاريةِ رضي الله عنها قالت: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «إِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللهِ بِغَيْرِ حَقٍّ، فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له خَولة الأنصارية رضي الله عنها څخه روایت دی وايي چې: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې فرمایل يې: «ځینې خلک د الله په مال کې په ناحقه: ناوړه لګښت کوي، نو د قیامت په ورځ د دوی لپاره اور (دوزخ) دی». [صحيح حديث دی] - [بخاري روایت کړی]

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغو خلکو په اړه خبر ورکوي چې د مسلمانانو په مالونو کې ناوړه تصرف کوي او په ناحقه يې اخلي، دا (تصرف) هر ډول مال ته شامل دی چې راټولیږي او یا په ناروا توګه تر لاسه کیږي او بې ځایه په ناحقه ځایونو کې لګول کیږي، پدې کې د یتیمانو مالونه، وقف، په امانت منکرېدل او له حق پرته له عامه مالونو څخه اخیستل شامل دي.

بیا رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل چې د قیامت په ورځ د دوی جزا دوزخ دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. کوم مال چې د خلکو په لاس کې دی هغه د الله مال دی، د هغوی په واک کې يې ورکړی دی تر څو يې په روا لارو کې مصرف کړي، او په ناحقه يې له مصرف څخه ډډه وکړي، دا (حکم) د والیانو او نورو خلکو لپاره عام دی.

٢. په عامه مال کې د شریعت سختي او دا چې چا ته له دې څخه کوم څه وسپارل شول نو د قیامت په ورځ به د هغې د راټولولو او مصرف کولو حساب ورسره کیږي.

٣. په دې خبرتيا کې هغه کسان شامل دي چې په ناروا توګه په مال کې لاس وهنه کوي، برابره خبره ده که دا مال يې خپل وي يا د بل چا.

(5331)

(198) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَالَ اللَّهُ: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصِّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ، وَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلاَ يَرْفُثْ وَلاَ يَصْخَبْ، فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ المِسْكِ، لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا: إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«الله تعالى فرمايي: د بني آدم هر عمل د هغه لپاره دی پرته له روژې څخه چې هغه زما لپاره ده او زه يې اجر ورکوم او روژه ډال دی او کله چې په تاسو کې د يو چا د روژې ورځ وي نو پوچې خبرې او په لوړ اواز دې بد رد نه وايي، که چېرته ورته چا کنځلې وکړې او يا يې ورسره شخړه کوله، نو ودې وايي چې زه روژه دار سړی يم، او قسم په هغه ذات چې د محمد صلى الله عليه وسلم نفس د هغه په لاس کې دی چې د روژه دار انسان د خولې بوی د الله تعالى په نزد د مشکو له بوی څخه پاکيزه دی، د روژه دار لپاره دوه خوښۍ دي چې خوشحاله کوي يې: کله چې روژه ماته کړي نو خوشحاله شي او کله چې د خپل رب سره مخ شي نو په خپله روژه خوشحاله شي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې الله جل جلاله په قدسي حديث کې فرمايلي دي:
د بنی آدم د هر عمل نيکی يو په لسه تر اووه سوه چنده پورې زياتيږي، پرته له روژې څخه، چې هغه زما لپاره ده او ځان ښودنه پکې نه کيږي، نو زه يې بدله ورکوم او زه پوازې د هغه د نيک عمل د ثواب په اندازه پوهيږم چې څو چنده يې کړم او نيکی يې ورته څومره زياتې کړم.
بيا يې وفرمايل: (او روژه ډال دی) او د دوزخ له اور څخه د ساتنې، پوښ او قوي کلا ده؛ ځکه چې له خواهشاتو څخه ځان ساتل او ګناه کول دي او دوزخ په خواهشاتو پوښل شوی دی.

(فإذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث) نو ناوړه خبرې دې نه کوي لکه د کوروالي او مستی په اړه او نه مطلق پوچه وينا دې نه کوي.

(ولا يَصخب) او د جنګ جګړې پر مهال دې چغې نه وهي.

(فإنْ سابّه أحد أو قاتله) نو که ورته (په روژه کې) ښکنځل وکړه او يا يې ورسره شخړه وکړه؛ نو ودې وايې چې: زه روژه دار يم؛ کېدی شي ترې منع شي، خو که هغه خامخا په رښتيا سره شخړه کوله نو تر ټولو (په لږ زور کارولو سره دې) منع کړي، لکه تېری کوونکی چې څنګه منع کيږي.

بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم قسم ياد کړ او د هغه ذات په نوم يې لوړه وکړه چې نفس يې د هغه په واک کې دی چې د روژې له امله د روژه لرونکي خوله بدبويه کېدل به د الله تعالی په نيز د قيامت په ورځ د مشکو له بوی څخه ډېره خوشبو وي، او د هغو مشکو له کارولو څخه به ډېر ثواب ولري چې د جمعې په لمانځه او د ذکر په مجلسونو کې يې کارول سنت دي.

روژه دار لره دوه خوشحالۍ دي چې پرې به خوښ شي: کله چې روژه ماته کړي نو د لوږې او تندې په ختمېدو سره خوشحاليږي، او پدې چې د روژې د ماتولو اجازه ورکړل شوه، همدارنګه د روژې په بشپړولو او د عبادت په پای ته رسولو او دا چې رب يې پرې اساني راوسته او په راتلونکي کې د روژې نيولو توان ورکړي.

(وإذا لقي ربه فرح بصومه) او کله چې د خپل رب سره مخ شي نو د خپلې روژې په بدله او ثواب به خوشحاله شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د روژې فضيلت او دا چې روژه خپل خاوند په دنيا کې د شهوتونو او په اخرت کې د اور له عذاب څخه ساتي.

٢. د روژې له آدابو څخه يو دا دی چې له فحشا او بې ځايه خبرو ډډه وشي او د خلکو په ضرر صبر وشي او د هغوی د سپکاوي په مقابل کې په صبر او مهربانۍ سره ځواب ورکړل شي.

٣. که روژه دار يا عبادت کوونکی د خپلو عبادتونو په بشپړېدو او پای ته رسولو خوشحاله شي، دا يې په اخرت کې له اجر څخه څه نه کموي.

٤. پوره خوښي د الله جل جلاله سره په ملاقات کې ده، هغه مهال؛ کله چې صبر کوونکو او روژه لرونکو ته بې حسابه اجر ورکول کيږي.

٥. د ضرورت او مصلحت لپاره خلکو ته د خپل عبادت په اړه خبر ورکول ریا نه ده لکه چې فرمايي: (إني صائم)، زه روژه يم.

٦. بشپړ روژه لرونکی هغه څوک دی چې (د بدن) غړو يې له ګناهونو، ژبې يې له دروغو، پوچو وينااوو، او داسې درواغ جوړولو چې خلک پرې دوکه کړي، او ګېډه يې له خوراک او څښاک څخه روژه وي.

٧. د روژې پر مهال د شور، جنجال او چغو وهلو پر ممانعت ټينګار، کنه نو له روژه دار پرته لدې کارونو هم خلک منع شوي دي، خو د روژې پر مهال پرې زيات ټينګار شوی دی.

٨. دا حديث هغه ډول حديث دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم يې له خپل رب څخه روايتوي او قدسي يا الهي حديث ورته ويل کيږي؛ دا هغه حديث دی چې الفاظ او معنا دواړه يې د الله جل جلاله له خوا دي، خو د قرآن کريم ځانګړتياوې نه لري چې له نورو کتابونو سره يې پرې توپير کيږي، لکه دا چې په تلاوت کولو سره يې عبادت، د را اخستلو لپاره يې طهارت کيږي او خلک پرې ننګول شوي دي.

(3546)

(199) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايې چې رسول الله- صلی الله عليه وسلم -فرمايلي دي: «چا چې د رمضان روژه - په الله تعالی - د ايمان په وجه د ثواب په نيت ونيوله؛ نو مخکني ټول ګناهونه يې وبخښل شي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکوي چې چا د رمضان مياشتې روژه په الله تعالی د ايمان او روژې د فرضيت له مخې ونيوله - او هغه څه چې الله تعالی د روژه نيوونکو لپاره له ستر ثواب څخه چمتو کړي دي - او موخه يې يوازې د الله رضا وي؛ نه ځان ښودنه او شهرت، نو تېر ګناهونه به يې وبخښل شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اخلاص فضیلت او په روژې او نورو نیکو اعمالو کې یې اهمیت.

(4196)

(200) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْتَهِدُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهِ. [صحيح] - [رواه مسلم]

له عائشې أم المؤمنين رضي الله عنها څخه روایت دی چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم د (روژې د میاشتې) په وروستیو لسو شپو کې د نورو شپو په پرتله زیات زیار ویسته. [صحيح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

کله به چې د روژې وروستی لسیزه راورسېده، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم به په عبادت او اطاعت کې ډېر زیار ویسته او د شپکې د اعمالو په ډولونو کې به یې د نورو نیکو عملونو په پرتله له حده زیاته مبالغه کوله، دا د دې شپو د عظمت او فضیلت او د لیلة القدر د لاندې کولو پسې د هڅې له امله.

د حديث له فايدو څخه:

١. د روژې په مبارکه میاشت کې په عمومي توګه او په وروستیو لسو ورځو کې په ځانګړې توګه زیاتې نیکی او اطاعت ته د خلکو هڅول.

٢. د رمضان د میاشتې وروستی لسیزه له یوویشتمې شپې څخه د میاشتې تر پای پورې وي.

٣. د طاعت لپاره د غوره وختونو څخه ګټه پورته کول مستحب دي.

(3755)

(201) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَلاَثٍ: صِيَامِ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكْعَتَيِ الضُّحَى، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنَامَ. [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايې: زما دوست او ملګري صلی الله عليه وسلم وسلم راته په درېو کارونو وصيت کړی دی: له هرې مياشتې څخه درې ورځې روژه نيول، د څاښت دوه رکعته لمونځ کول او دا چې له وېده کېدو وړاندې وتر وکړم. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

ابوهريرة رضي الله عنه خبر ورکوي چې دوست يې رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته د درېو خويونو په درلودلو وصيت کړی دی:

لومړی: له هرې مياشتې څخه درې ورځې روژه نيول.

دويم: هره ورځ د څاښت دوه رکعته لمونځ کول.

دريم: له وېده کېدو وړاندې وتر کول، د هغه چا لپاره چې وېره لري د شپې په وروستۍ برخه کې نه شي راويښېدلی.

د حديث له فايدو څخه:

١. صحابه کرامو ته د رسول الله صلی الله عليه وسلم بېلابيل ډول سپارښتنې د خپلو ملګرو د حالاتو په اړه د هغه د پوهې پر بنسټ وې، او دا چې کوم کار د هر يو لپاره مناسب و لکه د پياوړي انسان لپاره جهاد، د عابد لپاره عبادت او د عالم لپاره علم او داسې نور.

٢. ابن حجر العسقلاني د دې وينا په اړه ويلي: (صوم ثلاثة أيام من كل شهر) يعنې: په هره مياشت کې درې ورځې روژه نيول، چې مراد ترې ايام البيض دي؛ هغه ورځې چې شپه يې رڼا وي او هغه د هجري مياشتو: ديارلسمې، څوارلسمې او پنځلسمې ورځې دي.

٣. ابن حجر العسقلانی ويلي: له دې څخه دا حکم اخيستل کيږي چې له خوبه مخکې وتر کول مستحب دي د هغه چا لپاره چې له راويښېدو څخه ډاډه نه وي.

٤. د دې درېو عملونو ارزښت؛ ځکه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم پرې خپلو ګڼو ملګرو ته وصيت کړی دی.

٥. ابن دقيق العيد د دې وينا په اړه فرمايلي: (وركعتي الضحى) يعني او د څاښت دوه ركعتونه، چې کېدی شي لږ عدد يې د دې لپاره ذکر کړی وي چې لږ تر لږه دوه بايد وشي، او پدې کې په دې خبره دليل دی چې د څاښت لمونځ مستحب دی او لږ يې دوه رکعته دی.

٦. د څاښت د لمانځه وخت: د لمر له راختو څخه نږدې يو پاو وروسته، او وخت يې د ماسپښين د لمانځه څخه تر لس دقيقو مخکې وخت پورې غځيږي، او د رکعتونو شمېر يې: لږتر لږه دوه رکعته دی او په ډېرو کې اختلاف دی، ويل شوي چې اته رکعتونه دي او داسې هم ويل شوي چې ډېر يې حد نه لري.

٧. د وتر وخت: د ماخوستن له لمانځه څخه د سهار تر ختلو پورې، او لږ يې يو رکعت او ډېر يې يوولس رکعته دي.

(4538)

(202) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ يَقُمْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايې چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمايلي دي: «څوک چې د قدر شپه پر هغې د ايمان لرلو او ثواب په نيت - په عبادت - کې تېره کړي، د هغه تېر ګناهونه به وبخښل شي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په عبادت سره د قدر د شپې تېرولو له فضيلت څخه خبر ورکوي؛ کومه چې د رمضان د مياشتې په وروستيو لسو شپو کې ده، او دا چې چا پکې - په لمونځ کولو، دعاء، قرآن کريم لوستلو او ذکر کولو سره - زيار وويست، پداسې حال کې چې - د قدر په شپې او هغه څه يې چې په فضيلت کې راغلي دي - ايمان ولري، او په عمل سره يې د الله څخه د اجر لاسته راوړلو هيله وي؛ نه ځان ښودنه او شهرت، نو يقينا چې هغه انسان ته به د هغه ټول مخکني ګناهونه وبخښل شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د قدر د شپې فضیلت او په عبادت سره یې په تېرولو ټینګار.
٢. نېک عملونه یوازې د نیت له اخلاص سره منل کېږي.
٣. د الله تعالی فضل او رحمت، ځکه چا چې د قدر شپه له ایمان او د ثواب په نیت په عبادت کې تېره کړه، د هغه مخکني ګناهونه به وبخښل شي.

(4202)

(203) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «مَنْ حَجَّ لِلهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابوهریرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایي: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اورېدلي دي چې فرمایل یې: «څوک چې د الله لپاره حج وکړي، فحشا او بد اخلاقي و نه کړي، نو له حج څخه د راګرځېدو پر مهال به له ګناه څخه داسې پاک شي لکه په کومه ورځ چې مور زېږولی و». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: چا چې د الله لپاره حج وکړ او له رفث څخه یې ځان وساته، چې رفث کوروالي او د کوروالي مقدماتو ته وایي لکه مچې اخیستل او یا لوبې کول، رفث بدې وینا ته هم ویل کیږي، او د ګناهونو او بدیو په کولو سره فسق یې ونکړ، او له فسق څخه په احرام کې د منع شوو کارونو کول هم دي، نو له حج څخه به بخښل شوی راوګرځي، لکه څرنګه چې یو ماشوم له ګناه څخه پاک زیږیږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله تعالی نافرماني که څه هم په هر حال کې ناروا ده، خو په حج کې یې د حج مناسکو ته د درناوي په خاطر په حرمت لا زیات ټینګار شوی دی.
٢. انسان له ګناه څخه پاک زیږول کیږي، نو هغه د بل چا ګناه پر غاړه نه اخلي.

(2758)

(204) – عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «ما مِنْ أيَّامٍ العمَلُ الصَّالِحُ فيها أحبُّ إلى اللهِ مِن هذه الأيام» يعني أيامَ العشر، قالوا: يا رسُولَ الله، ولا الجهادُ في سبيلِ الله؟ قال: «ولا الجهادُ في سبيلِ الله، إلا رجلٌ خَرَجَ بنفسِه ومالِه فلم يَرْجِعْ من ذلك بشيءٍ». [صحيح] - [رواه البخاري وأبو داود، واللفظ له]

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «هېڅ داسې ورځې نشته چې نېک عمل پکې الله جل جلاله ته لدې ورځو څخه زيات محبوب وي»، يعني (د ذی الحجې) لس ورځې، هغوی ووېل: اې د الله جل جلاله رسوله! او د الله جل جلاله په لاره کې جهاد هم نه؟ هغه وفرمايل: «او د الله جل جلاله په لاره کې جهاد هم نه، مګر هغه سړی چې له خپل ځان او مال سره وتلی وي او له هغې څخه هېڅ شی بېرته رانه وړي». [صحيح حديث دی] - [بخاري او ابو داود روايت کړی، او لفظ د ابو داود دی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې د ذوالحجې په لومړيو لسو ورځو کې نېک اعمال د کال له نورو ټولو ورځو څخه غوره دي.

صحابه کرامو رضی الله عنهم له رسول الله صلى الله عليه وسلم لدې لسو ورځو پرته په نورو ورځو کې د جهاد په اړه پوښتنه وکړه، چې آيا جهاد غوره دی که نه؛ پدې لسو ورځو کې نور نېک عملونه غوره دي؟ ځکه هغوی باوري وو چې جهاد تر ټولو غوره عمل دی.

رسول الله صلى الله عليه وسلم ځواب ورکړ چې: پدې ورځو کې نېک عمل په نورو وختونو کې له جهاد څخه غوره دی، پرته له هغه مجاهد څخه چې ځان او مال د الله جل جلاله په لاره کې په خطر کې واچوي، نو مال له لاسه ورکړي او ساه يې هم د الله جل جلاله په لاره کې وخيږي. نو دا هغه څه دي چې پدې مبارکو ورځو کې له نېک عمل څخه غوره دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ذي الحجې په (لومړی) لسيزه کې د نېک عمل فضيلت؛ مسلمان ته په کار دي چې دا ورځې د عبادت لپاره غنيمت وګڼي، لکه د الله جل جلاله ذکر، د قرآن کريم تلاوت، تکبير (الله اکبر) ويل، تهليل (لا اله الا الله) ويل، لمونځ، صدقه، روژه، او ټول د نيکی کارونه کول.

(205) – عن أنس رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «جَاهِدُوا المشركين بأموالكم وأنفسكم وألسنتكم». [صحيح] - [رواه أبو داود والنسائي وأحمد]

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «د مشرکانو سره په خپلو مالونو، خپلو ځانونو او خپلو ژبو سره جهاد وکړئ». [صحيح حديث دی] - [ابو داود، نسائي او احمد روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د کفارو پر ضد د جهاد او له هرې ممکنې لارې د هغوی د مقابلې لپاره پر هلو ځلو امر کړی، تر څو د الله کلمه لوړه شي، او لدې څخه:

لومړی: د هغوی پر وړاندې په جهاد پيسې لګول؛ لکه د وسلو پېرل، پر مجاهدينو لګښت او داسې نور.

دويم: په روح، نفس او بدن د هغوی سره مخ کېدل او هغوی په شا کول.

دريم: په ژبه يې دين ته رابلل او حجت پرې قايمول، د هغوی رټل او رد پرې کول.

د حديث له فايدو څخه:

١. د مشرکانو پر ضد په خپل نفس، مال او ژبې جهاد ته هڅول؛ هر يو د خپلې وسې سره سم، او دا جهاد يوازې په نفس د جګړې کولو پورې محدود نه دی.

٢. په جهاد امر د وجوب لپاره دی، کله عيني او کله کفايي واجب ګرځي.

٣. الله جل جلاله جهاد د ځينو چارو له امله تاکلی لکه؛ لومړی: د شرک او مشرکانو په وړاندې مقاومت؛ ځکه چې الله تعالی هېڅکله شرک نه مني، دويم: الله تعالی ته د بلنې په لار کې د خنډونو لرې کول. دريم: له هر هغه څه نه د عقيدې ساتنه چې ضد يې دی. څلورم: د مسلمانانو؛ د هغوی د هېوادونو، ناموسونو او مالونو څخه ددفاع کولو په موخه.

(64597)

(206) – عَنْ أَبِي الحَوْرَاءِ السَّعْدِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رضي الله عنهما: مَا حَفِظْتَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لاَ يَرِيبُكَ، فَإِنَّ الصِّدْقَ طُمَأْنِينَةٌ، وَإِنَّ الكَذِبَ رِيبَةٌ». **[صحيح] - [رواه الترمذي والنسائي وأحمد]**

له ابو الحوراء السعدي څخه روايت دی وايي چې: ما حسن بن علي رضی الله عنهما ته وويل: له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه دې څه زده کړي دي؟ هغه وويل: ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه دا زده کړي دي چې: «هغه څه پرېږده چې تا شکمنوي، او هغه وکړه چې تا نه شکمنوي، ځکه چې رښتيا ډاډ او دروغ شک دی». [صحيح حديث دی] - [ترمذي، نسائي او احمد روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د هغو ويناوو او عملونو په پرېښودلو امر کړی چې تا په شک کې اچوي چې آيا له دې څخه به منع شوي وې که نه، آيا حرام به وي که حلال، نو هغه څه ته ترې واوړه چې تا په شک کې نه اچوي او ته يې له ښه والي او حلالوالي څخه ډاډه يې، داسې څه چې زړه ورته ډاډ او سکون پيدا کوي او په څه کې چې شک وي نو انسان پکې زړه نازړه او د اضطراب په حالت کې وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. مسلمان بايد خپل کارونه په يقين سره وکړي او شک پرېږدي او په دين کې بايد بصيرت ولري.
٢. په شکونو کې له واقع کېدلو څخه ممانعت.
٣. که ډاډ او سکون غواړې نو شکمن کارونه پرېږده او څنډې ته يې کړه.
٤. پر بندګانو د الله تعالی رحمت چې امر يې ورته کړی تر څو هغه څه وکړي چې د نفس او فکر سکون پکې وي، او له هغه څه نه يې منع کړي دي چې تشويش او کډوډي ولري.

(4564)

(207) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَتَكَلَّمْ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «يقينا چې الله جل جلاله زما امت ته له هغه څه تېر شوی چې دوی ته يې نفسونه وسوسې وراچوي، تر هغه پورې چې يا پرې عمل وکړي او يا يې ووايي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکوي چې مسلمان په هغه څه نه نيول کيږي چې په زړه کې يې کومه د شر خبره تېره شي مخکې لدې چې عمل پرې وکړي او يا يې په ژبه ووايي، ځکه چې الله جل جلاله مشقت پورته کړی او بخښلی يې دی، او د محمد صلی الله عليه وسلم امت په هغه څه نه نيسي چې په ذهن کې يې تېرېږي او په زړه کې يې اوړي را اوړي، خو پدې شرط چې باور پرې ونه کړي او زړه ته يې کښېنباسي؛ خو که چېرته يې په زړه کې ځای ورکړ لکه کبر، غرور، منافقت او يا يې په اندامونو عمل وکړ او يا يې په ژبه وويل، نو بيا پرې نيول کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. الله تعالی له هغو افکارو او وسوسو څخه چې په زړه کې تېرېږي، تېر شوی او معاف کړي يې دي، هغه فکرونه او وسوسې چې د انسان په زړه کې تېرېږي او په ذهن کې يې اوړي را اوړي.
٢. که د طلاق په اړه يو انسان فکر وکړي او په زړه کې يې تېر شي، خو تلفظ يې پرې نه وي کړی او نه يې ليکلی وي، نو هغه طلاق نه بلل کيږي.
٣. کومې خبرې چې د انسان په زړه کې تېرېږي که څومره لويه هم وي انسان پرې تر هغه پورې نه نيول کيږي چې يا پرې عمل وکړي او يا يې ووايي.
٤. د محمد صلی الله عليه وسلم د امت خورا لوی ارزښت چې دا ځانګړتيا يې ورکړې، چې په هغو خبرو نه نيول کيږي چې په زړه کې تېرېږي، البته دا د پخوانيو امتونو پر خلاف ځانګړتيا ده.

(58144)

(208) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «الله تعالی ستاسو شکلونو او مالونو ته نه ګوري، بلکې هغه ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بيانوي چې الله تعالى د خپلو بندګانو شکلونو او جسدونو ته نه ګوري چې آيا ښکلي دي که بدرنګه؟ ايا هغه لوی دي که کوچني؟ يا هغه روغ دي که ناروغه؟ او نه د هغوی مالونو ته ګوري چې ډير دي او که لږ؟ الله جل جلاله خپل بندګان پدې نه نيسي او نه ورسره پدې شيانو حساب کوي چې دوی پکې يو له بل سره توپير لري، مګر هغه د دوی زړونو ته ګوري او هغه څه چې د دوی په زړونو کې له تقوا، يقين، صداقت، او اخلاص څخه دي او يا له ځان ښودنې او شهرت څخه او هغه د دوی عملونو ته د سمون او فساد له نظره ګوري؛ نو ثواب او يا جزا پرې ورکوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د زړه اصلاح ته پاملرنه او له هره ناوړه صفت څخه يې پاکوالی.
٢. د زړه اصلاح په اخلاص سره کيږي او د عمل اصلاح د رسول الله صلى الله عليه وسلم په پيروی سره کيږي، او همدا دواړه - معيارونه - د الله تعالى په نبز د اعتبار وړ دي.
٣. انسان بايد په مال، ښايست، بدن او يا د دې نړۍ په هره ډول ښکلا مغرور نه شي.
٤. په ظاهري اصلاح له تکيه کولو څخه ځان ساتل پرته لدې چې باطن اصلاح کړي.

(4555)

(209) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال: قال رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللهَ يَغَارُ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغَارُ، وَغَيْرَةُ اللهِ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ عَلَيْهِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې؛ رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: **«بېشکه چې الله جل جلاله غيرت کوي، او مؤمن غيرت کوي، او د الله- جل جلاله -غيرت دا دی چې يو څوک هغه څه وکړي چې الله تعالى پرې حرام کړي وي».** [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې الله جل جلاله غيرت کوي، غصه کيږي او بد ګڼي، لکه څرنګه چې مؤمن انسان غيرت کوي، غصه کيږي او يو څه بد ګڼي، او دا چې د الله جل جلاله د غيرت لامل دا دی چې مؤمن انسان له ناوړه کارونو څخه هغه څه وکړي چې الله جل جلاله پرې حرام کړي وي لکه: زنا، لواطت، غلا، شراب څښل او داسې نور بد کارونه.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله جل جلاله له غضب او عذاب څخه ځان ساتل کله چې د هغه له محرماتو څخه سرغړونه وشي.

(3354)

(210) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «له اوو برباددوونکو ګناهونو څخه ځان وساتئ» **هغوی وويل: اې د الله رسوله، هغه کوم دي؟ ويې فرمايل:** «په الله - تعالى - شرک کول، سحر، د هغه نفس وژل چې الله يې په ناحقه وژل حرام کړي دي، سود خوړل، د يتيم مال خوړل، د جنګ په ورځ له ميدان څخه تېښته کول، او په ساده، پاک لمنو مؤمنو ښځو د - زنا - تور پورې کول». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خپل امت ته له اوو جرمونو او تباه کوونکو ګناهونو څخه په ځان ژغورلو امر کوي، او کله چې ترې پوښتنه وشوه چې هغه کوم دي؟ نو هغه يې په ګوته کوي چې:

لومړی: له الله تعالی سره شرک کول، داسې چې له هغه پاک ذات سره مثل ونیول شي، په هره بڼه چې وي، او یا له عبادتونو څخه د هر ډول عبادت له الله تعالی پرته بل چا ته وشي، او په شرک يې پیل ځکه وکړ چې تر ټولو لويه ګناه ده.

دويم: جادو دی - چې هغه له غوټو، دمونو، درملو او لوګیو څخه عبارت دی - چې د جادو کړی شوي انسان په بدن کې د هغه په وژلو او یا ناروغولو اغېزه کوي او یا د ښځې او خاوند تر منځه جلاوالی راولي، او دا یو شیطاني عمل دی، او ډیری يې داسې دي چې پایلې ته نه رسیږي مګر په الله تعالی باندې په شرک کولو او یا پلیتو ارواحو ته په هغه څه سره په نږدې کېدولو چې هغوی يې خوښوي.

دریم: د هغه نفس وژل چې الله تعالی يې وژل حرام کړي دي پرته له دې چې د حاکم له خوا په مشروع جواز سره پلې شي.

څلورم: د سود خوړل او یا د نورو وسیلو په استعمالولو سره له سود څخه ګټه اخیستل.

پنځم: د هغه نابالغ په مال کې خیانت کول چې پلار يې بلوغ ته له رسېدو مخکې مړ شوی وي.

شپږم: د کافرانو سره له جګړې څخه تېښته.

اووم: په آزادو او پاکو ښځو باندې د زنا تور لګول او همدارنګه د نارینه و تورنول.

د حديث له فايدو څخه:

١. لوی ګناهونه په اوو پورې محدود نه دي او د دې اوو ګناهونو تخصيص د دوی د لویوالي او خطر له امله دي.

٢. د نفس وژلو جواز کله چې په حقه وي، لکه قصاص، مرتد کېدل، او له واده نه وروسته زنا کول، او دا چې شرعي واکمن به يې تطبيقوي.

(3331)

(211) – عن أبي بكرة رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟» ثَلَاثًا، قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «الْإِشْرَاكُ بِاللهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ» وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَّكِئًا، فَقَالَ: «أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ»، قَالَ: فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ. [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو بکرة رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې: نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «آیا زه تاسو ته د تر ټولو لویو ګناهونو څخه خبر درنکړم»؟ درې ځلې (يې دا خبره تکرار کړه) هغوی وویل: هو (یعني خبر راکړه) اې د الله جل جلاله رسوله! ویې فرمایل: «د الله سره شرک کول او د مور او پلار نافرماني» او کېناست، پداسې حال کې چې تکیه يې وهلې وه، نو ویې فرمایل: «خبردار اوسئ د دروغو د ګواهۍ په اړه» (یعني ځان ترې وساتئ)، وايي: تر هغه پورې يې دا خبره تکراروله تر دې چې مونږ وویل: کاش چې چپ شوی وای. [صحیح حدیث دی] - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خپلو اصحابو ته د لویو ګناهونو په اړه خبر ورکوي، نو له دې درېو ګناهونو يادونه يې وکړه:

1. له الله جل جلاله سره شرک کول: او شرک له الله جل جلاله پرته بل چاته د هر ډول عبادت کول او د غیر الله سره په الوهیت، ربوبیت، اسماء او صفاتو کې د الله جل جلاله برابرولو ته وايي.

2. د مور او پلار نا فرماني: دا د مور او پلار هر ډول ازارول دي، هغه که په وینا سره وي یا په کړنه، او د هغوی سره نیکي پرېښودل دي.

3. دروغ وینا، چې له جملې څخه يې د دروغو ګواهي ده، او د دروغو ګواهي له هغه دروغ وینا څخه عبارت ده چې موخه ترې د بل چا حق د پښو لاندې کول دي؛ چې یا يې مال واخیستل شي او یا يې په عزت، ناموس او داسې نورو تیری وشي.

رسول الله صلی الله علیه وسلم په تکراري ډول له دروغ وینا څخه وېرول کړي تر څو يې بدوالي او په ټولنه کې ناوړه پایلو ته د خلکو پام راواړوي، تر دې چې د زیات تکرار له امله صحابه کرامو وویل چې کاش چپ شوی وای؛ پر هغه د ترحم له امله او د هغه کار د بدوالي له امله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم زوروي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د الله جل جلاله سره شرک کول تر ټولو ستره ګناه ده؛ لدې امله يې لويه او د ګناهونو په سر کې راوستله، د الله جل جلاله دا وينا د همدې خبرې تاييد کوي چې فرمايي: {إن الله لا يَغْفِرُ أن يشرَكَ به وَيَغْفِرُ مَا دونَ ذلِكَ لِمَنْ يشَاء}. «**بېشکه الله نه بخښي چې له هغه سره دې (څوک) شريک کړى شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرک) نه کمه وي د چا لپاره چې وغواړي**».

٢. د مور او پلار د حقوقو عظمت، ځکه چې د دوى دواړو حق يې د خپل حق سره يو ځاى ذکر کړى.

٣. ګناهونه په لويو او وړو وېشل کېږي، لويه (کبيره) ګناه: هغه ده چې دنيوي سزا پرې (ټاکل شوې) وي لکه: حدود، لعنت، او يا پرې په اخرت کې ګواښ شوى وي لکه: اور ته په ننوېستلو ګواښ، او دا چې لوى ګناهونه ښکته او پورته لري، نو ځينې يې له ځينو نورو څخه په حراموالي کې سخت وي، او له لويو ګناهونو پرته نور واړه دي.

(2941)

(212) – عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «الْكَبَائِرُ: الْإِشْرَاكُ بِاللهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِينُ الْغَمُوسُ».

[صحيح] - [رواه البخاري]

له عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما څخه روايت دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «لوى ګناهونه: له الله سره شرک کول، د مور او پلار نا فرماني، د نفس وژنه او په دروغو قسم خوړل دي». [صحيح حديث دى] - [بخاري روايت کړى]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د لويو ګناهونو په اړه وضاحت ورکوي، د کومو مرتکب چې په دنيا او آخرت کې په سختې (سزا) سره ګواښل شوى دى.

لومړى يې «**له الله جل جلاله سره شرک کول**» دي: او شرک له الله پرته بل چا ته د هر ډول عبادت کول دي، او له الله تعالى سره د هغه د الوهيت، ربوبيت، اسماء او صفاتو په ځانګړتياوو کې د نورو برابرول دي.

او دویمه يې" د مور او پلار نافرماني ده": او (نافرماني) له هرې هغې وينا او کړنې څخه عبارت دی چې د مور او پلار د ازار او اذيت لامل ګرځي، او له هغوی سره د نیکۍ پرېښودل دي.

او دریم يې له حق پرته" د نفس وژل "دي: لکه په ظلم او تيري سره قتل کول.

او څلورم يې " غموس قسم دی": او دا هغه قسم دی چې په قصدي توګه په دورغو خوړل کيږي، دا نوم ځکه ورکړل شوی چې خاوند يې د دې له امله په ګناه او يا اور کې منډل کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په درواغو د قسم خوړلو لپاره کفاره نشته؛ ځکه چې خطر يې زيات او جرم يې لوی دی، خو توبه ترې وېستل کيږي.

٢. په حديث کې له دغو څلورو لويو ګناهونو څخه يادونه د هغوی د ګناه د لويوالي له امله شوې ده نه د محدوديت له امله.

٣. ګناهونه په لويو او وړو وېشل کيږي، لويه (کبيره) ګناه : هغه ده چې دنيوي سزا پرې (ټاکل شوې) وي لکه: حدود، لعنت، او يا پرې په اخرت کې ګواښ شوی وي لکه: اور ته په ننوېستلو ګواښ، او دا چې لوی ګناهونه ښکته او پورته لري، نو ځينې يې له ځينو نورو څخه په حراموالي کې سخت وي، او له لويو ګناهونو پرته نور واړه دي.

(3044)

(213) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «د قيامت په ورځ به د خلکو تر منځه لومړی د وينو په اړه پرېکړې کيږي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم يادونه کړې ده چې لومړی هغه څه چې د خلکو تر منځه به يې فيصله کيږي هغه د خلکو تر منځه په وينو تويلو سره يو پر بل ظلم کول دي لکه: وژل او ټپي کول.

د حديث له فايدو څخه:

١. د وينو تويولو د مسألې عظمت، څکه خو پيل په تر ټولو مهم څيز کيږي.
٢. ګناهونه هغه فساد ته په ليدو لوييږي چې پرې مرتبيږي او د بې ګناه خلکو ژوند اخيستل تر ټولو لوی فساد دی چې له کفر او په الله تعالی له شرک پرته بل لوی فساد ترې نشته.

(2962)

(214) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ قَتَلَ مُعَاهَدًا لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الجَنَّةِ، وَإِنَّ رِيحَهَا تُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «چا چې معاهد ووژه نو د جنت بوی به حس نه کړي، پداسې حال کې چې بوی يې د څلويښتو کالو واټن په اندازه لرې حس کيږي». [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه چا لپاره د سخت ګواښ بيان کړی دی چې معاهد ووژني -او معاهد هغه چاته ويل کيږي چې د کفري هيواد څخه اسلامي هيواد ته د امن د ژمنې ورکولو پر اساس داخل شوی وي - چې دغه کس ته به د جنت بوی نه رسيږي، حال دا چې بوی يې د څلويښتو کالو په واټن کې موندل کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. له کفارو څخه د معاهد، مستامن او ذمي د وژلو ممانعت او دا چې وژل يې له کبيره ګناهونو څخه يوه لويه ګناه ده.
٢. معاهد: له کفارو څخه هغه چاته ويل کيږي چې ژمنه وکړي په خپل هيواد کې به د مسلمانانو سره نه جنګيږي او نه به دوی ورسره جنګيږي، او ذمي: هغه چاته ويل کيږي چې د مسلمانانو په هېواد کې اوسيږي او جزيه يې ورکړې وي، او مستامن: هغه چاته ويل کيږي: چې د مسلمانانو هيواد ته يې د موقت وخت لپاره پناه راوړی وي او د ساتلو ژمنه ورکړل شوي وي.
٣. له غير مسلمانو سره په تړونونو کې د خيانت په اړه خبرداری.

(64637)

(215) – عن جُبَير بن مُطْعِم رضي الله عنه أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعُ رَحِمٍ». [صحيح] - [متفق عليه]

له جبير به مطعم رضي الله عنه څخه روايت دی، هغه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اوربدلي دي چې فرمايیل يې: «خپلوي پرې کوونکی به جنت ته داخل نه شي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې څوک د خپلوانو سره پرېکون کوي او د هغوی واجب حقونه نه ادا کوي، يا يې ازار کړي او بد چلند ورسره وکړي، نو هغه د دې مستحق دی چې جنت ته داخل نه شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. خپلوي پرې کول له کبيره ګناهونو څخه يوه ګناه ده.
٢. خپلوي پالل له دود سره سم کيږي، څکه چې ځايونو، وختونو او خلکو ته په ليدو سره توپير لري.
٣. خپلوي پالل په تګ او راتګ، صدقې، نيکی کولو، د ناروغ پوښتنې کولو، هغوی ته په نيکی امر کولو او له بديو څخه په منع کولو او داسې نورو کارونو تر سره کيږي.
٤. خپلوي پرې کول چې څومره له نږدې خپلوانو سره وي همغومره يې ګناه سخته ده.

(5367)

(216) – عن أنس بن مالك رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «څوک چې دا غواړي چې روزي يې پراخه شي او عمر يې اوږد شي، نو خپلوي دې وپالي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپلوانو لیدلو ته په ورتللو، ځاني، مالي او نور ډول درناوېو سره په خپلوۍ پالنې ټینګار کوي، او دا چې (خپلوي پالل) د رزق د پراختیا او عمر د اوږدوالي لامل ګرځي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. (رحم) د مور او پلار له طرفه خپلوان دي، او څومره چې نږدې وي په هماغه اندازه د خپلوۍ پاللو زیات مستحق دی.

٢. بدله د عمل له جنس څخه وي، نو څوک چې خپلوي د نیکۍ او مهربانۍ له مخې وپالي، نو الله تعالی به د هغه په عمر او رزق کې برکت واچوي.

٣. خپلوي پالل (صله رحمي) د رزق د زیاتوالي، پراختیا او د عمر د اوږدوالي لامل ګرځي، او که چېرته اجل او روزي ټاکل شوي وي نو بیا شونې ده چې مراد ورڅخه په روزۍ او عمر کې برکت اچول وي، داسې چې په خپل (ټاکلي) عمر کې به (د بل چا په پرتله) ډېر او فایدور کارونه وکړي، او داسې هم ویل شي چې په روزۍ او عمر کې له زیاتوالي څخه حقیقي زیاتوالی مراد دی. نو الله جل جلاله ښه پوهیږي.

(5372)

(217) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِئِ، وَلَكِنِ الْوَاصِلُ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهُ وَصَلَهَا». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «هغه څوک خپلوي پالونکی ندی چې بدل خلاصوي، مګر هغه څوک خپلوي پالونکی دی چې خلک یې ورسره پرې کوي او هغه یې بیرته وصلوي (پالي)». [صحیح حدیث دی] - [بخاري روایت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې: له خپلوانو سره په خپلوی پاللو او نیکی کولو کې پوره انسان هغه څوک ندی چې د نیکی مقابل کې نیکي کوي، په صله رحمی کې حقیقي او بشپړ پالونکی انسان هغه څوک دی چې کله ورسره خلک خپلوي پرې کړي نو دی یې ورسره بېرته وصلوي (پالي) اګر که بد یې ورسره هم کړي وي، خو هغه یې په مقابل کې ورسره نیکي کوي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. له شرعي لحاظه د خپلوی معتبره اړیکه دا ده چې ته له هغو کسانو سره اړیکي وپالې چې هغوی درسره پرې کړي وي، هغه چا ته بښنه وکړې چې پر تا یې ظلم کړی وي، او هغه چا ته یې ورکړې چې له تاسې یې ورکړه منع کړي وي، او خپلوي پالل دا ندي چې د نیکي مقابل کې وشي او یا په بدل تر سره شي.

٢. د خپلوی پالل د مال، دعاء، په نیکی امر او له بدیو منع کول او داسې نورو لارو کیږي، او د امکان تر حده ورڅخه د شر مخنیوی دی.

(3854)

(218) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ؟»، قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ»، قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: «إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «آیا تاسو پوهېږئ چې غیبت څه ته وایي؟ هغو وویل: الله جل جلاله او رسول یې ښه پوهیږي، ویې فرمایل: «په هغه څه سره دې د (مسلمان) ورور یادول چې هغه یې نه خوښوي». وویل شو: پدې اړه خبر راکړه چې: که چېرته زما په (مسلمان) ورور کې هغه څه وي چې زه وایم؟ ویې فرمایل: «که چېرته هغه څه پکې وي چې ته یې وایې نو غیبت دې وکړ او که چېرته پکې نه وي نو تور (تهمت) دې پرې پورې کړ». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د حرام غیبت حقیقت بیانوي، چې هغه پسې شا د مسلمان یادول دي په هغه څه سره چې هغه یې نه خوښوي، برابره خبره ده که ځاني صفتونه وي او یا اخلاقي لکه: وړوند، دوکه باز، دروغجن او داسې نور ناوړه صفتونه، اګر که دا صفت پکې موجود هم وي.

او که چېرته پکې هغه صفت نه و، نو دا له غیبت نه هم سخته (ګناه) ده چې هغه تور پورې کول دي، یعني په یو چا د یو کار دروغ ویل چې په هغه کې نه وي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ښوونې ښایسته میتود چې مسئلې د پوښتنې په بڼه وړاندې کوي.

٢. له پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره د صحابه کرامو ښایسته ادب؛ کله چې هغوی وویل: الله او رسول یې ښه پوهیږي.

٣. د ناپوهۍ پر مهال د پوښتل شوي دا وینا چې: الله ښه پوهیږي.

٤. د حقونو په ساتلو او وروړګلوۍ سره شریعت لره د تولنې ساتنه.

٥. غیبت حرام دی مګر د مصلحت لپاره په ځینو حالاتو کې لکه: د ظلم مخنیوی، چې مظلوم یو پیاوړي انسان ته د ظلم په اړه یادونه وکړي چې حق ورته ترې واخلي، نو ورته ووایي: فلانی راسره ظلم کړی، یایې راسره داسې وکړل، او یا: د واده، شراکت او ګاونډیتوب په اړه د یو چا سره سلا مشوره کول او داسې نور.

(5326)

(219) – عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «كل مُسْكِرٍ خَمْرٌ، وكل مُسْكِرٍ حرام، ومن شرِب الخمر في الدنيا فمات وهو يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ، لَمْ يَشْرَبْهَا في الآخرة». [صحيح] - [رواه مسلم وأخرج البخاري الجملة الأخيرة منه]

له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«هر نشه کوونکی شی شراب دي او هر نشه کوونکی شی حرام دی، څوک چې په دنیا کې شراب وڅښي او معتاد پرې مړ شي او توبه ونه کړي، نو په آخرت کې به شراب و نه څښي». [صحیح حدیث دی] - [مسلم روایت کړی او اخرنۍ جمله یې بخاري روایت کړې]

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم څرګنده کړې ده چې هر هغه څه چې عقل غيبوي او له منځه يې وړي نو هغه نشه کوونکي شراب دي، برابره خبره ده که هغه څښاک وي يا خوراک، تنفس وي او يا بل څه، او دا چې هر هغه څه چې انسان نشه کوي او عقل يې له منځه وړي نو الله تعالی هغه حرام کړی او منع يې ترې فرمايلې ده، هغه که لږ وي او يا ډېر. او دا چې چا هر ډول نشه يې توکي وڅښل او په دوامداره توګه يې څښل او تر مرګه يې ترې توبه ونه وېسته نو هغه د الله تعالی د عذاب مستحق دی چې په جنت کې به يې له شرابو محروم کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شرابو د حراموالي لامل نشه ده، نو هر هغه شی چې انسان نشه کوي، هغه که هر ډول وي حرام دی.
٢. الله تعالی شراب حرام کړي، ځکه چې لوی زيانونه او بدی پکې شتون لري.
٣. په جنت کې د شرابو څښل د بشپړې خوښۍ او بشپړ نعمت نښه ده.
٤. څوک چې په دنيا کې د شرابو له څښلو ډډه ونه کړي، الله تعالی به يې په جنت کې د شرابو له څښلو څخه محروم کړي، ځکه د عمل جزا يې له جنسه ده.
٥. له مرګ نه مخکې د ګناهونو څخه توبې وېستلو ته هڅول.

(58259)

(220) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِيَ وَالْمُرْتَشِيَ فِي الْحُكْمِ. [صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم په رشوت ورکوونکي او رشوت اخيستونکي لعنت ويلی دی. [صحيح حديث دی] - [ترمذي او احمد روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم رشوت ورکوونکي، رشوت اخيستونکي او رشوت قبض کوونکي ته د الله له رحمت څخه په لرې کېدلو او شړلو سره ښېرا کړې ده.

لدې څخه هغه رشوت هم دی چې قاضیانو ته ورکول کیږي تر څو په ظلم سره پرېکړه وکړي او له لارې يې رشوت ورکوونکی خپل مراد ته په ناحقه ورسيږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د رشوت ورکول، اخیستل، پکې منځګړیتوب او مرسته کول حرام دي؛ ځکه چې دا په باطل کې مرسته کول دي.
٢. رشوت ورکول لویه ګناه ده؛ ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم يې په اخیستونکي او ورکوونکي لعنت ویلی دی.
٣. په قضا او قضاوت کې رشوت تر ټولو لوی جرم او ستره ګناه ده؛ د ظلم او په هغه څه د پرېکړې له امله چې الله تعالی ندی نازل کړې.

(64689)

(221) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ؛ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «له ګمان څخه ځان وساتئ؛ ځکه چې ګمان تر ټولو دروغجنه وینا ده، او د خلکو عورتونو پسې مه ګرځئ، او جاسوسي مه کوئ، او له یوبل سره کینه مه کوئ، او یو بل ته شاه مه اړوئ، او یو پر بل مه غصه کیږئ، او ټول د الله جل جلاله بندګان شئ ورونه ورونه». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم له ځینو هغو کارونو څخه منع فرمایلې ده چې د مسلمانانو تر منځه تفرقه او دښمني رامنځته کوي، له هغو څخه:

(الظن) له دلیل پرته په زړه کې تور پورې کول، او دا يې بیان کړ چې ګمان تر ټولو دروغجنه وینا ده.

"تحسس" د سترګو یا غوږونو په واسطه د خلکو د پټو عیبونو پلټنه کول.

او (جاسوسي): چې د پټو معاملو په لټه کې وي، او اکثرا دا د بدۍ په اړه ویل کیږي.
او له حسد څخه: چې هغه د نورو لپاره د نعمت بد ګڼل دي.
او له یو بل څخه مخ اړول، نو نه سلام اچوي او نه د خپل مسلمان ورور لیدنې ته ورځي،
او له یو بل څخه کرکه کول، بد ګڼل او نفرت کول، لکه د نورو ازارول، او هغه چې تندی یې تروش نیولی وي او هغه چې په بد انداز سره خلکو سره مخ کیږي.
بیا یې یوه جامعه وینا وکړه چې د مسلمانانو خپلمنځي وضعیت پرې ښه کیږي: (او د الله جل جلاله بندګان شئ ورونه ورونه) نو دیني وروروګلوي هغه اړیکه ده چې د خلکو تر منځه پرې اړیکې پیاوړې کیږي، او تر منځه یې مینه او محبت زیاتیږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په هغه چا بد ګماني ضرر نه لري چې نښې یې پرې ښکاره شي، او مؤمن باید ځیرک او هوښیار اوسي او په بدو او فاسقو خلکو دوکه نه شي.
٢. له تهمت څخه هغه یو مراد دی چې په زړه کې ځای نیسي او ټینګار پرې وشي، خو کوم یو چې په زړه کې راځي او ځای نه نیسي انسان پرې نه نیول کیږي.
٣. د اسلامي ټولنې د غړو تر منځ د بې اتفاقۍ او د اړیکو پرې کولو د لاملونو ممانعت، لکه جاسوسي، حسد او داسې نور.
٤. له مسلمان سره په نصیحت او محبت کې د ورور په شان چلند کول.

(5332)

(222) – عن حذيفة رضي الله عنه قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

له حذیفة رضي الله عنه څخه روایت دی وایې چې : ما له رسول الله صلى الله علیه وسلم څخه اوریدلي دي چې فرمایل یې: «چغلګر - انسان - جنت ته نه داخلیږي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله - صلی الله علیه وسلم - خبرداری ورکوي چې هغه چغلګر انسان چې د خلکو تر منځه د فساد په موخه خبرې وړي راوړي د عذاب مستحق دی؛ داسې چې جنت ته به نه داخلیږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. چغلګري له لويو ګناهونه څخه ده.

٢. له چغلګرۍ څخه ممانعت؛ د هغه فساد او ضرر له امله چې د افرادو او ټولنې تر منځه يې رامنځته کوي.

(5368)

(223) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كُلُّ أُمَّتِي مُعَافًى إِلَّا المُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ المُجَاهَرَةِ أَنْ يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا، ثُمَّ يُصْبِحَ وَقَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، فَيَقُولَ: يَا فُلَانُ، عَمِلْتُ البَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ، وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهریره- رضي الله عنه -څخه روایت دی وايي چې: ما له رسول الله- صلی الله علیه وسلم - څخه اوریدلي دي چې ویل يې: «زما ټول امتیان بخښل شوي دي پرته له هغو څخه چې د - ګناه - ښکاره کوونکي وي، او- ګناه -ښکاره کوونکي خلک هغه دي چې: یو سړی د شپې یو کار (ګناه) وکړي، بیا په داسې حال کې سهار کړي چې الله د هغه ستر او پرده کړې وي، بیا ووايي: اې فلانیه! ما تیره شپه داسې او داسې وکړل، او حال دا چې هغه به په داسې حال کې شپه تیره کړې وي چې الله تعالی د هغه ستر او پرده کړې وي، خو دی به سبا د هغه څه څخه پرده پورته کړي چې الله پرې پرده اچولې وه». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم څرګندوي چې ګناه کار مسلمان ته د الله تعالی د بخښنې تمه شته، مګر هغه څوک چې په وياړ او سرکښۍ سره خپله ګناه اعلانوي نو هغه د بخښنې وړ نه دی. ځکه چې هغه کله د شپې ګناه وکړي نو سبا پرې د الله جل جلاله اچولې پرده له ځانه لرې کوي، او

نورو سره په خبرو کې وايې چې پرون مې فلانی ګناه کړې ده، پداسې حال کې چې الله تعالی د شپې پرې پرده اچولې وه، نو کله چې سهار کړي د الله تعالی پرده له ځانه لرې کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په ډاګه د ګناه کولو بدوالی، وروسته له دې چې الله پاک پرې پرده اچولې وه.
٢. د ګناه په ډاګه کولو سره د مؤمنانو تر منځه بد کاري خپريږي.
٣. الله تعالی چې د چا پرده په دنيا کې وکړي په اخرت کې يې هم کوي، دا پر بندګانو د الله تعالی د لوی رحمت ښودنه کوي.
٤. څوک چې په کومه ګناه اخته شوی وي بايد پر ځان پرده واچوي او الله تعالی ته توبه وباسي.
٥. د هغه چا د ګناه لوی والی چې په ښکاره ګناه کوي او ځان له بخښلو څخه بې برخې کوي.

(3756)

(224) – عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ النَّاسَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاظُمَهَا بِآبَائِهَا، فَالنَّاسُ رَجُلَانِ: بَرٌّ تَقِيٌّ كَرِيمٌ عَلَى اللهِ، وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيِّنٌ عَلَى اللهِ، وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ، وَخَلَقَ اللهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ، قَالَ اللهُ: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ} [الحجرات: ١٣]».

[صحيح] - [رواه الترمذي وابن حبان]

له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دی چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم د مکې د فتحې په ورځ خلکو ته خطبه ورکړه نو ويې ويل: «اې خلکو، يقينا چې الله جل جلاله ستاسو څخه د جاهليت غرور او په پلرونو وياړ لرې کړی دی، خلک دوه ډوله دي، نيک، پرهيزګاه او د الله تعالی په وړاندې عزتمن، او بې لارې بدبخته، او د خلکو په وړاندې سپک، او خلک د آدم اولاده دي، او الله تعالی آدم له خاورې پيدا کړی دی، الله تعالی فرمايلي: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ} [الحجرات: 13]. (اې خلکو! بېشکه موږ تاسو له يوه سړي او له يوې ښځې پيدا کړي يئ او موږ تاسو څانګې او قبيلې ګرځولي يئ، د دې لپاره چې تاسو يو بل سره وپېژنئ، بېشکه د الله په

نيز په تاسو کې ډېر عزتمن، ستاسو زيات پرهېزګار دی، بېشکه الله ښه پوه، ښه خبردار دی».
[صحيح حديث دی] - [ترمذي او ابن حبان روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د مکې د فتحې په ورځ خلکو ته په خطاب کې وفرمايل: اې خلکو، الله تعالى ستاسو څخه د جاهليت کبر، وياړ، ننګ او په پلرونو وياړ پورته او لرې کړ او يقينا چې خلک دوه ډوله دي:

يا خو مؤمن، صالح، پرهېزګار، فرمانبردار او د الله سبحانه وتعالى عبادت کوونکی وي، نو دا سړی د الله تعالى په وړاندې عزتمن دی، که څه هم د خلکو په اند د اصل او نسب خاوند څخه وي.

او يا کافر، بې لارې او بدبخته چې دا د الله تعالى په وړاندې سپک دی، او هېڅ ارزښت نه لري، که څه هم د اصل له اړخه د غوره مرتبې، وقار او واک خاوند وي.

او خلک ټول د آدم اولادونه دي، او الله تعالى آدم له خاورې څخه پيدا کړی دی، نو هغه څوک چې اصل يې له خاورې څخه وي ورته نه ښايي چې کبر وکړي او ځانته مغروره شي، د الله تعالى دا وينا د دې خبرې تصديق کوي چې فرمايي: {يا أيها الناس إنا خلقناكم من ذكر وأنثى وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا إن أكرمكم عند الله أتقاكم إن الله عليم خبير} [الحجرات: 13]. (اې خلکو! بېشکه مونږ تاسو له يوه سړي او له يوې ښځې پيدا کړي يئ او مونږ تاسو څانګې او قبيلې ګرځولي يئ، د دې لپاره چې تاسو يو بل سره وپېژنئ، بېشکه د الله په نيز په تاسو کې ډېر عزتمن، ستاسو زيات پرهېزګار دی، بېشکه الله ښه پوه، ښه خبردار دی).

د حديث له فايدو څخه:

١. په اصل او نسب له وياړ کولو څخه ممانعت.

(65074)

(225) – عن عائشة رضي الله عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ أَبْغَضَ الرِّجَالِ إِلَى اللهِ الْأَلَدُّ الْخَصِمُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی، هغه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايي: «د الله تعالى په وړاندې تر ټولو مبغوض انسان هغه دی چې تل سخت جګړه مار وي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې الله - جل جلاله - له هغو خلکو څخه کرکه کوي چې سخت جګړه مار او زيات جګړه کوونکی وي؛ هغه چې حق ته غاړه نه ږدي او هڅه کوي چې حق په خپلو دلايلو سره په شا وتمبوي، يا دا چې په حقه جګړه کوي خو په شخړه کې د اعتدال له حد نه اوړي، او له علم پرته شخړه کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. کله چې د قانوني استيناف له لارې مظلوم د خپل حق غوښتنه کوي نو دا د غندنې وړ شخړو په کټګورۍ کې نه راځي.
٢. جنګ او جګړه د ژبې له هغو آفتونو څخه دي چې د مسلمانانو تر منځه د تفرقې او له يو بل څخه د مخ اړولو لامل ګرځي.
٣. استدلال هغه مهال د ستاينې وړ دی چې په حقه وي او طرز يې ښه وي او هغه مهال بد دی کله چې له حق څخه د انکار او د باطل رامنځته کولو لپاره وي يا پرته له دليل او ثبوت څخه وي.

(5474)

(226) – عن أبي بَكرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ هَذَا الْقَاتِلُ، فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ؟ قَالَ: «إِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو بکرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايې چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه مې اورېدلي دي چې فرمايل يې: «کله چې دوه مسلمانان توره په لاس يو له بل سره وجنګيږي نو قاتل او مقتول دواړه په اور کې دي»، ما وويل: اې د الله رسوله! دا خو قاتل دی چې - اور ته به ځي - نو د مقتول څه ګناه ده؟ هغه وفرمايل: «هغه د خپل ملګري د وژلو لېوالتيا درلود». [صحيح حديث دی – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې که دوه مسلمانان په خپلو تورو سره له يو بل سره مخ شي، او هر يو يې د بل د تباه کولو (وژلو) اراده ولري؛ نو قاتل د خپل ملګري د مستقيم

وژلو له امله په دوزخ کې دی. د مقتول په اړه صحابه په ستونزه کې ولوېدل: چې څنګه به هغه په جهنم کې وي؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکړ چې هغه هم د خپل ملګري وژلو ته د لېوالتیا له امله په دوزخ کې دی او د قاتل له وژلو نه هېڅ شي منع نه کړ پرته لدې چې قاتل پرې چالاکي وکړه او ترې مخکې شو.

د حدیث له فایدو څخه:

١. هغه څوک د جزا مستحق ګرځېدل چې په زړه کې يې د ګناه اراده وکړه او د هغې اسباب يې تر سره کړل.
٢. له مسلمانانو سره د جګړې په اړه سخت اخطار او په اور سره يې ګواښل.
٣. دمسلمانانو ترمنځ په حقه جګړه کول دظالمانو او فاسقانو سره دجګړې په شان په خطر کې نه راځي.
٤. د کبیره ګناه په محض ترسره کولو باندې انسان نه کافر کیږي؛ ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دوه جنګیالان مسلمانان یاد کړل.
٥. کله چې دوه مسلمانان یو له بل سره پداسې حال کې مخ شي چې یوه وژونکي وسله يې په لاس وي او یو يې بل ووژني، نو قاتل او مقتول په اور کې دي، او په حدیث کې له توري څخه د مثال په توګه یادونه شوې ده.

(4304)

(227) – عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو موسی الاشعري رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «څوک چې زموږ پر وړاندې وسله پورته کړي، له موږ څخه نه دی». [صحیح حدیث دی – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د مسلمانانو د وېرولو یا لوټلو په موخه د دوی په وړاندې د وسلو پورته کولو په اړه خبرداری ورکړی، چې څوک د دې لپاره دا کار وکړي چې مسلمانان ووېروي

او يا يې لوټ کړي، نو يقينا چې د لوي جرم او له ګناهونو څخه د لويې ګناه مرتکب شوي، او د دې لوي ګواښ مستحق وګرځېده.

د حديث له فايدو څخه:

١. مسلمان ته د خپلو مسلمانانو ورونو په وړاندې د جنګېدو په اړه سخت خبرداري.
٢. د ځمکې پر مخ يو له سترو بديو او لويو فسادونو څخه د مسلمانانو په وړاندې د وسلو پورته کول او د قتل له لارې فساد جوړول دي.
٣. ياد شوی اخطار د حقې مبارزې په اړه نه دی، لکه د نافرمانو او فاسدو خلکو په وړاندې مبارزه او داسې نور.
٤. په وسلو او يا بل څه سره د مسلمانانو د وېرولو حراموالی، که څه هم په ټوکه وي.

(2997)

(228) – عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«مړو ته ښکنځل مه کوئ، ځکه چې هغوی هغه څه ته ورغلي دي چې مخکې يې له ځان څخه لېږلي دي». [صحيح دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم مړو ته د سپکاوي او د هغوی ابرو پسې د خبرو کولو حراموالی بيانوي او وايي چې دا له ناوړه اخلاقو څخه دي، ځکه چې هغوی هغه څه ته رسيدلي دي چې له نېکو او بدو عملونو څخه يې وړاندې کړي دي، نو لکه څرنګه چې دا ښکنځلې هغوی ته نه رسيږي، بلکه يوازې ژوندي ازاروي.

د حديث له فايدو څخه:

١. دغه حديث مړو ته د سپکو سپورو ويلو په حراموالي دليل دی.
٢. د ژونديو د مصلحت لپاره مړو ته د سپکو سپورو نه ويل او د ټولنې امنيت د جنجال او نفرت څخه ساتل.

٣. دوی ته د سپکو سپورو له ویلو څخه د ممانعت حکمت دا دی چې هغوی هغه څه ته ورغلي دي چې وړاندې یې کړي دي، نو دوی ته کنځلي کول کومه ګټه نه لري، بلکه پدې سره د هغوی ژوندي خپلوان ازاریږي.
٤. دا چې انسان ته داسې څه ویل په کار ندي چې خیر پکې نه وي.

(5364)

(229) – عن أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ، فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو ایوب انصاري رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلى الله علیه وسلم فرمایلي دي: «د یوه سړي لپاره روا ندي چې خپل وروړ له دریو شپو څخه زیات پریږدي، کله چې یو له بل سره مخ کیږي نو دا ترې مخ اړوي او هغه هم ترې مخ اړوي، او د دوی تر منځه غوره هغه څوک دی چې په سلام سره پیل وکړي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلى الله علیه وسلم لدې څخه منع فرمایلې ده چې یو مسلمان خپل مسلمان وروړ له دریو شپو څخه زیات پریږدي (اړیکه ورسره پرې کړي) پداسې حال کې چې کله هر یو له بل سره مخ کیږي نو سلام پرې نه اچوي او نه ورسره خبرې کوي.
د دغو دوو جګړه مارو تر منځه غوره هغه څوک دی چې د پریکون له منځه وړلو هڅه کوي، او په سلام پیل کوي، او دلته له پریکون څخه موخه د ځان په خاطر پرېښودل دي، او د الله تعالی لپاره (د یو چا) پرېښودل؛ لکه د ګناهکارانو، بدعتیانو او بدو ملګرو پرېښودل نو د دې لپاره نېټه نه ټاکل کیږي، بلکه دا پریکون به د مصلحت پورې تړلې وي، او د مصلحت په له منځه تللو سره به له منځه ځي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د انساني فطرت په نظر کې نیولو سره د دریو او یا له دریو ورځو څخه د لږ وخت لپاره د پریکون روا والی، نو درې ورځې پریکون معاف دی، تر څو رامنځته شوې پدیده له منځه لاړه شي.

٢. د سلام فضيلت، او دا چې سلام هغه څه (کینه او حسد) چې په نفس کې دي له منځه وړي، او دا د مینې نخښه ده.

٣. اسلام د خپلو پیروانو تر منځه په وروړګلوی او نږدېوالي ټینګار کوي.

(5365)

(230) – عن سهل بن سعد رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له سهل بن سعد رضي الله عنه نه روایت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل: «څوک چې ماته د هغه څه ضمانت راکړي چې د دواړو ژامو په منځ کې ده (ژبه) او د هغه څه چې د دواړو پښو تر منځه دي (عورت) نو زه به ورته د جنت ضمانت ورکړم». [صحیح دی] - [بخاري روایت کړی]

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د دوو شیانو په اړه خبر ورکوي، که چېرته پرې مسلمان ټینګ پاتې شي نو جنت ته به داخل شي.

لومړی: له هغو خبرو څخه د ژبې ساتل چې الله تعالی پرې غصه کیږي،

دوهم: له فحاشۍ څخه د شرمګاه ساتنه.

ځکه چې په دې دوو غړو سره زیاته ګناه تر سره کیږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د ژبې او شرمګاه ساتل جنت ته د داخلېدو لامل ګرځي.

٢. ژبه او شرمګاه لدې امله په ځانګړې توګه یاد شول، ځکه چې دا دواړه د انسان لپاره په دنیا او آخرت کې د امتحان لویه سرچینه ده.

(3475)

(231) – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ –وَكَانَ غَزَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ غَزْوَةً– قَالَ: سَمِعْتُ أَرْبَعًا مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَعْجَبْنَنِي، قَالَ: «لاَ تُسَافِرِ المَرْأَةُ مَسِيرَةَ يَوْمَيْنِ إِلَّا وَمَعَهَا زَوْجُهَا أَوْ ذُو مَحْرَمٍ، وَلاَ صَوْمَ فِي يَوْمَيْنِ: الفِطْرِ وَالأَضْحَى، وَلاَ صَلاَةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَلاَ بَعْدَ العَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ، وَلاَ تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ الحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الأَقْصَى، وَمَسْجِدِي هَذَا». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روايت دی چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره يې په دولس غزاګانو کې ګډون کړی دی، فرمايي چې: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه څلور (خبرې) اورېدلي دي چې زما خوښې شوي دي هغه فرمايلي دي: «ښځه دې د دوو ورځو په اندازه سفر نه کوي، پرته له دې چې خاوند يا محرم ورسره وي، بل يې دوه روژې منع کړي دي چې يوه يې د کوچني او بله د لوی اختر په ورځو کې روژه نيول دي او دا چې د سهار د لمانځه څخه وروسته لمونځ نشته تر دې چې لمر راوخيژي او د مازديګر له لمانځه څخه وروسته تر دې چې لمر ولويږي، او دا چې له درېيو جوماتونو پرته په سفر مه ځئ چې هغه: مسجد الحرام، بيت المقدس او زما دغه جومات دی». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم له څلورو کارونو منعه کړې ده:

لومړی: د ښځې له خاوند او محرم پرته د دوو ورځو له سفر څخه ممانعت. او محرم يې هغه خپلوان دي چې دا پرې د تل لپاره حرامه شوې ده، لکه زوی، پلار، وراره، خوره ئې، تره، ماما او داسې نور.

دويم: د کوچني او لوی اختر په ورځ د روژې نيولو ممانعت، برابره ده که مسلمان يې د نذر، نفل او يا کفارې له مخې روژه ونيسي.

دريم: د مازديګر له لمانځه وروسته تر لمر پرېوتو پورې د نفلي لمانځه څخه ممانعت، همدا رنګه د سهار له راختلو (له لمانځه) وروسته تر دې چې لمر راوخيژي.

څلورم: کوم ځای ته سفر کول او د هغه ځای د حرمت عقيده ساتل، يا دا چې نيکی پکې څو برابره کيږي حرام دي پرته لدې دريو جوماتو نو څخه، نو لدې پرته نورو ځايونو ته د لمانځه لپاره د

سفر په موخه کړې نه ترل کيږي، ځکه لدې دريو جوماتونو پرته په نورو ځايونو کې ثواب نه څو چنده کيږي؛ هغه درې جوماتونه مسجد الحرام، نبوي مسجد او د الأقصى جومات دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ښځې لپاره له محرم پرته سفر کول روا نه دي.

٢. ښځه په سفر کې دښځې لپاره محرم نه ده؛ ځکه هغه فرمايلي: "ميړه يا محرم يې".

٣. هر هغه څه ته چې سفر ويل کيږي د ښځې لپاره له خاوند او محرم پرته حرام دی. او دا حديث د پوښتونکي حالت ته او ځای ته په ليدو بيان شوی و.

٤. د ښځې محرم د هغې ميړه يا هغه څوک دی چې له هغه سره د دايمي اړيکې له امله واده کول حرام وي، لکه: پلار، زوی، تره، ماما، يا د رضاعت له امله لکه: رضاعي پلار، رضاعي تره، يا د خسر کېدو له امله لکه: د خاوند پلار. او بايد چې (محرم) مسلمان، بالغ، عاقل د باور وړ او امانتدار وي، ځکه له محرم څخه مقصد د ښځې ملاتړ، ساتنه او د چارو سمبالول دي.

٥. د ښځې ملاتړ او ساتنې ته د اسلامي شريعت پاملرنه.

٦. د سهار او مازديګر له لمونځونو وروسته مطلق نفلي لمونځ صحيح نه دی، لدې د فرضي لمونځونو راګرځول او سببي لمونځونه مستثنا دي لکه: تحية المسجد او داسې نور.

٧. د لمر له راختلو سمدستي وروسته لمونځ کول حرام دي، بلکې بايد د نېزې په اندازه لمر راپورته شي چې نږدې له لسو دقيقو څخه تر يو پاو پورې کيږي.

٨. د مازديګر وخت تر لمر پرېوتو پورې غځيږي.

٩. (د دې حديث له مخې) درېو جوماتونو ته تګ روا دی.

١٠. د دريو جوماتونو فضيلت او په نورو يې غوره والی.

١١. د قبرونو د زيارت په موخه سفر کول روا نه دي که څه هم د رسول الله صلى الله عليه وسلم قبر وي. البته د هغه چا لپاره يې زيارت کول روا دي چې په مدينه کې وي او يا دا چې د کوم شرعي او يا روا غرض لپاره ورغلی وي.

(10603)

(232) – عن أسامة بن زيد رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له اسامه بن زيد رضی الله عنهما څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:
«ما له ما څخه وروسته د ښځو په څېر بله داسې فتنه نه ده پرېښې چې هغه دې نارينه و ته ډېره زيانمنه وي (يعني د نارينه و لپاره د ښځو له فتنې څخه بله زيانمنه فتنه نشته)». [صحيح حديث دی – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکوي چې له هغه وروسته يې داسې فتنه او امتحان ندی پرېښی چې د سړيو لپاره زيان رسوونکې وي لکه ځومره چې ښځې دي، که چېرته يې له کورنۍ څخه وي، نو له شريعت څخه د سرغړونو له امله به د ده لپاره امتحان وي، او که ترې پردۍ وي نو د اختلاط او خلوت او هغه فسادونو له امله چې لدې دواړو څخه رامنځته کيږي د ده لپاره فتنه او امتحان وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. يو مسلمان بايد د ښځو له فتنې څخه ځان وساتي او هره هغه لار بايد بنده کړي چې د فتنې لامل ګرځي.
٢. مؤمن بايد په الله جل جلاله ملا وتړي، او له فتنو څخه د خوندي کېدو په هيله هغه ته پناه يوسي.

(5830)

(233) – عَن عَبْدِ اللَّهِ بنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «مَنِ اسْتَطَاعَ البَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: موږ له رسول الله صلی الله عليه وسلم سره وو، نو ويې فرمايل: «ځوک چې (د کوروالي) ورتيا ولري نو واده دې وکړي، ځکه چې دا

(كار) د سترګو د حفاظت او شرمګاه د ساتلو لپاره غوره دی، او څوک چې توان نه لري، نو روژه دې ونيسي، ځکه دا ورته (شهوت پرې کوونکې) ده». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم هغه کسان واده کولو ته هڅولي چې د جماع کولو توان ولري او د واده لګښتونه پرې کړای شي؛ ځکه پدې سره يې سترګې له حرامو ساتل کيږي او عفت يې هم ساتل کيږي، او په بد کاريو له اخته کېدو څخه يې مخنيوی کوي. او څوک چې د واده کولو له بار څخه نه شي وتلی او د کوروالي ورتيا ولري نو روژه دې ونيسي، ځکه روژه د شرمګاه شهوت او د منيو شر پرې کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د عفت اسبابو ته د اسلام ليوالتيا او له بې حيايی څخه يې پر خونديتوب ټينګار.

٢. پر هغه چا د روژې نيولو ټينګار چې د واده له بار څخه نه شي وتلی، ځکه چې روژه نيول شهوت کمزوری کوي.

٣. د روژې په نيولو سره د خصي کېدلو د تشبيه لامل دا دی چې څوک خصي شي نو شهوت يې پرې کيږي او روژه هم د کوروالي لپاره شهوت کمزوری کوي.

(5863)

(234) – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ، وَإِنَّ اللهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا، فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ، فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

ابو سعيد الخدري رضي الله عنه له پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: «په حقيقت کې دنيا خوږه او شنه ده، او الله تعالی پکې تاسو مېشتوي، تر څو وګوري چې څه کوئ، نو له دنيا څخه وېره وکړئ او له ښځو څخه وېره وکړئ، ځکه چې د بني اسرائيلو لومړی فتنه په ښځو کې وه». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې دنيا په خوند کې خوږه او په نظر کې شنه ده، نو انسان پرې دوکه کيږي او پکې ور ډوبيږي او هغه يې خپل لوی غم ګرځولې ده. او الله جل جلاله له موږ څخه ځينې په دې دنيوي ژوند کې داسې ګرځولې دي چې يو د بل ځای ناستي کيږي، تر څو وګوري چې څه کوو، آيا طاعت يې کوو که نافرماني يې کوو؟ بيا يې وفرمايل: پام کوئ چې دنيا مو په لذتونو او زينتونو دوکه نه کړي، ځکه هغه کارونه به درباندې وکړي چې الله تعالی يې درته د پرېښودلو امر کړی او په هغه څه به مو اخته کړي چې ترې يې منع کړي ياست. او د دنيا له سترو فتنو څخه چې ځان ترې بايد وساتل شي د ښځو فتنه ده، او دا لومړی فتنه وه چې بنی اسرائيل پکې ښکېل شول.

د حديث له فايدو څخه:

١. په پرهيزګاری ټينګار او د دنيا په ظاهري شيانو او ښکلا نه بوختېدل.
٢. په ښځو له دوکه کېدلو څخه ځان ساتل، دا چې هغوی ته وکتل شي، يا ورسره د بيګانه سړيو اختلاط عادي وګڼل شي او داسې نور.
٣. د ښځو فتنه په دنيا کې له سترو فتنو څخه ده.
٤. د تېرو امتونو څخه عبرت اخېستل، هغه څه چې بني اسرائيلو ته پېښ شوي ممکن له نورو سره هم وشي.
٥. د ښځو فتنه دا ده چې؛ که مېرمن وي نو خاوند به له توان څخه پورته لګښت کولو ته اړباسي، نو د ديني چارو څخه به يې مشغولوي او دې ته به يې اړ باسي چې د دنيا ګټلو پسې ځان برباد کړي، او که چېرته بيګانه وي نو فتنه يې د سړيو دوکه کول او له حق څخه اړول دي کله چې دا ښځې له کوره ووځي او سړيو سره اختلاط وکړي، په ځانګړې توګه کله چې بربنډې او بې پردې وي، او کېدای شي له دې امله په ببلا ببلو درجو سره په زنا اخته شي، نو مؤمن بايد الله جل جلاله ته پناه يوسي، تر څو يې د دوی له فتنې څخه وساتي.

(3053)

(235) – عَنْ مُعَاوِيَةَ الْقُشَيْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا حَقُّ زَوْجَةِ أَحَدِنَا عَلَيْهِ؟، قَالَ: «أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ، وَتَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ، أَوِ اكْتَسَبْتَ، وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ، وَلَا تُقَبِّحْ، وَلَا تَهْجُرْ إِلَّا فِي الْبَيْتِ» [حسن] - [رواه أبو داود وابن ماجه وأحمد].

د معاويه القشيري رضي الله عنه څخه روايت دی فرمايي چې: ما وويل: اې د الله رسوله! زموږ څخه پر يو يې د ښځې څه حق دی؟ هغه وفرمايل: «بايد ډوډۍ ورکړې کله چې ته خپله خوراک کوې، جامې ورکړې کله چې ته خپله جامې اخلې او يا يې ترلاسه کوې، مخ مه وهه او مه يې بدرنګوه او ځای دې ترې مه جلا کوه مګر په خپل کور کې». [حديث حسن دی] - [ابو داود، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

له رسول الله صلی الله عليه وسلم پوښتنه وشوه چې ښځه پر خاوند څه حق لري؟ رسول الله صلی الله عليه وسلم د ځينو کارونو يادونه وکړه لکه:

لومړی: له هغې پرته خپل ځان په خوړو سره مه ځانګړی کوه؛ بلکې هغې ته خواړه ورکوه کله چې ته خوراک کوې.

دويم: خپل ځان په جامو کولو سره مه ځانګړی کوه، بلکې کله چې جامې اخلې هغې ته يې هم اخله، (يعني کله دې چې جامې تر لاسه کولې او وس دې و نو هغې ته يې هم واخله).

دريم: له سبب او اړتيا پرته بايد ونه وهل شي، که چېرته يې د تأديب په موخه وهلو او يا د ځينو فرايضو د پرېښودلو له امله وهلو ته اړتيا پيدا شوه نو بايد داسې ونه وهل شي چې اثر پرېږدي، مخ نه وهل کېږي؛ ځکه چې مخ د بدن په غړو کې لوی (حيثيت) لري او د نورو په پرتله ډېر ښکاره دی، او د درناوي وړ او تنکي غړي پکې دي.

څلورم: کنځلې مه کوه او داسې مه وايه چې: الله دې مخ بدرنګه کړه؛ نو بدن څخه يې هيڅ شی بدرنګوالي ته مه پرېږده چې له ښايسته يې وباسي؛ ځکه چې الله تعالی د انسان مخ او بدن ته شکل ورکړی، او هر شی يې ښايسته پيدا کړی، او د پېدايښت بدرنګوالی نعوذ بالله د پيدا کوونکي په مذمت دلالت کوي.

پنځم: يوازې په خوب ځای کې ترې ځای جلا کوه او بل لور ته ترې مه اوړه او بل کور ته يې تللو ته مه اړ باسه؛ دا کېدی شي د هغه څه په اړه وي چې د ښځې او خاوند تر منځه عادتا خفګان او پرېکون رامنځته کېږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. صحابه کرام د هغو حقونو پېژندلو ته لېواله وو چې د دوی په نورو وو او یا د نورو پر دوی وو.

٢. د ښځې نفقه، جامې او د اوسېدلو ځای برابرول پر خاوند واجب دي.

٣. د معنوي او حسي بدرنګوالي ممانعت.

٤. معنوي بدرنګوالی دا دی چې ووایي: ته له بدرنګې قبیلې څخه یې، یا دې کورنۍ بده ده او داسې نور.

(58093)

(236) – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ إِلَى المُصَلَّى، فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ، فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ، تَصَدَّقْنَ، فَإِنِّي أُرِيتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ» فَقُلْنَ: وَبِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ، وَتَكْفُرْنَ العَشِيرَ، مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أَذْهَبَ لِلُبِّ الرَّجُلِ الحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ»، قُلْنَ: وَمَا نُقْصَانُ دِينِنَا وَعَقْلِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «أَلَيْسَ شَهَادَةُ المَرْأَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ» قُلْنَ: بَلَى، قَالَ: «فَذَلِكِ مِنْ نُقْصَانِ عَقْلِهَا، أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ» قُلْنَ: بَلَى، قَالَ: «فَذَلِكِ مِنْ نُقْصَانِ دِينِهَا». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په لوی او یا کوچني اختر کې عیدګاه ته راووت، نو د ښځو تر څنګ تېر شو او وې ویل: «اې د ښځو ټولیه! صدقه ورکړئ ځکه چې د دوزخ زیاتره خاوندان ماته تاسو راوښودل شوئ» هغوی وویل: اې د الله رسوله، د کوم کار له امله؟ وې ویېل: «تاسو ډېر لعنت وایئ، او د خپلو خاوندانو ناشکري کوئ، ما هېڅکله ستاسو په څېر بل څوک د عقل او دین له اړخه نېمګړې نه دي لیدلي چې یو هوښیار سړی له عقل نه خلاص کړي»، هغوی وویل: اې د الله رسوله! پدې کې زمونږ د دین او عقل څه نېمګړتیا ده؟ هغه وویل: «ایا د یوې ښځې شاهدي د نارینه د نیمایي شاهدی سره برابره نه ده؟» هغوی وویل: ولې نه، وېې فرمایل: «دا یې د عقل نیمګړتیا ده. آیا داسې نه ده چې کله پرې حیض راشي نو نه لمونځ کوي او نه روژه نیسي؟» هغوی وویل: ولې نه، وېې فرمایل: «دا یې د دین له نیمګړتیا څخه ده». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د اختر په ورځ عیدګاه ته راووت، په داسې حال کې چې د ښځینه وو سره یې ژمنه کړې وه چې یوازې به دوی ته خطبه ورکوي، نو ژمنه یې په دې ورځ پوره کړه او ویې ویل: اې د ښځو ډلې صدقه ورکړئ او ډېر استغفار وایئ؛ دا دواړه د ګناهونو د له منځه وړلو له سترو اسبابو څخه دي، ځکه چې د اِسرا په شپې ما تاسو د دوزخیانو اکثریت ولیدئ.

نو له دوی څخه یوې عقلمندې، د نظر خاوندې او هوښیارې ښځې وویل: اې د الله رسوله! ولې د دوزخیانو اکثریت موږ یو؟

هغه وفرمایل: د څو کارونو له امله: دا چې زیات لعنت او سپکې سپورې وایئ او د خاوند حق نه منئ. بیا یې د هغوی ځینې ځانګړتیاوې په دې وینا سره بیان کړې چې: ما ستاسو په څېر د عقل او دین له اړخه نیمګړې نه دي لیدلی چې د یو عاقل سړي عقل، حزم او اراده ترې واخلئ او بې واکه یې کړئ.

هغې وویل: اې د الله رسوله! د عقل او دین نیمګړتیا څه ده؟

هغه وفرمایل: د عقل نېمګړتیا دا ده چې د دوو ښځو شاهدي د یو سړي له شاهدۍ سره برابره ده؛ نو دا د عقل نقصان شو، او د دین نېمګړتیا یې نیمګړې نیک عملونه دي چې د حېض له امله په شپو او ورځو بې لمانځه تېروي، او د حېض له امله په رمضان کې روژې خوري، نو دا یې د دین نېمګړتیا ده، خو پدې نېمګړتیاوو سره هغوی نه ملامتېږي او نه پرې نیول کېږي؛ ځکه چې دوی همداسې پیدا شوې دي، لکه څنګه انسان په فطري توګه داسې پیدا شوی چې د مال سره مینه لري او په چارو کې بېړه کوي او ناپوهه دی... او داسې نور، نو خلک یې دې ته متوجه کړل چې څوک پرې ونه غولېږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. عیدګاه ته د ښځو وتل، او په ځانګړې توګه هغوي ته وعظ کول مستحب دي.

٢. د خاوند ناشکري او زیات لعنت ویل له کبیره ګناهونو څخه دي؛ ځکه په اور سره ګواښ د کبیره ګناه نښه ده.

٣. حدیث په دې لالت کوي چې ایمان زیاتېږي او کمېږي، نو د چا عبادت چې زیات شو ایمان او دین یې زیاتېږي، او د چا عبادت چې لږ شو دین یې نېمګړی کېږي.

٤. نووي فرمایلي: عقل زیاتېدل او کمېدل مني، همدا رنګه ایمان هم دی، پدې حدیث کې د ښځو

له نېمګړتيا څخه موخه دا نده چې په دې سره هغوی ملامتې وګڼل شي؛ ځکه چې دا د هغوی اصل خلقت دی، خو دې ته پام را اړول پدې موخه دي چې خلک پرې دوکه نه شي، لدې امله په عذاب سره ګواښ د دوی د ناشکری او لعنت ويلو له امله شوی، نه د خلقتي نېمګړتيا له امله، د دين نقصان يوازې په هغه څه پورې محدود نه دی چې د ګناه لامل ګرځي، بلکې له دې څخه ډېر عام دی.

٥. حديث پدې دليل دی چې کله څوک پر يو څه پوه نه شي نو زده کوونکی او هغه چې پيرو وي بايد د پوهېدو لپاره (ښوونکي ته) بېرته مراجعه وکړي.

٦. په دې کې په دې دليل دی چې د يوې ښځې شاهدي د نارينه وو نيمايي ده، ځکه چې کنترول يې لږ دی.

٧. ابن حجر د دې وينا په اړه وايي: "ما رأيت من ناقصات... إلخ": ماته داسې ښکاري چې دا يو لامل دی چې ولې دوی د دوزخ ډېری اوسيدونکي دي؛ ځکه چې کله دوی د يو هوښيار سړي د عقل د زوال لامل وګرځي او بيا داسې يو څه وکړي يا وو ايي چې نه ښايي، نو پدې سره يې په ګناه کې شريکې دي او نوره اضافي ګناه يې هم کېږي.

٨. د حيض پر مهال د ښځې لپاره لمونځ او روژه حرام دي، همدارنګه د (نفاس) د زېږون د وينې پر مهال، چې بيا کله پاکه شي نو يوازې قضايي روژې به نيسي.

٩. د رسول الله صلى الله عليه وسلم غوره اخلاق چې د ښځو پوښتنې يې له تاوتريخوالي او ملامتی پرته ځواب کړې.

١٠. ابن حجر وايي: صدقه د عذاب مخه نيسي او کله د مخلوقاتو د ګناهونو کفاره هم ګرځي.

١١. نووي فرمايي: په ښځو کې د دين نقصان د حيض پرمهال د لمانځه او روژې د پرېښودو له امله وي؛ او يقينا چې د چا چې عبادت زيات شي د هغه ايمان او دين هم زياتېږي او د چا چې عبادت کم شي د هغه په دين کې هم کموالی راځي، بيا کېدی شي د دين نقصان داسې وي چې له امله يې انسان ګناهکار شي لکه څوک چې لمونځ، روژه او داسې نور واجب عبادتونه له عذر پرته پرېږدي، او کېدی شي نقصان داسې وي چې انسان پرې نه ګناهکارېږي لکه څوک چې جمعې لمونځ، جګړه (جهاد) او داسې کارونه چې پرې فرض نه وي پرېږدي، او کېدی شي داسې وي چې هغه پرې مکلف وي لکه د حائضې مېرمنې لپاره د لمونځ او روژې پرېښودل.

(10011)

(237) – عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَرَأَيْتَ الحَمْوَ؟ قَالَ: «الحَمْوُ المَوْتُ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له عقبة بن عامر رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «بېګانه ښځو ته له ورتللو ډېره وکړئ» نو يوه انصاري وويل: اې د الله رسوله! د خاوند د خپلوانو په اړه خبر راکړه، هغه وويل: «د خاوند خپلوان مرګ دی». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم له پرديو ښځو سره له اختلاط نه منع کړې او فرمايلي يې دي: پر ځانونو ووېرېږئ کله چې تاسو پرديو ښځو ته ورننوځئ او يا پردی ښځې ستاسو کورونو ته درننوځي.

نو يو انصاري وويل: د خاوند د خپلوانو په اړه خبر راکړه؟ لکه د مېړه ورور، وراره، تره، د تره زوی، د خور زوی او داسې نور، چې د ښځې نکاح ورسره کېږي که چېرته يې نکاح نه وای شوې؟

نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: له هغه څخه داسې ووېرېږئ لکه څنګه چې له مرګ نه وېرېږئ! ځکه چې له خسر خپلو سره يوازېتوب په دين کې د فتنې او هلاکت سبب ګرځي، نو د مېړه له پلار او زامنو پرته نور بېګانه خپلوان خو په طريقه اولی سره منع دي؛ ځکه چې د خاوند له خپلوانو سره يوازېتوب د بل چا په پرتله ډېر پېښېږي، او د نورو په پرتله ترې د بدۍ تمه ډېره کېږي او په فتنه کې د ښکېل کېدلو احتمال ډېر دی، ځکه چې په اسانۍ سره ورتللی شي او کولی شي له کوم اعتراض پرته ورسره يوازيتوب ولري، او دا چې چاره ترې نشته او مخنيوی يې ناشونی دی، ځکه چې د دود له مخې خلک پدې اړه سختي نه کوي، نو يو سړی د خپلې ورېندار سره ګوښه کيني، چې دا د فساد له اړخه د مرګ سره ورته والی لري، د بېګانه سړي برعکس چې له هغه نه خو ښځې ډېره کول په کار دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په بدکارۍ کې د ښکېل کېدو د مخنيوي په موخه بېګانه ښځو ته له ورتللو او هغوی سره له ګوښه مجلس کولو څخه ممانعت.

٢. دا د غير محرم لپاره عمومي دی، لکه د مېړه ورور او خپلوان چې د ښځې محرم نه دي، او دا باید په پام کې ونیول شي چې مراد ترې هغه ورتګ دی چې ګوښه والی په کې کېږي.
٣. له هغو ځایونو ډېره کول چې پښه پکې خویږي، له دې وېرې چې له شر سره مخ نه شي.
٤. نووي رحمه الله وايي: د ژبې پوهانو په دې خبره اتفاق کړی چې د (الأحماء) څخه مراد د ښځې د مېړه خپلوان دي لکه د هغه پلار، تره، ورور، وراره، د تره زوی او داسې نور او دا چې (الأَختان) د ښځې خپلوانو ته ویل کیږي او (الأصهار) د ښځې او خاوند دواړو خپلوانو ته ویل کېږی.
٥. د مېړه خپلوان یې له مرګ سره تشبیه کړل، پدې اړه ابن حجر رحمه الله فرمايي: عرب چې له څه شي کرکه لري نو مرګ یې بولي، د تشبیه لامل یې دا دی چې پدې کې د دین مړینه ده که چېرته ګناه واقع شوه او د ګوښه کېدونکی مرګ دی پکې، ځکه چې ګناه واقع شوه نو رجم کیږي، او همدارنګه د ښځې لپاره بربادي ده چې خاوند یې د غیرت له امله طلاقوي او له خپل خاوند څخه جلا کېږی.

(5888)

(238) – عن أبي موسى رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لا نِكَاحَ إِلّا بِوَلِيٍّ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

له ابو موسى رضي الله عنه نه روایت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل: «له سرپرست پرته نکاح نشته». [صحیح حدیث دی] - [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې د ښځې نکاح تر هغه وخته پورې نه صحیح کیږي چې سرپرست یې د نکاح تړون ترسره کړی نه وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د نکاح د صحت لپاره سرپرست شرط دی، نو که چېرته له سرپرست پرته ترسره شي او یا ښځه ځان په نکاح کې ورکړي، نو نکاح صحيح نده.

۲. سرپرست ښځې ته تر ټولو نږدې سړی وي، نو لرې سرپرست نه شي کولی چې د نږدې سرپرست په شتون کې ښځه چاته په نکاح ورکړي.

۳. ولي یا سرپرست باید پدې شرطونو برابر وي چې: مکلف وي، نر وي، دومره هوښیار وي چې د نکاح په فایدو وپوهېږي د ولي او د چا سرپرستي چې کوي باید دواړه په یو دین وي، نو په چا کې چې دا صفتونه نه وي هغه د دې وړ نه دی چې د نکاح په تړون کې سرپرستي وکړي.

(58066)

(239) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِي اللهُ عنها قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحَتْ بِغَيْرِ إِذْنِ مَوَالِيهَا، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ -ثَلَاثَ مَرَّاتٍ- فَإِنْ دَخَلَ بِهَا فَالْمَهْرُ لَهَا بِمَا أَصَابَ مِنْهَا، فَإِنْ تَشَاجَرُوا فَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَّ لَهُ». **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]**

له ام المؤمنين عائشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «کومه ښځه چې د خپل سرپرست له اجازې پرته نکاح وکړي، د هغې نکاح باطله ده - درې ځلې یې دا خبره تکرار کړه- که چېرته ورسره یو ځای شو د هغې لپاره د هغه څه مهر دی چې کار یې ترې اخیستلی دی، که چېرته یې سره شخړه راغله نو پادشاه د هغه چا سرپرست دی چې سرپرست نه لري». [صحیح حدیث دی] - [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغې ښځې په اړه خبرداری ورکړی چې د سرپرستانو له اجازې پرته چاته ځان واده کړي، او دا چې نکاح یې باطله ده، هغه دا خبره درې ځلې تکرار کړه، لکه بیخي چې شوې نه وي.

نو که چېرته یې خاوند ورسره د سرپرست له اجازې پرته یو ځای شوی و، نو دا چې د شرمګاه له لارې یې ورسره کوروالی کړی دی، پوره مهر به ورکوي.

بیا که چېرته سرپرستانو د سرپرستی د عقد په اړه سره خپلو کې شخړه کول - چې ټول ورته یو برابر نږدې وو- نو عقد د هغه چا دی چې له دوی څخه لومړی ورمخکې شوی وي او د ښځې مصلحت پکې وي، او که چیرته یې سرپرست له ودولو انکار کاوه، نو دا داسې ده لکه سرپرست چې نه لري؛ پدې حالت کې به یې پادشاه یا قاضي او داسې نور سرپرستان وي، که نه نو د سرپرست په شتون کې پادشاه د سرپرستی حق نه لري.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د نکاح د صحت لپاره د سرپرست شتون شرط دی، او پدې اړه له ابن المنذر څخه روایت دی چې هېڅ یو صحابي پدې کې مخالفت نه دی کړی.

٢. په باطله نکاح کې ښځه د پوره مهر مستحق ده، د هغه کوروالي له امله چې سړي ورسره کړی دی.

٣. پادشاه د هغې ښځې سرپرست دی چې سرپرست نه لري، برابره خبره ده چې که اصلا سرپرست نه لري او یا یې لري خو واده ته یې نه پرېږدي.

٤. پادشاه د هغې ښځې سرپرست ګڼل کېږي چې سرپرست نه لري، دا چې سرپرست یې ورک وي او یا ورته لاس رسی نه کېږي، نو قاضي یې پر ځای سرپرست دی؛ ځکه چې هغه یې په داسې مسائلو کې ځای ناستی دی.

٥. د ښځې په ودولو کې د سرپرست شتون دا معنا نه لري چې هغه حق نه لري، بلکې حق لري او سرپرست ته یې روا نده چې د هغې له خوښې پرته یې چاته واده کړي.

٦. د معتبرې نکاح شرطونه: لومړی: د ښځې او خاوند دواړو ټاکل؛ هغه که په اشاره وي، یا په نوم اخیستلو او یا ځانګړو بیانولو او داسې نورو سره. دویم: د ښځې او خاوند یو پر بل رضایت. دریم: د ښځې ترون باید د هغې سرپرست وکړي، څلورم: د نکاح پر ترون شاهدي.

٧. د هغه سرپرست شرطونه چې نکاح تړي: لومړی: عاقل وي، دویم: نر وي، دریم: بالغ وي؛ چې پنځلس کلنۍ ته رسېدلی وي او یا بالغ شوی وي، څلورم: دین یې سره یو وي، ځکه چې کافر نه شي کولی د مسلمان یا مسلمانې سرپرستي وکړي، همدا رنګه مسلمان د کافر سړي او کافرې ښځې سر پرستي نه شي کولی، پنځم: عادل وي او فاسق نه وي، د دې لپاره بسنه کوي وپوښتل شي چې د ښځې د سرپرستۍ لپاره چاته صلاحیت ورکوي، شپږم: هوښیار وي او کم عقله نه وي؛ پدې پوه شي چې څوک د نکاح وړ دی او د دې نکاح په ښېګڼو پوه شي.

٨. په نکاح کې د ښځې سرپرستي د فقهاوو له نظره ترتیب لري، له نږدې سرپرست پرته بل ته اوختل روا نه دي مګر دا چې نږدې سرپرست نه وي او یا په شرطونو برابر نه وي، د ښځې سرپرست د هغې پلار دی، بیا هغه څوک چې په اړه یې ورته وصیت شوی وي، بیا یې د پلار له خوا نیکه او همداسې پورته، بیا یې زوی، بیا یې لمسي او همداسې لاندې، بیا یې سکنی ورور، بیا یې ناسکه ورور، بیا د دوی دواړو زامن، بیا یې سکه تره، بیا یې ناسکه تره، بیا د دوی دواړو ځامن، بیا ورته په نسب کې یو د بل پسې نږدې عصبه خپلوان چې میراث وړي، او مسلمان حاکم او د هغه ځای ناستی لکه قاضي د هغه چا سرپرست دی چې سرپرست نه لري.

(240) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَلْعُون مَنْ أَتَى امرأتَه فِي دُبُرِها». [حسن] - [رواه أبو داود والنسائي في الكبرى وأحمد]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «پر هغه چا لعنت ويل شوی چې خپلې مېرمنې ته د شا له خوا (په دبر) کې ورځي». [حديث حسن دی] - [ابو داود، نسائي په سنن کبری کې او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم مېړه ته د خپلې مېرمنې سره د شا لخوا د يو ځای کېدو په اړه خبرداری ورکړی؛ چې لعنت پرې ويل شوی او د الله له رحمت څخه شړل شوی دی، او دا له کبيره ګناهونو څخه يوه ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شاه لخوا (په دبر کې) ښځو ته د نږدې کېدو حراموالی.
٢. له دبر پرته د ښځې له نور ټول بدن څخه خوند اخيستل جايز دي.
٣. مسلمان ښځې ته د مخې لخوا ورځي، لکه څنګه چې الله تعالى ورته امر کړی دی؛ او د شا لخوا په ورتګ سره فطرت افساد، او نسل ضايع کيږي، او پدې کې د سالم فطرت مخالفت دی او ښځې او خاوند ته ستر ضررونه رامنځته کېږي.

(58090)

(241) – عن عقبة بن عامر رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أَحَقُّ الشُّرُوطِ أَنْ تُوفُوا بِهِ مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عقبه بن عامر رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «په شرطونو کې تر ټولو حقدار شرط چې بايد وفا پرې وشي هغه دی په کوم سره چې تاسو د ځان لپاره شرمګاوې (ښځې) حلالې ګرځولې دي (نکاح)». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې په شرطونو کې تر ټولو زيات حقدار هغه دي چې بايد وفا پرې وشي، په کوم سره چې له ښځې څخه استمتاع (خوند اخيستل) روا شوي دي، او دا هغه روا شرطونه دي چې د نکاح د تړون پر مهال يې ښځه غوښتنه کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د هغو شرطونو پوره کول واجب دي چې (د نکاح د تړون پر مهال) يې ښځه او خاوند يو پر بل ږدي، مګر هغه شرطونه چې حلال حرام، او حرام حلال وګرځوي.
٢. د واده د شرطونو په پوره کولو د نورو په پرتله زيات ټينګار شوی، ځکه چې دا د شرمګاوو د روا کېدو په بدل کې دي.
٣. په اسلام کې د نکاح د حيثيت عظمت، ځکه چې د شرطونو په پوره کولو يې ډېر ټينګار کړی دی.

(6021)

(242) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «دنيا د خوند اخيستلو څيز دی، او د دنيا تر ټولو غوره شی چې خوند ورڅخه اخيستل کيږي: نيک صالحه مېرمن ده». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې دنيا او څه چې په دنيا کې دي هغه څه دي چې د يو څه وخت لپاره ترې خوند اخيستل کيږي بيا له منځه ځي او دا چې تر ټولو غوره متاع يې صالحه مېرمن ده، کله چې ورته وګوري خوشحاليږي، او کله چې ورته امر وکړي اطاعت يې کوي، او کله چې ترې لرې وي نو په خپل ځان او د هغه په مال کې ترې ساتنه کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د دې دنيا له پاکيزه څيزونو څخه د خوند اخيستلو جواز؛ هغه چې الله جل جلاله ترې خوند اخيستل روا کړي وي پرته له اسراف او تکبر څخه.

٢. د صالحې ميرمنې غوره کولو ته هڅونه؛ ځکه چې د خاوند لپاره مرستندويه ده چې د خپل رب اطاعت وکړي.

٣. د دنيا تر ټولو ښه متاع هغه ده چې د الله جل جلاله اطاعت پکې وي او يا د الله جل جلاله د اطاعت لپاره مرستندويه وي.

(5794)

(243) – عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عنه قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَظَرِ الْفُجَاءَةِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصَرِي. [صحيح] - [رواه مسلم]

له جرير بن عبد الله رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه د ناڅاپه ليدو په اړه وپوښتل، نو هغه راته امر وکړ چې سترګې واړوم. [صحيح حديث دی [مسلم روايت کړی].

تشريح:

جرير بن عبد الله رضي الله عنه له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه چې يو سړی په ناڅاپه ډول پرته له نيته يوې پردۍ ښځې ته ګوري؟ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته امر وکړ چې ځنګه پوه شو نو مخ دې بل لور ته واړوي او هيڅ ګناه پرې نشته.

د حديث له فايدو څخه:

١. د نظر ښکته اچولو ته هڅوونه.

٢. په دوامداره توګه هغه څه ته د کتلو په اړه خبرداری چې لېدل ورته حرام وي، کله چې پرې په ناڅاپي توګه له قصد پرته سترګې ولږيږي.

٣. په دې کې د دې خبرې ثبوت دی چې د صحابه کرامو په مينځ کې بيګانه ښځو ته ليدل حرام و، لکه ځنګه چې له جرير رضي الله عنه څخه ثابته ده چې هغه له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه چې کله يې له قصد پرته په ناڅاپي توګه په يوې بيګانه ښځې سترګې

ولړېږي، نو آيا دا د قصدي ليدلو په توګه دي؟

٤. دا په ډاګه کوي چې شريعت د خپلو خلکو فايدو ته پاملرنه کوي، لدې امله يې پرې بيګانه ښځو ته ليدل حرام کړي دي، ځکه چې دنيوي او اخروي مفاسد ترې ولاړيږي.

٥. صحابه کرامو رضى الله عنهم به رسول الله صلى الله عليه وسلم ته رجوع کوله او د هغه څه په اړه به يې ترې پوښتنه کوله چې پرې به نه پوهېدل، او عامو خلکو ته هم همداسې په کار دي چې خپلو علماوو ته رجوع وکړي او د هغه څه په اړه ترې پوښتنه وکړي چې پرې نه پوهيږي.

(8902)

(244) – عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عنهُ قَالَ: ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا. [صحيح] - [متفق عليه]

له انس رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم دوه برګ ښکرور پسونه قرباني کړل، په خپل لاس يې حلال کړل، بسم الله او الله اکبر يې پرې وويل، او خپله پښه يې د هغوی دواړو په ورمېږونو کېښودله. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

انس رضي الله عنه فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د لوی اختر په ورځ په خپل لاس دوه نر ښکرور برګ پسونه قرباني کړل، هغه چې رنګ يې تور او سپين سره ګډ وي او ويې ويل: بسم الله و الله اکبر، او خپله پښه يې د هغوی په ورمېږونو کېښوده.

د حديث له فايدو څخه:

١. د قربانۍ مشروعيت او پدې کې د مسلمانانو اجماع ده.

٢. د قربانۍ لپاره غوره هغه ډول وي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم کړې ده؛ د هغې د ښکلا، ښايسته غوښې او وازګې له امله.

٣. نووي وايي: پدې کې په دې خبره دليل دی چې يو سړی کولی شي خپله قرباني په خپله وکړي او له عذر پرته يې په بل چا ونه کړي او که يې (د عذر له امله) په بل چا کوله نو د حلالې پر مهال بايد خپله حاضر وي، او که پر ځای يې بل مسلمان ورته حلاله وکړه نو پرته له اختلافه چې روا ده.

٤. ابن حجر وايي: په دې کې په دې خبره دليل دی چې د ذبحې پر مهال د بسم الله او الله اکبر ويل مستحب دي او دا هم مستحب دي چې د حلالې پر مهال د قربانۍ د ورمېږ په ښي اړخ پښه کېښودل شي او پدې يې هم سره سلا کړې چې قرباني بايد په چپ اړخ څملول شي او خپله پښه دې د ورمېږ په ښي طرف کېښودل شي، تر څو حلالوونکي ته اسانه شي چې چاړه په ښي لاس او د قربانۍ سر په چپ لاس ونيسي.

٥. د ښکرور ښاروي قرباني کول مستحب دي او په نورو هم قرباني جايز ده.

(2971)

(245) – عَن عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى أَنَّهُمْ كَانُوا عِنْدَ حُذَيْفَةَ، فَاسْتَسْقَى فَسَقَاهُ مَجُوسِيٌّ، فَلَمَّا وَضَعَ الْقَدَحَ فِي يَدِهِ رَمَاهُ بِهِ، وَقَالَ: لَوْلاَ أَنِّي نَهَيْتُهُ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلاَ مَرَّتَيْنِ -كَأَنَّهُ يَقُولُ: لَمْ أَفْعَلْ هَذَا-، وَلَكِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ تَلْبَسُوا الحَرِيرَ وَلاَ الدِّيبَاجَ، وَلاَ تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالفِضَّةِ، وَلاَ تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الآخِرَةِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبدالرحمن بن ابي ليلى څخه روايت دی چې دوي له حذيفه سره وو، هغه اوبه وغوښتې، نو يو مجوسي اوبه ورکړې، کله يې چې لوښی په لاس کې ورکړ ببرته يې پرې وويشت او ويې ويل: که چېرته مې هغه يو يا دوه ځلې منع کړی نه و - لکه چې غوښتل يې داسې ووايي چې: داسې کار به مې نه و کړی- خو ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايلي يې دي: «نرم او سخت ورېښمين کالي مه اغوندئ، او د سپينو او سرو زرو په پيالو کې څښاک مه کوئ، او مه يې په لوښو کې خوراک کوئ، ځکه دا د هغوی (کافرو) لپاره په دنيا او زموږ لپاره په آخرت کې دي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم نارينه د هر ډول ورېښمو له اغوستلو منع کړي دي. او نارينه او ښځې يې د سرو او سپينو زرو په لوښو کې له خوراک او څښاک څخه منع کړي دي. او ويلي يې دي چې دا د قيامت په ورځ خاص د مومنانو لپاره دي؛ ځکه چې دوي په دنيا کې د الله تعالی د اطاعت

له امله ترې ډېره کړې وه. او د کافرانو لپاره په آخرت کې ندي: ځکه هغوی په دنیوي ژوند کې د خپلو ښېګڼو په لاسته راوړلو کې بېړه کړې چې دا ځيزونه يې کارولي، او د الله له امر څخه يې سرغړونه کړې ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. د نارينه وو لپاره د غليظو او نرمو ورېښمو د اغوستلو حراموالی او د هغه چا لپاره سخت ګواښ چې اغوستلي يې دي.
٢. د ښځينه وو لپاره د ورېښمو اغوستل روا دي.
٣. د نارينه او ښځو لپاره د سرو او سپينو زرو په پيالو او کاسو کې د خوړلو او څښلو ممانعت.
٤. په منع کولو کې د حذيفه رضي الله عنه سختوالی، او لامل يې داسې بيان کړ چې هغه څو ځلې د سرو زرو او سپينو زرو د لوښو له کارولو څخه منعه کړې و، خو هغه ترې منع شوی نه و.

(2985)

(246) – عن علي رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «رُفِعَ الْقَلَمُ عن ثلاثة: عن النائم حتى يَسْتَيْقِظَ، وعن الصبي حتى يَحْتَلِمَ، وعن المجنون حتى يَعْقِلَ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وابن ماجه وأحمد]

له علي رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «له درې ډوله خلکو څخه قلم پورته شوی دی: له ويده څخه تر هغه پورې چې راويښ شي، له کوچني څخه تر هغه پورې چې زلمی (بالغ) شي او له ليوني څخه تر هغه پورې چې په هوش راشي». [صحيح حديث دی] - [ابو داود، ترمذي، نسائي په سنن کبرى کې، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې له دغو درې ډوله خلکو پرته نور ټول بني آدم مکلف دي:

يو کوچنی ماشوم تر هغه وخته پورې چې لوی شي او بالغ شي. او له ليوني څخه؛ هغه چې عقل يې له لاسه ورکړی وي، تر دې چې عقل يې بېرته ورته راوګرځي. او له ويده څخه تر دې چې راويښ شي. نو دوی مکلف نه دي، او ګناه ورته نه ليکل کېږي، خو د کوچني لپاره يې ښېګڼه ليکل کيږي،

نه د لیوني یا ویده سړي لپاره؛ ځکه چې دوی د هغه چا په څېر نه دي چې د عبادت کولو جوګه وي، ځکه چې (پدې حالت کې) دوی شعور نه لري.

د حدیث له فایدو څخه:

١. انسان خو یا په خوب سره اهلیت له لاسه ورکوي، چې خوب یې د راوېښېدو مانع ګرځي تر څو خپل مکلفیت ادا کړي او یا ماشومتوب او کوچنیوالی چې په دې حالت کې دی اهلیت نه لري، او یا د لیونتوب له امله، چې روانې چارې ورسره ګډوډېږي، او یا د ده په څېر نور (حالات) لکه: نشه، نو چا چې تمیز له لاسه ورکړ او سم تصور یې نه شو کولای، د دې دریو اسبابو له امله ترې مکلفیت لرې کېږي؛ نو الله تعالی ترې په خپل عدل، بردبارۍ او سخاوت سره مکلفیت پورته کړی او په عمل یې نه نیسي که چېرته تېری وکړي او یا د الله تعالی په حق کې نیمګړتیا وکړي.

٢. د دوی د ګناهونو نه لیکل کېدل، د دوی نه ځیني دنیوي حکمونه نه نفی کوي؛ لکه: لیونی که چېرته قتل وکړي، نو قصاص او کفاره پرې نشته، خو کورنی به یې دیت ورکوي.

٣. زلمیتوب (بلوغ) درې نښې لري: د منیو وتل، که په خوب کې وي یا بل ډول، د شرمګاه شاوخوا وېښتان راشنه کېدل او یا د پنځلس کلنۍ عمر پوره کول او د ښځې څلورمه اضافي نښه حیض دی.

٤. سبکي فرمایلي: صبي: ماشوم ته ویل کیږي، او نورو ویلي: انسان چې کله د مور په ګېډه کې وي نو جنین ورته ویل کیږي، کله چې وزیږیږي بیا ورته ماشوم ویل کیږي، کله چې د تي نه بیل شي نو تر اووه کلنۍ پورې هلکی وي تر دې چې لس کلنۍ ته ورسیږي او پنځلس کلنۍ ته په رسېدو تندرست شي، او سیوطي وایي چې صحي خبر داده چې په دې ټولو پړاوونو کې ورته صبي یعنی کوچنی ویل کیږي.

(58148)

(247) – عن ابن عمر رضي الله عنهما: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْقَزَعِ. [صحيح] - [متفق عليه]

له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روایت دی چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم له قزع څخه منع فرمایلې ده. [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم لدې منع فرمايلې چې ځينې وېښتان وخرييل شي او ځينې پرېښودل شي.

نهي ټولو نارينه و ته شامله ده؛ کوچنيان وي او که لويان، او د ښځې لپاره د سر خرييل نشته.

د حديث له فايدو څخه:

١. اسلامي شريعت د انسان ظاهر ته ارزښت ورکوي.

(8914)

(248) – عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «أَحْفُوا الشَّوَارِبَ وَأَعْفُوا اللِّحَى». [صحيح] - [متفق عليه]

ابن عمر - رضي الله عنهما -له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: «برېتونه لنډ کړئ او ږيرې اوږدې کړئ». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم امر کوي چې برېتونه دې واخيستل شي، او بايد پرې نښودل شي بلکې لنډې کړای شي او په دې کې دې مبالغه وشي.

او د دې په مقابل کې د ږيرې په پرېښودلو امر کوي، چې زياته پرېښودل شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ږيرې د خريلو حراموالی.

(3279)

(249) – عَن أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ، وَلَا الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ، وَلَا يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، وَلَا تُفْضِي الْمَرْأَةُ إِلَى الْمَرْأَةِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو سعيد الخدري رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: **«سړی به د سړي شرمګاه ته نه ګوري، او ښځه به د ښځې شرمګاه ته نه ګوري او نه دې يو سړی له بل سړي سره په يوه جامه کې ځان پټوي او نه دې يوه ښځه له بلې ښځې سره په يوه جامه کې ځان پټوي».** [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم له دې منع فرمايلې ده چې يو سړی د بل سړي شرمګاه ته وګوري، يا دا چې يوه ښځه د بلې ښځې شرمګاه ته وګوري.

عورت: هر هغه څه ته وايي چې د ښکاره کېدو پر مهال يې د شرم احساس کيږي او د سړي عورت د هغه د نوم او زنګنونو تر منځ دی، او ښځه د پرديو سړيو لپاره ټوله عورت ده او ښځو او نورو محارمو ته هغه ځايونه ښکارولی شي چې د عادت له مخې يې په کور کې ښکاره کوي.

او رسول الله صلی الله عليه وسلم لدې منع فرمايلې ده چې يو سړی له بل سړي سره په يو لباس او يا د يوې بړستنې لاندې بربنډ ننوځي او لدې چې يوه ښځه له بلې ښځې سره په يو څادر کې بربنډه ننوځي، ځکه دا د دې لامل ګرځي چې يو د بل عورت لمس کړي، پداسې حال کې چې له لمس کولو څخه يې منع راغلې ده، لکه څرنګه چې ورته له ليدلو څخه راغلې ده، بلکې لمس کول يې لاپسې په ټينګار سره منع شوي، او ځکه چې لدې څخه لوی فساد رامنځته کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. شرمګاوو ته د کتلو ممانعت پرته له ښځې او خاوند څخه چې هغوی يو بل ته کتلی شي.
٢. اسلام د ټولنې پاکوالي ته ليواله دی او هغه لارې بندوي چې د بې حيايۍ لور ته ځي.
٣. د ضرورت په صورت کې د شرمګاه کتل روا دي، لکه درملنه او داسې نور، په دې شرط چې شهوت په کې نه وي.
٤. مسلمان ته امر شوی چې خپل شرمګاه پټه کړي او د نورو له شرمګاه څخه ستر ګې پټې کړي.

٥. سړي له سړيو او ښځې له ښځو سره د دې لپاره په ځانګړې توګه یاد شوي چې پدې حالاتو کې عورت لوڅیږي او د یو بل عورت ته په اسانۍ سره کتل کیږي.

(8904)

(250) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما قال: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا، وَكَانَ يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روایت دی وایي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم نه فاحش و (هغه څوک چې فحاشي یې عادت ګرځېدلی وي) او نه متفحش و (هغه څوک چې فحاشي یې عادت نه وي خو په عمدي توګه یې کوي) او فرمایل به یې: «یقینا چې په تاسو کې غوره هغه څوک دی چې ښه اخلاق ولري». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشریح:

پوچه وینا او پوچې کړنې د رسول الله صلی الله علیه وسلم له اخلاقو څخه نه وو، نه یې د دې کار اراده درلوده او نه یې په قصدي توګه کاوه، ځکه چې هغه صلی الله علیه وسلم د لویو اخلاقو خاوند و.

او رسول الله صلی الله علیه وسلم به ویل: د الله جل جلاله په نزد په تاسو کې تر ټولو غوره هغه څوک دی چې اخلاق یې په ښو کړنو کولو - وړين مخ، له خلکو څخه په ضرر لرې کولو او یا ورڅخه سختی پورته کولو، او له خلکو سره په مهربانۍ چلند کولو سره ښایسته وي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. مؤمن باید له بدو خبرو او بدو کارونو څخه ځان وساتي.

٢. د رسول الله صلی الله علیه وسلم بشپړ اخلاق، چې له هغه څخه له نیک عمل او پاکیزه وینا پرته بل څه نه صادریږي.

٣. ښه اخلاق د سیالۍ میدان دی، نو څوک چې مخکې شو هغه د غوره مؤمنانو له جملې او په ایمان کې تر ټولو کامل شخص دی.

(5803)

(251) – عن عائشة رضي الله عنها قالت: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُدرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ». [صحيح بشواهده] - [رواه أبو داود وأحمد]

له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی وايي چې: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې: «بېشکه مؤمن په ښو اخلاقو سره د روژه نيوونکي او اعتکاف کوونکي درجې ته رسيږي». [د شواهدو په اعتبار صحيح دی] – [ابو داود او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم څرګنده کړه چې: ښه اخلاق يې خاوند د هغه چا درجې ته رسوي چې په دوامداره توګه د ورځې روژې نيسي او د شپې تهجد کوي او ښه اخلاق په: نيکی کولو، ښايسته خبرو، ورين مخ، له نورو څخه په ضرر لرې کولو او له ځان څخه د نورو په ضرر لرې کولو کې رانغاړل شوي دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اسلام عظمت او لويي چې د اخلاقو بشپړتيا او تکامل ته پاملرنه کوي.
٢. د ښو اخلاقو فضيلت، تر دې چې بنده د پرلپسې روژه نيوونکي او هغه تهجد کوونکي درجې ته رسوي چې نه ستړی کيږي.
٣. د ورځې روژه او د شپې تهجد کول هغه دوه ستر عملونه دي چې تر سره کول يې په نفس سخت تماميږي، نو د ښو اخلاقو خاوند دې درجې ته ځکه رسېدلی چې د خپل ځان په وړاندې په غوره اخلاقو سره مبارزه کوي .

(5799)

(252) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ». [حسن] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «په مؤمنانو کې تر ټولو د کامل ايمان لرونکي هغه دي چې ښه اخلاق ولري او په تاسو کې غوره هغه

ځوک دی چې له خپلو مېرمنو سره ښه وي». [حديث حسن دی] - [ابو داود، ترمذي او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې د ايمان په لحاظ تر ټولو کامل انسان هغه دی چې ښه اخلاق ولري او دا کار په ورين تندي، نيکی کولو، ښو خبرو او له نورو ځخه په ضرر لري کولو سره کيږي.

او تر ټولو غوره مؤمن هغه دی چې د خپلو مېرمنو لپاره غوره وي، لکه د هغه مېرمن، لوڼې، خويندې او خپلوانې. ځکه چې هغوی د نورو په پرتله زيات حق لري چې ښه سلوک ورسره وشي.

د حديث له فايدو ځخه:

١. د ښو اخلاقو فضيلت او دا چې ښه اخلاق له ايمان ځخه دي.
٢. عمل له ايمان ځخه دی او ايمان زياتيږي او کميږي.
٣. په اسلام کې د ښځو درناوی او له هغوی سره مهرباني کولو ته هڅول.

(5792)

(253) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ، فَقَالَ: «تَقْوَى اللهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ»، وَسُئِلَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ فَقَالَ: «الْفَمُ وَالْفَرْجُ». [حسن صحيح] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

له ابو هريره رضي الله عنه ځخه روايت دی چې وايي: له رسول الله صلی الله عليه وسلم ځخه وپوښتل شول چې تر ټولو زيات شی (کوم دی) چې خلک جنت ته داخلوي، نو رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «له الله جل جلاله ځخه وېره او ښه اخلاق» او ورځخه وپوښتل شو چې تر ټولو زيات شی (کوم چې) خلک اور ته داخلوي، نو هغه وفرمايل: «خوله او شرمګاه».

[حديث حسن او صحيح دی] - [ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې جنت ته د ننوتلو لوی لاملونه دوه دي چې هغه عبارت دي له :

له الله جل جلاله څخه وېره او ښه اخلاق.

نو له الله جل جلاله څخه وېره دې ته وايي چې د الله تعالی د اوامرو په ترسره کولو او د هغه له ممانعتونو څخه د ځان ساتلو لپاره ستاسو او د الله تعالی د عذاب تر منځه وقايه وګرځوي.

او ښه اخلاق: چې په ورين تندي، احسان کولو او له ضرر څخه ځان ساتلو باندې کېږي.

او دا چې اور ته د ننوتلو ستر لاملونه دوه لاملونه دي چې عبارت دي له:

ژبې او شرمګاه څخه.

نو د ژبې له ګناهونو څخه: دروغ ويل، غيبت، چغلګري او داسې نور دي.

او د شرمګاه له ګناهونو څخه: زنا، لواطت او داسې نور دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. جنت ته د ننوتلو اسباب د الله تعالی سره تړاو لري، چې له هغې جملې څخه: له هغه څخه وېرېدل، او ځينې نور سببونه يې د خلکو سره تړاو لري چې له جملې څخه يې: ښه اخلاق دي.
٢. د ژبې خطر د خپل خاوند لپاره، او دا چې اور ته د ننوتلو يو لامل دی.
٣. انسان ته د شهوت او بې حيايۍ خطر او دا چې دوزخ ته د ننوتلو تر ټولو زيات لاملونه- همدا - دي.

(5476)

(254) – عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا. [صحيح] - [متفق عليه]

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم تر ټولو خلکو د غوره اخلاقو لرونکی و. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم په اخلاقو کې تر ټولو کامل انسان و، او هغه په ټولو اخلاقو او فضيلتونو کې مخکښ و، لکه په نرمۍ خبرې کول، ښېګڼه کول، ورين او خوشحاله مخ، له نورو څخه ضرر دفع کول او لرې کول.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اخلاقو بشپړوالی.

٢. رسول الله صلی الله علیه وسلم د ښو اخلاقو غوره نمونه ده.

٣. په ښو اخلاقو کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په لاره تلل.

(6180)

(255) – قال سعد بن هشام بن عامر –عندما دخل على عائشة رضي الله عنها-: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، أَنْبِئِينِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَتْ: فَإِنَّ خُلُقَ نَبِيِّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ الْقُرْآنَ. [صحيح] - [رواه مسلم في جملة حديثٍ طويلٍ]

سعد بن هشام بن عامر - چې کله د عایشې رضي الله عنها کور ته ورغی نو وېې ویل: اې د مؤمنانو مورې، ماته د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اخلاقو په اړه خبر راکړه، هغې وفرمایل: آیا ته قرآن نه لولې؟ ما وویل: ولې نه، وېې فرمایل: د الله جل جلاله د نبي صلی الله علیه وسلم اخلاق قرآن و. [صحیح حدیث دی] - [مسلم په اوږد حدیث کې روایت کړی].

تشریح:

د مؤمنانو له مور عایشې رضي الله عنها څخه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اخلاقو په اړه پوښتنه وشوه، نو هغې جامع ځواب ورکړ، او پوښتونکي ته یې په قرآن کریم حواله ورکړه؛ هغه کتاب چې د کمال ټول صفتونه پکې دي، نو وېې فرمایل چې: د هغه اخلاق قرآن و، په هغه څه چې قرآن امر کړی هغه یې عملي کړي، او له هغه څه چې قرآن منع فرمایلې، ډډه یې ترې کړې ده، نو په قرآن عمل کول، د هغه له حدودو سره ودرېدل، په ادابو یې ځان سنګارول، له کیسو او مثالونو څخه یې عبرت اخیستل د هغه اخلاق و.

د حدیث له فایدو څخه:

١. رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې پدې کې اقتدا کول چې قرآن کریم یې اخلاق و.

٢. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اخلاقو ستاینه او دا چې دا د وحې سرچینه ده.

٣. قرآن كريم د ټولو ښو اخلاقو سرچينه ده.

٤. په اسلام کې اخلاق ټول دين ته شامليږي؛ د اوامرو پر ځای کولو او له منهياتو څخه ډډه کولو سره.

(8265)

(256) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ المُؤمنينَ رضي الله عنها قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ التَّيَمُّنُ، فِي تَنَعُّلِهِ، وَتَرَجُّلِهِ، وَطُهُورِهِ، وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ. [صحيح] - [متفق عليه]

له ام المؤمنين عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی وايې چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم به خوښول چې په بوټانو (پېزار) پښو کولو، سر ګمنځولو، پاکوالي او خپلو ټولو چارو کې په ښي (غړي يا اړخ) پيل وکړي. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم به خوښ او غوره ګڼل چې په عزتمندو چارو کې په ښي (غړي يا اړخ) پيل وکړي لکه: په پېزار پښو کولو کې په ښی پښه پيل وکړي، د سر او ږيرې په ګمځولو، صافولو او غوړولو کې له ښي اړخ څخه پيل وکړي او په اودس کې د لاسونو او پښو په وينځلو کې ښی غړی په چپ غړي مخکې کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. نووي- رحمه الله -فرمايي: دا په شريعت کې دوامداره قاعده ده چې هغه څه چې عزت او شرافت بلل کيږي، لکه کميس او پرتوګ اغوستل (جامې) اغوستل، پېزار پښو کول، جومات ته ننوتل، مسواک وهل، رانجه کول، نوکان پرې کول، بريتونه کمول، د صافولو په موخه وېښتان ګمنځول، د بغلونو وېښتان وېستل، سر خرييل، په لمانځه کې سلام اړول او د پاکوالي پر مهال د اندامونو وينځل، له تشناب څخه راوتل، خوراک او څښاک، په لاس روغبړ کول، د حجر الأسود لمسول او دا ډول نورې کړنې، نو پدې ټولو کې په ښي (غړي يا اړخ) پيل کول مستحب دي، او د دې خلاف لکه تشناب ته ننوتل، له جومات څخه راوتل، لاړې او بلغم تو کول، استنجا کول، کميس، پرتوګ او پېزار ويستل او داسې نور.. نو مستحب دي چې پيل په چپ (غړي يا اړخ) سره وشي او دا ټول د (ښي غړي او يا طرف) د عزت او وقار له امله ترسره کيږي.

٢. "په ښي (اړخ يا غړي پیلول به يې) خوښول "چې پدې کې: په ښي لاس، ښی پښې او ښي اړخ سره د چارو پیلول او په ښي لاس سره د يو څه ورکول شامل دي.

٣. نووي - رحمه الله - فرمايي: پوه شه چې په اودس کې ځينې غړي دي چې په ښي (لاس يا اړخ) پيلول يې مستحب نه دي لکه: دواړه غوږونه، دواړه ورغوي او اننګي، بلکې دواړه په يو ځل وينځل کيږي، که په يو ځل يې وينځل ناشوني وو لکه د هغه چا لپاره چې لاسونه يې پرې وي او داسې نور نو بيا دې په ښي اړخ پيل وکړي.

(3018)

(257) – عن شداد بن أوس رضي الله عنه قال: ثِنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له شداد بن اوس - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې: دوه خبرې مې له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه زده کړي دي، وايي: «په حقيقت کې الله تعالی په هر څه کې مهرباني فرض کړې ده، نو کله چې تاسو وژنی، په مهربانی سره وژل وکړئ، او کله چې تاسو حلاله کوئ، نو په مهربانی سره حلاله وکړئ، او که ستاسو څخه يو څوک حلاله کوي نو خپله چاړه دې تېره کړي، او څاروی دې راحت کړي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې الله تعالی په ټولو شيانو کې نيکي کول فرض کړي دي، او احسان (نيکي) : په دوامداره توګه د الله تعالی په عبادت، خلکو ته په خبر رسولو او له مخلوقاتو څخه په ضرر لرې کولو کې د الله تعالی څار دی، لدې جملې څخه په وژلو او حلالولو کې له مهربانی څخه کار اخيستل دي.

په قصاص اخيستلو کې د وژلو پر مهال نيکي کول: داسې چې د مقتول لپاره تر ټولو اسانه، سپکه او چټکه لاره غوره شي.

او په ذبح کې د حلالې پر مهال نيکي کول دا دي چې: د چاړې په تېره کولو سره په څاروي شفقت وشي او د څاروي له مخې چاقو تېره نه شي چې هغه ورته ګوري، او دا چې د نورو څاروو د سترګو وړاندې حلال نه شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په مخلوقاتو باندې د الله تعالی رحمت او مهربانی.
٢. په وړلو او حلاله کې نیکي دا ده چې په مشروعه بڼه وشي.
٣. د شریعت کمال او هرې ښېګڼې لره یې شاملېدل، چې له جملې څخه یې پر څاروي شفقت او مهرباني ده.
٤. د یو چا تر وژلو وروسته د هغه (مُثله) ټوټه کول حرام دي.
٥. د هر هغه کار ممانعت چې په هغه کې د څاروي تعذیب کول وي.

(4319)

(258) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ، الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روایت دی وایي: چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «بېشکه چې عدل کوونکي به د الله - جل جلاله - په وراندې د رڼا په منبرونو د رحمن ذات ښي طرف ته وي؛ او د هغه (ذات) دواړه (بلا کیفه) لاسونه ښي دي، هغه څوک چې په خپل قضاوت، خپلو کورنیو او هغه څه کې عدل کوي چې سرپرستي یې ور ترغاړې ده». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې هغه کسان چې د دوی تر امر او قضاوت لاندې د خلکو او د دوی د کورنیو تر منځه په انصاف او رښتینولۍ سره قضاوت کوي نو هغوی به د درناوي په موخه په داسې لوړو او دنګو څوکیو ناست وي چې هغه به له نور څخه پیدا شوي وي. او دا منبرونه (څوکۍ) به د رحمان ذات ښي اړخ ته وي، او د هغه پاک ذات دواړه (بلا کیفه) لاسونه ښي دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د عدالت فضيلت او پرې ټينګار.
٢. عدالت عمومي دى چې ټولو سرپرستيو او د خلکو تر منځه پرېکړو کولو ته شامل دى، تر دې چې د مېرمنو، اولادونو او داسې نورو تر منځه عدالت کولو ته هم شامل دى.
٣. د قيامت په ورځ د عدالت کوونکو د مرتبې بيان.
٤. د قيامت په ورځ عمل ته په کتو سره د مومنانو په مرتبو کې توپير.
٥. د هڅونې طريقه د بلنې (دعوت) له هغو لارو چارو څخه ده چې بلنه ورکړل شوى پيروى ته هڅوي.

(4935)

(259) – عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ، مَنْ ضَارَّ ضَرَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ». **[صحيح بشواهده] - [رواه الدارقطني]**

له ابو سعيد الخدري رضى الله عنه څخه روايت دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «نه ضرر رامنځته کول شته او نه بل چاته ضرر رسول، چا چې - بل ته - ضرر ورساوه نو الله تعالى به هغه ته ضرر ورسوي، او چا چې په نورو سختي وکړه الله تعالى به پرې سختي راولي». [د شواهدو په اعتبار صحيح دى] - [دار قطني روايت کړى دى]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې له ځان او نورو څخه د هر ډول ضرر او ضررري پديدې دفع کول واجب دي، نو د هيچا لپاره دا جواز نه لري چې خپل ځان او يا نورو ته زيان ورسوي.
او ورته روا ندي چې د ضرر په مقابل کې په ضرر لاس پورې کړي، ځکه چې يو ضرر په بل ضرر سره له منځه نه وړل کيږي مګر دا چې قصاص وي، هغه هم له تيري پرته.
بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغو کسانو لپاره د ضرر ګواښونه تشريح کړل چې خلکو ته زيان رسوي او د هغه چا لپاره سختي چې په خلکو باندې سختي کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ضرر په اندازه له جزا ورکولو څخه د زياتوالي ممانعت.

٢. الله تعالى خپلو بندګانو ته د داسې څه امر نه دی کړی چې دوی ته زيان ورسوي.

٣. د ضرر د رامنځته کولو او بل ته په وينا، فعل او يا پرېښودلو سره د ضرر رسولو حراموالی.

٤. سزا د عمل له جنس څخه وي نو څوک چې ضرر رسوي، الله به هغه ته ضرر ورسوي او څوک چې - په چا - سختي کوي، الله به له هغه سره سختي وکړي.

٥. د شريعت له قواعدو څخه يو دا دی چې" ضرر به لرې کيږي"، نو شريعت زيان نه مني، او ضرر ردوي.

(4711)

(260) – عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ: إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكِيرِ: إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً». **[صحيح] - [متفق عليه]**

ابو موسی رضي الله عنه له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايي: «د ښه ملګري او بد ملګري مثال د مشکو والا او د پخ (آهنګر دی)، نو کوم چې د مشکو والا دی: يا خو به درته مشک ډالی کړي، يا به يې ترې واخلې او يا خو به ترې ښايسته بوی درشي، او پخ چې دی؛ نو يا خو به دې کالي وسوځي، او يا به ترې بد بوی درشي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د دوه ډوله خلکو مثال بيان کړ:

لومړی ډول: نيک او صالح ملګری چې د الله لورې او هغه څه ته دې لارښوونه کوي چې هغه پرې خوشحاليږي، او په اطاعت کې دې مرسته کوي. نو د ده مثال لکه د مشکو پلورونکي دی چې يا خو به يې درکړي، يا به يې ترې واخلې او يا به ترې ښايسته بوی درشي.

او دويم ډول: بد ملګری؛ چې د الله له لارې دې منع کوي او د ګناهونو په کولو کې دې مرسته

کوي او بد کارونه به ترې وينې او د هغه په خبر خلکو د ملګرتيا او ناستې پاستې له امله به د خلکو مخ در اوړي. نو د ده مثال د هغه پخ (آهنګر) په څېر دی چې اور پوکوي؛ نو يا خو به د اور سپرغی دروالوځوي او کالي به دې وسوځوي، او يا خو به ورته د نږدې والي له امله بد بوی ومومي.

د حديث له فايدو څخه:

١. اورېدونکي ته د معنی نږدې کولو لپاره د متلونو کارول جواز لري.

٢. د فرمانبرداره او صالحه خلکو ناستې ته هڅول او پر ملګرتيا يې ټينګار، او د مفسدو او بد اخلاقه خلکو څخه ډډه کول.

(3127)

(261) – عن أبي هريرة رضي الله عنه: أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوْصِنِي، قَالَ: «لَا تَغْضَبْ» فَرَدَّدَ مِرَارًا قَالَ: «لَا تَغْضَبْ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له ابو هريره - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې: يو سړي رسول الله صلی الله عليه وسلم ته وويل چې وصيت راته وکړه، هغه وفرمايل: «مه غوسه کېږه». هغه څو ځله تکرار کړه، ويې فرمايل: «مه غوسه کېږه». [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

يو صحابي - رضی الله عنه - له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه وغوښتل چې هغه ته د داسې يو څه لارښوونه وکړي چې ګټه ورته رسوي، نو هغه ته يې امر وکړ چې غصه مه کوه، يعنې له هغو اسبابو څخه ځان وساته چې د غصې لامل ګرځي، او دا چې د غوصې پر مهال ځان کنټرول کړي، او په وژلو، وهلو، سپکاوي او داسې نورو سره دې خپل قهر ته دوام نه ورکوي.

سړي په تکراري ډول د وصيت غوښتنه وکړه، خو رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته په وصيت کې له «غصه مه کوه» څخه څه اضافه نه کړل.

د حديث له فايدو څخه:

١. د غصې او لاملونو په اړه يې خبرداری، ځکه چې دا د بديو ټولګه ده، او ورڅخه ډډه کول د نيکيو ټولګه ده.

٢. د الله لپاره غصه کول ستايل شوې غصه ده لکه د الله تعالی د موانعو تر پښو لاندې کولو له امله غصه کول.
٣. د اړتيا پر مهال د خبرې تکرار تر دې چې اورېدونکی پرې پوه شي او په اهميت يې پوه شي.
٤. له عالم څخه د وصيت غوښتلو فضيلت.

(4709)

(262) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:
«پياوړی کس - په غېږ نيولو کې - چپه کوونکی ندی، بلکې پياوړی هغه دی چې د غصې پر مهال خپل ځان کنټرول کړي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي چې اصلي ځواک د بدن ځواکمني نده او نه هغه ځواکمن دی چې نور قوي کسان راچپه کړي، بلکې غښتلی او پياوړی - انسان - هغه څوک دی چې د خپل نفس په وړاندې مبارزه وکړي او د سختې غصې په وخت کې يې کنټرول کړي، ځکه چې دا د دې په خپل ځان د پوره ځواک او په شيطان د غالبېدو دليل دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د غصې په وخت کې د زغم او پر نفس د کنټرول فضيلت، او دا يو له هغو نيکو کارونو څخه دی چې اسلام پرې ټينګار کړی دی.
٢. د غصې پر مهال د نفس په وړاندې مبارزه د دښمن پر وړاندې له مبارزې کولو سخته ده.
٣. اسلام د جاهليت د ځواکمنۍ مفهوم ته په ښو اخلاقو بدلون ورکړی دی، نو تر ټولو ځواکمن انسان هغه دی چې خپل ځان کنټرول کړي.
٤. له غوصې څخه ځان ساتل، ځکه چې زيان يې افرادو او ټولنې ته رسيږي.

(5351)

(263) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنهما قال: قال رَسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرْبَعٌ مَن كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ».

[صحيح] - [متفق عليه]

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «په چا کې چې څلور خصلتونه وي هغه سوچه منافق دی او په چا کې چې له دغو څخه يو خوی هم وي په هغه کې د نفاق يو خوی دی تر دې چې پرې يې ږدي: کله چې خبرې کوي درواغ وايي او کله چې تړون وکړي ماتوي يې، کله چې وعده وکړي وعده خلافي کوي او کله چې شخړه وکړي کنځلې کوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د څلورو ځانګړتياوو په اړه خبرداری ورکړی چې که په يو مسلمان کې سره يو ځای شي نو د دې ځانګړنو له امله به له منافق سره ورته والی ولري او دا په هغو کسانو تطبيقيږي چې دا ځانګړتياوې پرې غالبه وي، او په چا کې چې په نادره توګه وي هغه پکې شامل نه دي، هغه ځانګړتياوې دا دي:

لومړی: کله چې په قصدي توګه درواغ وايي او په خپلو خبرو کې رښتينی نه وي.

دويمه: کله چې تړون وکړي عمل پرې نه کوي او د مقابل لوری سره خيانت کوي.

دريمه: کله چې ژمنه وکړي وفا پرې نه کوي، بلکې وعده خلافي کوي.

څلورمه: کله چې چا سره شخړه کوي نو شخړه يې ډېره سخته وي او له حق څخه انحراف کوي او ورڅخه د منکرېدو لپاره يې چل کوي، او تل باطل او دروغ وايي.

نفاق د يو څه ښکاره کولو ته وايي چې خلاف يې پټوي او دا معنی په هغه شخص کې شتون لري چې دا ځانګړتياوې لري، او منافقت يې د هغه چا په حق کې دی چې خبرې يې ورسره کړې، وعده يې ورسره کړې، امانتدار يې ګرځولی، شخړه يې ورسره کړې او يا يې ورسره کوم تړون کړی دی، نه دا چې په اسلام کې منافق دی؛ چې اسلام ښکاره کوي په داسې حال کې چې په پټه کافر وي، نو په چا کې چې لدې ځانګړتياوو څخه يوه وي، د منافق له خويونو څخه به پکې يو خوی وي تر دې چې پرې يې ږدي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د منافق د ځينو نښو بيانول او په هغو کې د ښکېل کېدو څخه وېرول.

٢. له حديث څخه مقصد دا دی چې: دا د منافق خويونه دي، او د دې خويونو لرونکی پدې خصلتونو کې د منافق سره ورته والی لري او د هغوی ناوړه اخلاق پکې دي، نه دا چې دی هغه منافق دی چې اسلام ښکاره کوي او کفر پټوي، او ويل شوي چې دا حديث د هغه چا په حق کې دی چې دا خويونه پرې غالب وي او په اړه يې بې پروايي کوي، نو که داسې وي د دې انسان ډېری عقيده فاسده شوې ده.

٣. غزالي فرمايلي: د دين اصل په دريو شيانو کې منحصر دی: وينا، عمل او نيت، نو د وينا فاسدېدلو ته يې په دروغو او د عمل فاسدېدلو ته په بې خيانت او د نيت فاسدېدلو ته يې په وعده خلافۍ اشاره وکړه، ځکه وعده خلافي تر هغه پورې نه تر سره کيږي تر دې چې د وعده خلافۍ اراده ورسره شتون ونه لري، خو که داسې وي چې اراده يې کړې وي او بيا يو کار پيدا شو چې د وعده خلافۍ پر وړاندې خنډ وګرځېد، يا بل فکر ورغی نو پدې صورت کې ترې د منافق خوی نه دی ځرګند شوی.

٤. نفاق په دوه ډوله دی: اعتقادي نفاق چې خاوند يې د ايمان له دايرې څخه وځي او هغه د اسلام پټولو او د کفر ښکاره کولو ته وايي، او بل ډول يې عملي نفاق دی چې خاوند يې په خويونو کې د منافقانو سره ورته والی لري، دا ډول نفاق يې خاوند د ايمان له دايرې څخه نه باسي، خو دا له کبيره ګناهونو څخه يوه ګناه ده.

٥. ابن حجر فرمايلي: علماوو کرامو په دې اتفاق کړی چې څوک چې په زړه او په ژبه ايمان ولري او په دې صفتونو عمل وکړي پر هغه د کفر حکم نه کيږي او نه هغه منافق دی چې تل به په جهنم کې پاتې وي.

٦. نووي فرمايلي: د علماوو يوې ډلې ويلي دي چې: مراد ترې هغه منافقان دي چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه کې وو چې په ايمان يې اقرار کاوه خو دروغ يې ويل او په دين کې امانتدار وګرځول شول خو خيانت يې وکړ او په ديني چارو او د دين د بريا لپاره يې ژمنه وکړه خو پر ځای يې نه کړه، او په شخړو کې کنځلې او بدرد ويل.

(65124)

(264) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلاَ اللَّعَّانِ وَلاَ الفَاحِشِ وَلاَ البَذِيءِ». **[صحيح] - [رواه الترمذي]**

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «مومن پيغور ورکوونکی، لعنت ويونکی، فُحش ويونکی، او بد ژبی نه وي». [صحيح حديث دی – [ترمذی روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې پوره ايمان لرونكي مؤمن لره نه ښايي چې د خلكو په نسب كې عيبونه ولټوي او نه دا چې ډېر كنځلې كوونكى او لعنت ويونكى وي او يا بد كاره او يا د پوچې وينا ويونكى وي چې حيا ونه لري.

د حديث له فايدو څخه:

١. په شرعي نصوصو كې د ايمان نفي يوازې په حرامه كړنه او يا د واجب په ترک كيږي.
٢. د اندامونو حفاظت او له بديو څخه يې ساتنه، په ځانګړې توګه ژبه.
٣. سندي رحمه الله فرمايي: په: (الطعّان، واللعّان) كې د مبالغې په صيغه كې پدې دلالت دى چې ځوك د طعن او لعنت مستحق وي نو په لږه توګه يې د نسب پورې بد ويل او يا پرې لعنت ويل باک نه لري او دا كار د مؤمنانو ايمان ته زيان نه رسوي.

(65869)

(265) – عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال: سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يَعِظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ، فَقَالَ: «الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له عبد الله بن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې: سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يَعِظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ، فَقَالَ: «رسول الله صلى الله عليه وسلم له يو سړي څخه واورېدل چې خپل يو ورور ته يې د حيا په اړه نصيحت كاوه، نو ورته يې وفرمايل: «حيا له ايمان څخه ده».

[صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم له يو سړي څخه واورېدل چې خپل ورور ته يې نصيحت كاوه تر څو له (زياتې حيا) يعني شرم كولو څخه ډډه وكړي! نو - رسول الله صلى الله عليه وسلم - ورته څرګنده كړه چې حيا له ايمان څخه ده، او دا چې پايله يې يوازې خير دى.

او حيا داسې يو صفت دى چې - انسان - ښو كارونو ته اړباسي او له بدو څخه يې منع كوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. هغه څه چې تا د خير له كارونو څخه منع كوي حيا نه بلل كيږي، بلكې هغې ته خجالت، بې وزلي، بې زړه توب او بزدلي وايي.
٢. له الله جل جلاله څخه حياء د اوامرو په عملي كولو او د حرامو په پرېښودلو سره كيږي.
٣. او له خلكو څخه حياء د هغوى په درناوي او ورته په درنه ستركه كتلو سره كيږي، او له هغه څه څخه په ډډې كولو چې معمولا بد وي.

(5478)

(266) – عن المِقدام بن معدي كرب رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا أَحَبَّ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَلْيُخْبِرْهُ أَنَّهُ يُحِبُّهُ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في السنن الكبرى وأحمد]

مقدام بن معديكرب - رضي الله عنه - له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت كوي فرمايي: «كله چې يو سړى له خپل ورور سره مينه لري، نو هغه ته دې ووايي چې مينه ورسره لري». [صحيح حديث دى] - [ابو داود، ترمذي، نسائي په سنن كبرى كې او احمد روايت كړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د مؤمنانو ترمنځ د اړيكو د ټينګښت او د هغوى تر منځ د مينې د پراخولو يو لامل بيان كړى، هغه دا چې كه څوك له خپل ورور سره مينه لري، نو هغه دې خبر كړي چې له هغه سره مينه لري.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله تعالی لپاره د پاکې مينې فضيلت، نه د دنياوي ګټې لپاره.
٢. دا غوره ده چې محبوب ته له هغه سره د مينې په اړه وواياست، ترڅو مينه او محبت زيات شي.
٣. د مومنانو تر منځ د مينې خپرول ايماني وروروليِ پياوړې کوي او ټولنه له تفرقې او بې اتفاقۍ څخه ساتي.

(3017)

(267) – عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ». [صحيح] - [رواه البخاري من حديث جابر، ورواه مسلم من حديث حذيفة]

له جابر رضي الله عنهما څخه روايت دی چې نبي صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «هره نيکي صدقه ده». [صحيح حديث دی] - [بخاري د جابر رضي الله عنه څخه، او مسلم د حذيفه رضي الله عنه څخه روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي چې هره نيکي او نورو ته په وينا او عمل سره ګټه رسول صدقه ده، او پدې کې اجر او ثواب دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. صدقه يوازې هغه څه پورې محدوده نه ده چې يو څوک يې له خپل مال څخه وباسي، بلکې هره هغه نيکي پکې شامله ده چې يو څوک يې کوي يا يې وايي او نورو ته يې رسوي.
٢. پدې کې ښېګڼې کولو او هر هغه څه ته هڅول دي چې د نورو په ګټه وي.
٣. له نيکۍ څخه څه شی سپک نه ګڼل، اګر که لږ هم وي.

(5346)

(26) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ يَعْدِلُ بَيْنَ الِاثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَيُعِينُ الرَّجُلَ عَلَى دَابَّتِهِ فَيَحْمِلُ عَلَيْهَا أَوْ يَرْفَعُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ

خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا إِلَى الصَّلاَةِ صَدَقَةٌ، وَيُمِيطُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:
«د انسان د غړو په هر بند صدقه ده، هره ورځ چې لمر پکې راخيژي او د دوو مخالفو کسانو تر منځه روغه جوړه کوي صدقه ده، او يو چا سره د هغه په سپرلی کې مرسته کول صدقه ده چې د هغه په سپرولو کې ورسره مرسته وکړي او يا ورسره د سپرلی په بارولو کې مرسته وکړي، او نېکه وينا صدقه ده او هر قدم چې د لمانځه په لور يې پورته کوي صدقه ده او له لارې ضررناک شيان لرې کول هم صدقه ده». [صحيح حديث دی] - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې هر مسلمان هره ورځ مکلف دی چې د خپلو هډوکو د بندونو د شمېر په اندازه صدقه ورکړي چې شکر يې ادا کړي او دا چې روغ يې پيدا کړی او هډوکي يې ورته داسې پيدا کړی چې هر يو بند يې بندولی او خلاصولی شي، دا صدقه د ټولو نېکو کارونو په ترسره کولو سره ادا کيږي او د مال ورکولو سره تړاو نه لري لکه: د دوو شخړه کوونکو تر منځ روغه او جوړه کول صدقه ده، او دا چې د يو کمزوري سره په سپرلی سپرېدلو کې مرسته وکړي او يا يې ورسره بار کړي، نو دا ستا لپاره صدقه ده، او نېکه وينا صدقه ده لکه: ذکر، دعا، سلام او داسې نور، او هر قدم چې د لمانځه په لور يې اخلې صدقه ده، او د لارې څخه د ضرري څيز لرې کول صدقه ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. د انسان د هډوکو جوړښت او سالميت د الله تعالى له سترو نعمتونو څخه دی، نو هر هډوکی ځانګړې صدقې ته اړتيا لري تر څو د دغه نعمت شکر ادا شي.
٢. د دې نعمتونو د دوام لپاره هره ورځ د شکر نوي کولو ته هڅونه.
٣. نفلونو او خيراتونو ته هڅوونه چې په دوامداره توګه دا کارونه وکړي.
٤. د خلکو تر منځه د جوړ جارۍ فضيلت.
٥. دې ته هڅول چې يو سړی د خپل (مسلمان) ورور سره مرسته وکړي، ځکه د هغه سره مرسته کول صدقه ده.

٦. په جماعت سره لمانځه کې حاضرېدل او جوماتونو ته د پلي تګ فضيلت او پدې سره د جوماتونو ابادول.

٧. د مسلمانانو لارو ته درناوی ساتل چې هغه څه ترې باید لرې شي چې هغوی ته ضرر رسوي.

(4568)

(269) – عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الأَسْلَمِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ القِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ، وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ». **[صحيح] - [رواه الترمذي]**

له ابو برزة الأسلمي رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «د قيامت په ورځ به د بنده دواړه قدمونه له خپله ځايه پورته نه شي تر څو ترې د هغه د عمر په اړه پوښتنه وشي چې په څه کې يې تېر کړی، او د علم په اړه چې څه عمل يې پرې کړی، او د مال په اړه چې له کومې لارې يې تر لاسه کړی او په کومه لاره کې يې لګولی، او د بدن په اړه چې په څه کې يې زوړ کړی دی». [صحيح حديث دی] – [ترمذي روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي چې هېڅوک به د قيامت په ورځ د حساب له ځای څخه جنت يا دوزخ ته تېر نه شي تر دې چې د څلورو کارونو په اړه ترې پوښتنه وشي.

لومړی: ژوند يې چې په څه کې يې تېر کړی؟

دويم: علم يې؛ چې آيا د الله لپاره يې زده کړی؟ او ايا عمل يې پرې کړی؟ او يا مستحق کس ته يې رسولی؟

دريم: د مال په اړه چې له کومه يې کړی، له حلالو دی که له حرامو؟ او په څه کې يې لګولی؛ په هغه څه کې يې لګولی چې الله راضي کوي کنه په هغه څه کې چې الله ناراضه کوي؟

څلورم: د جسم، روغتيا او ځوانی په اړه يې چې په څه کې يې تېره کړې او کارولې ده؟

د حديث له فايدو څخه:

١. د ژوند څخه په داسې طريقه د ګټې اخستلو ټينګار چې الله جل جلاله راضي کوي.

٢. د الله جل جلاله نعمتونه پر بندګانو ډير دي او خامخا به تري د هغو نعمتونو په اړه پوښتنه وکړي چې دوی پکې وو، نو بايد د الله جل جلاله نعمتونه په هغه څه کې وکاروي چې الله جل جلاله راضي کوي.

(4950)

(270) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالمِسْكِينِ، كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوِ القَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې نبي صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «د کونډې او مسکينانو پالنه کوونکی د هغه چا په څېر دی چې د الله په لاره کې جهاد کوي، او يا د هغه چا په څېر دی چې د شپې ولاړ وي (تهجد کوي) او د ورځې روژه نيسي». [صحيح حديث دی - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: څوک چې هغې ښځې ته پاملرنه وکړي چې خاوند يې مړ شوی وي او څوک يې نه وي چې د چارو سرپرستي يې وکړي، همدا رنګه اړمن مسکين ته او د الله جل جلاله د ثواب په تمه په دوی مصرف کوي؛ نو دی په اجر او ثواب کې د هغه چا په څېر دی چې د الله جل جلاله په لاره کې جهاد کوي، يا د هغه تهجد کوونکي په څېر چې نه ستړی کېږي، او هغه روژه نيونکی چې پرلپسې روژه وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. همکاری، پيوستون، يو د بل کفالت کول او د کمزورو اړتياوو پوره کولو ته هڅول.
٢. عبادت هر نيک عمل ته شامليږي، او د کونډو او مسکينانو پالنه هم له عبادت څخه دی.
٣. ابن هبيره رضي الله عنه فرمايي: مطلب دا دی چې الله جل جلاله ورته د روژه دار، لمونځ کوونکي او مجاهد اجر يو ځای کوي. ځکه چې هغه د کونډې لپاره د هغې د مېړه پر ځای ودرېد او د هغه مسکين د چارو پالنه يې وکړه چې د خپل ځان لپاره يې څه نشو کولی، نو خپله اضافي غله يې (د الله جل جلاله په لار کې) مصرف کړه او له هغه څه نه يې لګښت وکړ چې په خواری يې ګټلي وو، نو ګټه يې د روژه دار، تهجد کوونکي او مجاهد د اجر سره برابره شوه.

(3135)

(271) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «څوک چې په الله او د آخرت په ورځ ايمان لري، نو هغه دې يا د خير وينا وکړي او يا دې چوپ پاتې شي، او څوک چې په الله او د آخرت په ورځ ايمان لري، نو هغه دې د خپل ګاونډي درناوی وکړي، او څوک چې په الله او د آخرت په ورځ ايمان لري نو هغه دې د خپل ميلمه پالنه وکړي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: هغه بنده چې په الله او د آخرت پر هغې ورځې ايمان لري چې هغې ته به ورګرځي او په هغې کې به د عملونو بدله ورکړل کيږي، نو هغه لره به يې ايمان دې خويونو ته هڅوي:

لومړی: ښه وينا: د الله تعالی له حمد او ثنا ويلو څخه، په نيکی امر کول، له بديو څخه منع کول او د خلکو تر منځ روغه کول، که چېرته يې داسې ونه کړل؛ نو غلی دې پاتې شي، له اذيته دې لاس واخلي او د خپلې ژبې ساتنه دې وکړي.

دويم: د ګاونډي عزت کول: له هغه سره ښه کول او ضرر ورته نه رسول.

دريم: ستا د ليدو لپاره د راغلو ميلمنو عزت کول: په ښايسته خبرو، خوړو ورکولو او داسې نورو - کارونو - سره.

د حديث له فايدو څخه:

١. په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان د ټولو نيکيو ريښه ده، او - انسان - ښو کارونو ته اړباسي.
٢. د ژبې د آفتونو په اړه خبرداری.
٣. د اسلام دين د الفت او عزت دين دی.
٤. دا خويونه د ايمان له ځانګو څخه دي او د ستاينې وړ اخلاق دي.

٥. زياتي خبرې كول د هغه څه لامل كېدى شي چې ناخوښه او يا منع وي او خونديتوب په دې كې دى چې له نېكې وينا پرته نورې خبرې ونه كړي.

(5437)

(272) – عن أبي ذر رضي الله عنه قال: قال لي النبي صلى الله عليه وسلم: «لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له أبو ذر رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې ماته رسول الله صلى الله عليه وفرمايل: «له ښېګڼې څخه شى سپک مه ګڼه، اګر كه د خپل ورور سره په ورين تندي مخامخ شې». [صحيح حديث دى] [مسلم روايت كړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم په نيكى كولو ټينګار كړى، او دا چې (څوک) يې سپكه ونه ګڼي كه څه هم لږه وي، لكه له يو چا سره په موسكا كې په ورين تندي مخ كېدل، نو مسلمان ته په كار دي چې پاملرنه ورته وكړي؛ ځكه چې پدې كې د يو مسلمان ورور ته سكون وركول او خوشحالول دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د مومنانو تر منځ د مينې فضيلت، او په موسكا او ورين تندي سره مخ كېدل.
٢. د دې شريعت بشپړتيا او ټول شمولوالي او دا چې دې شريعت په هر هغه څه سره راتګ كړى دى چې د مسلمانانو سمونتيا او يووالى پكې وي.
٣. په نيكى كولو ټينګار كه څه هم لږه وي.
٤. د مسلمانانو خوشحالول؛ ځكه چې پدې سره د دوى تر منځ نږديوالى رامنځته كيږي.

(5348)

(273) – عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ مَسعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ

الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّابًا». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وايي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي: «رښتیا وايئ؛ ځکه رښتیا ویل نېکیو ته لارښونه کوي او یقینا چې نېکي جنت ته لارښونه کوي، او یو سړی رښتیا وايي او د رښتیاوو پسې ګرځي تر دې چې د الله پر وړاندې ريښتينی وليکل شي، او له درواغو ځان وساتئ، ځکه چې درواغ مو په ګناهونو کې ډوبېدو ته بلي او په ګناهونو کې ډوبېدل انسان دوزخ ته رسوي او یو سړی همېشه درواغ وايي او د درواغو پسې ګرځي تر دې چې د الله تعالی پر وړاندې درواغجن وليکل شي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په رښتیا ویلو امر کړی او ویلي يې دي چې په دوامداره توګه پرې عمل کول د تلپاتې نیک عمل سبب ګرځي، او په نیک عمل ټینګار کول يې خاوند جنت ته رسوي، او تر هغه پورې په دوامداره توګه په پټه او ښکاره رښتیا وايي چې د رښتوني د لقب مستحق وګرځي؛ کوم چې په رښتیا ویلو کې په مبالغه دلالت کوي. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم د درواغو او باطلې وینا په اړه خبرداری ورکړ؛ ځکه چې دا خلک له استقامت څخه اوړېدو، بدیو، فساد او ګناهونو کولو ته اړباسي او بیا يې دوزخ ته رسوي، او تر هغه پورې همداسې ډېر درواغ وايې چې د الله جل جلاله په وړاندې درواغجن وليکل شي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. ريښتينولي هغه سپېڅلی صفت دی چې د هڅو او کوښښ پر مټ تر لاسه کېږي، ځکه یو سړی تر هغه پورې رښتیا وايي او د رښتیاوو پسې ګرځي، تر څو يې چې خوی او خصلت وګرځي او د الله جل جلاله پر وړاندې د ريښتينو او صالحانو په توګه ثبت شي.

٢. درواغ ویل داسې یو بد صفت دی چې درواغجن يې د زیاتو تمرینولو له لارې تر لاسه کوي او په وینا او عمل کې ورپسې ګرځي، تر دې چې په خوی او خصلت يې واوړي او بیا د الله تعالی پر وړاندې له درواغجنو څخه وليکل شي.

٣. رېښتينولي په ژبه رښتيا ويلو ته وايي، چې د دروغو ضد عمل دی، او په نيت کې رېښتينولي چې اخلاص، په اراده کې د يوې ښېگڼې نيت او په کړنو کې رېښتينولی ته ويل کيږي او تر ټولو ټېټه اندازه يې دا ده چې د انسان پټ او ښکاره دواړه سره برابر شي، همدارنگه په مقامونو کې رېښتينولي لکه: په وېره او هيله مندی کې او داسې نور، نو څوک چې دا ټولې ځانگړتياوې ولري هغه رېښتونی دی او که ځينې پکې وي نو رېښتيا ويونکی دی.

(5504)

(274) – عن جرير بن عبد الله رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ لَا يَرْحَمِ النَّاسَ لَا يَرْحَمْهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ». [صحيح] - [متفق عليه]

له جرير بن عبدالله رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:
«څوک چې پر خلکو رحم نه کوي، الله تعالی به پر هغه رحم ونه کړي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: هغه څوک چې پر خلکو رحم نه کوي، د الله تعالی له لوري پر هغه رحم نه کېږي، نو په مخلوق باندې د بنده رحم د الله تعالی د رحمت د تر لاسه کولو له سترو لاملونو څخه دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. رحمت د ټولو مخلوقاتو لپاره اړين دی، مگر خلک د پاملرنې له امله په ځانگړې توگه ياد شوي دي.

٢. الله تعالی ډېر مهربان ذات دی او په خپلو مهربانو بندگانو رحم کوي، نو د کار بدله د هغه له جنس څخه وي.

٣. په خلکو ترحم؛ هغوی ته خير رسولو، له هغوی څخه د بدی مخنيوي او له هغوی سره ښه چلند کولو ته شامليږي.

(5439)

(275) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهمُ الرَّحمنُ، ارحَمُوا أهلَ الأرضِ يَرْحَمْكُم مَن في السَّماءِ». [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «په رحم کوونکو باندې الله رحم کوي، تاسو د ځمکې پر خلکو رحم وکړئ هغه ذات چې په اسمانونو کې دی پر تاسو به رحم وکړي». [صحيح حديث دی] - [ابو داود، ترمذي، او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بيانوي چې؛ هغه خلک چې په نورو رحم کوي، نو رحمان ذات پر هغوی رحم کوي چې رحم يې له هر څه پراخه دی، بدله د عمل سره برابره.
بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم د ځمکې په ټولو مخلوقاتو د رحم کولو امر وکړ؛ که هغه انسان، يا حيوان، يا الوتونکی مرغه او يا نور داسې ډول ډول مخلوقات وي، او د دې بدله دا ده چې الله تعالى به په تاسو باندې د اسمانونو له پاسه رحم وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اسلام دين د رحم دين دی، او هغه ټول د الله تعالى په اطاعت او مخلوقاتو سره په نيکی کولو ولاړ دی.
٢. الله تعالى په رحمت سره ياد شوی دی، او هغه پاک ذات رحمان او رحيم دی، بندګانو ته د خپل رحمت رسوونکی دی.
٣. بدله د عمل له جنس څخه وي، نو رحم کوونکو باندې الله رحم کوي.

(8289)

(276) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «المُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ المُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

له عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «مسلمان هغه څوک دی چې نور مسلمانان يې د ژبې او لاس له ضرر څخه په امان کې

وي او مهاجر هغه څوک دی چې هغه څه پرېږدي چې الله پاک ورڅخه منعه کړی وي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې د کامل اسلام خاوند هغه څوک دی چې د هغه له ژبې څخه مسلمانان په امن کې وي، نه ورته کنځلې کوي، نه پرې لعنت وايي، نه يې غيبت کوي او نه يې تر منځه يو بل ته د هېڅ ډول ضرر رسولو هڅه کوي. او د لاس څخه يې په امن کې وي، نو تېرى پرې نه کوي، له حق پرته يې مالونه نه اخلي او داسې نور. او مهاجر هغه دی چې هر هغه څه پرېږدي چې الله تعالى ترې منع کړې دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اسلام بشپړتيا يوازې په دې سره ترلاسه کېدی شي چې نورو ته زيان ونه رسوي، هغه که مادي وي او يا معنوي.
٢. له ژبې او لاس څخه په ځانګړې توګه يادونه لدې امله وشوه چې ډېرى بدی او ضررونه له دوی څخه دي او تر ټول لوی شرونه له همدې دواړو صادريږي.
٣. ګناهونو پرېښودلو ته هڅول او پر هغه څه تينګ عمل کول چې الله تعالى پرې امر کړی.
٤. غوره مسلمان هغه دی چې د الله تعالى او د مسلمانانو حقوق ادا کړي.
٥. تيرى، کېدی شي چې په وينا او يا کړنې سره وي.
٦. بشپړ هجرت د هغو کارونو پرېښودل دي چې الله جل جلاله حرام کړي دي.

(10101)

(277) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ: رَدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايي چې: ما له رسول الله- صلى الله عليه وسلم - څخه اورېدلي دي چې ويل يې: «د يو مسلمان پر بل مسلمان پنځه حقونه دي: سلام ته يې ځواب

ويېل، د ناروغ پوښتنه كول، د جنازې پسې تلل، بلنه منل، او د پرنجي پر مهال ورته (يرحمک الله) ويېل». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د يو مسلمان په خپل مسلمان ورور باندې ځينې حقونه بيان کړي دي. له دغو حقونو څخه يې لومړی دا دی چې سلام ور وګرځوې چا ته چې سلام درته واچوي.

دويم حق: د مريض پوښتنه کول او زيارت ته يې ورتلل.

دريم حق: جنازې پسې يې له کوره تر هديرې پورې تلل تر دې چې دفن شي.

څلورم حق: د بلنې منل کله چې بلنه ورکړي لکه د واده وليمې او يا داسې نورو ته.

پنځم حق: پرنجي کوونکي ته ځواب ويېل: داسې چې هغه کله د پرنجي پر مهال الحمد لله ووايي نو ورته ووايي چې: **يرحمک الله** (الله دې پر تا رحم وکړي) بيا به پرنجی کوونکی ووايي: **يهديکم الله و يصلح بالکم** (الله تعالى دې تاسو ته هدايت وکړي او ستاسو حال دې سم کړي).

د حديث له فايدو څخه:

١. د اسلام عظمت؛ د مسلمانانو تر منځ د حقوقو په تامين او د دوی تر منځ د وروړګلوی او محبت په ټينګولو کې.

(3706)

(278) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايې چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمايلي دي: «تاسو به جنت ته داخل نه شئ تر څو مو چې ايمان نه وي راوړی، او تر هغه به مؤمنان نه شئ تر څو چې له يو بل سره مينه ونه لرئ، آيا زه تاسې ته د داسې يو څه لارښوونه ونه کړم چې که چېرته مو وکړ نو مينه به مو سره پيدا شي؟ په خپلو منځونو کې سلام خپور کړئ». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم څرګنده کړه چې جنت ته به يوازې مؤمنان داخليږي، او ايمان نه بشپړيږي او د اسلامي ټولنې حالت تر هغې نه سمبږي تر څو په خپلو کې له يو بل سره مينه ولري. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم غوره کارونو ته لارښوونه وکړه چې له لارې يې مينه عامېږي، هغه د مسلمانانو ترمنځ د سلام اچولو خپرول دي، چې الله جل جلاله د خپلو بندګانو لپاره سترې مه شي کړځولې ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. جنت ته ننوتل يوازې د ايمان له لارې کيدی شي.
٢. د ايمان له بشپړوالي څخه دا دي چې مسلمان بايد د خپل ورور لپاره هغه څه خوښ کړي کوم چې د ځان لپاره خوښوي.
٣. سلام خپرول او مسلمانانو ته يې ورانديې کول مستحب دی، ځکه چې په سلام سره د خلکو ترمنځ مينه او خونديتوب خپريږي.
٤. سلام يوازې پر مسلمان اچول کيږي؛ دليل يې د رسول الله صلى الله عليه وسلم دا وينا ده چې فرمايي" بينکم". يعني په خپلو منځونو کې.
٥. په سلام اچولو سره پريکون، د خپلمنځي اړيکو پرې کول او جنګونه له منځه ځي.
٦. د مسلمانانو تر منځ د مينې او محبت ارزښت او دا د ايمان له بشپړتيا څخه دي.
٧. په يو بل حديث کې راځي چې د سلام بشپړ الفاظ داسې دي: "السلام عليكم ورحمة الله وبركاته"، او دا بسنه کوي چې ووايي: "السلام عليكم".

(3361)

(279) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ».

[صحيح] - [متفق عليه]

له عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما څخه روايت دی چې: يو سړي له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه وپوښتل: په اسلام کې کوم خوی ډېر غوره دی؟ هغه وفرمايل: «دا چې چاته خوراک ورکړې او په اشنا او نا اشنا سلام واچوې». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وشوه: په اسلام کې کوم صفت ډیر غوره دی؟ هغه دوه ځانګړنې یادې کړې:

لومړی: مسکینانو ته ډیره ډوډۍ ورکول لکه: صدقه، تحفه، مېلمستیا او ولیمه او د خوراک ورکولو فضیلت قحطۍ او قیمتۍ پر مهال لاپسې زیاتیږي.

او دویمه: هر مسلمان ته سلام اچول، برابره خبره ده که یې پیژني یا یې نه پیژني.

د حدیث له فایدو څخه:

١. صحابه کرامو د هغو خویونو پیژندلو ته ډیره لېوالتیا درلوده چې په دنیا او اخرت کې فایدور دي.

٢. سلام اچول او ډوډۍ ورکول په اسلام کې له غوره عملونو څخه دي؛ ځکه فضیلت لري او خلک ورته په هر وخت کې اړتیا لري.

٣. پدې دوو خویونو سره، احسان په قول او عمل کې یوځای کیږي، او دا ترټولو بشپړ احسان دی.

٤. دا خویونه د مسلمانانو تر منځه خپلمنځي خویونه دي، او ځینې نور خویونه شته چې د بنده د خپل رب سره د چلن په اړه دي.

٥. په سلام سره پیل کول په ځانګړې توګه د مسلمانانو تر منځه دي، لدې امله کافر ته په سلام پیل نه کیږي.

(5808)

(280) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟» قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: «إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «آیا زه تاسو ته هغه څه ونه ښایم چې په دې سره الله تعالی ګناهونه له منځه وړي او درجې لوړوي؟»

هغوی وویل: هو، اې د الله رسوله: هغه وفرمایل: «په سختیو کې اودس بشپړول او جوماتونو ته زیات قدمونه اخیستل او له یو لمانځه وروسته بل لمانځه ته انتظار کول، نو همدا د الله په لار کې وتل دي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم له خپلو اصحابو څخه وپوښتل چې آیا دوی غواړي د داسې اعمالو لارښوونه ورته وکړي چې د ګناهونو د بخښنې لامل ګرځي، او د ملایکو له کتابونو څخه پاکیږي او په جنت کې د مرتبو د لوړېدو لامل ګرځي.

صحابه کرامو وویل: هو، موږ همدا غواړو. هغه وفرمایل:

لومړی: په سختی سره اودس کول او بشپړول. لکه سړه هوا، د اوبو کموالی، د بدن درد، او ګرمې اوبه.

دویم: ډېر قدمونه وهل – د دوو پښو تر منځه واټن – له کور څخه لرې جوماتونو ته تلل، او دا کار ډېر تکرارول.

دریم: د لمانځه د وخت انتظار کول، له هغه سره زړه تړل، لمانځه ته تیاری نیول او په جومات کې د جماعت د ادا کولو انتظار کول، نو کله چې لمونځ ادا کړي، د لمانځه په ځای کې بل لمانځه ته انتظار باسي.

بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم په ډاګه کړه چې دا درې کارونه په حقیقت همدا د الله په لار کې وتل دي؛ ځکه چې دا په نفس د شیطان لارې بندوي، خواهشات ماتوي او د وسوسو مخه نیسي، نو په دې توګه د الله ډله د شیطان لښکرو ته ماته ورکړي او همدا تر ټولو لوی جهاد دی، او دا دښمن ته په پولو د ودرېدلو په څېر دي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په جومات کې د جماعت د لمانځه د اداء کولو اهمیت، او لمانځه ته پاملرنه کول او پر ورانديې يې بې پروايي نه کول.

٢. په ښې طریقې سره رسول الله صلی الله علیه وسلم خپلو ملګرو ته معلومات ورانديې کړل چې د پوښتنې کولو په توګه يې ورته د لوی ثواب په ښودنه پیل وکړ، او دا د زده کړې یو مبتود دی.

٣. د سوال او ځواب په توګه د مسئلې د پېش کولو ګټه دا ده چې: وينا د ابهام او وضاحت له اړخه له نفس سره سمون لري.

٤. نووي رحمه الله فرمايي: نو همدا د الله په لار کې رباط دی، يعني: هغه رباط چې يو (مسلمان) ورته هڅول کېږي. او رباط په اصل کې د يو څه بندول دي، لکه دې انسان چې ځان د عبادت په خاطر (په يو ځای کې) بندي کړی وي، او ويل کېږي چې: دا تر ټولو غوره رباط دی، لکه څنګه چې ويل شوي: جهاد د نفس جهاد دی، او کېدی شي دا هغه رباط وي چې شونی او آسان دی، يعني دا يو ډول رباط دی.

٥. د" رباط "کلمه تکرار شوې او په (ال) معرفه ګرځولې شوې چې دا د دې اعمالو په عظمت دليل دی.

(3574)

(281) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ، خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ، احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَلَا تَعْجَزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ، فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له أبو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«پياوړی مؤمن الله ته له کمزوري مؤمن څخه خوښ او غوره دی او په دواړو کې خير دی، په هغه څه ټينګار وکړه چې ګټه درته رسوي او د الله تعالی نه مرسته وغواړه، او مه کمزوری کېږه، که چېرته درته څه - زيان - ورسيده نو داسې مه وايه: که چېرته مې داسې کړي وای، نو داسې او داسې به شوي وو، خو ووايه: د الله تقدير دی او هغه چې څه غوښتل هغه يې وکړل؛ ځکه د (که چېرته) کلمه د شيطان کړنې پرانيزي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بيانوي چې: مؤمن ټول خير دی، خو هغه مؤمن چې په خپل ايمان، اراده، مال او د خير په نورو برخو کې پياوړی وي، د الله تعالی په نزد له کمزوي مؤمن څخه غوره او ورته محبوب دی. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم مؤمن ته سپارښتنه کوي چې د دنيا او

آخرت په چارو کې د ګټې اخیستنې لپاره اسباب وکاروي، په داسې حال کې چې په الله جل جلاله اعتماد وکړي، له هغه مرسته وغواړي او توکل پرې وکړي. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغو کارونو په وړاندې چې په دنیا او اخرت کې ګټه رسوي له کمزورۍ، سستۍ او غفلت څخه منع فرمايلې ده. نو کله چې مؤمن په عمل کې زيار وباسي، اسباب وکاروي، له الله جل جلاله نه مرسته وغواړي او د خیر غوښتنه ترې وکړي، بیا دې نو خپل ټول کارونه الله ته وسپاري او په دې دې پوه شي چې د الله تعالی ټاکنه کې خیر دی. نو که له هغې نه وروسته ورته کوم مصیبت ورسیږي، داسې دې نه وايي چې: "لو أني فعلتُ كان كذا وكذا"؛ "که داسې مې کړي وای نو داسې او داسې به شوي وو" . "ځکه د (که) کلمه په تقدير د نيوکې لپاره د شيطان کړنو ته لار پرانيزي" او په هغه څه پښېمانتيا رامنځته کوي چې له لاسه ورکړل شوی دی، خو د الله تعالی تقدير ته په تسليمېدو سره دې ووايي" د الله پريکړه ده او هغه چې څه وغواړي هغه کوي". څه چې وشول د الله جل جلاله د خوښې او ارادې سره سم وشول، بېشکه الله جل جلاله هغه ذات دی چې څه وغواړي هغه کوي، د هغه پريکړې لره منع کوونکی او د حکم لره يې تعقيبوونکی نشته.

د حديث له فايدو څخه:

١. په ايمان کې د خلکو توپيرونه.

٢. مستحب دي چې د عمل لپاره انسان ځواکمن وي؛ ځکه په ځواک سره چې کومې ګټې ترلاسه کيږي په کمزورۍ کې نه تر لاسه کيږي.

٣. انسان بايد د هغه څه په لټه کې شي چې ګټه ورته رسوي او هغه څه پريږدي چې ګټه نه لري.

٤. مومن بايد په خپلو ټولو چارو کې د الله مرسته وغواړي، او په ځان تکيه ونه کړي.

٥. د قضا او قدر (د الله جل جلاله د پريکړې او تقدير) ثبوت، او دا چې تقدير د اسبابو له کارولو او د ښېګڼو پسې له پلټنې کولو سره په ټکر کې عمل ندی.

٦. د مصيبت پر مهال د ناخوښۍ له امله د (که) له ويلو څخه ممانعت او د الله جل جلاله په قضا او قدر د نيوکې حراموالی.

(5493)

(282) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَارِبُوا وَسَدِّدُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُوَ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ وَلَا أَنْتَ؟ قَالَ: «وَلَا أَنَا، إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «عمل له افراط او تفريط پرته بشپړوالي ته ورنږدې کړئ او يا يې بشپړ ادا کړئ، او پوه شئ چې هېڅوک به ستاسو څخه په عمل ونه ژغورل شي». **هغوی وويل: ته هم اې د الله رسوله؟ هغه وفرمايل:** «زه هم نه، مګر دا چې الله مې په خپل رحمت او مهربانۍ کې پټ کړي». [صحيح حديث دی - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم صحابه کرام عمل کولو ته هڅوي او دا چې له الله څخه تر خپلې وسې پورې ووېرېږي، پرته له دې چې (په عمل کې) افراط او تفريط وکړي، او د دې لپاره چې عمل يې قبول شي او له امله يې پرې د الله جل جلاله له خوا رحمت نازل شي نو په خپل سم عمل سره دې نيت الله جل جلاله ته خالص کړي او د رسول الله صلی الله عليه وسلم د پيروی سره سم دې تر سره کړي.

بيا يې خبر ورکړ چې ستاسو څخه به هېڅوک يوازې په خپل عمل سره ونه ژغورل شي؛ بلکې د الله جل جلاله رحمت اړين دی.

هغوی وويل: ته هم اې د الله رسوله، آيا ستا عمل د دې ستر ارزښت سره هم تا نه شي ژغورلی؟

ويې ويل: زه هم، پرته له دې چې الله مې په خپل رحمت وپوښي.

د حديث له فايدو څخه:

١. نووي رحمه الله وايي: (سددوا وقاربوا): د عمل سمونتيا وغواړئ او عمل پرې وکړئ، او که ترې عاجزه شوئ، نو ورنږدې يې کړئ؛ او د سداد معنا: سمونتيا او د عمل صحت دی، دا د زياتوالي او نېمګړتيا تر منځ حالت دی، نو مه افراط کوئ او مه نيمګړی عمل کوئ.

٢. ابن باز ويلي: نېک عملونه جنت ته د داخلېدو اسباب دي، لکه څه رنګه چې پليت عملونه اور

ته د داخلېدو اسباب دي، او حديث دا بيانوي چې جنت ته ننوتل يوازې په عمل سره نه کېږي، بلکې د الله تعالی له بښنې او رحمت پرته چاره نشته، نو دوی د خپلو عملونو په سبب ورننوتي دي، خو دا کار د الله په رحمت، عفوه او بښنې سره شوی دی.

٣. بنده که هر څومره زيات عمل وکړي بايد خپل عمل ته مغروره نه شي؛ ځکه چې د الله حق ده له عمل څخه لوی دی، نو بنده بايد له ځان سره د الله تعالی وېره او هغه ته هيله مندي دواړه وساتي.

٤. پر بندګانو د الله تعالی فضل او رحمت د هغوی له عملونو څخه ډېر لوی دی.

٥. نيک عملونه جنت ته د داخلېدو لامل دي، او ګټل يې يوازې د الله په فضل او رحمت سره کېږي.

٦. کرماني وېلي: کله چې ټول خلک د الله له رحمت پرته جنت ته نه داخلېږي او بيا په ځانګړې توګه د رسول الله صلى الله عليه وسلم يادونه له دې امله شوې ده چې د هغه تګ جنت ته حتمي دی، نو کله چې هغه هم د الله په رحمت ننوځي نو له هغه پرته نور خلک خو په طريقه اولی سره د الله رحمت ته اړتيا لري.

٧. نووي د الله تعالی د دې وينا د معنا په اړه فرمايلي دي: ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ النحل سورت ٣٢ آيت، (تاسو، جنت ته داخل شئ، په سبب د هغو (نېکو) عملونو چې تاسو به کول). ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ [الزخرف: 72]، او دا هغه جنت دی چې تاسې ته په ميراث درکړی شو، په هغو عملونو سره چې تاسې به کول. او داسې نور آيتونه پدې دليل دی چې جنت ته ننوتل په عمل سره کيږي، نو لدې احاديثو سره په تعارض کې نه دي، بلکې د آيتونو معنا دا ده چې جنت ته ننوتل په عملونو سره کېږي، بيا د عمل توفيق، هدايت او په عمل کې اخلاص او قبلېدل د الله تعالی په فضل او رحمت کيږي، نو معنا دا شوه چې يوازې په عمل سره نه داخلېږي، او له حديث څخه مقصد هم همدا دی، او دا هم صحيح ده چې په عمل سره جنت ته ننوځي، يعنې په سبب د عملونو چې هغه رحمت دی.

٨. ابن الجوزي وېلي: لدې څخه څلور ځوابونه تر لاسه کېږي؛ لومړی: د عمل لپاره توفيق ورکول د الله رحمت دی، او که چېرته د الله مخکنی رحمت نه وی نو نه به ايمان و او نه هغه طاعت چې نجات پرې مومي، دويم: د مرايي ګټې يې د بادار دي، نو عمل يې د بادار لپاره دی، نو هر څومره لورينه چې پرې کوي هغه يې مهرباني ده، دريم: په ځينو حديثونو کې راغلي چې خپله

جنت ته د اخلېدل د الله په رحمت کېږي او د مرتبو وېش په عملونو کېږي، څلورم: د طاعتونو عملونه لږ وخت نيسي، او ثواب نه ختمېږي، نو هغه انعام چې د هغه څه په بدلې کې نه ختمېږي چې په فضل سره ختمېږي نه د عمل په مقابل کې.

٩. رافعي ويلي: عمل کوونکي ته نه ښايي چې د خلاصون او مرتبو د لاسته راوړلو په موخه پر عمل تکيه وکړي؛ ځکه چې هغه د الله په توفيق عمل وکړ، او د الله په ساتنې يې ګناه پرېښوده، نو دا ټول د هغه په فضل او رحمت کېږي.

(3469)

(283) – عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ، حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابن عمر - رضي الله عنهما - څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «جبريل- عليه السلام -راته همېشه په ګاونډي سره وصيت کاوه تر دې چې ما ګمان وکړ د ميراث مستحق به يې وګرځوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې جبرائيل عليه السلام ورته په تکرار سره د ګاونډي په حق ټينګار وکړ - او ګاونډي هغه څوک دی چې کور ته دې نږدې وي؛ خواه که هغه مسلمان وي يا کافر، خپلوان وي او که نه وي - چې حق يې وساتل شي او ازار نه شي، نيکي ورسره وشي او په آزار يې صبر وشي، (ټينګار تر دې حده و چې) رسول الله صلى الله عليه وسلم ګمان وکړ چې د ګاونډي لوی حق او د جبرائيل عليه السلام ټينګار کيدی شي د دې لامل وګرځي چې وحي پرې نازله شي او ګاونډي ته له مرګ نه وروسته په پاتې مال کې برخه ورکړل شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ګاونډي د حق عظمت او د مراعتولو وجوب.

٢. د ګاونډي په حق کې پر وصيت ټينګار؛ هغه ته د درناوي، ورسره محبت ساتلو او نيکی کولو غوښتنه کوي، او (تر څنګ يې) له هغه څخه د ضرر دفع کولو، د ناروغتيا پر مهال پوښتنې کولو، د خوښۍ پر مهال مبارکۍ ويلو او د غم پر مهال تعزيت ويلو غوښتنه کوي.

٣. خومره چې د ګاونډي دروازه نږدې وي، هغومره يې حق زيات دی.

٤. د شريعت بشپړتيا؛ چې هر هغه څه ته شامل دی چې د ټولنې اصلاح، له ګاونډيانو سره نيکي کول او ورڅخه ضرر لرې کولو ته شامل دي.

(4965)

(284) – عن أبي الدرداء رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ رَدَّ عَنْ عِرْضِ أَخِيهِ رَدَّ اللهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». [صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

له ابو درداء رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «څوک چې د خپل ورور له عزت څخه دفاع وکړي، نو الله تعالى به د قيامت په ورځ د هغه له مخ څخه اور وګرځوي». [صحيح حديث دی] - [ترمذي او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي څوک چې په غياب کې د خپل مسلمان ورور له عزت څخه دفاع وکړي او (پرې نږدې چې) د هغه سپکاوی وشي او يا ورسره ناوړه چلند وشي، نو الله تعالى به د قيامت په ورځ له هغه څخه عذاب وګرځوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د مسلمانانو په شرف (عزت) کې له خبرو څخه ډډه کول.

٢. جزا د عمل له جنس څخه ده، نو چا چې د خپل (مسلمان) ورور له شرف څخه دفاع وکړه؛ الله تعالى به ترې د قيامت په ورځ اور وګرځوي. (سوځولو ته به يې پرې نږدې).

٣. اسلام د خپلو پيروانو ترمنځه د ورورګلوی او ملاتړ دين دی.

(5514)

(285) – عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قالَ: «لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «په تاسو کې هيڅوک مومن کيدلی نه شي؛ تر څو چې د خپل ورور لپاره هغه څه خوښ کړي چې د ځان لپاره يې خوښوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي چې هيڅ مسلمان تر هغه پورې د بشپړ ايمان خاوند کېدلی نه شي تر څو چې خپل مسلمان ورور ته هغه څه خوښ کړي چې ځانته يې خوښوي هغه که: طاعتونه او يا هر ډول ديني او دنيوي ښېګڼې وي او دا چې څه د ځان لپاره بد ګڼي د هغه لپاره يې هم بد وګڼي، نو که چېرته يې په خپل ورور کې ديني نېمګړتيا وليده، په اصلاح کې يې زيار باسي او که کومه ښېګڼه يې پکې وليده نو ملاتړ يې کوي او د دين او دنيا په اړه يې ورته نصيحت کوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر انسان واجب دي چې خپل ورور ته هغه څه خوښ کړي چې ځانته يې خوښوي؛ ځکه له هغه چا څخه د ايمان نفي کول چې مسلمان ورور ته هغه څه نه خوښوي چې ځانته يې خوښوي پدې دلالت کوي چې دا کار واجب دی.

٢. د الله لپاره ورورولي له نسبي ورورولی څخه پورته ده، نو واجب دي چې حق يې ادا شي.

٣. د هر هغه کلام او عمل ممانعت چې له دې مينې سره په ټکر کې وي، لکه خيانت، غيبت، حسد او د مسلمان په نفس، مال او عزت تيری کول.

٤. ځينې کلمې وکاروئ چې عمل کولو ته هڅوونکي وي، لکه څنګه يې چې فرمايلي: لأخيه يعني "خپل ورور ته".

٥. کرماني رحمه الله فرمايلي دي: دا هم د ايمان نښه ده چې د خپل ورور لپاره هغه شر خوښ نه کړي چې د ځان لپاره يې نه خوښوي، خو د هغه شي يادونه يې ونه کړه؛ ځکه د يو څه سره مينه کول د هغه له مخالف څخه نفرت کولو ته اړتيا لري، نو دليل يې پرې را نه وړ ځکه چې بسنه کوي.

(4717)

(286) – عن عائشة رضي الله عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

د رسول الله صلى الله عليه وسلم له مېرمن عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «مهرباني او نرمي په هېڅ شي کې نه وي، مګر دا چې هغه ته وزن (عزت) ورکوي، او له هېڅ شي څخه نه لرې کيږي مګر دا چې هغه شی بدرنګوي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې په وينا او عمل کې مهرباني، نرمي، او مهلت ورکول، چارې ښايسته کوي، بشپړتيا او ښکلا وربخښي، او نردې ده چې خاوند يې خپله اړتيا پوره کړي.

د مهربانی نشتوالی شيان عيبجنوي او بدرنګوي يې، او خاوند يې لدې منع کوي چې خپل حاجت پوره کړي، او که چېرته يې پوره هم کړي نو په ډېرې سختی سره به وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په ځان کې د نرمۍ صفت پيدا کولو ته هڅول.

٢. نرمي انسان ښايسته کوي، او په ديني او دنيوي چارو کې د خير سبب دی.

(5796)

(287) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ، فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا، وَأَبْشِرُوا، وَاسْتَعِينُوا بِالْغَدْوَةِ وَالرَّوْحَةِ وَشَيْءٍ مِنَ الدُّلْجَةِ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «بېشکه دين اسان دی او هېڅوک دا دين نه سختوي مګر دا چې دين به پرې برلاسی شي، نو منځلاري اوسئ (له افراط او تفريط نه ځان وساتئ) او که عمل مو پوره نه شو ادا کولی نو پوره

والي ته يې ورنږدې کړئ، او (خلکو ته) زيرى ورکړئ، او په سهار او ماسپښين او د شپې په يوې برخې سره مرسته وغواړئ (پدې درېو وختونو کې عبادت وکړئ)». [صحيح دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم څرگندده کړه چې د اسلام دين په ټولو چارو کې د آسانتيا او سهولت پر بنسټ ولاړ دی او د ناتوانۍ او اړتيا پر مهال پکې پر آسانۍ ډېر تاکيد کيږي، او ځکه چې په ديني چارو کې د ژور تللو او له مهربانۍ څخه د کار نه اخېستلو سزا ناتواني او د نوموړي عمل مکمله او يا يوه برخه پرېښودل دي. .. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم له مبالغې پرته پر منځمهالتوب ټينگار وکړ؛ نو بنده به په هغه څه کې نيمگړتيا نه کوي چې امر ورته پرې شوی دی او هغه کار به نه کوي چې وس يې نه لري، که چېرته لدې عاجز و چې ټول عمل په بشپړه توگه تر سره کړي؛ نو بشپړتيا ته دې ورنږدې کړي.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم د بشپړ عمل څخه د ناتوانه انسان لپاره پر دوامداره عمل که څه هم لږ وي د ډير ثواب زيرى ورکړى دى؛ ځکه چې ناتواني د هغه کړنه نده، نو ځکه يې له امله اجر نه کميږي.

او څرنگه چې دا نړۍ په حقيقت کې د سفر او اخروي ژوند ته د ليږد ځای دی، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم امر وکړ چې د دوامداره عبادت لپاره دې پدې درېو وختونو هڅه وشي چې د عبادت لپاره ډېر فعال وختونه دي.

لومړی: سهار: د ورځې په پيل کې په مزل کولو سره؛ د سهار د لمانځه او لمر راختلو تر منځ.

دويم: الروحة: له غرمې وروسته په وخت تېرولو سره.

دريم: الدُّلْجة: د شپې د يوې برخې او يا ټولې شپې په تېرولو سره، او ځکه چې د شپې کار کول د ورځې له کار څخه سخت وي، نو د کار په يوې برخې يې امر وکړ او وې فرمايل چې: الدلجه: يعني د شپې يوه برخه.

د حديث له فايدو څخه:

١. د اسلامي شريعت آسانتيا او زغم او د افراط او تفريط تر منځ يې منځمهالي.

٢. بنده بايد د خپلې وسې سره سم اوامر پر ځای کړي، پرته له بې پروايۍ او يا سختۍ څخه.

٣. بنده باید د عبادت لپاره غوره وختونه وټاکي چې دی پکې ښه انرژي ولري، او دا درې وختونه د نورو په پرتله غوره دي چې بدن پکې عبادت کولو ته ښه چمتو وي.

٤. ابن حجر عسقلاني رحمه الله فرمايلي: لکه رسول الله صلى الله عليه وسلم چې یو ټاکلي ځای ته سفر کوونکي ته خطاب کوي چې دا درې وختونه د مسافر لپاره تر ټولو فعال وختونه دي، نو د هغه پاملرنه یې داسې وختونو ته راواړوله چې دی پکې ښه فعال وي؛ او ځکه چې مسافر کله ټوله شپه او ورځ سفر وکړي نو بې وسه کیږي او له حرکت نه لوېږي، خو که دا فعال وختونه یې د سفر لپاره وټاکل، له سختۍ پرته به د دوامداره سفر کولو ورتیا به ومومي.

٥. ابن حجر وايي: په دې حدیث کې د شرعي رخصت کارونې ته اشاره ده، ځکه د رخصت پر مهال له رخصت څخه ګټه نه اخیستل یو ډول افراط دی، لکه څوک چې د اوبو د نه شتون پر مهال تیمم کول پرېږدي او د اوبو کارول یې په ضرر تمام شي.

٦. ابن المنير وايي: پدې حدیث کې د نبوت له نښو څخه یوه نښه ده، ځکه موږ او زموږ څخه وړاندې خلکو لیدلي چې چا په دین کې افراط کړی، وروسته یې عمل پرېښی دی، خو د دې مطلب دا نه دی چې د بشپړ عمل کولو لپاره هڅه پرېښودل شي، ځکه دا ستایل شوی کار دی چې عمل په بشپړه توګه ادا شي، بلکې له هغه افراط څخه منع راغلې ده چې سړی ستړی کوي، یا دا چې په نفلي عملونو کې دومره مبالغه وشي چې له امله یې غوره عمل پاتې شي، یا د فرضو وخت ترې تېر شي، د بېلګې په توګه لکه یو سړی چې ټوله شپه تهجد وکړي او بیا په جماعت سره د سهار لمونځ ترې لاړ شي، یا دا چې لمر پرې راوخیژي، نو د فرضو وخت ترې لاړ شي.

(5795)

(288) – عن أنس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَبَشِّرُوا وَلَا تُنَفِّرُوا». [صحيح] - [متفق عليه]

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي:
«(پر خلکو) اسانتیا راولئ او سختي مه کوئ، زیرى ورکړئ او خلک مه زړه توري کوئ». [صحیح حدیث دی] — [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم امر كوي چې په ټولو هغو ديني او دنيوي چارو کې چې الله جل جلاله روا کړي وي د خلکو سره له اسانتيا کار واخلئ او ورته يې مه سختوئ.

او ټينګار کوي چې خلکو ته په خير سره زيرى ورکړئ او مه يې زړه توري کوئ.

د حديث له فايدو څخه:

١. د مؤمن دنده دا ده چې د الله جل جلاله سره د خلکو مينه پيدا کړي او د خير کارونو ته يې وهڅوي.
٢. د الله جل جلاله لورې ته بلونکی بايد په هوښيارۍ سره وګوري چې څنګه د اسلام دعوت خلکو ته ورسوي.
٣. زيرى ورکول د بلونکي سره خوشحالي، اقدام کول او د هغه څه په اړه ډاډ زيږوي چې دی يې خلکو ته وړاندې کوي.
٤. سختي کول د مبلغ د خبرو په اړه کرکه، شاتګ او شکونه راپاروي.
٥. پر بندګانو د الله تعالى د رحمت پراخوالى او دا چې هغه د دوی لپاره د زغم او اسانۍ دين غوره کړی دی.
٦. کومه اسانې چې امر پرې شوی؛ هغه ده چې شريعت راوړې ده.

(5866)

(289) – عن أنس رضي الله عنه قال: كُنَّا عِنْدَ عُمَرَ فَقَالَ: «نُهِينَا عَنِ التَّكَلُّفِ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: مونږ د عمر رضی الله عنه سره وو، هغه وويل: مونږ له تکلف څخه منع شوي يو. [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی].

تشريح:

عمر رضي الله عنه فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم دوی د هغه څه له راکړې ورکړې څخه منع کړي دي چې له اړتيا پرته د تکليف سبب ګرځي، هغه که وينا وي او يا عمل.

د حدیث له فایدو څخه:

١. له هغه تکلف څخه چې حرام دی: ډېرې پوښتنې کول او یا دا چې هغه څه پسې تکلیف ویستل چې په اړه یې ورته پوهه نه وي او یا دا چې په داسې یو کار کې سختي وکړي چې الله جل جلاله اسانه کړې وي.
٢. مسلمان ته په کار دي چې په خبرو او عمل کې له بخښنې او سختی نه کولو سره ځان عادت کړي: په خوراک، څښاک، خبرو او ټولو حالاتو کې.
٣. اسلام د آسانی دین دی.

(8945)

(290) – عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابن عمر - رضي الله عنهما - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي: «کله چې ستاسو څخه یو څوک خوراک کوي، نو په ښي لاس دې وخوري، او کله چې څښاک کوي، نو په ښي لاس دې وڅښي، ځکه چې شیطان په چپ لاس خوراک کوي او په چپ لاس څښاک کوي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم امر کوي چې مسلمان باید په ښي لاس خوراک او څښاک وکړي او په چپ لاس له خوراک او څښاک څخه منع کوي، دا ځکه چې شیطان پرې خوراک او څښاک کوي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په چپ لاس خوراک او څښاک سره د شیطان له مشابهت څخه ممانعت.

(58122)

(291) – عن عُمر بن أبي سلمة رضي الله عنه قال: كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا غُلَامُ، سَمِّ اللهَ، وَكُلْ بِيَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ» فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ. [صحيح] - [متفق عليه]

له عمر بن أبي سلمة رضى الله عنه څخه روايت دی وايي چې: زه د رسول الله صلى الله عليه وسلم په سرپرستي کې کوچنی ماشوم وم، (د ډوډۍ خوړلو پر مهال به مې) لاس په کاسه کې آخوا او دېخوا کېده، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم راته وفرمايل: «اې هلکه، بسم الله ووايه، په ښي لاس خوراک کوه او له خپلې مخې څخه خوراک کوه» نو له هغه وروسته مې همدا د ډوډۍ خوړلو طريقه شوه. [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

عمر بن ابي سلمة رضي الله عنهما چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ميرمنې زوی (پرکټی) او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د روزنې او سرپرستی لاندې و، وايې چې د خوراک پر مهال به يې لاس په کاسه کې يو ځای او بل ځای واهه تر څو له بېلابېلو ځايونو څخه مړی را واخلي، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم د ډوډۍ خوړلو درې ادبونه ور وښودل:

لومړی يې : د ډوډۍ په پيل کې" بسم الله "ويېل.

دويم يې: په ښي لاس خوراک کول.

دريم يې: له خپلې مخې څخه خوراک کول.

د حديث له فايدو څخه:

١. د خوراک او څښاک په پيل کې بسم الله ويېل د ډوډۍ خوړلو له آدابو څخه دي.
٢. کوچنيانو ته د آدابو ور ښودل، په ځانګړې توګه هغه کوچنيان چې د چا د سرپرستی لاندې وي.
٣. د ځوانانو په ښوونه او روزنه کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم مهرباني او لوړه حوصله.
٤. د ډوډۍ خوړلو له ادابو څخه له خپلې مخې نه خوراک کول دي، مګر پداسې حالاتو کې چې خواړه بېلابېل ډول وي، نو بيا کولای شي چې له بېلابېلو ځايونو څخه يې راواخلي.

٥. هغه څه ته د صحابه کرامو ژمنتيا چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته ښودلي وو، دا خبره د عمر بن أبى سلمة رضى الله عنه لدې وينا څخه استنباطيږي چې فرمايي: له هغه وروسته مې همدا د ډوډۍ خوړلو طريقه شوه.

(58120)

(292) – عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا، أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا».
[صحيح] - [رواه مسلم]

له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «يقينا چې الله جل جلاله له بنده څخه هغه مهال راضي کيږي کله چې هغه يوه مړی وخوري او بيا پرې د هغه ستاينه وکړي (الحمد لله ووايي) او يا يو ګوټ اوبه وڅښي او د هغه ستاينه پرې وکړي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم څرګندوي چې د الله په فضل او نعمتونو بنده لره د خپل رب ستاينه له هغو کارونو څخه دي چې د الله جل جلاله خوښی پرې تر لاسه کيږي، نو خواړه خوري او وايي: الحمد لله، او څښاک څښي او وايي: الحمد لله.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله جل جلاله سخاوت، چې روزي يې لورولې او په ستاينه راضي کيږي.
٢. د الله جل جلاله خوښي په ماموليي (آسان) سبب تر لاسه کيږي، لکه له خوراک او څښاک څخه وروسته په الحمد لله ويلو.
٣. د خوراک او څښاک له آدابو څخه: له خوړلو او څښلو وروسته د الله تعالى ثنا ويل دي.

(5798)

(293) – عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رضي الله عنه: أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ، فَقَالَ: «كُلْ بِيَمِينِكَ»، قَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ، قَالَ: «لَا اسْتَطَعْتَ»، مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبْرُ، قَالَ: فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ. [صحيح] - [رواه مسلم]

له سلمه بن الأكوع رضي الله عنه څخه روايت دی چې: يو سړي د رسول الله صلی الله عليه وسلم په وړاندې په چپ لاس خوراک کاوه، نو وېې فرمايل: «په ښي لاس وخوره» هغه وويل: نه شم کولای: هغه وفرمايل: «ويې نه کړای شې (يعني لاسونه دې شل شه)» هغه - له دې څخه کبر منع کړ چې په ښي لاس خوراک وکړي -وايي: وېې نه کړای شول چې خپل لاس خولې ته پورته کړي. [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم يو سړی وليده چې په چپ لاس يې خوراک کاوه، نو امر يې ورته وکړ چې په ښي لاس خوراک وکړي، سړي په کبر او درواغو سره ځواب ورکړ چې نه شي کولای! نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته ښېرا وکړه چې په ښي لاس له خوراک کولو څخه محروم شي، نو الله تعالى - د هغه سړي په حق کې - د خپل پيغمبر بد دعايي قبوله کړه او د هغه سړي ښی لاس شل شو چې له هغه وروسته يې بيا د خوراک او څښاک لپاره پورته نه کړ.

د حديث له فايدو څخه:

١. په ښي لاس خوراک کول واجب او په چپ لاس حرام دي.

٢. د شرعي احکامو له پلي کولو څخه چې څوک سرغړونه او لويي کوي د سزا مستحق دی.

٣. الله جل جلاله پدې کار سره د خپل پيغمبر محمد صلى الله عليه وسلم درناوی وکړ چې دعا يې ورته قبوله کړه.

٤. په هر حالت کې امر بالمعروف او نهی عن المنکر روا دی، آن تر دې چې دا کار د ډوډۍ خوړلو پر مهال هم وشي.

(3372)

(294) – عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنهما أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا، فَلْيَعْتَزِلْنَا -أَوْ قَالَ: فَلْيَعْتَزِلْ- مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ»، وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِقِدْرٍ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ، فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا، فَسَأَلَ فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ البُقُولِ، فَقَالَ قَرِّبُوهَا إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ، فَلَمَّا رَآهُ كَرِهَ أَكْلَهَا، قَالَ: «كُلْ فَإِنِّي أُنَاجِي مَنْ لاَ تُنَاجِي».

وَلِمُسْلِمٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبَقْلَةِ، الثُّومِ - وقَالَ مَرَّةً: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكُرَّاثَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له جابر بن عبدالله رضی الله عنهما څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «څوک چې هوږه یا پیاز وخوري نو ځان دې له موږ څخه جلا کړي – یا یې وفرمایل چې: زموږ له مسجد څخه دې ځان ګوښه کړي او په کور کې دې پاتې شي». او پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته یو لوښی راوړل شو چې په هغه کې پیاز یا بل ډول شنه سبزیجات و، نو هغه یې بوی حس کړ، نو پوښتنه یې وکړه او ورته وویل شو چې شنه بوی لرونکي سبزیجات پکې دي، نو ویې فرمایل چې د هغه ځینو ملګرو ته یې وړاندې کړئ چې له هغه سره (په سفر کې) وو، نو کله یې چې ولیدل له خوړلو یې کرکه وکړه او ویې ویل: «وخورئ، ځکه زه له هغه چا سره مناجات کوم چې ته یې نه کوې». او د مسلم روایت دی له جابر بن عبدالله رضی الله عنه څخه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «څوک چې له دې هوګې څخه خوراک وکړي، - او یو ځل یې وفرمایل: څوک چې پیاز، هوږه او یا ګندنه وخوري، نو زموږ جومات ته دې نه رانږدې کیږي، ځکه چې ملائکې د هغه څه له امله تکلفیږي چې بني آدم ترې تکلیفیږي». [صحیح حدیث دی] – [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم هر هغه څوک چې هوږه او یا پیاز وخوري جومات ته له تلو څخه منع کړی دی، تر څو خپل هغه ورونه په بدبویۍ سره ونه ازاروي چې جومات ته د جماعت لپاره راغلي دي، جومات د تللو په اړه دا ممانعت تنزیهي دی، نه دا چې دا خواړه ناروا دي، ځکه چې

دا مباح خوراکونه دي او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یوه کټوۍ راوړل شوه چې سبزیجات پکې وو، نو کله یې چې بوی کړل او د هغه څه په اړه خبر ورکړ شو چې په کټوۍ کې دي نو له خوړلو یې انکار وکړ او خپلو نورو ملګرو ته یې د خوړلو لپاره وړاندي کړل، نو هغه هم د ده پسې د اقتدا له مخې له خوړلو کرکه وکړه، نو کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ولېده ویې فرمایل: وخوره؛ ځکه چې زه له ملایکو سره په وحي ملاقات کوم.

او رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکړ چې ملایکې د بد بوی له امله داسې ازارېږي لکه څنګه چې بنی آدم ازارېږي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. جومات ته د هغه چا د راتګ ممانعت چې هوږه، پیاز او یا ګندنه یې خوړلي وي.

٢. هر هغه شی په حکم کې دي ته ورته دی چې بد بوی لري او لمونځ کوونکي پرې ازارېږي، لکه د سګرټ لوږی، تمباکو او داسې نور.

٣. د ممانعت علت بوی دی، نو کله چې په زیات پخلي او یا بل څه سره له منځه ولاړه شي؛ کراهت یې له منځه ځي.

٤. د هغو کسانو لپاره چې په جومات کې لمونځ کوي د دې شیانو خوړل مکروه دي؛ تر څو جومات ته د جماعت لپاره لاړ نه شي، پرته له دې چې د ځان لپاره یې بهانه وګرځوي چې جومات ته لاړ نه شي، که داسې یې وکړل نو دا کار حرام دی.

٥. د هوږې او داسې نورو څیزونو څخه د رسول الله صلی الله علیه وسلم ممانعت له دې امله نه و چې دا څیزونه حرام دي، بلکې له دې امله و چې هغه له جبریل علیه السلام سره ملاقات (مناجات) درلود.

٦. د رسول الله صلی الله علیه وسلم ښایسته لارښوونه، چې د حکم سره یې د هغه سبب بیاناوه؛ تر څو مخاطب پر حکمت د پوهېدلو له امله ډاډمن شي.

٧. قاضي ویلي: علماوو پدې له جومات پرته هغه ځایونه هم قیاس کړي دي چې په جماعت سره پکې لمونځونه کیږي لکه: عیدګاه، د جنازو لمونځ ځای او داسې نور د عبادت لپاره د راټولیدو ځایونه، همدا رنګه د علم، ذکر، ودونو او داسې نور مجلسونه، بازارونه او داسې نور ځایونه دا حکم نه لري.

٨. علماوو ویلي: پدې حدیث کې د هوږې او داسې نورو شیانو د خوړونکي لپاره جومات ته له ننوتلو ممانعت راغلی دی- که څه هم جومات خالي وي -ځکه چې د ملايکو ځای دی، او د حدیث عمومیت پدې دلالت کوي.

(4850)

(295) – عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فَقَالَ: الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلاَ قُوَّةٍ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». [حسن] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]

له سهل بن معاذ بن انس رضي الله عنه څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «څوک چې خواړه وخوري او ووايي: (الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلاَ قُوَّةٍ). (هغه الله لره ستاینه ده چې ماته یې دا خواړه راکړل پرته له دې چې کوم حرکت، حیله او یا ځواک ولرم، نو ټول مخکني ګناهونه به یې وبخښل شي)». [حدیث حسن دی] - [ابو داود، ابن ماجه او احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم ټینګار کوي چې څوک کوم خواړه وخوري نو د الله شکر دې ادا کړي، ځکه چې زه د الله تعالی له مرستې پرته د ډوډۍ راوړلو یا خوړلو توان نه لرم. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم زیری ورکړ چې چا دا (دعا) وویله نو هغه د الله تعالی د بخښنې وړ دی، چې ټول مخکني واړه ګناهونه ورته وبخښي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د خوړو په پای کې د الله تعالی ستاینه کول مستحب دي.
٢. پر بنده ګانو د الله تعالی د لوی فضل او کرم بیان چې هغوی ته یې روزي ورکړه او د رزق اسباب یې ورته برابر کړل او د بدو اعمالو لپاره یې ورته کفاره وګرځول.
٣. د بندګانو ټولې چارې د الله پاک له لوري دي، نه د هغوی په زور او قوت، او بنده ته امر شوی چې اسباب وکاروي.

(5431)

(296) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: كان رسولُ الله صلى الله عليه وسلم إذا عَطَس وضَعَ يَدَه -أو ثوبَهُ- على فيهِ، وخَفَضَ -أو غضَّ- بها صوتَهُ. **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وأحمد]**

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې: کله به چې رسول الله صلی الله علیه وسلم پرنجی کاوه، نو خپل لاس به یې په خوله کېښود او یا به یې خپلې جامې په خوله کېښودې او خپل غږ به یې ښکته کړ (یعنې د پرنجې پر مهال به یې خپل غږ کنترول کړ). [صحیح حدیث دی] - [ابو داود، ترمذي، او احمد روایت کړی].

تشریح:

کله به چې رسول الله صلی الله علیه وسلم پرنجی کاوه نو:

لومړی به یې په خپل لاس یا جامه په خولې کېښوده؛ تر څو یې له خولې یا پزې داسې څه را ونه وځي چې له امله یې ناست ملګري ازار شي.

دویم: غږ به یې ټیټاوه او نه به یې پورته کاوه.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د پرنجي پر مهال د رسول الله صلی الله علیه وسلم لارښوونه او پدې کې د هغه پیروي کول.
٢. د پرنجي پر مهال په خوله او پوزه جامه او یا بل څه نیول مستحب دي، تر څو ترې داسې څه راونه وځي چې ناست کس ته زیان ورسیږي.
٣. د پرنجي پر مهال د غږ ټیټول مطلوب دي، او دا کار بشپړ ادب او له غوره اخلاقو څخه دی.

(3317)

(297) – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخَصُهُ، كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ». **[صحيح] - [رواه ابن حبان]**

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی وایې چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «الله جل جلاله خوښ ګڼي چې له رخصتونو څخه یې ګټه واخیستل شي، لکه څرنګه چې له عزیمتونو څخه یې ګټه اخیستل کیږي». [صحیح حدیث دی] -[ابن حبان روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: الله جل جلاله خوښوي چې له هغو رخصتونو څخه يې ګټه واخستل شي چې روا کړي يې دي لکه په احکامو او عباداتو کې تخفيف او د عذر پر مهال په مکلف باندې اسانتيا راوستل - لکه د لمانځه قصر او يا په سفر کې - د لمونځونو - جمع کول. لکه څرنګه چې خوښ ګڼي عزيمت يې پر ځاى شي لکه واجب کارونه، ځکه په رخصت او عزيمت دواړو کې د الله تعالى حکم يو دى.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله تعالى رحمت پر خپلو بنده ګانو او دا چې هغه پاک ذات خوښ ګڼي له هغو رخصتونو يې ګټه واخستل شي چې روا کړي يې دي.

٢. د دې شريعت بشپړتيا، او له مسلمان څخه يې د سختى لرې کول.

(65017)

(298) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دى وايې چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمايلي دي: «د چا لپاره چې الله تعالى د خير اراده وکړي، نو هغه -په مصيبتونو سره – امتحانوي». [صحيح حديث دى] - [بخاري روايت کړى]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې کله الله تعالى خپل يو مومن بنده ته د خير اراده وکړي نو هغه په خپل ځان، مال او کورنۍ کې په مصيبت وررسولو سره امتحانوي، ځکه چې پدې سره مؤمن الله تعالى ته په دعا کولو سره رجوع کوي، ګناهونه يې بخښل کيږي او درجې يې لوړيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. مومن د ډول ډول آفتونو سره مخ کيږي.

۲. مصيبت كله د بنده سره د الله تعالی د مينې او محبت نخښه وي، تر دې چې درجې يې لوړې کړي او ګناهونه يې وبخښي.
۳. د مصيبت پر مهال د صبر غوښتنه او له فرياد څخه ډډه کول.

(4204)

(299) – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ». [صحيح] - [متفق عليه]

ابو سعيد الخدري او ابوهريرة رضي الله عنهما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايتوي چې فرمايلي يې دي: «هېڅ مسلمان ته ستوماني او رنځ، هېڅ غم او خفګان، هېڅ ضرر او غم نه رسيږي آن تر دې چې يو اغزی چې کله يې په پښه کې لاړ شي، مګر دا چې الله جل جلاله به يې ورته د ځينې ګناهونو کفاره وګرځوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بيانوي چې مسلمان ته چې کومې ناروغی، غمونه، خفګانونه، کړاوونه، مصيبتونه، سختی، وېره او لوږه رسيږي، تر دې چې که يو اغزی يې په پښو کې لاړ شي او وېې دردوي، نو دا ټول به يې د ګناهونو لپاره کفاره شي او ګناهونه به ترې توې شي.

د حديث له فايدو څخه:

۱. پر مومنو بندګانو باندې د الله جل جلاله د فضل او رحمت بيانول چې په يو کوچني ضرر سره چې هغوی ته رسيږي؛ ګناهونه يې ورته بښل کيږي.
۲. مسلمان ته په کار دي چې هر څه ورته رسيږي اجر يې له الله جل جلاله څخه وغواړي، او په هره وړه او غټه صبر وکړي، تر څو يې د درجو د لوړېدلو او د ګناهونو د کفارې لامل شي.

(3701)

(300) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ». [حسن] - [رواه الترمذي وأحمد]

له ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: **«نارينه مومن او ښځينه مومنه تر هغه پورې په خپل نفس، اولاد او مال کې امتحانيږي، تر څو چې له الله سره مخ شي او هېڅ ګناه پرې نه وي».** [حديث حسن دی] - [ترمذي او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې: د مؤمن سړي او مؤمنې ښځې - په روغتيا، بدن، اولاد، ناروغی، مرګ، د اولاد نافرمانی او نورو حالاتو کې - مصيبت او امتحان هېڅکله نه جلاکېږي، او د هغه په مال کې غريبي او د تجارت له منځه تلل، مال يې غلا کېدل، معيشت په تېپه دربدل د رزق تنګوالی او داسې نور، تر دې چې په دې مصيبتونو سره الله تعالی د هغه ټول ګناهونه او تېروتنې وبخښي او کله چې د الله سره مخ کيږي، نو دی به له ټولو هغو ګناهونو پاک شوی وي چې پخوا يې کړي وو.

د حديث له فايدو څخه:

١. په مؤمنو بندګانو د الله تعالی مهرباني چې د دنيوي مصيبتونو او آفتونو له امله ورته ګناهونه بخښي.

٢. مصيبت په خپله د ګناهونو لپاره کفاره ده پدې شرط چې ايمان ورسره وي، نو کله چې بنده صبر وکړي او فرياد ونه کړي هغه ته اجر ورکول کيږي.

٣. په ټولو چارو کې صبر ته هڅوونه؛ په هغه څه کې چې خوښوي او يا يې نه خوښوي، تر هغه به صبر کوي چې هغه څه ترسره کړي چې الله پرې واجب کړي، او تر هغه وخته به صبر کوي چې له هغه څه ډډه وکړي چې الله پرې حرام کړي، د الله تعالی د ثواب په هيله او د هغه د عذاب له ويرې.

٤. د هغه دا وينا "په مؤمن نارينه او مؤمنې ښځې" په دې کې د ښځې لپاره د "مومنة" کلمې اضافه کول په ښځو باندې د ډېر ټينګار دليل دی؛ ځکه که يې ويلي وای چې: «**په مؤمن**» نو ښځه پکې هم شامليده، ځکه چې دا کلمه د نارينه وو لپاره ځانګړې نه ده، نو کله چې په ښځه کوم

مصيبت راشي، هغه هم د ګناهونو او تېروتنو د بخښنې په ژمنه کې راځي.

٥. هغه څه چې د بنده درد يو د بل پسې وخت په وخت آسانه کوي، هغه فضيلت دی چې په آفتونو مرتبيږي.

(3159)

(301) – عَنْ صُهَيْبٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له صهيب رضی الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «د مؤمن چارې ته حيرانتيا ده، يقينا چې هره چاره يې په خير ده، او دا (ځانګړتيا) له مؤمن پرته د بل چا لپاره نشته، که خوشحالي ورته ورسيږي نو شکر وباسي او دا د ده لپاره خير دی، او که مصيبت ورته ورسيږي صبر کوي او دا د ده لپاره خير دی». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د مؤمن چارې او ښـو حالاتو ته حيرانتيا کوي، دا ځکه چې هره چاره يې په ګټه ده او دا ځانګړتيا له مؤمن پرته د بل چا لپاره نشته. که خوښي ور ورسيږي نو د الله شکر ادا کوي چې د شکر په پايله کې ورته اجر رسيږي. او که مصيبت ور ورسيږي نو صبر کوي او اجر يې له الله څخه غواړي، نو د صبر په پايله کې ورته اجر رسيږي، يعني دا چې په هر حال کې اجر ورکول کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر خوښۍ د شکر وېستلو او پر مصيبت د صبر کولو فضيلت، نو چا چې دا وکړل د دنيا او اخرت خير به تر لاسه کړي، او چا چې پر نعمت شکر ادا نه کړ، او پر مصيبت يې صبر ونه کړ، نو له ثواب څخه به محروم شي، او ګناهکار به شي.

٢. د ايمان فضيلت او دا چې په هر حالت کې ثواب يوازې د مؤمنانو لپاره دی.

٣. د خوښۍ پر مهال شکر او په سختۍ صبر کول د مؤمن له ځانګړنو څخه دي.

٤. د الله جل جلاله په پرېکړو او تقدير ايمان په تولو شرايطو کې مؤمن بشپړ راضي کوي، د

نورو برعکس چې د مصيبت پر مهال په دوامداره توګه ناراضه وي او کله چې ورته د الله تعالی کوم نعمت ورسيږي، نو د الله له اطاعت څخه پرې مشغول شي، دا خو لا پريږده چې د هغه په نافرمانۍ کې يې مصرف کړي.

(3298)

(302) – عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا». **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له ابو موسى الأشعري - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايې چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «**کله چې بنده ناروغ يا مسافر شي، نو د هغه لپاره د هغه عمل سره برابر ثواب ليکل کيږي چې د اقامت او روغتيا په حالت کې يې کاوه**». [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

رسول الله - صلی الله عليه وسلم - د الله تعالی د فضل او رحمت په اړه فرمايي: چې يو مسلمان کله د روغتيا او اقامت پر مهال نېک عمل تر سره کوي او بيا ورته عذر پيدا شي او ناروغ شي نو بيا يې نشي کولای يا دا چې په سفر او يا کوم بل عذر ورڅخه مشغول شي، نو هغه ته پوره اجر ليکل کيږي، هومره چې د روغتيا او اقامت په حالت کې يې کاوه.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر بنده ګانو باندې د الله تعالی لوی فضل.

٢. په عباداتو کې زيار ويستل او د روغتيا او وزګارتيا پر مهال له وخت څخه ګټه پورته کول.

(3553)

(303) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، أَوْ يُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ دِينَهُ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «**په نيکو عملونو کې بيړه وکړئ - مخکې له دې چې - لکه د تورې شپې د يوې برخې په څېر فتنې مو**

لاندې کړي- چې يو سړی به سهار مهال مؤمن او ماښام کافر وي، او يا به ماښام مهال مؤمن او سهار کافر وي، هغه به خپل دين د دنيا د ګټې په بدل کې پلوري». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم مؤمن هڅوي چې په نېکو کارونو کې بيړه وکړي، مخکې له دې چې ناشوني شي او د فتنو او شبهو په راتګ سره ترې بوخت شي؛ چې هغه يې د نېکو عملونو څخه منع کوي، دا فتنې به د شپې د تپې تيارې په څېر وي؛ چې حق به پکې له باطل سره ګډ شوی وي، د خلکو لپاره به د دوی ترمنځه توپير ستونزمن وي، نو ځکه يې د شدت له امله انسان بد حواسه کيږي، تر دې چې يو سړی به ماښام مومن وي

او بېګا کافر، او بېګا به مؤمن وي او سهار کافر، خپل دين به د دنيا د له منځه تلونکي خوند لپاره پرېږدي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر دين منګولې لګول او په نېکو عملونو بيړه کول مخکې لدې چې پر وړاندې يې خنډونه پيدا شي.

٢. په آخره زمانه کې د ګمراه کوونکو فتنو پرله پسې راتلو ته اشاره، او دا چې کله يوه فتنه له منځه لاړه شي، بله فتنه ورپسې راځي.

٣. کله چې د يو چا دين کمزورى شي او د دنيوي معاملاتو لکه پيسو او نورو شيانو په بدل کې ترې تېر شي، نو دا د ده د انحراف، دين پرېښودلو او فتنو سره د ملتيا لامل کېږي.

٤. په حديث کې دليل دی چې نيک عملونه له فتنو څخه د خلاصون سبب ګرځي.

٥. فتنې دوه ډوله دي: د شبهو فتنې چې علاج يې زده کړه ده، او د شهوتونو فتنې چې علاج يې ايمان او صبر دی.

٦. په حديث کې دې ته اشاره ده چې د چا عمل لږ وي نو فتنه ورته زر رسيږي او د چا عمل چې ډېر وي نو خپل عمل ته دې نه مغروره کيږي بلکې نور دې هم زيات کړي.

(3138)

(304) – عن معاوية رضي الله عنه قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ، وَاللهُ يُعْطِي، وَلَنْ تَزَالَ هَذِهِ الْأُمَّةُ قَائِمَةً عَلَى أَمْرِ اللهِ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له معاوية - رضی الله عنه - څخه روايت دی وايي چې ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې ويل يې: «د چا لپاره چې الله جل جلاله د خير اراده وکړي نو هغه ته په دين کې پوهه ورکړي، او يقينا چې زه ويشونکی يم او الله جل جلاله ورکوونکی دی، او دا امت به د الله جل جلاله پر دين تل تر تله ثابت وي - هېڅ مخالف به يې ورته ضرر نه شي رسولای - تر څو چې قيامت قائم شي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې الله جل جلاله چې د چا لپاره د خير اراده وکړي، نو هغه ته په دين کې پوهه ورکوي او دا چې هغه (صلى الله عليه وسلم) د رزق، علم او نورو شيانو -چې الله تعالى هغه ته ورکړي - تقسيموونکی دی؛ او ورکونکی په حقيقت کې الله دی او له ده پرته نور ټول اسباب دي چې د الله جل جلاله له اجازې پرته ګټه نه رسوي او دا امت به تر هغه وخته پورې د الله پر دين ثابت پاتې شي- څوک چې د دوی مخالفت کوي دوی ته به زيان ونه رسوي -تر هغه وخته پورې چې قيامت راشي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شرعي علومو عظمت، فضيلت، زده کړه او پر زده کولو يې ټينګار.
٢. پدې امت کې به خامخا داسې يوه ډله وي چې په حق ثابته پاتې شي، کله چې يوه ډله ترې لاس واخلي بله به پرې ودرېږي.
٣. په دين کې پوهه د بنده لپاره د الله تعالى د خير له ارادې څخه ده.
٤. رسول الله صلى الله عليه وسلم د الله تعالى په امر او خوښه يوازې ورکول کوي، او دا چې هغه په خپله د هېڅ شي مالک ندی.

(5518)

(305) – عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنهما أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ لِتُبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ، وَلَا لِتُمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ، وَلَا تَخَيَّرُوا بِهِ الْمَجَالِسَ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ، فَالنَّارُ النَّارُ». [صحيح] - [رواه ابن ماجه]

له جابر رضي الله عنهما څخه روايت دی چې نبي صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «علم د دې لپاره مه زده کوئ چې د علماوو په وړاندې پرې فخر وکړئ او نه د دې لپاره چې ناپوهانو ته پرې ځان وښايئ او نه د دې لپاره چې په مجالسو کې پرې د ځان لپاره ځای ناستی غوره کړئ، نو که چا داسې وکړل، نو - د هغه لپاره - اور دی اور». [صحيح حديث دی] - [ابن ماجه روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم پدې موخه د علم له زده کړې څخه خبرداری ورکړی، چې د علماوو په وړاندې پرې فخر وکړي او ځان پرې وښايي، او دا ورته وښايي چې زه هم ستاسو په څېر عالم يم، او يا د دې لپاره چې ساده او کم عقله خلک پرې مخاطب وګرځوي، او يا زده کړه د دې لپاره وکړي چې په مجلس کې پرې مشري تر لاسه کړي او نورو ته پرې لومړيتوب ورکړل شي. نو چاچې داسې وکړل، هغه د ځان ښودنې (ريا) او د الله لپاره په زده کړه کې د اخلاص د نشتوالي له امله د اور مستحق دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د هغه چا لپاره په اور ګواښ چې علم يې د فخر کولو لپاره زده کړې وي، او يا پرې جګړه وکړي او يا پرې په مجلس کې د ځان لپاره غوره ځای خپل کړي او داسې نور.
٢. د هغو کسانو لپاره په نيت کې د اخلاص ارزښت چې علم زده کوي او نورو ته يې ښايي.
٣. نيت د عملونو اساس دی او په همدې به جزا ورکول کيږي.

(65047)

(306) – عن عثمان رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ». [صحيح] - [رواه البخاري]

عثمان رضي الله عنه له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روايت کوي، چې هغه وفرمايل: **«په تاسو کې غوره هغه څوک دی چې قرآن زده کړي او نورو ته يې وښايي».** [صحيح حديث دی] - [بخاري روايت کړی]

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي چې په مسلمانانو کې تر ټولو غوره او د الله جل جلاله په نزد هغه څوک تر ټولو د لوړې مرتبې خاوند دی چې قرآن کريم په تلاوت کولو، حفظولو، ترتيل، پوهيدلو او تفسير سره زده کړي او نورو ته هغه څه وروښايي چې لده سره له قرآني علومو څخه دي او عمل پرې وکړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د قرآن کريم د عزت بيان او دا چې غوره کلام دی؛ ځکه چې د الله جل جلاله کلام دی.
٢. تر ټولو ښه زده کونکی هغه دی چې (د زده کړې تر څنګ يې) نورو ته هم وښايي، نه هغه چې يوازې په خپله زده کړه بسنه وکړي.
٣. د قرآن کريم زده کړه او نورو ته ښوول؛ تلاوت، معنا او احکامو ته شامليږي.

(5913)

(307) – عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِي رحمه الله قَالَ: حَدَّثَنَا مَنْ كَانَ يُقْرِئُنَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُمْ كَانُوا يَقْتَرِئُونَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ آيَاتٍ، فَلَا يَأْخُذُونَ فِي الْعَشْرِ الْأُخْرَى حَتَّى يَعْلَمُوا مَا فِي هَذِهِ مِنَ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ، قَالُوا: فَعَلِمْنَا الْعِلْمَ وَالْعَمَلَ. [حسن] - [رواه أحمد]

له ابو عبدالرحمن السلمي رحمه الله څخه روايت دی چې فرمايي: د رسول الله صلی الله عليه وسلم هغه صحابه کرامو چې مونږ ته به يې قرآن رازده کاوه ويل يې چې دوی به له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه لس آيتونه زده کړل، نو تر هغه پورې به يې لس نور آيتونه ترې نه اخيستل

تر څو به يې چې په هغوی علم او عمل نه و زده کړی، نو فرمايي: چې علم او عمل دواړه مو زده کړل. [حديث حسن دی] [احمد راوايت کړی].

تشريح:

صحابه کرامو رضی الله عنهم به له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه د قرآنکريم لس آيتونه زده کول او تر هغه به يې نور آيتونه ترې نه اخيستل تر څو به يې چې په هغوی کې ټول علم نه و زده کړی او عمل به يې پرې نه و کړی، نو علم او عمل دواړه يې سره يو ځای زده کړل.

د حديث له فايدو څخه:

١. د صحابه کرامو - رضي الله عنهم - فضيلت، او د قرآن کريم زده کړې ته يې لېوالتيا.
٢. د قرآن زده کړه په علم او عمل دواړو سره کيږي، نه يوازې په لوستلو او حفظولو سره.
٣. علم له وينا او عمل څخه وړاندې کيږي.

(65058)

(308) – عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لَا أَقُولُ {الم} حَرْفٌ، وَلَكِنْ {أَلِفٌ} حَرْفٌ، وَ{لَامٌ} حَرْفٌ، وَ{مِيمٌ} حَرْفٌ». **[حسن] - [رواه الترمذي]**

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «**څوک چې د الله جل جلاله له کتاب څخه يو حرف ولولي نو د هغه لپاره د هغه په څېر لس چنده نيکي ده، زه نه وايم چې (الم) يو حرف دی، بلکې (الف) حرف دی، (لام) حرف دی او (ميم) حرف دی**». [حسن حديث دی] - [ترمذی روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبر ورکوي چې هر مسلمان چې د الله جل جلاله له کتاب څخه يو حرف لولي نو هغه ته پرې نيکي ده، او ثواب يې ورته تر لس چنده پورې زياتيږي.

بيا يې دا وينا په دې خبره روښانه کړه: چې (زه دا نه وايم چې الم (يو) حرف دی، بلکې الف حرف دی، لام حرف دی او ميم حرف دی) نو درې توري کيږي او ديرش نيکۍ پرې دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د قرانکريم په ډېر تلاوت باندې ټينګار.
٢. لوستونکي ته د هرې کلمې د هر حرف په بدل کې نيکي ده چې په لس چنده ورته شمېرل کيږي.
٣. د الله جل جلاله پراخه رحمت او سخاوت، چې بندګانو ته يې د خپل فضل او سخاوت له مخې اجر څو چنده کړی دی.
٤. په نورو ويناوو د قرآن کريم فضيلت او دا چې تلاوت کول يې عبادت دی؛ ځکه چې دا د الله جل جلاله کلام دی.

(6275)

(309) – عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «يقالُ لصاحبِ القرآن: اقرَأ وارتَقِ، ورتِّل كما كُنْتَ ترتِّل في الدُنيا، فإن منزِلَكَ عندَ آخرِ آية تقرؤها». [حسن] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وأحمد]

له عبد الله بن عمرو رضی الله عنهما څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «د قرآن څښتن - حافظ، لوستونکي او پرې عمل کوونکي - ته به وويل شي: لوله، او پورته خېژه، يقينا چې ستا مقام د وروستني آيت سره دی چې ته به يې لولې». [حديث حسن دی] - [ابو داود، ترمذي، نسائی په سنن کبری کې او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خبرورکوي چې کله د قرآن لوستونکی -قاري؛ چې په قرآن يې عمل کړی وي، په تلاوت او حفظ سره يې د قرآن ملګرتيا کړې وي - جنت ته داخل شي نو ورته به وويل شي چې: قرآن لوله او په لوستلو يې د جنت په درجو کې پورته خېژه، او داسې په غور او ډاډ سره يې لوله لکه څنګه دې چې په دنيا کې په غور او ډاډ سره لوسته، يقينا چې ستاسو مقام او ځای وروستني آيت سره دی چې ته يې لولې.

د حديث له فايدو څخه:

١. بدله د عمل د مقدار او کيفيت له مخې ده.
٢. د قرآن کريم په تلاوت کولو ټينګار، په هغه کې مهارت، حفظ يې، پکې غور کول او پرې عمل کول.

٣. جنت زياتي درجې او منزلونه لري، چې په هغو کې به د قرآن خاوندان (حافظان او لوستونکي) تر ټولو لوړو درجو ته رسيږي.

(65054)

(310) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ؟» قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: «فَثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هريره- رضي الله عنه -څخه روايت دی وايې چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم -فرمايلي دي: «آيا ستاسو څخه يو څوک دا خوښوي چې کله خپل کور ته راستون شي نو په هغه کې درې لويې اوښې چې ښې څربې وي ومومي؟» **مونږ وويل: هو. وېې فرمايل:** «نو په تاسو کې چې يو څوک په لمانځه کې درې آيتونه ولولي د هغه لپاره له درېو لويو څربو اوښانو څخه غوره دي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم بيانوي چې په لمانځه کې د درېو آيتونو لوستلو ثواب لدې څخه غوره دی چې يو څوک په خپل کور کې درې لويې، څربې او بلاربې اوښانې ومومي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په لمانځه کې د قرآن لوستلو د فضيلت بيان.
٢. نيک عملونه د دنيا له فاني لذتونو څخه غوره او تلپاتې دي.
٣. دا فضيلت يوازې د درېو آيتونو لوستلو پورې محدود نه دی؛ بلکې څومره چې لمونځ کوونکی په خپل لمانځه کې ډېر آيتونه لولي، د هغه لپاره د همغومره شمېر اوښانو څخه يې ثواب ډېر دی.

(65053)

(311) – عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقُلِهَا». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو موسى الاشعري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «دا قرآن (په سينو کې د ساتلو په موخه) وخت په وخت ولولئ، ځکه په هغه ذات قسم دی چې د محمد - صلى الله عليه وسلم - روح د هغه په لاس کې دی چې دا (له انسان څخه) په تېښته کې له هغه اوښ څخه ډېر تېز دی چې په ګونډه کې ولکه شوی وي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د قرآن سره په ژمن پاتې کېدلو امر کوي چې بايد وخت په وخت تلاوت کړای شي تر څو يې په سينه کې له ساتلو وروسته هېر نه کړي، پدې خبره رسول الله صلى الله عليه وسلم د قسم په يادولو سره ټينګار وکړ چې قرآن کريم له انسان څخه په تللو او له سينو څخه په وتلو کې له هغه اوښ څخه ډېر تېز دی چې په ګونډه کې ولکه شوی وي؛ نو که يو سړی يې وخت په وخت احوال واخلي (تلاوت يې کړي) په واک کې به يې پاتې شي او که يې پرېښود نو تړې ځي او بيا ورکيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. که د قرآن کريم حافظ وخت په وخت تلاوت وکړي، نو دا به يې په زړه کې وساتل شي، که نه نو له هغه څخه ځي او ترې هيريږي.
٢. وخت په وخت د قرآن کريم د تلاوت له فايدو څخه: د قيامت په ورځ اجر او د مرتبې لوړوالی دی.

(5907)

(312) – عن أبي هريرة رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «له خپلو كورونو څخه هديرې مه جوړوئ، يقينا چې شيطان له هغه كور څخه تښتي چې د بقرې سورت پکې لوستل کيږي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم منع فرمايلی چې کورونه له لمانځه څخه خالي شي، ځکه (بې لمانځه کورونه) هديرو ته ورته وي چې لمونځ پکې نه کيږي.
بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکړ چې شيطان له هغه کور نه تښتي چې د بقرې سورت پکې لوستل کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. په كورونو کې ډېر عبادت او نفلي لمونځونه کول مستحب دي.
٢. په هديرو کې له جنازې پرته لمونځ کول ناروا دي؛ ځکه دا د شرک لپاره يوه وسيله او د مړو په حق کې غلو يعني له حد نه اوړېدل دي.
٣. د قبرونو تر څنګ لمونځ کول د صحابه کرامو په تاييد سره منع شوی دی، لدې امله رسول الله صلى الله عليه وسلم منع فرمايلي ده چې كورونه لکه د هديرو په څېر وګرځول شي چې لمونځ پکې نه کيږي.

(6208)

(313) – عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ، أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ، أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: {اللهُ لا إِلَهَ إِلا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} [البقرة: ٢٥٥]. قَالَ: فَضَرَبَ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: «وَاللهِ لِيَهْنِكَ الْعِلْمُ، أَبَا الْمُنْذِرِ». [صحيح] - [رواه مسلم].

له ابي بن کعب رضي الله عنه نه روايت دی وايي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «اې ابو المنذره، آيا ته پوهېږې چې د الله په کتاب کې تا سره کوم آيت تر ټولو لوی دی؟» **هغه وويل: ما وويل چې : الله او د هغه رسول ښه پوهيږي. هغه وفرمايل:** « اې ابو المنذره، ته پوهېږې چې د الله په کتاب کې تاسره کوم آيت تر ټولو لوی دی؟» **وايي: ما وويل:** {اللَّهُ لا إِلَهَ إِلا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} [البقرة: 255]. (الله (چې دی) نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټولې نړۍ انتظام کوونکی دی) **وايي: نو زه يې په سينه کې ووهلم او ويې ويل:** «په الله قسم، چې علم دې درته مبارک شي (علم دې درته اسان شي) اې ابو المنذره». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم له أُبی بن کعب رضي الله عنه څخه د الله په کتاب کې د تر ټولو لوی آيت په اړه پوښتنه وکړه، نو هغه په ځواب کې زړه نازړه شو، بيا يې وويل: آيت الکرسي دی {الله لا إله إلا هو الحي القيوم}: يعني (الله (چې دی) نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټولې نړۍ انتظام کوونکی دی) نو رسول الله صلى الله عليه وسلم يې تاييد وکړ، او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - په سينه کې وواهه، معنا يې دا وه چې سينه يې له علم او حکمت څخه ډکه ده، او دعا يې ورته وکړه چې پدې علم دې نېکمرغه شي او ورته دې آسان شي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د ابی بن کعب رضي الله عنه لوی فضيلت.
٢. آيت الکرسي د الله تعالى په کتاب کې تر ټولو لوی آيت دی، نو بايد حفظ شي، په معنا کې يې غور وشي او عمل پرې وشي.

(65059)

(314) – عن أبي مسعود رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «مَنْ قَرَأَ بِالْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له ابو مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «څوک چې په شپه کې د سورت البقرې دوه وروستي آيتونه ولولي، د هغه لپاره بسنه کوي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې: څوک چې د سورت البقرې دوه وروستي آيتونه د شپې پر مهال ولولي نو الله تعالى د هغه لپاره بسنه کوي چې له هرې بدۍ او مصيبت څخه يې وساتي. او داسې هم ويل شوي چې (معنا يې دا ده چې) دا آيتونه ورته د شپې له تهجدو څخه بسنه کوي، او ويل شوي چې له نورو ټولو اذکارو څخه ورته بسنه کوي، او ويل شوي چې دا تر ټولو کم هغه څه دي چې بايد د شپې په تهجدو کې ولوستل شي او داسې نورې ويناوې هم شوي دي، او کېداى شي ټول هغه څه چې پدې اړه وويل شول سم وي ځکه چې دا الفاظ ورته شامليږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د سورت البقرې د وروستۍ برخې فضيلت، چې د الله تعالى لدې وينا څخه پيليږي (آمن الرسول) د سورت تر پاى پورې.
٢. د البقرې سورت وروستي آيتونه چې کله د شپې مهال ولوستل شي نو له لوستونکي څخه هره بدي، شر او شيطان دفع کوي.
٣. شپه د لمر په ډوبېدو سره پيليږي او د سهار په راختلو سره پاى ته رسيږي.

(6274)

(315) – عن النعمان بن بَشِير رضي الله عنه قال: سمعت النبيَّ صلى الله عليه وسلم يقول: «الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ»، ثُمَّ قَرَأَ: «{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ} [غافر: ٦٠]». **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد]**

له نعمان بن بشير رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه مې اورېدلي دي چې فرمايل يې: «دعا عبادت دى» بيا يې - دا آيت - ولوست: «{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ} [غافر: 60]. «او ستاسو رب فرمايي: تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم، بېشکه هغه کسان چې زما له عبادت نه تکبر کوي، ژر ده چې دوى به دوزخ ته ننوځي، په داسې حال کې چې خوار او ذليله به وي». [صحيح حديث دى] - [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړى].

تشريح:

رسول لله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې دعا عبادت دی، نو واجب دي چې ټوله یوازې د الله تعالی لپاره وي، برابره خبره ده که هغه دعا وي او یا غوښتنه، چې د الله تعالی څخه هغه څه وغواړي چې ګټه ورته رسوي، او له هغه څه نه یې وساتي چې په دنیا او آخرت کې ورته زیان رسوي، او یا دا چې د عبادت دعا وي، چې هغه له هر هغه څه نه عبارت ده چې الله تعالی یې له ویناوو، ښکاره او پټو کړنو، قلبي، بدني او مالي عبادتونو څخه خوښوي.

بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم پدې خبره ثبوت وړاندې کړ، ویې ویل چې الله تعالی فرمایلي دي: {ادعوني أستجب لكم إن الذين يستكبرون عن عبادتي سيدخلون جهنم داخرين}. {ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم، بېشکه هغه کسان چې زما له عبادت نه تکبر کوي، ژر ده چې دوی به دوزخ ته ننوځي، په داسې حال کې چې خوار او ذلیله به وي}.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دعا د عبادت اصل او اساس دی، نو له الله پرته یې بل چاته صرفول روا ندي.
٢. په دعا کې د بندګۍ حقیقت، د څښتن تعالی بډایتوب او د هغه په قدرت اعتراف دی او دا چې بنده هغه ته محتاج دی.
٣. د الله تعالی له عبادت څخه د لویي کولو او د هغه د رابللو په پرېښودلو باندې لوی ګواښ، او دا چې هر څوک د هغه له رابللو څخه تکبر کوي نو دوزخ ته به ذلیل او سپک ننوځي.

(5496)

(316) – عن عائشة رضي الله عنها قالت: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ. [صحيح] - [رواه مسلم]

له عایشې رضي الله عنها څخه روایت دی وایي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم به په هر حالت کې الله جل جلاله یاداوه. [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

د مؤمنانو مور عایشه رضي الله عنها خبر ورکوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د الله تعالی ذکر ته ډېر لیواله و او په هر وخت، ځای او حالت کې به یې د الله تعالی ذکر کاوه.

د حديث له فايدو څخه:

١. د الله جل جلاله د ذکر لپاره له وړې او غټې بې اودسۍ څخه پاکوالی شرط ندی.
٢. رسول الله صلى الله عليه وسلم په دوامداره توګه الله جل جلاله یاداوه.
٣. د رسول الله صلى الله عليه وسلم پسې د اقتدا له مخې په هر حالت کې د الله جل جلاله په ذکر ټینګار کول، پرته له هغو حالتونو چې ذکر کول پکې منع دي لکه د حاجت رفع کول.

(8402)

(317) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللهِ تَعَالَى مِنَ الدُّعَاءِ». [حسن] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل: «هېڅ شی د الله تعالی په نیز له دعا څخه زیات عزتمن ندی». [صحيح حسن دی] - [ترمذي، ابن ماجه او احمد روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي چې په عبادت کې هېڅ شی د الله تعالی په نزد له دعا څخه غوره ندی. ځکه چې پدې کې د الله تعالی په بډایتوب، په عاجزی او هغه ته په محتاجی اقرار کول دي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د دعا فضیلت او دا چې څوک الله جل جلاله رابلي نو دی هغه لره تعظیم کوونکی او پدې اقرار کوونکی دی چې هغه پاک ذات بډایه دی نو فقیر نه رابلل کیږي، او دا چې هغه اورېدونکی دی نو کوڼ نه رابلل کیږي، او دا چې هغه سخي دی نو بخیل نه رابلل کیږي، او دا چې هغه مهربانه دی نو سخت نه رابلل کیږي، او دا چې هغه قادر دی نو بې وسه نه رابلل کیږي، او دا چې هغه نږدې دی نو لرې اورېدل نه کوي، او داسې نور د الله پاک د جلال او جمال صفتونه.

(5509)

(318) – عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ: «يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، آمَنَّا بِكَ وَبِمَا جِئْتَ بِهِ فَهَلْ تَخَافُ عَلَيْنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، إِنَّ الْقُلُوبَ بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ اللهِ يُقَلِّبُهَا كَيْفَ يَشَاءُ».
[صحيح] - [رواه الترمذي وأحمد]

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم به اکثره دا ويل چې: «يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»، «اې د زړونو اړوونکيه ذاته! زما زړه په خپل دين ثابت کړه». نو ما وويل: اې د الله رسوله! موږ پر تا ايمان راوړی او پر هغه څه چې ته پرې راغلی يې نو آيا ته پر موږ ويرېږې؟ هغه وويل: «هو، يقينا چې زړونه د الله تعالى له ګوتو څخه په دوو ګوتو کې دي، هر ډول يې چې وغواړي همغسې يې اړوي». [صحيح حديث دی] - [ترمذي او احمد روايت کړی].

تشريح:

د رسول الله صلى الله عليه وسلم زياتره دعاګانې له الله تعالى څخه په دين او اطاعت د استقامت او له انحراف او ګمراهۍ څخه د ځان ساتلو غوښتنه وه. نو انس بن مالک رضي الله عنه په دې خبره حيران شو چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ولې دا دعا دومره زياته کوي، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل چې زړونه د الله تعالى له ګوتو څخه دوو ګوتو تر منځه دي، او هر ډول چې وغواړي هغسې يې اړوي، نو زړه چې دی د ايمان او کفر ځای دی او زړه د زياتو تغيراتو له امله قلب بلل شوی دی؛ ځکه چې دا په اوړيدلو راوړيدلو کې له کټوۍ (ديګ) نه هم زيات سخت دی کله چې په خوټېدلو راشي، نو چاته چې الله وغواړي زړه يې په هدايت سره ټېنګ او په دين سره ثابت کړي، او چاته چې الله وغواړي نو زړه يې له هدايت څخه بې لاريتوب او ګمراهۍ ته واړوي.

د حديث له فايدو څخه:

١. خپل رب ته د رسول الله صلى الله عليه وسلم غاړه ايښودل او عاجزي، او امت ته لارښوونه چې په دې اړه (له الله څخه) سوال وکړي.
٢. په دين د استقامت او ثابت قدمۍ اهميت او دا چې اعتبار خاتمې (پای) ته ورکول کيږي.
٣. بنده د الله تعالى له مرستې پرته د سترګو د رپ په اندازه هم ثابت قدم نه شي پاتې کېدلی.
٤. د رسول الله صلى الله عليه وسلم پسې د پيروۍ له مخې د دې دعا زيات لوستلو ته هڅول.

٥. په اسلام ټینګ پاتې کېدل لوی نعمت دی چې بنده ورپسې باید زیار وباسي او د خپل بادار شکر پرې وباسي.

(3142)

(319) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اللهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به ویېل: «اللهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ». «یا الله! دین مې راته اصلاح کړه؛ هغه چې زما د چارو ساتنه پکې ده، دنیا مې راته اصلاح کړه؛ هغه چې زما ژوند پکې دی، آخرت مې راته اصلاح کړه؛ چېرته چې زما ورګرځېدل دي، او ژوند راته د هرې ښېګڼې د زیاتوالي سبب وګرځوه، او مرګ راته له هر شر څخه د خلاصي سبب وګرځوه». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې یوه دعا غوښتلې ده چې د ښو اخلاقو هغه اصول پکې راغونډ شوي چې هغه یې د بشپړولو لپاره رالېږل شوی، چې هغه د دین، دنیا او اخرت اصلاح ده، نو په لنډو الفاظو کې یې د درېو تولنو د سمونتیا غوښتنه وکړه، پیل یې د دین له سمونتیا څخه وکړ؛ ځکه چې په سمونتیا سره یې پاتې دواړه په خپله سمېږي نو ویې فرمایل:

(اللهم أصلح لي ديني) یا الله ماته زما دین اصلاح کړه؛ توان راکړه چې آداب یې په بشپړه توګه مراعت کړم.

(الذي هو عصمة أمري) هغه چې زما د ټولو چارو ساتونکې دی، ځکه که دین مې فاسد شو، ټولې چارې مې فاسدې شوې، نا امیده او برباد شوم، او ځکه چې دین تر هغه پورې نه اصلاح کېږي تر څو چې دنیا نه وي اصلاح شوې، نو ویې فرمایل: (وأصلح لي دنياي) (او زما لپاره زما دنیا سمه کړه) ما ته سالم بدن، امنیت، روزي، ښه ښځه، ښه اولاد او هر هغه څه راکړه چې زه ورته اړتیا لرم،

او دا چې دا هر څه حلال وي او ستا په اطاعت کې راسره مرسته وکړي، بیا یې په سوال کې هغه عذر یاد کړ چې د اصلاح غوښتنه یې وکړه نو ویې فرمایل: (التي فيها معاشي) هغه چې زما د اوسېدو ځای او ژوند پکې دی. (وأصلح لي آخرتي التي فيها معادي) (او زما آخرت زما لپاره ښه کړه، کوم ته چې زما ورګرځیدل دي) هغه ځای چې تاسره د ملاقات لپاره ورګرځم، نو د دې لپاره د اعمالو د اصلاح توفیق راکړه، او بنده ته د الله تعالی توفیق ورکول هغه ته د عبادت، اخلاص او نېکې خاتمې نصیب کول دي.

هغه صلی الله علیه وسلم له دنیا وروسته آخرت ترتیب کړ، ځکه چې لومړی د دویم د اصلاح وسیله ده، چاته چې په دنیا کې استقامت نصیب شو او ژوند یې د الله تعالی د خوښې مطابق وګرځېد آخرت یې په خپله سمیرې چې دی پکې خوشحاله وي.

(واجعل الحياة) او اوږد عمر راته په هره ښېګڼه کې د زیاتوالي سبب وګرځوه چې نیک عملونه پکې زیات کړم، او زر مړینه زما لپاره له هر شر، فتنې،امتحان، مصیبتونو، نافرمانیو، غفلت او د دنیا له سختیو او کړاوونو څخه د خلاصون او راحت سبب وګرځوه.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دین تر ټولو مهم څیز دی؛ له دې امله رسول الله صلی الله علیه وسلم یې په اړه په دعا پیل وکړ.
٢. دین د انسان لپاره ساتونکی دی چې له هر شر څخه یې منع کوي.
٣. د دنیوي چارو د اصلاح لپاره دعا د دین او اخرت د اصلاح لپاره ده.
٤. په دین کې د فتنې له وېرې د مرګ هیله کول، یا له الله څخه د شهادت غوښتنه مکروه نه ده.

(5482)

(320) – عَنِ ابنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَعُ هَؤُلَاءِ الدَّعَوَاتِ، حِينَ يُمْسِي وَحِينَ يُصْبِحُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَتِي -أَو: عَوْرَاتِي- وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي». [صحيح] - [رواه أبو داود والنسائي وابن ماجه وأحمد]

له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم به دا دعاګانې سبا او بېګا نه پرېښودلې: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَتِي- أَو: عَوْرَاتِي -وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي». «يا الله! زه له تانه په دنيا او آخرت کې د سلامتيا سوال کوم، يا الله! زه له تانه په خپل دين، دنيا، کورنۍ او مال کې د بخښنې او سلامتيا سوال کوم، يا الله! زما شرمګاه - او يا شرمګاوې په پرده کې وساته، او زما وېره په امن بدله کړه، يا الله زما د مخې، زما د شا، زما د ښي اړخ، زما د چپ اړخ، زما د پاسه او د لاندې له خوا زما ساتنه وکړه، او ستا په لويۍ پناه نيسم له دې چې د لاندې له خوا ترور شم». [صحيح حديث دی] - [ابو داود، نسائي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم به سبا او بېګا مهال دا دعاګانې نه پرېښودلې: (اللهم إني أسألُكَ العافيةَ) (يا الله! زه له تا څخه عافيت غواړم) له ناروغيو، مصيبتونو، دنياوي سختيو او له ديني خواهشاتو او فتنو څخه په (دنيا او آخرت) کې، هغه فتنې چې اوس شتون لري او هغه چې په راتلونکې کې به پېښيږي.

(يا الله! زه له تا څخه بخښنه) او د ګناهونو له منځه وړل او له هغو تېرېدل غواړم، او له تا څخه له هر ډول نېمګړتياوو څخه (زما په دين) کې لکه: له شرک، بدعت او ګناهونو څخه، (او زما په دنيا کې) له مصيبتونو، ضررونو او شرونو څخه سلامتيا غواړم، او زما په (کورنۍ کې) چې زما ښځې، اولادونه او خپلوان دي، او (زما په مال) او عمل کې درڅخه د عافيت سوال کوم.

(اللهم استرْ عَوراتي) يا الله! زما د عورتونو پرده وکړه، او هغه عيبونه او نېمګړتياوې چې په ما کې دي، او زما ګناهونه پاک کړه، (او ما له وېرې په امن کې کړه) خوف او وېره راڅخه لرې کړه.

(اللهم احفظْني) يا الله! زما ساتنه وکړه، او ما له ضرر او مصيبت څخه وساته؛ هغه ضررونه چې (زما په وړاندې، زما د شا له خوا، زما له ښي اړخ څخه، زما له کيڼ اړخ څخه او زما له پورته خوا) ماته متوجه دي. نو (رسول الله صلى الله عليه وسلم) د الله تعالى څخه سوال وکړ چې له ټولو خواوو يې ساتنه وکړي؛ ځکه چې مصيبتونه او آفتونه انسان ته يوازې له همدې لارو رسيږي.

(وأعوذُ بعظمتك أن أُغْتَال) او ستا په لويۍ پناه نيسم چې د لاندې له خوا ونيول شم او يا هلاک شم؛ داسې چې ځمکه مې کش کړي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې د پیروی له مخې د دې کلماتو په ویلو پابندي.

٢. لکه څنګه چې انسان ته امر شوی چې له الله تعالی څخه په دین کې خېر وغواړي همداسې ورته امر شوی چې په دنیا کې هم د عافیت سوال وکړي.

٣. طیبي رحمه الله فرمایلي: شپږ خواوې یې په عامه توګه یادې کړې، ځکه چې انسان ته آفتونه له همدې خواوو رسیږي، او د لاندې له خوا مصیبت څخه یې په پنا غوښتلو کې مبالغه ځکه وکړه چې ډېر بد وي.

٤. د سهار مهال اذکارو ویلو لپاره غوره ده چې د سهار له راختو څخه تر لمر راختلو پورې وویل شي چې د ورځې پیل وي، او بیګا مهال د مازدیګر د لمانځه نه وروسته تر لمر لوېدو ته نږدې وخت پورې، خو که له دې وروسته یې وویل یعنې: چې سهار مهال یې د ځاښت راختلو وروسته وویل هم ترې منل کیږي، او که له ماسپښین نه وروسته یې وویل هم صحیح ده، او که له ماښام وروسته یې وویل هم صحیح ده، ځکه دا هم د ذکر لپاره وخت دی.

٥. په یو خاص وخت کې چې د یو ذکر لپاره دلیل وي لکه د سورت البقرې اخرې دوه ایتونه نو دا به د لمر پریوتو څخه وروسته د شپې لخوا ویل کیږي.

(5485)

(321) – عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رضي الله عنها أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَهَا هَذَا الدُّعَاءَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَاذَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا». [صحیح] - [رواه ابن ماجه وأحمد]

له ام المؤمنین عائشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم هغې ته دا دعا ورزده کړه: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا

سَأَلَكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَاذَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ، وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا». «يا الله! زه له تا څخه د ټول ببړني او راتلونکي خیر غوښتنه کوم، هغه چې زه پرې خبر يم او هغه چې زه ترې ناخبره يم، او تا ته پناه دروړم له هر ببړني او راتلونکي شر څخه، هغه چې زه پرې خبر يم او هغه چې زه ترې نا خبره يم، يا الله! زه له تا څخه د هغه خير غوښتنه کوم چې له تا څخه ستا بنده او پيغمبر محمد صلی الله علیه وسلم غوښتی و، او تا ته له هغه شر څخه پناه دروړم له کوم څخه چې ستا بنده او پيغمبر پناه غوښتې وه، يا الله! زه له تا څخه جنت او هغه وينا او عمل غواړم چې جنت ته پرې نږدې کېدل کېږي، او له اور او هغې وينا او عمل څخه پناه غواړم چې په هغې سره اور ته نږدې کېدل کېږي، او له تا څخه غواړم چې هره فيصله (پرېکړه) چې زما په اړه کوې، هغه ماته خير وګرځوې». [صحيح حديث دی] - [ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم عايشې رضي الله عنها ته څلور جامعه دعاګانې ورښودلې دي:

لومړی: عامه دعا ده چې هرې ښېګنې ته شامله ده، (يا الله! زه له تا څخه د ټول خير غوښتنه کوم) (عاجله) هغه چې وخت يې نږدې دی، (و آجله) او هغه چې لرې دی، (ما علمت منه) هغه چې تا يې په اړه پوهه راکړې ده (و ما لم أعلم) او هغه چې تا يې پوهه نه ده راکړې او ستا په علم کې شته. پدې دعا کې الله تعالی ته د چارو سپارل دي؛ هغه ذات چې پوه، خبر او مهربان دی، نو هغه پاک ذات د مسلمان لپاره غوره او ښايسته برخليک ټاکي، (و أعوذ) او پناه نيسم پر تا باندې له هر ډول بيړني او وروسته راتلونکي شر څخه؛ هغه چې زه پرې پوه يم او هغه چې په اړه يې راته علم نشته.

دويمه دعا: دا ده چې مسلمان په دعا کې تجاوز و نه کړي (اللهم انی اسألک) يا الله زه له تانه سوال کوم، او د هغه خير غوښتنه درنه کوم چې ستا بنده او پيغمبر صلی الله علیه وسلم يې غوښتنه کړې ده، (و أعوذ) او زه پنا نيسم پر تا له هغه شر څخه چې ستا بنده او پيغمبر صلی الله علیه وسلم ترې پنا غوښتې ده، او دا دعا او له الله تعالی څخه غوښتنه ده چې بلونکي (داعي) ته هغه څه ورکړي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم يې د ځان لپاره غوښتنه کړې ده، پرته له دې چې ډولونه يې وشميري.

دريمه دعا: جنت ته د ننوتلو غوښتنه او له اور څخه ژغورل کېدل، او دا د هر مسلمان مقصد او له عمل څخه يې همدا موخه او هدف دی: (اللهم إني أسألك الجنة) يا الله زه له تانه د جنت

سوال کوم، چې رانصيب يې کړې، (وما قرب إليها من قول أو عمل) او د هغې کړنې او نيک عمل چې ته پرې خوشحاله کيږې، (و أعوذ بک من النار) او پر تا له اور څخه پنا غواړم (وما قرب اليها من قول او عمل) او له هغې وينا او کړنې څخه چې ګناه وي او تا غصه کوي.

څلورمه دعا: د الله تعالی په قضا او قدر باندې د خوښئ غوښتلو دعا (و أسألک أن تجعل كل قضاء قضيته لي خيرا) او له تانه سوال کوم چې هره پرېکړه دې چې زما په حق کې کړې وي، هغه خير وګرځوه، او دا د الله تعالی په پرېکړه او فيصلې د رضايت غوښتلو دعا ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. سړی بايد خپلې کورنی ته هغه څه ورزده کړي چې په ديني او دنياوي چارو کې ورته ګټه رسوي، لکه څنګه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم عايشې رضي الله عنها ته ورزده کول.

٢. د مسلمان لپاره غوره ده هغه دعاګانې زده کړي چې له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه ثابتې دي، ځکه چې هغه جامعه دعاګانې دي.

٣. علماوو د دې حديث په اړه فرمايلي دي چې: له الله تعالی څخه د خير غوښتلو او له شر څخه د پناه غوښتلو لپاره دا تر ټولو جامع حديث دی، او دا د رسول الله صلی الله عليه وسلم له جامعه ويناوو څخه يوه ده چې هغه ته ورکړې شوي دي.

٤. نيک عملونه او ويناوې د الله تعالی له رحمت نه وروسته جنت ته د تللو لاملونه دي.

(5487)

(322) – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَخْلَقُ فِي جَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلَقُ الثَّوْبُ الْخَلِقُ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ أَنْ يُجَدِّدَ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ». [صحيح] - [رواه الحاكم والطبراني]

له عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «ستاسو څخه د يو چا په زړه کې ايمان داسې کمزوری کيږي لکه څرنګه چې جامې - په اغوستلو سره - زړيږي، نو له الله تعالی څخه وغواړئ چې ايمان مو په زړونو کې تازه کړي». [صحيح حديث دی] - [حاکم او طبراني روايت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکوي چې ایمان د مسلمان په زړه کې داسې زړیږي او کمزوری کیږي، لکه څرنګه چې نوي جامې په زیاتو کارولو سره له منځه ځي؛ دا په عباداتو کې د نقصان، یا ګناهونو له امله او یا هم په شهوتونو کې د ښکیلتیا له امله. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته لارښوونه وکړه چې له الله تعالی څخه وغواړو چې ایمانونه مو د فرائضو په ادا کولو، زیات ذکر او زیات استغفار ویلو سره تازه کړي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. په زړه کې د استقامت او باور نوي کولو لپاره له الله څخه غوښتنه کول.

٢. ایمان؛ قول، عمل او باور دی، په طاعت سره زیاتیږي او په ګناه کولو سره کمیږي.

(65020)

(323) – عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رضي الله عنه أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا».
[صحيح] - [رواه مسلم]

له عباس بن عبدالمطلب رضي الله عنه څخه روایت دی چې ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلي چې فرمایل یې: «د ایمان خوند هغه چا څکلی دی چې په دې راضي وي چې الله تعالی یې رب، اسلام یې دین او محمد صلی الله علیه وسلم یې رسول دی». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې هغه مؤمن چې په خپل ایمان کې رښتیني وي او زړه یې پرې ډاډمن وي نو خامخا به په خپل زړه کې ډاډ، پراخوالی، خوښي، خوږوالی او الله تعالی ته د نږدې کېدو لذت ومومي که چېرته په دریو شیانو راضي شو:

لومړی: له الله تعالی څخه د څښتن په توګه داسې راضي وي چې زړه یې په هغه څه آرام وي چې د الله تعالی له خوا ورته د هغه د ربوبیت په توګه ورکړل شوي لکه: د روزۍ او بیلابیلو حالاتو وېش، نو په زړه کې پرې هیڅ اعتراض نه لري او له الله پرته د بل رب پلټنه هم نه کوي.

دويم: په اسلام د دين په حيث داسې راضي وي چې اسلامي دندو او وجايبو ته يې سينه خلاصه وي او له اسلام پرته د بلې لارې په لټه کې نه وي.

دريم: پر محمد صلى الله عليه وسلم د رسول په توګه داسې راضي وي چې سينه ورته پراخه وي او پر ټولو هغو څه له شک پرته خوښ وي چې هغه ورته راوړي دي او يوازې هغه څه تعقيبوي چې د هغه د لارښوونې سره سم وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. ايمان داسې خوږوالی او خوند لري چې په زړونو څکل کيږي، لکه څنګه چې د خوراک او څښاک خوږوالی په خوله څکل کيږي.

٢. بدن د خوراک او څښاک خوږوالی هغه مهال حس کولای شي چې روغ وي، همدا رنګه زړه هم دی چې کله د نفسي غوښتنو له ناروغۍ او حرامو خواهشاتو څخه وژغورل شي د ايمان، خوږوالی حس کوي او کله چې ناروغ شي د ايمان خوږوالی نه حس کوي، بلکه کېدی شي هغه خواهشات او ګناهونه ځانته حلال وګڼي چې هلاکت يې پکې وي.

٣. انسان چې کله په يو کار خوښ وي او ښه يې وګڼي ورته اسانيږي او هيڅ شی يې پرې نه سختيږي او په هر هغه څه خوشحاليږي چې ورته راځي، او د تندي پراخوالی يې د زړه له خوښۍ سره ورګډ شي، نو همدا رنګه مؤمن هم دی چې کله يې ايمان زړه ته ننوځي، نو د الله اطاعت ورته اسان شي او زړه يې پرې خوږوالی مومي، او په سختوالي يې نه پوهيږي.

٤. ابن القيم رحمه الله فرمايلي: په دې حديث کې د خپل رب په ربوبيت او الوهيت د خوښۍ اظهار دی، او همدا رنګه يې په رسول د خوښۍ اظهار او هغه ته غاړه اېښودل دي او په دين رضايت او هغه ته تسلميدل دي.

(65116)

(324) – عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِهِ، وَقَالَ: «يَا مُعَاذُ، وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ»، فَقَالَ: «أُوصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدَعَنَّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ». [صحيح] - [رواه أبو داود والنسائي وأحمد]

له معاذ بن جبل رضي الله عنه څخه روايت دی چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم هغه له لاس څخه ونيوه او ويې ويل: «اې معاذه! قسم په الله چې زه درسره مينه لرم»، نو ويې ويل: «زه

تاته سپارښتنه کوم چې د هر لمانځه په پاې کې مه پرېږده چې ووايې: (اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ) اې الله! ستا په يادولو، ستا په شکر ادا کولو او ستا په ښه عبادت کولو کې راسره مرسته وکړې». [صحيح حديث دی] - [ابو داود، نسائي او احمد روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم د معاذ بن جبل رضي الله عنه لاس ونيوه او ورته يې وويل: قسم په الله چې زه درسره مينه لرم، او اې معاذه! زه درته سپارښتنه کوم چې د هر لمانځه په پاې کې پرې نه ږدې چې ووايې: (اللهم أَعِنّي على ذكرك) اې الله زما سره ستا په يادولو کې مرسته وکړې، په هرې وينا او عمل کې چې ستا پيروی ته مې نږدې کوي. (وشُكْرِك) او ستا په شکر ادا کولو، چې نعمتونه تر لاسه کړم او له نعمتونو څخه د بې برخې کېدلو پر وړاندې مانع وګرځي. (وحُسْن عبادتك) او ستا په ښايسته عبادت، چې الله تعالى ته پکې اخلاص وي او د رسول الله صلى الله عليه وسلم په طريقه برابر وي.

د حديث له فايدو څخه:

١. د يو چا د خبرولو مشروعيت، کله چې ورسره د الله تعالى لپاره مينه لرې.
٢. د هر فرض او نفلي لمانځه وروسته دا دعا کول مستحب دي.
٣. په دې څو کلمو سره د دنيا او آخرت اړتياوې غوښتل کېږي.
٤. د الله تعالى لپاره د محبت کولو له فايدو څخه يو بل ته په حق وصيت، نصيحت او د نيکۍ او تقوا په کارونو کې د يو بل ملاتړ دی.
٥. طيبي فرمايلي: د الله تعالى يادول د سينې د پراخېدو پيلامه، او د شکر ويستل يې د نعمتونو د تر لاسه کولو وسيله، او د ښايسته عبادت لپاره د هر هغه څه څخه ځان بې کاره کول دي چې د الله تعالى له ياد څخه يې مشغولوي.

(3518)

(325) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«بنده د سجدې پر مهال خپل رب ته تر ټولو ډېر نږدې وي، نو ډېره دعا وکړئ». [صحيح حديث دی [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې بنده خپل رب ته تر ټولو نږدې هغه مهال وي کله چې دی سجده کوي، ځکه چې بنده د سجدې کولو پر مهال کې د خپل بدن تر ټولو غوره او عزتمن غړي - په تواضع، عاجزي او خاکسارۍ سره - الله تعالی ته په ځمکه ږدي.
او رسول الله صلی الله عليه وسلم په سجده کې په ډېرې دعا کولو باندې امر کړی دی، (ځکه) پدې سره الله تعالی ته په وينا او عمل دواړو سره يو ځای عاجزي ترسره کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. اطاعت بنده الله ته ډېر نږدې کوي.
٢. په سجده کې د ډېرو دعاګانو مستحب والی؛ ځکه چې (سجده) د دعا د قبلېدو له ځايونو څخه يو دی.

(5382)

(326) – عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ». **[صحيح] - [متفق عليه]**

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: د رسول الله صلی الله عليه وسلم تر ټولو زياته دعا به دا وه: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ». "اې الله زموږ ربه، موږ ته په دنيا او اخرت کې خير راکړه، او د اور له عذابه مو وساته". [صحيح حديث دی - [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم به ډیری وخت جامعه دعاګانې کولې چې له هغو څخه یوه دا ده: "اللهم ربنا آتنا في الدنيا حسنة، وفي الآخرة حسنة، وقنا عذاب النار". دا دعا د دنیا ښېګڼو ته شامله ده، لکه خوندور، پراخه او حلال رزق، صالحه مېرمن، داسې اولادونه چې سترګې پرې یخیږي، هوساینه، فایدور علم، نیک عمل او داسې نورې مطلوبې او روا غوښتنې او د آخرت خېر لکه: د قبر او آخرت سختو حالاتو او د جهنم له عذابونو څخه په امن کې پاتې کېدل، د الله جل جلاله خوښې او ابدي نعمتونو تر لاسه کول او ډېر مهربان رب ته نږدې کېدل.

د حدیث له فایدو څخه:

١. دا غوره ده چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې د پیروی له مخې جامعه دعاګانې وغوښتل شي.

٢. ښه ده چې انسان په خپله دعا کې د دنیا او آخرت خیرونه سره یوځای کړي.

(5502)

(327) – عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلاَ أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَأَرْفَعِهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالوَرِقِ، وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى. قَالَ: «ذِكْرُ اللهِ تَعَالَى». [صحيح] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]

له ابو الدرداء رضي الله عنه نه روایت دی وايي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:
«آیا زه تاسو ته ستاسو د غوره عملونو په اړه خبر درنکړم چې ستاسو د واکمن پر وړاندې ترټولو پاکیزه او ستاسو مرتبو لره لوړوونکي وي او ستاسو لپاره د سرو زرو او سپینو زرو له خیراتولو غوره وي، او لدې درته غوره وي چې د خپل دښمن سره مخ شئ ؟ نو تاسو د هغوی څټونه ووهئ او هغوی ستاسو څټونه ووهي؟» هغوی وویل: ولې نه (یعني خبر راکړه)، هغه وفرمایل: د الله تعالی ذِکر (یادول)». [صحیح حدیث دی] - [ترمذي، ابن ماجه او احمد روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم له خپلو اصحابو څخه وپوښتل: - آیا غواړئ چې ستاسو د واکمن ذات پر وړاندې ستاسو د تر ټولو غوره، باعزته، تر ټولو ښه وده کوونکو، پاکیزه او سوچه اعمالو په اړه خبر درکړم چې ؟ او دا چې په جنت کې ستاسو مرتبو لره پورته کوونکي وي؟

او ستاسو لپاره د سرو او سپینو زرو له صدقه کولو څخه غوره وي؟

او ستا لپاره لدې غوره وي چې له کفارو سره وجنګیږئ؛ تاسو د هغوی سرونه ووهئ او هغوی ستاسو سرونه ووهي؟

صحابه و وویل: هو موږ دا غواړو.

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل: د الله جل جلاله ذکر په هر وخت او هر حالت کې.

د حديث له فايدو څخه:

١. په پرله پسې ډول په ظاهر او باطن کې د الله تعالی یادول؛ الله تعالی ته د نږدېوالي یو له سترو او فایدورو کارونو څخه دي.

٢. ټول عملونه د الله جل جلاله د ذِکر د قائمولو لپاره روا شوي دي، الله پاک فرمایلي: (وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي) یعني (او زما په یاد کې لمونځ وکړه). او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي: د کعبې طواف او د صفا او مروه تر منځ (سعی کول) او د جمراتو ویشتل یوازې د الله تعالی د یادولو (ذکر) په خاطر روا شوي دي. ابو داود او ترمذي روایت کړی دی.

٣. العز ابن عبدالسلام په خپلو قاعدو کې فرمایلي: دا حدیث په دې دلالت کوي چې په ټولو عباداتو کې ثواب د زیاتې سترتیا په اندازه نه وي، بلکې داسې هم کیږي چې الله جل جلاله د زیاتو اعمالو په پرتله په وړو عملونو زیات اجرونه ورکوي، نو ثواب د مرتبو له مخې ورکول کیږي چې له نورو سره په شرف کې توپیر لري.

٤. المناوي په فیض القدیر کې ویلي چې: د دې حدیث تفسیر دا دی چې ذِکر د هغو کسانو لپاره غوره دی چې مخاطب شوي دي، او که چېرته په حدیث کې مخاطب یو زړور او تورزن کس چې په جګړې سره یې اسلام ته بریا تر لاسه کېده نو هغه ته به ویل شوي وو چې جهاد تر ټولو غوره عمل دی، او که هغه بډایه انسان پرې مخاطب شوی و چې په خیرات او صدقې ورکولو سره یې غریبانو ته فایده رسېدله نو هغه ته به ویل شوي وو چې صدقه تر ټولو غوره عمل دی، او هغه څوک چې د حج کولو توان لري، هغه ته به حج ښودل شوی و، یا هغه څوک چې

مور او پلار لري، نو هغه ته به له دواړو سره نيكي كول غوره عمل ښودل شوى و، او (پدې تفسير سره) د روايتونو تر منځ جوړجاړى كيږي.

٥. تر ټولو غوره ذِكر هغه دى چې په ژبه وويل شي او په زړه كې راوستل شي، بيا ورپسې هغه دى چې يوازې په زړه كې راوستل شي لكه فكر كول، بيا هغه دى چې يوازې په ژبې سره ادا شي، او په ټولو كې اجر دى اِن شاء الله تعالى.

٦. حالاتو سره په تړلو اذكارو د مسلمان پابندي كول لكه: د سهار او ماښام اذكار، جومات ته د ننوتلو او بېرته راوتلو، همدا رنګه كور، تشناب او نورو ځايونو ته د ننوتلو او راوتلو پر مهال اذكار . . او داسې نور ډېر په دې سره مسلمان د هغه چا له ډلې څخه ګرځي چې الله تعالى ډېر يادوي.

(3575)

(328) – عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ، قَالَ: «لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، تَعْبُدُ اللَّهَ وَلاَ تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلاَةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ البَيْتَ» ثُمَّ قَالَ: «أَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الخَيْرِ: الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلاَةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ» قَالَ: ثُمَّ تَلاَ: «{تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ}، حَتَّى بَلَغَ {يَعْمَلُونَ}» ثُمَّ قَالَ: «أَلاَ أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ، وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ؟» قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «رَأْسُ الأَمْرِ الإِسْلاَمُ، وَعَمُودُهُ الصَّلاَةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الجِهَادُ» ثُمَّ قَالَ: «أَلاَ أُخْبِرُكَ بِمَلاَكِ ذَلِكَ كُلِّهِ؟» قُلْتُ: بَلَى يَا نَبِيَّ اللهِ، فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ: «كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا» فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ فَقَالَ: «ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ، وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلاَّ حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ». **[صحيح بمجموع طرقه] - [رواه الترمذي وابن ماجه وأحمد]**

له معاذ بن جبل رضي الله عنه څخه روايت دى وايي چې: زه د پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره په يو سفر كې وم، نو يوه ورځ د مزل پر مهال ورنږدې شوم، ورته مې وويل چې: اې د الله رسوله!

داسې يو عمل راوښيه چې جنت ته پرې داخل شم او له اور نه پرې وژغورل شم. هغه وفرمايل: «تا راښخه د يو لوی عمل په اړه پوښتنه وکړه، او يقينا چې دا کار د هغه چا لپاره اسانه دی چې الله ورته اسان کړی وي، د الله تعالی عبادت کوه او د هغه سره هېڅ شی مه شريکوه، لمونځ کوه، زکات ورکوه، د رمضان مياشت روژه نيسه، او د الله تعالی د کور حج وکړه» بيا يې وفرمايل: «آيا د خېر کارونو ته دې لارښوونه ونه کړم: روژه ډال دی، او صدقه ګناهونه داسې وژني لکه څنګه چې اوبه اور مړ کوي، او همدا رنګه يو سړی چې د شپې لمونځ (تهجد) کوي» وايې: بيا يې دا آيت ولوست {تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ} يعنې: د دوی ډډې له خپلو خوب ځايونو نه لرې کېږي (د شپې لمانځه لپاره خپل خوب ځايونه پرېږدي). تر دې چې {يَعْمَلُونَ}» ته ورسيده، بيا يې وفرمايل: «آيا زه تاسو ته د ټول اسلام د سر، ستنې او تر ټولو د لوړې څوکې په اړه احوال درنکړم؟» ما وويل: ولې نه اې د الله رسوله! ويې فرمايل: «د دين سر اسلام او ستن يې لمونځ دی، او تر ټولو لوړه څوکه يې جهاد دی» بيا يې وفرمايل: «ايا زه تاسو ته د دې ټولو له جوهر څخه خبر درنکړم؟» ماوويل: ولې نه اې د الله نبي، نو خپله ژبه يې ونيوله او ويې فرمايل: «دا دې کنترول کړه» ما وويل: اې د الله نبی، آيا موږ به خپلو خبرو نيول کېږو؟ ويې فرمايل: «مور دې درباندې بوره شي اې معاذه! آيا د ژبې له بې ځايه خبرو بل څه هم شته چې له امله يې خلک پړمخه په اور کې ورغوځول کيږي؟!». [د ټولو طريقو په يو ځای کولو سره صحيح دی] - [ترمذي، ابن ماجه او احمد روايت کړی].

تشريح:

معاذ رضي الله عنه وويل: زه د رسول الله صلی الله عليه وسلم سره په يو سفر کې وم، نو يوه ورځ د تګ پر مهال ورنږدې شوم ما وويل: اې د الله رسوله! داسې يو عمل راته وښايه چې جنت ته مې ننباسي او له اور څخه مې لرې کړي، هغه وفرمايل: تا له ما څخه د يو داسې عمل په اړه پوښتنه وکړه چې نفسونو ته يې تر سره کول لويه خبره ده او دا د هغه چا لپاره اسان دی چې الله ورته اسان کړی وي؛ نو د اسلام فرايض ادا کړه:

لومړی چې: يوازې د الله تعالی عبادت کوه او له هغه سره هېڅ شی مه شريکوه.

دويم: په شپه او ورځ کې په شرطونو، ارکانو، فرائضو او واجباتو برابر پنځه وخته لمونځونه کوه: سهار، ماسپښين، مازديګر، ماښام او ماخوستن.

دريم: له هر هغه مال څخه فرضي زکات وباسه چې يوې شرعي ټاکلې اندازې ته ورسيږي، دا يو مالي عبادت دی او مستحقو کسانو ته ورکول کيږي.

څلورم: د رمضان روژه ونیسه چې هغه له سهار څخه تر لمر لوېدو پورې د عبادت په نیت له خوراک، څښاک او داسې نورو شیانو څخه ډډه کول دي چې روژه ماتوي.

پنځم: د عبادت په نیت د مکې په لور بیت الله ته د حج د مناسکو د ادا کولو لپاره لاړ شه.

بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: آیا داسې یوه لار در ونه ښیم چې د کامیابی تر دروازو دې ورسوي؟ هغه دا ده چې د فرضو پسې نفلي عملونه تر سره کړه.

لومړی: نفلي روژې، چې په ګناهونو له اخته کېدو څخه مخنیوی کوي، ځکه چې شهوت ماتوي او ځواک کمزوری کوي.

دویم: نفلي صدقه او خیرات، ځکه چې صدقه ګناه له منځه وړي او اثر یې ختموي.

دریم: د شپې په وروستی دریمه برخه کې تهجد لمونځ کول، بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم دا آیت ولوست: {تتجافى جنوبهم} یعنې د تهجد کوونکو ډډې او اړخونه {عن المضاجع} له خوب ځایونو څخه جلا کیږی، {يدعون ربهم} ځکه چې خپل رب په لمانځه، ذکر، د قران کریم تلاوت او دعا سره رابلي،{خوفا وطمعا ومما رزقناهم ينفقون، فلا تعلم نفس ما أخفي لهم من قرة أعين} په وېرې او تمې سره او له هغه (مال) نه، چې مونږ دوی ته ورکړی دی؛ څه لګوي، نو هیڅ یو نفس ته معلوم نه دي هغه څه چې د دوی لپاره پټ کړی شوي دي، د سترګو له یخوالي څخه، یعنې د قیامت په ورځ او په تل پاتې جنتونو کې {جزاء بما كانوا يعملون} د هغو عملونو د بدلې په توګه چې دوی به کول.

بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: آیا زه تاسو ته د دین د بنسټ او هغې ستنې په اړه خبر درنکړم چې پرې ولاړ دی او تر ټولو لوړه څوکه یې ده؟

معاذ رضي الله عنه وویل: هو (په اړه یې خبر راکړه) اې د الله رسوله.

رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: د دین سر: اسلام دی چې له دوه وو ګواهیو څخه عبارت دی او په دوی له انسان سره د دین بنسټ جوړیږي. او ستن یې: لمونځ دی، نو له لمانځه پرته اسلام نشته، لکه څرنګه چې کور (کوټه) له ستنو (دیوالونو) پرته نه جوړېږي؛ او تر ټولو لوړه څوکه یې جهاد او د دښمنانو سره په جګړه کې د الله جل جلاله د کلمې د پورته کولو لپاره زیار وېستل دي.

بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: آیا زه تاسو ته د هغه څه د غښتلتیا او کره والي په اړه - خبر درنه کړم - چې پورته ذکر شول؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم خپله ژبه ونیوله او ویې فرمایل: دا دې په خپل واک کې وساته او کوم څه چې درپورې اړه نه لري په اړه یې خبرې مه کوه. معاذ وویل: آیا زموږ رب به له موږ سره زموږ په خبرو حساب کوي او پرې مو نیسي؟!

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: مور دې دربانديې بوره شې! لدې وينا څخه يې موخه خيرا کول نه دي، بلکې دا د عربو له ويناوو څخه يوه ده او هغه مهال يې کاروي چې کله غواړي د يو چا پام راواړوي او يو څه ور وپېژني، بيا يې وفرمايل: آيا د ژبې له ناوړه ويناوو لکه: کفر، تور پورې کول، ښکنځل، غيبت، چغلي او بهتان پرته بل څه هم شته چې له امله يې خلک پړمخه په اور کې اچول کيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پر زده کړه د صحابه کرامو رضی الله عنهم تينګار، له همدې امله يې له پېغمبر صلی الله عليه وسلم څخه ډېرې پوښتنې کولې.

٢. د صحابه کرامو رضي الله عنهم پوهه، پر دې چې عمل کول جنت ته د داخلېدو لامل دی.

٣. کومه پوښتنه چې معاذ رضي الله عنه کړې وه، لويه پوښتنه وه، ځکه په حقيقت کې همدا د ژوند او وجود راز دی، ځکه په دې نړۍ کې هر موجود که بنی آدم دی او که پيريان؛ مقصد يې يا د جنت لور ته دی او يا د دوزخ، لدې امله دا پوښتنه يوه لويه پوښتنه وه.

٤. جنت ته داخلېدل د اسلام د پنځو ارکانو په پوره کولو ولاړ دي، چې هغه عبارت دي له: دوه ګواهيو (د شهادت له دوو کلمو)، لمونځ، زکات، روژې او حج څخه.

٥. د دين بنسټ، تر ټولو ارزښتناکه چاره او ستر واجب يوازې د يو الله عبادت دی چې شريک نه لري او هغه ذات په يووالي سره منل.

٦. پر خپلو بندګانو د الله تعالی رحمت چې د دوی لپاره يې د نيکۍ دروازې پرانيستي ترڅو د ثواب او د ګناهونو د بخښنې اسبابو ته لاسرسی ولري.

٧. د فرض لمونځونو له ادا کولو وروسته پر نفلي لمونځونو د تقرب فضيلت.

٨. په اسلام کې لمونځ د هغه ستنې په څېر دی چې خيمه پرې ولاړه وي چې په لوېدو سره يې اسلام لوېږي، لکه څنګه چې د ستنې په لوېدو سره خيمه لوېږي.

٩. د ژبې ساتنه له هغه څه څخه چې اړينه ده چې انسان ته په دين کې ضرر رسوي.

١٠. دژبې ساتل، په خپل اختيار کې ساتل او نيول د ټولو نېکيو اساس دی.

(4303)

(329) – عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ كُلَّ لَيْلَةٍ جَمَعَ كَفَّيْهِ، ثُمَّ نَفَثَ فِيهِمَا فَقَرَأَ فِيهِمَا: {قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ}، وَ{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ}، وَ{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ}، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا مَا اسْتَطَاعَ مِنْ جَسَدِهِ، يَبْدَأُ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ وَوَجْهِهِ وَمَا أَقْبَلَ مِنْ جَسَدِهِ، يَفْعَلُ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. **[صحيح] - [رواه البخاري]**

له عایشې رضي الله عنها څخه روایت دی چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم به هره شپه کله خپل خوب ځای ته راغی، نو خپل لاسونه به یې سره یو ځای کړل، او {قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ}، {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} او {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ} سورتونه به یې ولوستل او په لاسونو کې به چف کړل، بیا به یې لاسونه پر ځان راکش کړل، تر کوم ځایه به یې چې لاسونه رسېدل، له سر څخه به یې پیل وکړ، پر مخ او د بدن په مخکې برخې راکش کړل، دا کار به یې درې ځلې تکراروو. [صحیح حدیث دی] – [بخاري روایت کړی].

تشریح:

د رسول الله صلی الله علیه وسلم له لارښوونو څخه یوه دا وه چې کله به هغه خپل خوب ځای ته د خوب لپاره ولاړ نو خپل دواړه ورغوي به یې سره یو ځای کړل او لاسونه به یې پورته کړل - لکه څرنګه چې یو دعا کوونکی کوي - او په نرمۍ سره به یې د خولې د لړو لاړو سره په لاسونو کې {قل هو الله أحد}، {قل أعوذ برب الفلق} او {قل أعوذ برب الناس}، سورتونه چف کړل، بیا به یې تر خپلې وسې پورې لاسونه پر ځان راکش کړل، پیل به یې له سر، مخ او د بدن له مخکې برخې څخه وکړ، دا کار به یې درې ځلې تکرارولو.

د حدیث له فایدو څخه:

١. مستحب ده چې له خوب نه مخکې سورت اخلاص او معوذتین ولوستل شي، په لاسونو کې چف شي او تر هغه ځایه چې لاسونه رسیږي په ځان کش کړل شي.

(65060)

(330) – عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَيِّدُ الِاسْتِغْفَارِ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ» قَالَ: «وَمَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوقِنًا بِهَا، فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ قَبْلَ أَنْ يُمْسِيَ، فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَمَنْ قَالَهَا مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ مُوقِنٌ بِهَا، فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ، فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ». [صحيح] - [رواه البخاري]

له شداد بن اوس رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي: د استغفار ويلو سرداره دعا: «اللَّهُمَّ أَنتَ رَبِّي لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهدِكَ وَوَعدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ» «يا الله! ته زما رب يې، نشته د عبادت ور په حق سره پرته له تا څخه، تا زه پيدا کړی يم او زه ستا بنده يم، او زه ستا پر لوظ او ژمنه له خپل توان سره سم ولاړ يم، پناه غواړم پر تا له هغه شر نه چې ما تر سره کړی، اقرار کوم تا ته ستا په هغو نعمتونو چې تا ما ته راکړي او پر خپلو ګناهونو هم اقرار کوم، نو ماته بخښنه وکړه، ځکه چې له تا پرته بل څوک ګناهونه نه شي بخښلی». رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي: «او چا چې دا دعا له يقين سره د سهار له خوا وويله، او له شپې وراندې په همدې ورځ مړ شو، نو هغه جنتي دی، او چا چې دا دعا په يقين سره د شپې له خوا وويله، او له سهار نه مخکې مړ شو، نو هغه جنتي دی». [صحيح حديث دی] – [بخاري روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي چې د استغفار لپاره کلمې دي او په هغو کې تر ټولو غوره او لويه د بنده لپاره دا ده چې ووايي: "اللهم أنت ربي لا إله إلا أنت خلقتني وأنا عبدك وأنا على عَهدِكَ وَوَعْدِكَ ما استَطَعْتُ أعوذ بك من شر ما صنعتُ أَبوءُ لك بنعمتك عليَّ وأَبوءُ لك بذنبي فَاغْفرْ لي فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت "نو بنده لومړی د الله جل جلاله په يووالي اقرار کوي او دا چې الله جل جلاله يې پيدا کوونکی او معبود دی، شريک نه لري او دا چې دی د الله سره په خپلو ژمنو د توان تر کچې ولاړ دی؛ ځکه بنده که څومره عبادت هم وکړي بيا هم نشي په عبادت کې د الله تعالی ټول اوامر پر ځای کړي او نه شي کولی د الله د هغو نعمتونو پوره شکر ادا کړي چې شکر

ويستل يې پرې واجب دي، نو بايد چې الله تعالی ته رجوع وکړي او هغه ته پناه يوسي، ځکه الله هغه ذات دی د بنده له شر څخه ورته پناه ورل کيږي. او دی هغه ته په خپله خوښه د هغه په نعمتونو اقرار کوي او په خپلې ګناه او سرغړونو اقرار کوي. الله جل جلاله ته لدې ننواتو وروسته له خپل رب څخه دا دعا غواړي چې د ګناهونو په پټولو سره ورته بښنه وکړي او په خپلې بخښنې، فضل او رحمت سره يې د ګناه له بديو وژغوري ځکه چې له هغه لوی ځښتن پرته بل څوک ګناهونه نه بخښي. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل چې دا دعا د سبا او بيګا له اذکارو څخه يوه ده، نو څوک يې چې په يقين سره ووايي، له ايمان سره يې معنا په زړه کې راولي او د ورځې په پيل کې يې د لمر راختلو او زوال تر منځه ووايی، چې دا د ورځې وخت دی، بيا مړ شي نو دی به جنت ته داخل شي. او چا چې بيګا مهال ووېله، يعنې د لمر له ډوبېدو څخه تر سهار راختلو پورې او بيا له سبا کېدو مخکې مړ شو، نو جنت ته داخل شو.

د حديث له فايدو څخه:

١. استغفار ول بيلابېلې بڼې لري چې ځينې يې له ځينو نورو غوره دي.

٢. بنده بايد په دې دعا سره له الله تعالی څخه دعا وغواړي؛ ځکه چې دا د دعاګانو سرداره دعا ده.

(5503)

(331) – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ إِذَا أَصْبَحَ: «اللهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ» وَإِذَا أَمْسَى قَالَ: «بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ» قَالَ: وَمَرَّةً أُخْرَى: «وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ».

[حسن] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي في الكبرى وابن ماجه]

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم به: سهار مهال (دا اذکار) ويېل: «اللهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ» وَإِذَا أَمْسَى قَالَ: «بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ» قَالَ: وَمَرَّةً أُخْرَى: «وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ». (يا الله! ستا په نعمتونو او واکمنی کې مو سهار کړ او ستا په نعمتونو او واکمنی کې مو بيګا کړ، ستا په نوم ژوندي کېږو او ستا په نوم مره کېږو او (له مرګ نه وروسته ستا لور ته) بيا پاڅېدل دي)، وايې او بل ځل يې ووېل: «وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ» (او ستا په لور وروستی منزل دی). [حديث حسن دی] - [ابو داود، ترمذي، نسائي په سنن کبری کې او ابن ماجه روايت کړی].

تشریح:

کله به چې په رسول الله صلى الله علیه وسلم سهار شو؛ چې هغه د سهار له راختو سره د ورځې پیل دی نو ویيل به يې: (اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا) یا الله پر تا مو سبا کړ، یعنې ستا په ساتنه او ستا په نعمت کې ډوب یو، ستا په یادولو بوخت یو، ستا پر نوم مرسته غواړو، ستا په نعمتونو کې شامل یو، ستا په مرسته او ځواک حرکت کوونکي یو، (وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ) (او پر تا مو بېګا کړ او پر تا ژوندي کېږو او پر تا مرو) د دې جملې معنی هم لکه د تېرې په څېر ده، سر بېره پر دې چې بېګا مهال به يې ویيل: یا الله ستا پر نوم مو بېګا کړ، نو ستا په محیي (ژوند بښونکي) نوم سره ژوندي کېږو، او ستا په (الممیت) یعنې مرګ ورکوونکي نوم سره مړه کېږو. (وَإِلَيْكَ النُّشُورُ) او ستا لور ته له مرګ نه وروسته پورته کېدل دي، او له یو ځای کېدو وروسته جلا کېدل دي، زموږ دا حالات به په ټولو وختونو کې په همدې توګه مختته ځي او په هېڅ حال به ترې جلا نه شم او نه به يې پرېږدم.

او کله چې پرې له مازدیګر نه وروسته بېګا مهال راغی ویيل به يې: (اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا، وبك أصبحنا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ الْمَصِيْرِ) (یا الله! ستا په نوم مو بېګا کړ او ستا په نوم مو سبا کړ، ستا په نوم ژوندي کېږو او ستا په نوم مړه کېږو، او له مرګ نه وروسته ستا لور ته بېرته پورته کېدل دي، په دنیا کې بېرته ستنېدل او په اخرت کې بېرته درګرځېدل دي، نو همدا ته يې چې ژوند راکوې او همدا ته يې چې مرګ راکوې.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د رسول الله صلى الله علیه وسلم پسې د پیروی له مخې دا دعا ویل سبا او بېګا مستحب دي.

٢. بنده په ټولو حالتونو او وختونو کې الله تعالى ته محتاج دی.

٣. سهار مهال د ورځې په پیل کې د اذکارو لپاره غوره دا ده چې د سهار له راختو څخه تر لمر راختو پورې وویل شي، او له مازدیګر نه وروسته د لمر ډوبېدو نه مخکې وخته پورې، که چېرته يې له دې نه وروسته وویل: یعنې سهار مهال يې د څاښت له راختو وروسته وویل -هم صحیح ده، او که د ماسپښین نه وروسته يې وویل هم صحیح ده، او که له ماښام نه وروسته يې وویل هم باک نه لري، ځکه دا ټول وختونه د ذکر لپاره مناسب دي.

٤. دا چې سهار مهال "وإليك النُّشور" ولې ويل كيږي؟ نو دا د دې لپاره چې لوی پاځون وریاد کړي، هغه چې ټول خلک به د قیامت په ورځ له مرګ نه وروسته بېرته راپورته کېږي، نو دا له سره راپورته دي، او نوي ورځ ده چې ارواګاني پکې بېرته جسدونو ته ورګرځي، او خلک به په دغه ورځ خپرېږي، او دا نوی سهار به خپلې ورمې خپرې کړي تر څو د آدم په اولادې ګواهي ورکړي، او وختونه يې زمونږ د عملونو لپاره ذخيرې وګرځي.

٥. بېګا مهال د دې وینا مناسبت چې فرمايي "وإليك المصير" او ستا لور ته درګرځېدل دي، چې کله خلک له خپلو کارونو، فایدو او مصلحتونو څخه راوګرځي نو بېرته خپلو کورونو ته ورګرځي او له خپرېدو وروسته د استراحت په موخه دمه کېږي، نو الله تعالی ته په ورګرځېدو سره يې د ورګرځېدو په الفاظو سره يادونه وکړه.

(5490)

(332) – عَنْ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ ابْنِ عَفَّانَ رضي الله عنه يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ، فِي الْأَرْضِ، وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَمْ تُصِبْهُ فَجْأَةُ بَلَاءٍ، حَتَّى يُصْبِحَ، وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثُ مَرَّاتٍ، لَمْ تُصِبْهُ فَجْأَةُ بَلَاءٍ حَتَّى يُمْسِيَ»، قَالَ: فَأَصَابَ أَبَانَ بْنَ عُثْمَانَ الْفَالِجُ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ الَّذِي سَمِعَ مِنْهُ الْحَدِيثَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ: مَا لَكَ تَنْظُرُ إِلَيَّ؟ فَوَاللَّهِ مَا كَذَبْتُ عَلَى عُثْمَانَ، وَلَا كَذَبَ عُثْمَانُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنَّ الْيَوْمَ الَّذِي أَصَابَنِي فِيهِ مَا أَصَابَنِي غَضِبْتُ فَنَسِيتُ أَنْ أَقُولَهَا. [صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه والنسائي في الكبرى وأحمد]

له ابان بن عثمان څخه روايت دی وايي چې ما له عثمان بن عفان رضي الله عنه څخه اورېدلي چې ويل يې: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې: «چا چې درې ځلې: بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ، فِي الْأَرْضِ، وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ، وويل، پر هغه به تر سهاره پورې هېڅ ناڅاپي آفت نه راځي، او چاچې سهار مهال درې ځلې وويل: نو پر هغه به بېګا پورې هېڅ ناڅاپي آفت نه راځي». وايي: نو أبان بن عثمان فالج وواهه، بيا به هغه سړي ورته کتل چې دا حديث يې ترې اورېدلی و، نو هغه ورته وويل: څه دي چې ماته راګورې؟ قسم په الله که ما پر عثمان دروغ ويلي وي، او نه عثمان په پيغمبر صلى الله عليه وسلم دروغ ويلي دي،

خو په کومه ورځ چې دا څه راورسېدل چې رارسېدلي دي په هغه ورځ غصه شوی وم او د دې دعا ویل راڅخه هېر شوي و. [صحیح حدیث دی] - [ابو داود، ترمذي، ابن ماجه، نسائي په سنن کبرى کې او احمد روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: څوک چې هره ورځ د سهار له لمانځه وروسته او د هرې شپې په ماښام کې له لمر لوېدو مخکې درې ځلې (بسم الله) ووایي: یعنې د الله په نوم مرسته غواړم او ځان پرې له هر ضرري ځيز څخه ساتم، هغه ذات چې له نوم سره یې هېڅ شی ضرر نه شي رسولی که څه هم هر څومره لوی وي؛ نه په ځمکه کې او هغه آفتونه چې ترې راوځي او نه په اسمان کې او هغه آفتونه چې ترې رانازلېږي، او هغه زمونږ ویناوو لره اورېدوکی او په احوالو مو پوه دی.

چا چې دا دعا د شپې له خوا وویله نو تر سهاره به ورته هېڅ آفت نه رسیږي، او چا چې د سهار له خوا وویله نو تر ببېګا پورې به ورته هېڅ آفت نه رسیږي.

نو د حدیث راوي چې أبان بن عثمان دی فالج وواهه؛ هغه ناروغي چې د بدن یو اړخ پکې لوېږي، نو هغه سړي چې دا حدیث یې له أبان څخه اورېدلی و أبان ته به یې په تعجب سره کتل! نو هغه سړي وویل: ولې راګورې؟! قسم په الله چې پر عثمان مې دروغ نه دي ویلي، او نه عثمان پر پیغمبر صلی الله علیه وسلم دروغ ویلي دي، خو په کومه ورځ چې دا څه راورسېدل چې الله راته لیکلي و، داسې ورځ وه چې زه غصه شوی وم، نو راڅخه هېر شول چې دا یاد اذکار ووایم.

د حدیث له فایدو څخه:

١. سهار او ببېګا مهال د دې ذکر ویل مستحب دي؛ تر څو انسان د الله تعالی په اذن د هغه په حفاظت کې وساتل شي، او د دې لپاره چې د ناڅاپي شر، ضرر او داسې نورو څخه یې الله تعالی وساتي.

٢. پر الله تعالی د لومړنیو سلفو د ایمان پیاوړتیا او د هغه څه باورول چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ترې خبر کړي وو.

٣. د سهار او ماښام پورې د ذکر د محدودولو یوه ګټه دا ده چې د مسلمان غفلت له منځه یوسي او په دوامداره توګه هغه ته یادونه وکړي چې هغه د الله بنده ده.

٤. په الله جل جلاله د ذکر کوونکي د ایمان، عاجزۍ او د زړه د حضور په اندازه، په اخلاص او یقین سره د ذکر اثر خامخا حاصلیږي.

(6093)

(333) – عَن عبدِ اللهِ بن خُبَيب رضي الله عنه أنه قال: خَرَجْنَا فِي لَيْلَةٍ مَطِيرَةٍ وَظُلْمَةٍ شَدِيدَةٍ، نَطْلُبُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ يُصَلِّي لَنَا، قَالَ: فَأَدْرَكْتُهُ، فَقَالَ: «قُلْ»، فَلَمْ أَقُلْ شَيْئًا، ثُمَّ قَالَ: «قُلْ»، فَلَمْ أَقُلْ شَيْئًا، قَالَ: «قُلْ»، فَقُلْتُ: مَا أَقُولُ؟ قَالَ: «{قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ} وَالْمُعَوِّذَتَيْنِ حِينَ تُمْسِي وَتُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، تَكْفِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ». **[صحيح] - [رواه أبو داود والترمذي والنسائي]**

د عبد الله بن خبيب رضي الله عنه څخه روایت دی هغه فرمایلي چې: په تیاره باراني شپه کې ووتلو، تر څو رسول الله صلی الله علیه وسلم لمونځ راکړي، وايي: پیدا مې کړ، نو وېې فرمایل: «ووایه»، نو ما هیڅ ونه ویل، بیا يې وویل: «ووایه»، نو ما هیڅ ونه وېیل، بیا يې وفرمایل: «ووایه»، نو ما وویل: څه ووایم؟ وېې فرمایل ووایه: «{قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ} وَالْمُعَوِّذَتَيْنِ حِينَ تُمْسِي وَتُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، تَكْفِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ». «صبا او بېگاه {قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ}، او معوذتين درې درې ځلې وایه، نو د هر څه نه به درته بسنه کوي (د هر شر او افت نه به په امان کې وې)». [صحیح حدیث دی] - [ابو داود، ترمذي، او نسائي روایت کړی].

تشريح:

جليل القدر صحابي عبد الله بن خبيب رضي الله عنه خبر ورکوي چې هغوی په یوې تیاره او سختې باراني شپه کې د رسول الله صلی الله د پلټنې په موخه ووتل تر څو ورته لمونځ وکړي، نو هغه يې وموند، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل: "ووایه" یعنې ولوله، نو هغه هیڅ ونه لوستل، رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته خپله وینا بیا وکړه، نو عبد الله وویل: څه ولولم ای د الله رسوله؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: د الإخلاص سورت {قل هو الله أحد} او معوذتين: {قل أعوذ برب الفلق} او {قل أعوذ برب الناس} صبا او بیګا مهال درې درې ځلې وایه، نو له هر شر او هرې بدۍ نه به دې وساتي.

د حديث له فایدو څخه:

١. صبا او بیګا د الاخلاص سورت او معوذتينو لوستل مستحب دي او د شر څخه پکې خوندیتوب دی.

٢. د الاخلاص سورت او معوذتينو د لوستلو فضيلت.

(6082)

(334) – عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً مِنَ الْفِرَاشِ فَالْتَمَسْتُهُ فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُمَا مَنْصُوبَتَانِ، وَهُوَ يَقُولُ: «اللهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی وايي چې: یوه شپه مې رسول الله صلی الله علیه وسلم په بستر کې ونه موند نو زه يې په لټه کې شوم، تر دې چې زما لاس د هغه د پښو په تلو ولږېده، په داسې حال کې چې هغه په جومات کې و، او پښې يې ودرولې وې (د سجدې په حالت کې و) او داسې يې ويل: «اللهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ». «اې الله! زه ستا له غضب څخه ستا په رضايت او ستا له عذاب څخه ستا په بخښنې پناه غواړم، او له تا نه پر تا پناه نيسم، او زه پر تا ستاينې نه شمېرم (دومره ستاينه دې نه شم کولی) لکه څومره چې تا پر خپل ځان ستاينه کړې ده (لکه څومره چې ته د ستاينې وړ يې)». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

عائشه رضي الله عنها وايي چې: زه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څنګ ته ويده وم، هغه مې د شپې ونه موند، نو لاسونه مې د کوټې هغه ځای ته ورتېر کړل چې لمونځ به يې پکې کاوه؛ ګورم چې په سجده دی او دواړه قدمونه يې درولي دي او وايي: زه تا وسيله ګرځوم او پر تا پناه غواړم، (برضاك من سخطك)، ستا په رضايت ستا له قهر څخه -پر ما او زما پر امت - پناه غواړم، او زه ستا له عذاب څخه ستا په عفوې او ستا په زياتې بخښنې سره پناه غواړم. او پناه نيسم پر تا او ستا د جمال په صفتونو چې ستا د جلال له صفتونو څخه دي، ځکه چې پناه يوازې هم ستا څخه غوښتل کېږي، نو نه خو د خلاصې ځای شته او نه د الله څخه د تېښتې پناه ګاه شته پرته له هغه څخه. زه د دې ورتيا نه لرم چې پر تا ستاينې وشمېرم، او له دې عاجز يم چې ستا نعمتونه او احسانونه چې ته يې مستحق يې په شمېر کې راولم، که څه هم هر څومره کوښښ وکړم. لکه څومره چې تا د خپل ځان ستاينه کړې ده، نو همدا ته هغه ذات يې چې د ځان ستاينه دې هغه ډول کړې لکه څنګه چې ستا د شان سره ښايي، نو څوک دی چې ستا د ثنا حق به ادا کړي؟!

د حديث له فايدو څخه:

١. د دې دعاګانو ويل په سجده کې مستحب دي.

٢. ميرک فرمايلي: د نسائي په يو روايت کې راغلي چې: دا دعا به يې هغه مهال ويله چې کله به د لمانځه نه وزګار شو او خوب ځای ته به ولاړ.

٣. د الله تعالی په صفتونو يې ستاينه کول او د هغه په نومونو دعا غوښتل مستحب دي؛ البته هغه نومونه چې په قرآن او سنت سره ثابت دي.

٤. پدې کې په رکوع او سجده کې د خالق عظمت بيان شوی دی.

٥. د الله تعالی په صفتونو پناه غوښتل جايز دي، لکه څنګه يې چې په ذات سره پناه غوښتل جايز دي.

٦. خطابي رحمه الله فرمايلي چې: پدې وينا کې لطيفه معنا پرته ده، هغه دا چې په الله يې پناه وغوښته چې په خپل رضايت يې له خپل عذابه وژغوري، او په بخښنې سره يې له سزا وژغوري، او رضايت او قهر يو د بل ضد کلمې دي، همدا رنګه بخښل او په سزا نيول يو د بل ضد دي، نو کله يې چې د داسې څه يادونه وکړه چې ضد نه لري؛ او هغه د الله تعالی ذات دی نو له هغه يې پرې پناه وغوښته نه پر بل چا، د دې معنا دا ده چې: له نيمګړتيا څخه بخښنه غوښتل چې واجب يې نه دی ادا کړی؛ د هغه د عبادت حق دی، او پر هغه ثنا ويل. او دا وينا يې چې وايي: زه پر تا ستاينې نه شمېرم، يعني نه دا کار کولی نشم او نه مې له وسې پوره دی.

(3566)

(335) – عن سَمُرَةَ بن جندبٍ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ». **[صحيح] - [رواه مسلم]**

له سمرة بن جندب رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ». «الله - جل جلاله - ته تر ټولو محبوبې ويناوې څلور دي: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، دا مهمه نده چې تاسو په کومه يوه پيل کوئ». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې الله جل جلاله ته تر ټولو محبوبې ويناوې څلور دي:

سبحان الله: دا له هر نيمګړتيا څخه د الله تعالى پاکوالى دی.

او الحمد لله: دا په بشپړ کمال سره د الله تعالى يادول دي؛ د هغه له محبت او لويی سره.

او لا إله إلا الله: يعني دا چې له الله پرته په حقه بل معبود نشته.

او الله أكبر: يعني تر ټولو لوی او تر هر شي عزتمن ذات دی.

او دا چې فضيلت او د ثواب ترلاسه کول يې په ترتيب سره تلفظ ته اړتيا نه لري.

د حديث له فايدو څخه:

١. د شريعت اسانتيا، يعني دا چې هېڅ زيان نه رسوي چې لدې کلمو څخه دې په کومه يوه پيل وکړ.

(5475)

(336) – عن أبي أيوب رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مِرَارٍ كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ أَرْبَعَةَ أَنْفُسٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو ايوب رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «چا چې لس ځلې: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) وويل: نو په اجر کې داسې دی لکه چا چې د ابراهيم عليه السلام له اولادې څخه لس غلامان ازاد کړي وي». [صحيح حديث دی] – [بخاري او مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: چا چې «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك، وله الحمد، وهو على كل شيء قدير» وويل: چې معنا يې ده: (له الله پرته بل معبود نشته، هغه يو دی شريک نه لري، او هغه پاک ذات لره يوازې بشپړه واکمني ده، هغه له نورو پرته د محبت او تعظيم سره د ثنا او ستاينې وړ دی او دا چې هغه قادر دی او هېڅ شی يې نه شي عاجز کولای). نو چا چې دا

لوی ذکر په یوه ورځ کې لس ځلې تکرار کړ؛ نو دومره اجر یې تر لاسه کړ لکه چا چې د اسماعیل علیه السلام د اولادې له څلورو غلامانو څخه د غلامی ولکه لرې کړې وي (یعني ازاد کړي یې وي)؛ او د ابراهیم علیه السلام له اولادې څخه لدې امله یادونه وشوه چې هغوی له نورو زیات شرف لري.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د دې ذکر فضیلت چې په الوهیت، حاکمیت، ستاینې او بشپړ قدرت سره د الله جل جلاله یووالي ته شامل دی.

٢. دا ثواب هر هغه څوک تر لاسه کوي چې دا ذکر په پرلپسې او یا په جلا جلا ډول ووایي.

(5517)

(337) – عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ: سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ، سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «دوه کلمې دي چې په ژبه سپکې، په تله کې درنې او رحمان - ذات - ته محبوبې دي: سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ، سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ»، یعنې پاکي عظیم الله لره ده، پاکي او ستاینه الله لره ده». [صحیح حدیث دی - [بخاري او مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم د دوو کلمو په اړه خبر ورکوي چې یو سړی یې له سختی پرته او په هر حالت کې ویلی شي او دا چې په تله کې یې اجر ډیر لوی دی، او دا چې زموږ رب؛ رحمان ذات یې خوښوي.

سبحان الله العظیم، سبحان الله وبحمده؛ ځکه چې پدې دواړو کلمو کې الله تعالی په لویی او کمال سره یاد شوی، او له نقص څخه یې پکې پاکي بیان شوي ده.

د حدیث له فایدو څخه:

١. ترو ټولو ستر ذکر هغه دی چې په هغه کې د الله تعالی پاکی او پرې ثنا ویل یو ځای شوي وي.

٢. پر بنده ګانو باندې د الله تعالى د لوى رحمت بيان، هغه ذات په لږ عمل باندې زيات ثواب وركوي.

(5507)

(338) – عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ، حُطَّتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». [صحيح] - [متفق عليه]

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «څوک چې په ورځ کې سل ځلې (سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ)، ووايي، يعنې خاص الله لره پاکي او ستاينه ده، نو د هغه ګناهونه به توى شي، که څه هم د سمندر د ځګ په څېر وي». [صحيح حديث دى] – [بخاري او مسلم روايت کړى].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، څوک چې په ورځ کې سل ځلې «**سبحان الله و بحمده**»: ووايي؛ د هغه ګناهونه به وبخښل شي او له مينځه به لاړ شي، که څه هم د سمندر د پاسه د سپين ځګ په څېر زيات وي؛ کله چې په څپو او هيجان راشي.

د حديث له فايدو څخه:

١. دا اجر د هغه چا لپاره دى چې دا ذکر د ورځې په پرلپسې يا متفرقه ډول وکړي.

٢. (تسبيح) له نيمګړتيا څخه د الله تعالى پاکوالي او (حمد) له محبت او تعظيم سره د هغه يادولو ته وايي.

٣. په حديث کې له ګناهونو بخښلو څخه مراد واړه ګناهونه دي او کوم چې لوى (کبيره) ګناهونه دي نو هغه له توبې پرته نه بخښل کيږي.

(5516)

(339) – عن أبي مالكٍ الأشعريِّ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ -أَوْ تَمْلَأُ- مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو، فَبَايِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا». [صحيح] - [رواه مسلم]

له أبو مالک الأشعري - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «پاکوالی نیم ایمان دی، او (الحمد لله) تله درنوي او (سبحان الله او الحمد لله) دواړه د آسمان او ځمکې تر منځه - واټن - ډکوي لمونځ رڼا ده، او صدقه يې د خاوند په ایمان پرېکنده دليل دی، صبر روښنايي ده، او قرآن خو يا ستا لپاره او يا پر تا باندې حجت دی، ټول خلک - د روزی په لټه کې - سبا کوي، ځینې ځان پلوري؛ تر څو يې له اور څخه آزاد کړي، او ځینې نور يې پلوري تر څو يې هلاک کړي». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - خبر ورکوي چې ظاهري پاکوالی په اودس او غسل سره کیږي او دا چې - پاکوالی - په لمانځه کې شرط دی. او دا وینا چې "الحمد لله تله ډکوي "نو دا په الله تعالی باندې ثنا ویل دي، او د کمال په صفتونو سره د هغه - ذات - یادول د قیامت په ورځ تلل کیږي او تله ډکوي. او"سبحان الله او الحمد لله" ویل - له هرې نیمګړتیا څخه د الله تعالی د ذات پاکوالی او په بشپړ کمال سره يې يادول دي څرنګه چې د هغه د لوی شان سره ښايي؛ سره د هغه د محبت او تعظیم چې دا - د آسمان او ځمکې تر منځ - واټن - ډکوي. او دا چې لمونځ د بنده لپاره رڼا ده؛ د هغه په زړه کې، د هغه په مخ کې، د هغه په قبر کې او د هغه د بیا راپورته کېدلو پر مهال. او دا چې صدقه د مؤمن د ایمان د رښتینولی او د منافق سره په توپير درلودلو ثبوت دی، چې - منافق - يې له ورکولو ډډه کوي؛ ځکه چې په ژمنو يې باور نه لري. او دا چې" صبر (له اضطراب او ناخوښی څخه ځان ساتل) رڼا ده "داسې رڼا چې د لمر د رڼا په څیر تودوخه او سوځېدنه ورسره مل وي، ځکه - صبر - سخت دی؛ له ځان سره مبارزې او له هغه څه څخه د نفس زنداني کولو ته اړتيا لري چې نفس يې غواړي؛ لدې امله صبر کوونکی تر هغه پورې په سمه لار په روښنايي کې روان دی تر څو چې صبر کوي؛ صبر - درې ډوله دی - د الله تعالی په اطاعت باندې صبر، د هغه له نافرمانی څخه صبر، او د دنیا په ډول ډول مصیبتونو او آفتونو صبر. او دا چې قرآن ستا لپاره حجت دی، په تلاوت کولو او پرې عمل کولو

سره، او یا دا چې پر تا باندې حجت دی، د تلاوت په نه کولو او پرې عمل پرېښودلو سره. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر ورکړ چې ټول خلک سهار مهال له خوبه پاڅیږي او د بېلابیلو کارونو لپاره له کورونو څخه وځي او په ځمکه کې خپرېږي. نو ځینې لدوی څخه د الله تعالی په اطاعت ثابت قدمه پاتې شي او ځان له اور څخه آزاد کړي، او ځینې نور ترې بې لارې شي او په ګناهونو کې اخته شي نو اور ته په داخلېدلو سره ځان هلاک کړي.

د حدیث له فایدو څخه:

١. پاکوالی په دوه ډوله دی: ظاهري پاکوالی چې په اودس او غسل کولو سره رامنځته کیږي، او باطني پاکوالی چې په توحید، ایمان او نیکو عملونو سره رامنځته کیږي.
٢. په لمانځه باندې د پابندی اهمیت، ځکه چې دا په دنیا او د قیامت په ورځ د بنده لپاره روښنایي ده.
٣. صدقه د ایمان د ریښتینولی ثبوت دی.
٤. په قرآن باندې د عمل کولو او تصدیقولو اهمیت، ترڅو ستاسو لپاره دلیل شي، نه ستاسو په وړاندې.
٥. که نفس په اطاعت سره مشغول نه کړې، نو تاسو به په نافرمانی مشغول کړي.
٦. هر انسان باید عمل وکړي؛ نو یا خو به ځان په پیروی کولو سره ازاد کړي، او یا به یې په سرغړونې (ګناه) سره هلاک کړي.
٧. صبر زغم او محاسبې ته اړتیا لري او سختي ده پکې.

(65004)

(340) – عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لَأَنْ أَقُولَ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو هریره- رضي الله عنه -څخه روایت دی وایي چې رسول الله- صلی الله علیه وسلم -فرمایلي:
«دا چې : (سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ) ووایم: دا راته له هر هغه څه نه غوره دي چې لمر پرې راختلی دی». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکوي چې په دې سترو کلماتو سره د الله جل جلاله یادول له دنیا او څه چې پکې دي غوره دي او هغه (کلمې) دا دي:

"سبحان الله": له نیمګړتیاوو څخه د الله جل جلاله پاکوالی.

"الحمد لله": له محبت او تعظیم سره د کمال په صفتونو د هغه ستایل.

"لا إله إلا الله": له الله جل جلاله پرته بل حق معبود نشته.

"الله أکبر": الله جل جلاله له هر شي لوی او ځواکمن دی.

د حدیث له فایدو څخه:

١. د الله جل جلاله په ذکر ټینګار، او دا چې د الله ذکر له هر هغه څه نه غوره دی چې لمر پرې راختلی.

٢. ډېر ذکر ته هڅول؛ د ثواب او احسان په وجه.

٣. د دنیا خوندونه لږ او شهوتونه یې له منځه تلونکي دي.

(6211)

(341) – عن جابر رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «أَفْضَلُ الذِّكْرِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ: الْحَمْدُ لِلهِ». **[حسن] - [رواه الترمذي والنسائي في الكبرى وابن ماجه]**

له جابر رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې : ما له رسول الله صلى الله علیه وسلم څخه اوریدلي دي چې فرمایل یې: «تر ټولو غوره ذکر : لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ دی، او تر ټولو غوره دعا: الحمد لله ده». [حدیث حسن دی] - [ترمذي، نسائي په سنن کبری کې او ابن ماجه روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته خبر راکوي چې تر ټولو ښه ذکر: " لا إله إلا الله "دی، معنا دا چې له الله پرته بل حقیقي معبود نشته، او غوره دعا الحمد لله ده؛ چې معنا یې اعتراف کول دي پر دې چې لوروونکی هماغه الله پاک دی، هغه ذات چې د ښایسته او پوره ستاینې وړ دی.

د حديث له فايدو څخه:

١. د توحيد په کلمې سره د الله تعالی په زيات يادولو ټينګار، او د الله په ستاينې (الحمد) سره دعا کول.

(3567)

(342) – عن خَوْلَةَ بِنْتَ حَكِيمٍ السُّلَمِيَّةَ قَالتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له خوله بنت حکيم السلمية رضی الله عنها څخه روايت دی چې ويیل يې ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې: «څوک چې يو ځای ته راغی (تم شو) شو او بیا يې وويل: (أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ) (زه د الله جل جلاله په بشپړو کلمو سره د هغه څه له شر څخه پناه غواړم چې هغه پیدا کړي دي) نو هېڅ شی به هغه ته زيان ونه رسوي تر څو يې چې نوموړی ځای پرېښی نه وي». [صحيح حديث دی] [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلی الله عليه وسلم خپل امت ته د فايدور ملاتړ او پناه وړلو ځای لارښوونه کوي، هر هغه ګواښ چې انسان ته په يو ځای کې د استوګن کېدو پر مهال پېښیږي؛ هغه که په سفر کې وي، يا چکر او داسې نورو حالاتو کې، چې الله ته پناه يوسي او د فضل، برکت او ګټې له امله د هغه بشپړې کلمې د ځان ملاتړې وګرځوي؛ هغه کلمې چې له هر ډول نيمګړتيا او عيب څخه پاکې دي، د هر هغه مخلوق له شر څخه پرې ځان وژغوري چې شر ولري، (که دا کار وکړي) نو دی به په نوموړې استوګن ځای کې تر هغه پورې د هر ضرري مخلوق له شر څخه په امن کې وي تر څو چې دی هلته اوسيږي.

د حديث له فايدو څخه:

١. پناه غوښتل عبادت دی که چې د الله تعالی يا د هغه په نومونو او صفتونو سره وشي.

٢. د الله جل جلاله په کلام سره د پناه غوښتلو جواز، ځکه چې کلام د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو صفت دی؛ په خلاف د مخلوق؛ ځکه چې په مخلوق پناه غوښتل شرک دی.

٣. د دې دعا فضيلت او برکت.
٤. په اذکارو سره تحصن (ځان ساتنه)، له شرونو څخه د بنده د ساتلو يو لامل دی.
٥. په غير الله د پناه غوښتلو بطلان لکه په: پيريانو، جادوګرانو، جعلکارانو او داسې نورو.
٦. د هغه چا لپاره د دې دعا مشروعيت چې د اقامت يا سفر پر مهال په يو يو ځای کې استوګن شي.

(5932)

(343) – عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ أَوْ عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَقُلِ: اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له ابو حميد او يا له ابو اسيد څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«کله چې ستاسو څخه يو څوک جومات ته ننوت نو ودې وايي: (اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ)، يعني (اې الله! ماته ستا د رحمت دروازې پرانيزه)، او کله چې راووځي نو ودې وايي: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ). يعني (اې الله! زه ستا څخه ستا د فضل غوښتنه کوم)». [صحيح حديث دی [مسلم روايت کړی].

تشريح:

رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل امت ته د هغې دعا ويلو لارښوونه کړې ده چې جومات ته د ننوتلو پر مهال ويل کيږي چې هغه: (اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوابَ رَحْمَتِكَ) ده، نو له الله تعالى څخه سوال کوي چې د خپل رحمت اسباب ورته آسان کړي، او له الله تعالى څخه د هغه د فضل او زياتې ښېګڼې غوښتنه کوي لکه: د حلال رزق.

د حديث له فايدو څخه:

١. جومات ته د ننوتلو او راوتلو پر مهال د دې دعاګانو ويل مستحب دي.
٢. د ننوتلو سره د رحمت يادونه او له راوتلو سره د فضيلت يادونه: د دې لپاره وه چې داخل شوی کس په هغه څه مشغول شو چې الله تعالى او د هغه جنت ته يې نږدې کوي نو د هغه

لپاره مناسبه وه چې د رحمت یادونه وشي، او کله چې راووځي نو په څمکه کې هڅه کوي او د الله تعالی د فضل پسې پلټنه کوي، نو مناسبه وه چې د فضیلت یادونه وشي.

۳. دا دعاګانې هغه مهال ویل کیږي کله چې جومات ته د ننوتلو او یا له جومات څخه د راوتلو اراده ولري.

(65092)

(344) – عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنهما أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ، فَذَكَرَ اللهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: لَا مَبِيتَ لَكُمْ، وَلَا عَشَاءَ، وَإِذَا دَخَلَ، فَلَمْ يَذْكُرِ اللهَ عِنْدَ دُخُولِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: أَدْرَكْتُمُ الْمَبِيتَ، وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللهَ عِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ: أَدْرَكْتُمُ الْمَبِيتَ وَالْعَشَاءَ». [صحيح] - [رواه مسلم]

له جابر رضي الله عنه څخه روایت دی چې هغه له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه واورېدل چې ویل یې: «کله چې یو سړی کور ته ننوځي او د ننوتلو او ډوډۍ خوړلو پر مهال الله یاد کړي نو شیطان -خپلو ملګرو ته- ووايي: نه د اوسېدو ځای لرئ او نه درته ډوډۍ شته، او کله چې کور ته ننوځي او د ننوتلو پر مهال الله یاد نه کړي نو شیطان ووايي: د شپې ځای مو پیدا کړ، او کله چې د ډوډۍ پر مهال الله یاد نه کړي، ووايي: د شپې ځای او ډوډۍ مو پیدا کړل». [صحیح حدیث دی] [مسلم روایت کړی].

تشریح:

رسول الله صلی الله علیه وسلم کور ته د ننوتلو او له ډوډۍ خوړلو مخکې د الله جل جلاله په یادولو امر کړی او که کور ته د ننوتو او د خوراک پیلولو په وخت کې یې د الله نوم یاد کړ او (بسم الله) یې وویله: نو شیطان خپلو مرستیالانو ته وايي: تاسو په دې کور کې د شپې تېرولو یا ډوډۍ خوړلو برخه نه لرئ؛ ځکه چې خاوند یې د الله جل جلاله په یادولو سره له تاسو څخه ځان وساته. خو که یو سړی خپل کور ته ننوځي او د ننوتلو یا خوراک کولو په وخت کې الله یاد نه کړي، نو شیطان خپلو مرستندویانو ته ووايي چې د شپې ځای او ډوډۍ مو پدې کور کې ده.

د حديث له فايدو څخه:

١. كور ته د ننوتلو او د خوراک پر مهال د الله جل جلاله يادول مستحب دي، ځكه چې شيطان په كورونو كې شپې تيروي او د كور د خلكو له خوړو څخه هغه مهال خوراک کوي چې الله جل جلاله ياد نه کړي.

٢. شيطان بني آدم په كار، چال چلند او ټولو چارو كې څاري، نو كله چې د الله جل جلاله له ياد څخه غفلت وكړي، هغه څه تري ترلاسه كوي چې هغه يې ترې غواړي.

٣. د الله جل جلاله يادول شيطان شړي.

٤. هر شيطان پيروان او دوستان لري چې په ويناوو يې خوشحاليږي او له امر څخه يې پيروي كوي.

(3037)

Table of Contents

سریزه...1

بېشکه دار و مدار د عملونو په نیتونو سره دی، او د هر انسان لپاره هغه څه دي چې هغه يې اراده کړې وي............. ٢

چا چې زموږ په دین کې نوی شیان را پیدا کړل چې له هغې څخه نه وي، هغه مردود دي...3

اسلام: دا دی چې گواهي ورکړې پردې چې له الله پرته بل معبود نشته او پر دې چې محمد - صلی الله علیه و سلم - د الله رسول دی، لمونځ قائم کړې، زکات ورکړې، د رمضان روژه ونیسې او د بیت الله حج وکړې- که د رسېدو لاره دې ورته وموندله ٤

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ 7

یقینا د الله تعالی حق پر بنده گانو دا دی چې عبادت يې وکړي او هیڅ شی ورسره شریک نه کړي او د بنده گانو حق پر الله تعالی دا دی چې هغه چاته عذاب ورنکړي چې شرک يې ورسره نه وي کړی 9

هیڅ داسې څوک نشته چې د زړه له اخلاصه پدې خبره گواهي ورکړي چې له الله جل جلاله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد د الله رسول دی، مگر دا چې الله جل جلاله به يې په اور حرام کړي 10

«مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللهِ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ». چا چې: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) وويل: او په هر هغه څه يې کفر وکړ چې له الله جل جلاله پرته يې عبادت کیږي، نو د هغه مال او وینه حرام دي، او حساب يې د الله جل جلاله سره دی ١٢

څوک چې مړ شو، پداسې حال کې چې د الله سره يې څه شی نه وي شریک کړی، جنت ته به داخل شي، او څوک چې مړ شو پداسې حال چې د الله تعالی سره څه شی شریک کړی وي اور ته به داخل شي 13

څوک چې مړ شي پداسې حال کې چې هغه د الله جل جلاله سره شریک رابلي، اور ته به داخل شي......................14

ته به د اهل کتابو يو قوم ته ورشې، نو کله چې ورغلې دې ته يې راوبله چې شاهدي ورکړي پر دې چې له الله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد د الله رسول دی 15

نو زما په شفاعت نېمکرغه خلک به د قیامت په ورځ هغه څوک وي چې د نفس او زړه له اخلاصه يې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ویلي وي...16

الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ- أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ -شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ..............17

ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل چې: د الله جل جلاله په نېز کومه گناه لویه ده؟ هغه وفرمایل: «أَنْ تَجْعَلَ لِلهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ 18

الله تبارک و تعالی فرمایلي دي: زه د شریکانو تر ټولو زیات غني یم، نو څوک چې يو عمل وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شریک کړي؛ زه به هغه کس او د هغه شرک پرېږدم ٢٠

كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى ٢٠

«لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ؛ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ». زما په مدحه او توصیف کې تاسو له حد څخه مه اوړئ، لکه څرنګه چې نصارا د عیسی زوی د مریمې په مدحه او توصیف کې له حده اوړيدلي وو؛ بېشکه چې زه د هغه بنده یم، نو تاسو ووایئ: د الله بنده او رسول 21

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ». په تاسو کې هېڅوک تر هغه وخته مؤمن کېدلی نشي تر څو چې زه ورته د هغه له پلار، زوی او ټولو خلکو څخه ډېر محبوب نشم 22

دَعُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ ٢٣

«بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً، وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ، وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ». زما څخه یو آیت هم - خلکو - ته ورسوئ او د بني اسرائيلو په اړه خبرې وکړئ - هغه پېښې چې هغوی ورسره مخ شوي دي - پدې کې کومه ملامتیا نشته، او چا چې پر ما په قصدي توګه دروغ وویل، نو د ځان لپاره دې په اور کې ځای ناستی وټاکي ٢٥

أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللهِ........................... ٢٦

په یهودو او نصاراو دې د الله لعنت وي چې د خپلو پیغمبرانو قبرونه یې د عبادت ځایونه ګرځولي 28

اللهم لا تجعل قبري وثنًا.. 29

«لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ». خپل کورونه مو مقبرې مه ګرځوئ او زما قبر د عبادت ځای مه جوړوئ، او پر ما درود ووایئ، یقینا تاسو چې هر چېرې یاست ستاسو درود ماته رسیږي 30

دا د الله تعالی په نېز تر ټولو بد مخلوق دي.. 31

زه الله تعالی ته بېزاري ښایم لدې چې ستاسو څخه دې څوک په خالصې دوستۍ ونیسم، ځکه چې الله تعالی زه په خالصې دوستۍ نیولی یم، لکه څرنګه یې چې ابراهیم په خالصې دوستۍ نیولی دی.................................... 32

آیا زه ته د هغه کار لپاره ونه لیږم چې رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې زه لیږلی وم؟ دا چې هېڅ مجسمه مه پرېږده پرته له دې چې ورانه یې کړې او یا هېڅ لوړ قبر مه پرېږده پرته له دې چې برابر یې کړې 33

«الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ،- ثلاثًا-، وَمَا مِنَّا إِلَّا، وَلَكِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ». بد فال نیول شرک دی، بد فال نیول شرک دی، بد فال نیول شرک دی، -درې ځلې» او زموږ څخه هېڅوک داسې نشته مګر دا چې، الله جل جلاله یې په توکل سره له منځه وړي 34

لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطُيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُحِرَ لَهُ.. 35

«لَا عَدْوَى، وَلَا طِيَرَةَ، وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ» قَالَ قِيلَ: وَمَا الْفَأْلُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ». نه د ناروغۍ لېږد شته، نه بد فال نیونه او (نیک) فال نیول مې خوښیږي، هغوی وویل فال څه شی دی؟ ویې فرمایل: نېکه وینا 37

آیا پوهیږئ چې رب مو څه وویل؟» هغوی وویل: الله او رسول یې ښه پوهیږي، ویې فرمایل: زما بنده ګانو پداسې حال کې سهار کړ چې ځیني له دوی څخه پر ما ایمان لرونکي او ځیني نور یې کفر کوونکي دي.......................... 38

چا چې تعويذ وځړاوه نو يقينا چې شرک يې وکړ..40

«إِنَّ الرُّقَى والتَمائِمَ والتِّوَلَةَ شِرْكٌ». بېشکه (شرکي) دمونه، بندونه او تعويذونه (يا کوډې کول) شرک دی.................41

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً» څوک چې غيب ويونکي ته لاړ شي او له هغه څخه د يو څه په اړه پوښتنه وکړي، د څلوېښتو شپو لمونځ يې نه قبلېږي..42

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ». څوک چې له الله پرته په بل چا قسم وخوري هغه کفر او يا شرک وکړ...........43

«مَنْ حَلَفَ بِالْأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا». چا چې په امانت قسم وکړ؛ هغه زموږ له ډلې څخه نه دی..44

قسم په الله زه چې يم-إِنْ شَاءَ اللَّهُ -هېڅ قسم نه يادوم مگر کله چې راته له هغې غوره معلومه شي، بيا د قسم کفاره ورکوم، او هغه کار کوم چې ښه راته معلوم شي..45

«لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ». داسې مه وايئ چې: څه چې الله او فلانی وغواړي هغه کيږي، بلکې ووايئ: څه چې الله وغواړي او بيا يې فلانی وغواړي هغه کيږي 46

إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ، قَالُوا: وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: الرِّيَاءُ 48

«لاَ يَرْمِي رَجُلٌ رَجُلًا بِالفُسُوقِ، وَلاَ يَرْمِيهِ بِالكُفْرِ، إِلَّا ارْتَدَّتْ عَلَيْهِ، إِنْ لَمْ يَكُنْ صَاحِبُهُ كَذَلِكَ». هېڅ څوک پر بل د بدکارۍ او کفر تور نه لگوي، په داسې حال کې چې هسې نه وي مگر دا چې وينا يې بېرته پرې ورگرځي 49

«اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ». په خلکو کې د کفر دوه خويونه دي چې يو يې د خلکو د نسب پسې سپکې سپورې ويل او بل يې په مړو فرياد کول دي 50

«لَا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ، وَلَا تُصَلُّوا إِلَيْهَا». په قبرونو د پاسه مه کېنئ او لمونځ ورته مه کوئ 50

«لاَ تَدْخُلُ المَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلاَ صُورَةٌ». ملايکې هغه کور ته نه ننوځي چې سپی يا انځور پکې وي.........................51

«لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةُ رُفْقَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ». ملايکې له هغه ټولي سره ملگرتيا نه کوي چې سپی يا گونگرو (زنگ) وي پکې 52

«يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ: مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ حَتَّى يَقُولَ: مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَهُ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ وَلْيَنْتَهِ». شيطان ستاسو څخه يو ته راځي او وايي: دا فلانی شی چا پيدا کړی؟ دا فلانی شی چا پيدا کړی؟ تر دې چې ووايي: ستا رب چا پيدا کړی؟ نو کله چې دې حد ته ورسېده، نو په الله دې پناه وغواړي او نور دې ودرېږي 53

څوک چې زما له دوست سره دښمني وکړي، نو ما له هغه سره د جنگ اعلان وکړ او زما بنده ما ته په بل هيڅ شي دومره ندی رانږدې شوی لکه څومره چې د هغه څه په کولو سره رانږدې کيږي چې ما پرې فرض کړي دي 54

(زه تاسې) د الله تعالی نه په وېرېدلو او د حاکم (واکمن) په اطاعت سره وصيت کوم که څه هم دا واکمن يو حبشي غلام وي، او ژر دی چې تاسو به زما نه وروسته سخت اختلاف ووينئ، نو تاسې زما او د هدايت موندونکو راشدينو خلفاوو په سنتو کلکې منگولې ولگوئ 56

مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ، وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ فَمَاتَ، مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً 58

«مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللهُ رَعِيَّةً، يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ، إِلَّا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ». هېڅ داسې یو بنده نشته چې الله تعالی د یو رعیت (چارې) ورترغاړې کړي، بیا مړ شي او په کومه ورځ چې مړ کیږي نو خپل رعیت لره غولوونکی وي، مګر دا چې الله تعالی به پرې جنت حرام کړي 59

سَتَكُونُ أُمَرَاءُ فَتَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ، فَمَنْ عَرَفَ بَرِئَ، وَمَنْ أَنْكَرَ سَلِمَ، وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ 60

«سَتَكُونُ أَثَرَةٌ وَأُمُورٌ تُنْكِرُونَهَا، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: تُؤَدُّونَ الحَقَّ الَّذِي عَلَيْكُمْ، وَتَسْأَلُونَ اللَّهَ الَّذِي لَكُمْ». داسې ځان غوښتونکي او چارې به وي چې تاسو يې نه خوښوئ، هغوی وويل: اې د الله رسوله، ته موږ ته په څه امر کوې؟ هغه وفرمايل: تاسو به هغه حق ادا کوئ چې پر تاسو دی، او خپل حق به له الله جل جلاله څخه غواړئ 62

كُلُّكُمْ رَاعٍ فَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ،.. 63

«اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْقُقْ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَرَفَقَ بِهِمْ فَارْفُقْ بِهِ» یا الله ! څوک چې زما د امت د چارو مسوولیت په غاړه واخلي او له هغوی سره سختي وکړي نو سختي پرې راوله، او چا چې زما د امت د چارو مسوولیت پر غاړه واخیست او په نرمۍ يې ورسره چلند وکړ، نو پرې مهربانه شه 64

الدِّينُ النَّصِيحَةُ 65

کله دې چې هغه کسان ولیدل چې لدې آیتونو څخه د متشابهاتو پسې ګرځي نو همدوی هغه کسان دي چې الله تعالی يې یادونه کړې ده نو ځان ترې وساتئ 67

«مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ» له تاسو څخه چې چا ناروا کړنه ولیده نو په لاس سره دې منع کړي، که چیرته يې نشو کولای نو په ژبې سره، او که چېرته يې نشو کولای نو په زړه سره، او دا تر ټولو کمزوری ایمان دی، 69

مَثَلُ القَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالوَاقِعِ فِيهَا، كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ، فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلاَهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا.......... 70

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا 72

چا چې د یو ښه کار لارښوونه وکړه، هغه لره د هغه کار د تر سره کوونکي په څېر اجر دی..................................... 73

قسم په الله که چېرته ستا له امله الله یو سړي ته لار وښيي دا درته له سرو اوښانو غوره ده 74

«مَن تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ». څوک چې له کوم قوم سره مشابهت وکړي نو دی له هغوی څخه دی........................... 76

الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُم مَنْ يُخَالِلُ. یو سړی د خپل ملګري د دین پیروي کوي، نو په تاسو کې دې څوک وګوري چې له چا سره خالصه ملګرتیا کوي 77

لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، وَلَا يَتْرُكُ اللهُ بَيْتَ مَدَرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللهُ هَذَا الدِّينَ.............................. 78

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ». قسم په هغه ذات چې د محمد روح يې په لاس کې دی، له دې امت څخه چې هر څوک؛ که هغه یهودي وي یا نصراني، زما په اړه خبره شي، او بیا پداسې حال کې مړ شي چې په هغه څه يې ایمان نه وي راوړی چې زه پرې رالېږل

شوی یم، مګر دا چې هغه به له دوزخيانو څخه شي..79

«أَيُّهَا النَّاسُ، إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْغُلُوُّ فِي الدِّينِ». اې خلکو، په دين کې له افراطيت څخه ځان وساتئ، په حقيقت کې ستاسو څخه مخکې خلک په دين کې د افراطيت له امله هلاک شوي دي.....................80

هلك المُتَنَطِّعُون...81

«الْيَهُودُ مَغْضُوبٌ عَلَيْهِمْ، وَالنَّصَارَى ضُلَّالٌ». يهوديان هغه خوک دي چې غضب پرې کړی شوی او نصارا ګمراهان دي..82

كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ..83

حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الصَّادِقُ المَصْدُوقُ: أَنَّ خَلْقَ أَحَدِكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَأَرْبَعِينَ لَيْلَةً 84

«الْجَنَّةُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ، وَالنَّارُ مِثْلُ ذَلِكَ». جنت ستاسو څخه يو تن ته د هغه د بوټانو له تسمې څخه ډير نږدې دی او دوزخ هم همداسې دی..85

«حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ». دوزخ په خواهشاتو سره پوښل شوی دی، او جنت په سختيو سره پوښل شوی دی...86

لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ أَرْسَلَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ...87

نَارُكُمْ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ...89

«يَقْبِضُ اللَّهُ الأَرْضَ، وَيَطْوِي السَّمَوَاتِ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا المَلِكُ، أَيْنَ مُلُوكُ الأَرْضِ». الله جل جلاله به ځمکه په خپله قبضه کې ونيسي، او اسمانونه به په ښي لاس کې نچه کړي، بيا به وفرمايي: زه پادشاه يم، چېرته دي د ځمکې پادشاهان..........90

د قيامت په ورځ به تر ټولو سخت عذاب هغه چاته ورکول کيږي چې د الله جل جلاله مخلوقات انځوروي...............91

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المَالُ حَتَّى لاَ يَقْبَلَهُ أَحَدٌ». قسم په هغه ذات چې زما روح د هغه په لاس کې دی، نږدې ده چې په تاسو کې به عيسې زوی د مريمې په عدالت قايمولو سره راښکته شي، صليب به مات کړي او خنزير به ووژني، جزيه به وټاکي، او مال به دومره پراخه شي چې هيڅوک به يې (د صدقې په حيث) نه قبلوي..92

(لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) ووايه، زه به درته د الله تعالى په وړاندې د قيامت په ورځ ګواهي ورکړم........................93

حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ المِسْكِ...94

يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ...95

«لَو أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا». که چېرته تاسو په الله تعالى په حقه سره توکل وکړئ، نو داسې روزي به درکړي لکه څرنګه يې چې يو مرغه (الوتونکي) ته ورکوي، چې سهار مهال خالي نس - له ځالې - وځي او ماښام مهال بېرته په ډک نس سره - خپلې ځالې ته - راګرځي.........................96

يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى المَاشِي، وَالمَاشِي عَلَى القَاعِدِ، وَالقَلِيلُ عَلَى الكَثِيرِ......................................97

اې زما بندګانو، ما پر خپل ځان ظلم حرام کړی دی او ستاسو تر منځه مې هم حرام ګرځولی نو یو پر بل ظلم مه کوئ..98

اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ، فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ.......................................101

إِنَّ اللهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ، حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ..102

په حقیقت کې الله جل جلاله ښه او بد لیکلي، بیا یې بیان کړي دي، نو چا چې د نیکۍ اراده وکړه خو یې ونه کړه، الله تعالی به د هغه لپاره پوره نیکي ولیکي، او که چېرته یې اراده وکړه او عمل یې پرې هم وکړ نو الله تعالی به ورته لس نیکۍ تر اوه سوه چنده، او څو چنده زیاتې ولیکي، او چا چې د بدۍ اراده وکړه خو عمل یې پرې ونه کړ نو الله تعالی به یې ورته د ځان سره پوره نیکي ولیکي، خو که چېرته یې د بدۍ اراده وکړه او عملي یې کړه نو الله تعالی به ورته یوه بدي ولیکي 103

«مَنْ أَحْسَنَ فِي الإِسْلَامِ لَمْ يُؤَاخَذْ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَمَنْ أَسَاءَ فِي الإِسْلَامِ أُخِذَ بِالأَوَّلِ وَالآخِرِ». چاچې په اسلام کې نیکي وکړه نو د جاهلیت په کړنو نه نیول کیږي، او چا چې په اسلام کې بدۍ وکړي نو په لومړۍ او دویمې دواړو سره نیول کیږي..105

په حقیقت کې، هغه څه چې تاسو یې وایئ او بلنه ورته کوئ ډېر ښه به وي که تاسو موږ ته ووایاست چې آیا د هغه څه لپاره کفاره شته چې مونږ کړي دي...105

داسې مهال دې اسلام راوړی چې مخکې دې ترې ښه کارونه کړي دي..107

إِنَّ اللهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً، يُعْطَى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الآخِرَةِ..108

يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي..109

یوه بنده په ګناه کولو سره ګناه وکړه او ویې ویل: اې الله ماته زما ګناه وبخښه..110

مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا، ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ، ثُمَّ يُصَلِّي، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللهَ، إِلَّا غَفَرَ اللهُ لَهُ..................................112

«إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا». الله - تعالی - خپل لاس شپه مهال غوړوي تر څو د ورځې ګنهکار توبه وباسي، او د ورځې خپل لاس غوړوي تر څو د شپې ګنهکار توبه وباسي، تر دې چې لمر د لویدیځ له خوا راوخیژي..113

يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الآخِرُ...................................114

إِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ..115

«لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلَا نَصِيفَهُ». زما اصحابو ته کنځلې مه کوئ، ځکه که ستاسو څخه یو څوک د احد (د غره) په اندازه سره زر خیرات کړي، نو هغه د یوې یا نیمې لپې په اندازه صدقې ته به ونه رسیږي...116

اې هلکه، زه تا ته څو خبرې درښیم: الله په یاد لره، هغه به ستا ساتنه وکړي، الله په یاد لره، هغه به دې په وړاندې ومومې، کله دې چې څه غوښتل نو له الله څخه یې وغواړه، او کله دې چې مرسته غوښتله، نو له الله نه یې وغواړه 117

ماته په اسلام کې داسې یوه وینا وښایه چې له تا پرته له بل چا څخه پوښتنه ونکړم، هغه وفرمایل: ووایه چې په الله مې ایمان

راوړی، بیا پرې تینګ پاتې شه.. 119

«مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ، إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى». په شفقت، مینې او خواخوږۍ کې د مؤمنانو مثال داسې دی لکه د بدن غړي، که یو غړی شکایت وکړي، د بدن پاتې برخه یې په بې خوبۍ او تبې سره نور غړي دګډون لپاره رابلي.. 120

«مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ». څوک چې ښه اودس وکړي، نو ګناهونه یې له بدن څخه وځي، تر دې چې د نوکانو له لاندې برخې څخه یې هم وځي.. 121

«هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الحِلُّ مَيْتَتُهُ». اوبه یې پاکې او مرداره یې حلاله ده.. 122

«إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثَ». کله چې اوبه د دوه چاټیو (قلتینو) په اندازه وي نه ناپاکه کېږي.................... 123

«ذَا أَتَيْتُمُ الغَائِطَ فَلاَ تَسْتَقْبِلُوا القِبْلَةَ، وَلاَ تَسْتَدْبِرُوهَا وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا». کله چې د حاجت رفع کولو ځای ته لاړئ نو قبلې ته مخ یا شا مه اړوئ، بلکې، ختیځ او یا لوېدیځ لوري ته شئ.. 124

«لَا يُمْسِكَنَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ، وَلَا يَتَمَسَّحْ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ». په تاسو کې دې هېڅوک د ادرار کولو پر مهال ښی لاس خپلې تناسلي آلې ته نه وروړي او نه دې په ښي لاس د حاجت ځای پاکوي او نه دې په لوښي کې پوکی کوي.. 124

«ذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيَاشِيمِهِ». کله چې ستاسو څخه یو څوک له خوبه راپاڅېده، نو درې ځلې دې خپله پوزه کې اوبه واچوي او بېرته دې سونړ کړي، ځکه چې شیطان یې په خیشوم (د پوزې پاس برخه کې) شپه تېره کړې ده... 125

رسول الله صلی الله علیه وسلم به په یوې پیمانې (صاع) غسل کاوه نو تر پنځو لپو پورې به یې غسل کاوه او په یوه لپه به یې اودس کاوه.. 126

«لَا يَقْبَلُ اللهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ». له تاسو څخه الله جل جلاله د هېچا لمونځ نه قبلوي کله چې اودس مات کړي تر دې چې اودس وکړي.. 127

یو سړي اودس وکړ او په پښه کې یې د یو نوک په اندازه ځای (وچ) پرېښود، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ولید او ویې فرمایل: «ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وُضُوءَكَ». بېرته لاړ شه او سم اودس وکړه .نو وګرځېده او بیا یې لمونځ وکړ.................. 128

«وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ أَسْبِغُوا الْوُضُوءَ» پوندې په اور سره هلاکې دي، اودس بشپړ کړئ....................... 129

رسول الله صلی الله علیه وسلم به هر لمانځه ته اودس کاوه.. 130

رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې اودس وکړ چې هر غړی یې یو یو ځل ومینځه.. 131

رسول الله صلی الله علیه وسلم دوه دوه ځلې اودس وکړ (یعنې هر غړی یې دوه دوه ځلې ووینځه)...................... 131

چا چې زما د دې اودس په څېر اودس وکړ، بیا یې دوه رکعته لمونځ وکړ او له ځان سره یې پکې خبرې ونه کړې (یعنې له وسوسو یې ځان وژغوره) ټول مخکني ګناهونه به یې ورته وبخښل شي... 132

إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَنْفِهِ ثُمَّ لِيَنْثُرْ، وَمَنِ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ..................................134

دوی دواړو ته عذاب ورکول کيږي، او په کومه لويه گناه عذاب نه ورکول کيږي؛ يو له دوی څخه به له تشو متيازو ځان نه ساته او بل چې و نو هغه به د خلکو تر منځ چغلگري کوله..................................135

کله به چې رسول الله صلی الله عليه وسلم حاجت رفع کولو ته ننوتلو نو وېيل به يې: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَالخَبَائِثِ. اې الله! زه پر تا له نارينه او ښځينه شيطانانو څخه پناه نيسم..................................136

کله به رسول الله صلی الله عليه وسلم د حاجت د رفع کولو له ځای څخه راووت نو :"غُفْرَانَكَ" به يې ويل، يعنې اې ربه ماته بخښنه وکړه..................................137

السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ، مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ. مسواک د خولې د پاکۍ او د رب د خوښۍ سبب گرځي..................................138

کله چې به رسول الله صلی الله عليه وسلم د شپې له خوبه پاڅېد، نو په مسواک به يې خپله خوله پاکوله..................................138

«لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ- أَوْ: عَلَى أُمَّتِي -لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ». که پر مؤمنانو- او يا زما پر امت مې -د سختۍ کولو (ويره نه وي) نو خامخا به مې ورته د هر لمانځه پر مهال د مسواک وهلو امر کړی و..................................139

«حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ». دا په هر مسلمان حق دی چې په هرو اوو ورځو کې يو ځل غسل وکړي، چې په هغه کې خپل سر او خپل ځان ووينځي..................................140

«الفِطْرَةُ خمسٌ: الخِتَانُ والاستحدادُ وقصُّ الشَّارِبِ وتقليمُ الأظفارِ وَنَتْفُ الآبَاطِ». فطرت پنځه شيزونه دي: سنتېدل، د نامه لاندې د وېښتانو لرې کول، د برېتونو لنډول، د نوکانو لنډول او د تخرگونو د وېښتانو وېستل..................................141

زه داسې يو څوک وم چې زيات مذي به راځخه تلل، او له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه شرمېدم چې د حکم په اړه يې ترې پوښتنه وکړم، ځکه چې لور يې ماته ناسته وه، نو مقداد بن اسود رضی الله عنه ته مې امر وکړ چې پوښتنه ترې وکړي، هغه وويل: يَغْسِلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ..................................142

کله چې رسول الله صلی الله عليه وسلم له جنابت څخه غسل کاوه نو، لاسونه يې ومينځل او لکه د لمانځه په څېر اودس يې وکړ، بيا يې غسل وکړ..................................143

«إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا». بسنه کوي چې په لاسونو سره داسې وکړې، بيا يې په دواړو لاسونو يو ځل ځمکه ووهله، بيا يې ښي لاس په چپ لاس راکش کړ او د لاسونو مخ او څټونه يې مسح کړل..................................144

پرې يې بږده، يقينا چې له پاکۍ سره مې پښو کړي دي (يعنې په اودس مې پښو کړي دي)..................................146

هغه رگ دی، خو د هغو ورځو په اندازه لمونځ پرېږده څومره به چې مخکې حيض کېدلې، بيا غسل وکړه او لمونځ وکړه.147

«إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا، فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَخَرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَا، فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا». کله چې ستاسو څخه يو څوک په خپلې گېډه کې څه شی ومومي او په دې پوه نه شي چې ايا څه ترې ووتل که نه، نو تر هغه دې له جومات څخه نه وځي تر څو چې غږ واوري او يا باد بوي ومومي..................................148

إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا..................................149

إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ...150

إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ...152

چاچې کله اذان واورید، او ویې ویېل :أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ. یعني زه ګواهي ورکوم چې له الله جل جلاله پرته په حقه بل معبود نشته او شریک نه لري. او پدې چې محمد - صلی الله علیه وسلم د الله جل جلاله بنده او رسول دی. پدې خوښ یم چې الله مې رب دی او پدې چې محمد صلی الله علیه وسلم مې رسول دی او پدې چې اسلام مې دین دی، نو ګناه به یې ورته وبښل شي 153

څوک چې اذان واوري او بیا ووایي: اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ. اې د دې بشپړې بلنې او د دې ودریدونکي لمونځ (مالکه)؛ محمد - صلی الله علیه وسلم - ته وسیله او فضیلت ورکړه، او هغه ستایل شوي مقام ته یې ولېږه چې تا یې ورسره ژمنه کړې ده. چا چې د اذان پسې دا دعا وویله نو هغه د قیامت په ورځ زما د شفاعت مستحق وګرځېده..154

«الدُّعَاءُ لَا يُرَدُّ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ». د اذان او اقامت تر منځ دعا نه ردیږي...156

آیا د لمانځه لپاره اذان اوريږ؟ ویې ویل: هو، ورته یې وویل: نو د اذان بلنه ومنه (یعنې جومات ته راځه)..................157

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهَرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا، مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ؟ 158

کوم کار الله ته ډېر محبوب دی؟ هغه وفرمایل: الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا، قَالَ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ :ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ، قَالَ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ : الجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ...159

«مَا مِنَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْتُوبَةٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا، إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ، مَا لَمْ يُؤْتِ كَبِيرَةً، وَذَلِكَ الدَّهْرَ كُلَّهُ». هیڅ مسلمان نشته چې کله د فرض لمانځه وخت راورسیږي، نو دی ورته ښایسته اودس وکړي، خشوع او رکوع یې پر ځای کړي مګر دا چې د مخکنیو ګناهونو لپاره به یې کفاره وګرځي، تر دې چې لویه (کبیره) ګناه ونه کړي. او همداسې د تل لپاره 160

«الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ، مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ». پنځه وخته لمونځونه، له یوې جمعې څخه تر بلې پورې، او له یو رمضان څخه تر بل پورې، د دوی تر منځه د ګناهونو کفاره ده پدې شرط چې له کبیره ګناهونو څخه ځان وساتل شي..161

«مُرُوا أولادكم بالصلاةِ وهم أبناءُ سبعِ سنينَ، واضربوهم عليها وهم أبناءُ عَشرٍ، وفرِّقوا بينهم في المَضاجِعِ». خپلو اولادونو ته په اووه کلنۍ کې په لمانځه امر وکړئ، او (د نه کولو په صورت کې یې پرې ووهئ) کله چې لسو کلونو ته ورسیږي، او د خوب ځایونه یې سره جلا کړئ...162

قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ...162

«إِنَّ الْعَهْدَ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ». یقینا چې زموږ او د دوی تر منځ تړون لمونځ دی، نو چا چې دا پرېښود، هغه کافر شو 164

«إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكَ الصَّلَاةِ». د انسان، شرک او کفر تر منځه توپیر: د لمانځه پرېښودل دي..........165

«يا بلالُ، أقِمِ الصَّلاةَ، أرِحْنا بها». اې بلاله، د لمانځه لپاره - اذان او - اقامت وکړه او مونږ پرې راحت کړه................166

اللهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ..167

رسول الله صلى الله عليه وسلم به د لمانځه د پرانيستې پر مهال خپل لاسونه د اوږو په برابرۍ پورته کول،...............168

«لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الكِتَابِ». د هغه چا لمونځ صحيح ندی چې فاتحة الكتاب (الحمد لله) يې نه وي لوستلي169

«يا بلالُ، أقِمِ الصَّلاةَ، أرِحْنا بها» اې بلاله، د لمانځه لپاره - اذان او - اقامت وکړه او مونږ پرې راحت کړه...............170

زما دې قسم په هغه ذات وي چې زما روح د هغه په لاس کې دی، زه په لمانځه کې په تاسو ټولو کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم لمانځه ته زيات ورته والی لرم، او همدا يې تر هغه پورې د لمانځه طريقه وه تر څو چې له دنيا څخه لاړ 170

أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ..172

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ العَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الآخِرِ.. ١٧٣

خامخا به تاسو خپل رب داسې وينئ لکه څرنګه چې تاسو دا سپوږمۍ وينئ پرته له کومې ستړتيا او سختۍ څخه......174

رسول الله صلى الله عليه وسلم د سهار د لمانځه په دوو رکعتونو کې {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ}، او{قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ} ولوستل 175

«مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ». څوک چې دوه د يخنۍ لمونځونه وکړي نو جنت ته به داخل شي.................176

مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الصُّبْحِ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللهِ..176

چا چې د مازديګر لمونځ پرېښوده نو يقينا چې عمل يې برباد شو..177

مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا، لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ..178

إِنَّ أَثْقَلَ صَلَاةٍ عَلَى الْمُنَافِقِينَ صَلَاةُ الْعِشَاءِ وَصَلَاةُ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا.................179

کله به چې رسول الله صلى الله عليه وسلم خپله ملا له رکوع څخه پورته کړه نو - دا دعا به يې ويله: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ» 180

رسول الله صلى الله عليه وسلم به د دوو سجدو تر منځه "رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي" ويل..............................181

رسول الله صلى الله عليه وسلم به د دوو سجدو تر مينځه «اللَّهمَّ اغْفِرْ لي، وارْحَمْني، وعافِني، واهْدِني، وارزقْني» ويېل. يعنې" اې الله، ما ته بخښنه وکړه، پر ما رحم وکړه، ما ته روغتيا راکړه، لارښوونه راته وکړه، او روزي راکړه 182

إِذَا صَلَّيْتُمْ فَأَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ، ثُمَّ لِيَؤُمَّكُمْ أَحَدُكُمْ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا..183

رسول الله صلى الله عليه وسلم راته تشهد داسې رازده کړ لکه څرنګه به يې چې له قرآن څخه يو سورت رازده کاوه، دا پداسې حال کې چې زما لاس د هغه په لاسونو کې و...186

اې الله! زه پر تا د قبر له عذاب څخه پناه نيسم او د اور له عذاب څخه، او پناه نيسم پر تا د ژوند او مرګ او مسحه شوي دجال له فتنې څخه...188

عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ، فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً، إِلَّا رَفَعَكَ اللهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةً 190

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ» هغه مهال لمونځ کول نه صحیح کېږي چې خواړه د خوراک لپاره چمتو وي او نه هغه مهال چې د وړوکي او یا لوی اودس ماتي له امله یې اودس تنګ وي........................ 191

دا یو شیطان دی چې خنزب ورته ویل کیږي، نو کله دې چې حس کړ، له هغه څخه په الله پناه وغواړه، او چپ لوري ته دې درې ځلې تو کړه........................ 192

«أَسْوَأُ النَّاسِ سَرِقَةً الَّذِي يَسْرِقُ صَلَاتَهُ» قَالَ: وَكَيْفَ يَسْرِقُ صَلَاتَهُ؟ قال :لَا يُتِمُّ رُكُوعَهَا، وَلَا سُجُودَهَا. په خلکو کې تر ټولو بد غل هغه دی چې هغه خپل لمونځ غلا کوي. هغه وفرمایل: څنګه خپل لمونځ غلا کوي؟ ویې فرمایل چې: نه یې رکوع بشپړوي، او نه یې سجده........................ 193

«أَمَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ - أَوْ: لاَ يَخْشَى أَحَدُكُمْ - إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الإِمَامِ، أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ». ایا له تاسو څخه یو څوک نه وېرېږي – یا ستاسو څخه څوک دا وېره نه لري چې: کله دی له امام څخه مخکې خپل سر راپورته کوي، چې الله جل جلاله به یې سر د خره وګرځوي، او یا به یې څېره د خره څېره وګرځوي 194

إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ، فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا، فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ، وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ........................ 195

رسول الله صلی الله علیه وسلم یو سړی ولید چې د صف تر شا یې یوازې لمونځ کاوه، نو هغه ته یې د لمانځه د راګرځولو امر وکړ........................ 196

د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وړاندې یو سړی یاد شو چې ټوله شپه تر سهاره ویده پاتې شوی و، هغه وفرمایل: «ذَاكَ رَجُلٌ بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أُذُنَيْهِ، أَوْ قَالَ: فِي أُذُنِهِ». دا هغه سړی دی چې شیطان یې په غوږونو کې متیازې کړي، یا یې داسې وویل چې: په غوږ کې یې........................ 197

خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ 198

مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الجُمُعَةِ غُسْلَ الجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً........................ 199

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ........................ 200

رسول الله صلی الله علیه وسلم به له هر لمانځه وروسته دغه ذکر کاوه 201

رسول الله صلی الله علیه وسلم به د هر فرضي لمانځه په پای کې دا ذکر کاوه 203

«مَنْ سَبَّحَ اللهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَحَمِدَ اللهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَ اللهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، فَتْلِكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ، وَقَالَ: تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». څوک چې د هر لمانځه په پای کې درې دېرش ځلې سبحان الله، درې دېرش ځلې الحمد لله او درې دیرش ځلې الله اکبر ووایي نو دا نهه نوي شول، او د سلو د پوره کولو لپاره یې: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ "ووایي نو د هغه ګناهونه به وبخښل شي، که څه هم د سمندر د زګ په څېر وي 204

«مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يَمُوتَ». څوک چې د هر فرض لمانځه پسې

آیت الکرسي ووايي، نو هيڅ شی به هغه جنت ته له ننوتلو منع نه کړي، تر څو چې مړ شي..205

له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه مې لس رکعتونه یاد کړي دي...206

رسول الله صلی الله علیه وسلم به هيڅکله څلور رکعته لمونځ د ماسپښين له لمانځه نه مخکې او دوه رکعته د سهار د لمانځه نه مخکې نه پرېښودل...207

«بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ، ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ: لِمَنْ شَاءَ». د هرو دوو اذانونو (اذان او اقامت) په منځ کې لمونځ دی، د هرو دوه وو اذانونو (اذان او اقامت) په منځ کې لمونځ دی .«بيا يې په دريم ځل وفرمايل»: د هغه چا لپاره چې وغواړي...208

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ». کله چې ستاسو څخه یو څوک جومات ته ننوځي، نو مخکې لدې چې کیني دوه رکعته لمونځ دې وکړي 209

«إذا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ، يومَ الجمعةِ، والإمامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَغَوْتَ». که خپل ملګري ته دې د جمعې په ورځ وويل چې: چپ شه، په داسې حال کې چې امام خطبه وايي، نو تا د جمعې فضيلت له لاسه ورکړ 210

«صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ». په ولاړه لمونځ وکړه، که دې نشو کولای نو په ناسته يې وکړه، او که دې نشو کولای نو په څنګ يې وکړه...211

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ». زما پدې جومات کې یو لمونځ په نورو جوماتونو کې له زرو لمونځونو څخه غوره دی پرته له مسجد الحرام (بیت الله) څخه 211

چا چې د الله جل جلاله لپاره جومات آباد کړ، نو الله تعالی به ورته د هغه په څېر کور په جنت کې آباد کړي 212

مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ، لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ 213

«مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ». صدقه مال نه کموي، او الله تعالی په بخښنې سره بنده ته نه زیاتوي مګر عزت، او هېڅوک د الله تعالی په وړاندې تواضع نه کوي مګر دا چې الله تعالی يې لوړوي...218

«قَالَ اللهُ: أَنْفِقْ يَا ابْنَ آدَمَ أُنْفِقْ عَلَيْكَ». الله جل جلاله فرمايلي: اې د آدم زويه !(د الله جل جلاله) په لاره کې لګښت (انفاق) وکړه، چې زه پر تا انفاق وکړم، (يعنې پراخي درباندې راولم)...219

«إِذَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ يَحْتَسِبُهَا فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ». کله چې یو سړی د ثواب په نیت په خپل اهل او عیال باندې نفقه کوي، نو دا د هغه لپاره صدقه ده 220

«إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ». کله چې انسان مړ شي نو عمل يې قطع کيږي پرته له درېو څېزونو څخه: جاريه صدقه، علم چې ګټه ترې اخېستل کيږي، او صالح اولاد چې دعا ورته وکړي..220

«الْوَرِقُ بِالذَّهَبِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ». سپين زر په سرو زرو بدلول سود دی مګر دا چې لاس په لاس وي، او غنم په غنمو بدلول سود دی مګر دا چې لاس

په لاس وي، او وربشې په وربشو بدلول سود دی مګر دا چې لاس په لاس وي، او خرما په خرما بدلول سود دی مګر دا چې لاس په لاس وي...222

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَفْشُوا السَّلاَمَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصِلُوا الأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ». اې خلکو، سلام خپور کړئ، خواړه ورکړئ، خپلولي وپالئ او د شپې په داسې حال کې لمونځ کوئ چې خلک ویده وي، نو جنت ته به په سلامتۍ سره داخل شئ...224

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ.........................225

«مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا، أَوْ وَضَعَ لَهُ، أَظَلَّهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ». څوک چې ناداره کس (قرضدار) ته مهلت ورکړي او يا ورته له يو څه قرض څخه تېر شي نو الله تعالی به يې د قيامت په ورځ د خپل عرش تر سيوري لاندې راولي چې په هغه ورځ د هغه له سيوري پرته بل سيورى نه شته...227

«رَحِمَ اللهُ رَجُلًا سَمْحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى». الله تعالی دې په هغه انسان رحم وکړي چې د پلورلو، اخيستلو او قرض غوښتلو په وخت کې اسانې کوي...228

كان رجلٌ يُدَاينُ الناسَ، فكان يقول لفتاه: إذا أتيتَ مُعسرًا فتجاوز عنه، لعل اللهَ يَتجاوزُ عنا.........................229

«إِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللهِ بِغَيْرِ حَقٍّ، فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». ځينې خلک د الله په مال کې په ناحقه؛ ناوړه لګښت کوي، نو د قيامت په ورځ د دوی لپاره اور (دوزخ) دی...230

قَالَ اللَّهُ: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصِّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ...231

«مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». چا چې د رمضان روژه - په الله تعالی - د ايمان په وجه د ثواب په نيت ونيوله؛ نو مخکنې ټول ګناهونه يې وبخښل شي...233

رسول الله صلى الله عليه وسلم د (روژې د مياشتې) په وروستيو لسو شپو کې د نورو شپو په پرتله زيات زيار ويسته ..234

زما دوست او ملګري صلى الله عليه وسلم وسلم راته په درېو کارونو وصيت کړی دی: له هرې مياشتې څخه درې ورځې روژه نيول، د څاښت دوه رکعته لمونځ کول او دا چې له ويده کېدو وړاندې وتر وکړم...234

«مَنْ يَقُمْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». څوک چې د قدر شپه پر هغې د ايمان لرلو او ثواب په نيت - په عبادت - کې تيره کړي، د هغه تېر ګناهونه به وبخښل شي...236

«مَنْ حَجَّ لِلهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». څوک چې د الله لپاره حج وکړي، فحشا او بد اخلاقي و نه کړي، نو له حج څخه د راګرځېدو پر مهال به له ګناه څخه داسې پاک شي لکه په کومه ورځ چې مور زيږولی و.................237

ما مِنْ أيَّامٍ العمَلُ الصَّالِحُ فيها أحبُّ إلى اللهِ مِن هذه الأيام، يعني أيامَ العشر.........................237

«جَاهِدُوا المشركين بأموالكم وأنفسكم وألسنتكم». د مشرکانو سره په خپلو مالونو، خپلو ځانونو او خپلو ژبو سره جهاد وکړئ
239...

«دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لاَ يَرِيبُكَ، فَإِنَّ الصِّدْقَ طُمَأْنِينَةٌ، وَإِنَّ الكَذِبَ رِيبَةٌ». هغه څه پرېږده چې تا شکمنوي، او هغه وکړه چې تا

نه شکمنوي، ځکه چې ربښتیا ډاډ او دروغ شک دی............ 239

«إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَتَكَلَّمْ». یقینا چې الله جل جلاله زما امت ته له هغه څه تېر شوی چې دوی ته یې نفسونه وسوسې وراچوي، تر هغه پورې چې یا پرې عمل وکړي او یا یې ووایي............ 240

«إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ». الله تعالی ستاسو شکلونو او مالونو ته نه ګوري، بلکې هغه ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري............ 241

«إِنَّ اللهَ يَغَارُ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغَارُ، وَغَيْرَةُ اللهِ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ عَلَيْهِ». بېشکه چې الله جل جلاله غیرت کوي، او مؤمن غیرت کوي، او د الله- جل جلاله -غیرت دا دی چې یو څوک هغه څه وکړي چې الله تعالی پرې حرام کړي وي............ 242

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ............ 243

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟............ 244

«الْكَبَائِرُ: الْإِشْرَاكُ بِاللهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِينُ الْغَمُوسُ». لوی ګناهونه: له الله سره شرک کول، د مور او پلار نا فرماني، د نفس وژنه او په دروغو قسم خوړل دي............ 246

«أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ». د قیامت په ورځ به د خلکو تر منځه لومړی د وینو په اړه پرېکړې کیږي............ 247

«مَنْ قَتَلَ مُعَاهَدًا لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنَّ رِيحَهَا تُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا». چا چې معاهد ووژه نو د جنت بوی به حس نه کړي، پداسې حال کې چې بوی یې د څلوېښتو کالو واټن په اندازه لرې حس کیږي............ 248

«لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعُ رَحِمٍ». خپلوي پرې کوونکی به جنت ته داخل نه شي............ 248

«مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ». څوک چې دا غواړي چې روزي یې پراخه شي او عمر یې اوږد شي، نو خپلوي دې وپالي............ 249

«لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِئِ، وَلَكِنِ الْوَاصِلُ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهُ وَصَلَهَا». هغه څوک خپلوي پالونکی ندی چې بدل خلاصوي، مګر هغه څوک خپلوي پالونکی دی چې خلک یې ورسره پرې کوي او هغه یې بیرته وصلوي (پالي)............ 250

أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ؟، قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ............ 251

«كل مُسْكِرٍ خَمْرٌ، وكل مُسْكِرٍ حرام، ومن شرب الخمر في الدنيا فمات وهو يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ، لَمْ يَشْرَبْهَا في الآخرة». هر نشه کوونکی شی شراب دي او هر نشه کوونکی شی حرام دی، څوک چې په دنیا کې شراب وڅښي او معتاد پرې مړ شي او توبه ونه کړي، نو په آخرت کې به شراب و نه څښي............ 252

«لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِيَ وَالْمُرْتَشِيَ فِي الْحُكْمِ». رسول الله صلی الله علیه وسلم په رشوت ورکوونکي او رشوت اخیستونکي لعنت ویلی دی............ 253

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ؛ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ............ 254

«لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ». چغلګر - انسان - جنت ته نه داخلیږي............ 255

كُلُّ أُمَّتِي مُعَافًى إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ...256

اې خلکو، يقينا چې الله جل جلاله ستاسو څخه د جاهليت غرور او په پلرونو وياړ لرې کړی دی.....................257

«إِنَّ أَبْغَضَ الرِّجَالِ إِلَى اللهِ الْأَلَدُّ الْخَصِمُ». د الله تعالی په وړاندې تر ټولو مبغوض انسان هغه دی چې تل سخت جګړه مار وي...258

إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ.......................................259

«مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا». څوک چې زموږ پر وړاندې وسله پورته کړي، له موږ څخه نه دی 260

«لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا». مړو ته ښکنځل مه کوئ، ځکه چې هغوی هغه څه ته ورغلي دي چې مخکې يې له ځان څخه ليږلي دي...261

«لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ، فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ». د يوه سړي لپاره روا ندي چې خپل ورور له دريو شپو څخه زيات پرېږدي، کله چې يو له بل سره مخ کيږي نو دا ترې مخ اړوي او هغه هم ترې مخ اړوي، او د دوی تر منځه غوره هغه څوک دی چې په سلام سره پيل وکړي.........................262

«مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ». څوک چې ماته د هغه څه ضمانت راکړي چې د دواړو ژامو په منځ کې ده) ژبه (او د هغه څه چې د دواړو پښو تر منځه دي (عورت) نو زه به ورته د جنت ضمانت ورکړم...........263

لاَ تُسَافِرِ الْمَرْأَةُ مَسِيرَةَ يَوْمَيْنِ إِلَّا وَمَعَهَا زَوْجُهَا أَوْ ذُو مَحْرَمٍ.......................................263

«مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ». ما له ما څخه وروسته د ښځو په څېر بله داسې فتنه نه ده پرېښې چې هغه دې نارينه و ته ډېره زيانمنه وي .(يعنې د نارينه و لپاره د ښځو له فتنې څخه بله زيانمنه فتنه نشته)......................265

«مَنِ اسْتَطَاعَ البَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ». څوک چې (د کوروالي) وړتيا ولري نو واده دې وکړي، ځکه چې دا (کار) د سترګو د حفاظت او شرمګاه د ساتلو لپاره غوره دی، او څوک چې توان نه لري، نو روژه دې ونيسي، ځکه دا ورته (شهوت پرې کوونکې) ده.....................266

إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ، وَإِنَّ اللهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا، فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ.......................267

ما وويل: اې د الله رسوله! زموږ څخه پر يو يې د ښځې څه حق دی؟ هغه وفرمايل: أَ«نْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ، وَتَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ، أَوِ اكْتَسَبْتَ، وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ، وَلَا تُقَبِّحْ، وَلَا تَهْجُرْ إِلَّا فِي الْبَيْتِ». بايد ډوډۍ ورکړې کله چې ته خپله خوراک کوې، جامې ورکړې کله چې ته خپله جامې اخلې او يا يې ترلاسه کوې، مخ مه وهه او مه يې بدرنګوه او ځای دې ترې مه جلا کوه مګر په خپل کور کې...268

يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ، تَصَدَّقْنَ، فَإِنِّي أُرِيتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ. فَقُلْنَ: وَبِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ :تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ، وَتَكْفُرْنَ العَشِيرَ، مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أَذْهَبَ لِلُبِّ الرَّجُلِ الحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ.......................270

«إِيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَرَأَيْتَ الحَمْوَ؟ قَالَ: الحَمْوُ المَوْتُ». بېګانه ښځو ته له ورتللو ډډه وکړئ. نو يوه انصاري وويل: اې د الله رسوله! د خاوند د خپلوانو په اړه خبر راکړه، هغه وويل: د خاوند خپلوان مرګ دی...272

لا نِكَاحَ إِلّا بِوَلِيٍّ. له سرپرست پرته نكاح نشته..274

«أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحَتْ بِغَيْرِ إِذْنِ مَوَالِيهَا، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ- ثَلاثَ مَرَّاتٍ -فَإِنْ دَخَلَ بِهَا فَالْمَهْرُ لَهَا بِمَا أَصَابَ مِنْهَا، فَإِنْ تَشَاجَرُوا فَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَّ لَهُ». كومه ښځه چې د خپل سرپرست له اجازې پرته نكاح وكړي، د هغې نكاح باطله ده - درې ځلې يې دا خبره تكرار كړ -كه چېرته ورسره يو ځاى شو د هغې لپاره د هغه څه مهر دى چې كار يې ترې اخيستلى دى، كه چېرته يې سره شخړه راغله نو پادشاه د هغه چا سرپرست دى چې سرپرست نه لري...275

«مَلْعُون مَنْ أتَى امرأتَه في دُبُرِها». پر هغه چا لعنت ويل شوى چې خپلې مېرمنې ته د شا له خوا (په دبر) كې ورځي....276

«أَحَقُّ الشُّرُوطِ أَنْ تُوفُوا بِهِ مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ». په شرطونو كې تر ټولو حقدار شرط چې بايد وفا پرې وشي هغه دى په كوم سره چې تاسو د ځان لپاره شرمګاوې (ښځې) حلالې ګرځولي دي (نكاح)...277

«الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ». دنيا د خوند اخيستلو ځيز دى، او د دنيا تر ټولو غوره شى چې خوند ورڅخه اخيستل كيږي؛ نېک صالحه مېرمن ده...278

ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه د ناڅاپه ليدو په اړه وپوښتل، نو هغه راته امر وكړ چې سترګې واړوم........279

رسول الله صلى الله عليه وسلم دوه برګ ښكرور پسونه قرباني كړل، په خپل لاس يې حلال كړل، بسم الله او الله اكبر يې پرې وويل، او خپله پښه يې د هغوى دواړو په ورمېږونو كېښودله...280

«لاَ تَلْبَسُوا الحَرِيرَ وَلاَ الدِّيبَاجَ، وَلاَ تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالفِضَّةِ، وَلاَ تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الآخِرَةِ». نرم او سخت ورېښمين كالي مه اغوندئ، او د سپينو او سرو زرو په پيالو كې څښاک مه كوئ، او مه يې په لوښو كې خوراک كوئ، ځكه دا د هغوى (كافرو) لپاره په دنيا او زموږ لپاره په آخرت كې دي...281

«رُفِعَ الْقَلَمُ عن ثلاثة: عن النائم حتى يَسْتَيْقِظَ، وعن الصبي حتى يَحْتَلِمَ، وعن المجنون حتى يَعْقِلَ». له درې ډوله خلكو څخه قلم پورته شوى دى: له ويده څخه تر هغه پورې چې راويښ شي، له كوچني څخه تر هغه پورې چې زلمى (بالغ) شي او له ليوني څخه تر هغه پورې چې په هوش راشي...282

رسول الله صلى الله عليه وسلم له قزع څخه منع فرمايلې ده...283

«أَحْفُوا الشَّوَارِبَ وأَعْفُوا اللِّحَى». بربتونه لنډ كړئ او ږيرې اوږدې كړئ...284

لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ، وَلَا الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ...284

يقينا چې په تاسو كې غوره هغه څوک دى چې ښه اخلاق ولري...286

«إنَّ المُؤمنَ ليُدرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِه دَرَجَةَ الصَّائِمِ القَائِمِ». بېشكه مؤمن په ښو اخلاقو سره د روژه نيوونكي او اعتكاف كوونكي درجې ته رسيږي...286

«أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ». په مؤمنانو كې تر ټولو د كامل ايمان لرونكي هغه دي چې ښه اخلاق ولري او په تاسو كې غوره هغه څوک دى چې له خپلو مېرمنو سره ښه وي...287

سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ، فَقَالَ: تَقْوَى اللهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ..........288

رسول الله صلی الله علیه وسلم تر ټولو خلکو د غوره اخلاقو لرونکی و..289

د الله جل جلاله د نبي صلی الله علیه وسلم اخلاق قرآن و..290

رسول الله صلی الله علیه وسلم به خوښول چې په بوټانو (پیزار) پښو کولو، سر ګمنځولو، پاکوالي او خپلو ټولو چارو کې په ښي (غړي یا اړخ) پیل وکړي..291

إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ..292

إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ..293

«لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ، مَنْ ضَارَّ ضَرَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ». نه ضرر رامنځته کول شته او نه بل چاته ضرر رسول، چا چې - بل ته - ضرر ورساوه نو الله تعالی به هغه ته ضرر ورسوي، او چا چې په نورو سختي وکړه الله تعالی به پرې سختي راولي..294

إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ..295

مه غوسه کېږه..296

«لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ». پیاوړی کس - په غېږ نیولو کې - چپه کوونکی ندی، بلکې پیاوړی هغه دی چې د غصې پر مهال خپل ځان کنټرول کړي..297

«أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ». په چا کې چې څلور خصلتونه وي هغه سوچه منافق دی او په چا کې چې له دغو څخه یو خوی هم وي په هغه کې د نفاق یو خوی دی تر دې چې پرې یې ږدي: کله چې خبرې کوي دورواغ وایي او کله چې تړون وکړي ماتوي یې، کله چې وعده وکړي وعده خلافي کوي او کله چې شخړه وکړي کنځلې کوي..297

«لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلاَ اللَّعَّانِ وَلاَ الفَاحِشِ وَلاَ البَذِيءِ». مومن پېغور ورکوونکی، لعنت ویونکی، فُحش ویونکی، او بد ژبی نه وي..299

حیا له ایمان څخه ده..300

«مَنْ حَجَّ لِلهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». کله چې یو سړی له خپل ورور سره مینه لري، نو هغه ته دې ووایي چې مینه ورسره لري..301

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ. هره نیکي صدقه ده..302

كُلُّ سُلاَمَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ..302

«لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ القِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ، وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ». د قیامت په ورځ به د بنده دواړه قدمونه له خپله ځایه پورته نه شي تر څو ترې د هغه د عمر په اړه پوښتنه وشي چې په څه کې یې تېر کړی، او د علم په اړه چې څه عمل یې پرې کړی، او د مال په اړه چې له کومې لارې یې تر لاسه کړی او په کومه لاره کې یې لګولی، او د بدن په اړه چې په څه کې یې زوړ کړی دی..304

«السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالمِسْكِينِ، كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوِ القَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ». د کونډې او مسکینانو پالنه کوونکی د هغه چا په څېر دی چې د الله په لاره کې جهاد کوي، او یا د هغه چا په څېر دی چې د شپې ولاړ وي (تهجد کوي) او د ورځې روژه نیسي..305

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ..306

«لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ». له ښېګڼې څخه څه شی سپک مه ګڼه، اګر که د خپل ورور سره په ورین تندي مخامخ شې..307

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ...................................307

«مَنْ لَا يَرْحَمِ النَّاسَ لَا يَرْحَمْهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ». څوک چې پر خلکو رحم نه کوي، الله تعالی به پر هغه رحم ونه کړي ...309

«الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحمنُ، ارحَمُوا أَهلَ الأرضِ يَرْحَمْكُم مَن في السَّماءِ». په رحم کوونکو باندې الله رحم کوي، تاسو د ځمکې پر خلکو رحم وکړئ هغه ذات چې په اسمانونو کې دی پر تاسو به رحم وکړي...309

«الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ». مسلمان هغه څوک دی چې نور مسلمانان یې د ژبې او لاس له ضرر څخه په امان کې وي او مهاجر هغه څوک دی چې هغه څه پرېږدي چې الله پاک ورڅخه منعه کړې وي 310

«حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ: رَدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ». د یو مسلمان پر بل مسلمان پنځه حقونه دي: سلام ته ځواب ویل، د ناروغ پوښتنه کول، د جنازې پسې تلل، بلنه منل، او د پرنجي پر مهال ورته (یرحمک الله) ویل..311

«لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ». تاسو به جنت ته داخل نه شئ تر څو مو چې ایمان نه وي راوړی، او تر هغه به مؤمنان نه شئ تر څو چې له یو بل سره مینه ونه لرئ، آیا زه تاسې ته د داسې یو څه لارښوونه ونه کړم چې که چېرته مو وکړ نو مینه به مو سره پیدا شي؟ په خپلو منځونو کې سلام خپور کړئ..312

یو سړي له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل: په اسلام کې کوم خوی ډېر غوره دی؟ هغه وفرمایل: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ». دا چې چاته خوراک ورکړې او په اشنا او نا اشنا سلام واچوې......313

أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟...314

الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ، خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ...................................316

«قَارِبُوا وَسَدِّدُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُوَ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ وَلَا أَنْتَ؟ قَالَ: وَلَا أَنَا، إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِيَ اللهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ». عمل له افراط او تفریط پرته بشپړوالي ته ورنږدې کړئ او یا یې بشپړ ادا کړئ، او پوه شئ چې هېڅوک به ستاسو څخه په عمل ونه ژغورل شي .«هغوی وویل: ته هم اې د الله رسوله؟ هغه وفرمایل» :زه هم نه، مګر دا چې الله مې په خپل رحمت او مهربانۍ کې پټ کړي..317

«مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ، حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ». جبریل- علیه السلام -راته همېشه په ګاونډي سره وصیت کاوه تر

دې چې ما ګمان وکړ د میراث مستحق به یې وګرځوي...320

«مَنْ رَدَّ عَنْ عِرْضِ أَخِيهِ رَدَّ اللهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». څوک چې د خپل ورور له عزت څخه دفاع وکړي، نو الله تعالی به د قیامت په ورځ د هغه له مخ څخه اور وګرځوي...321

«لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ». په تاسو کې هیڅوک مومن کیدلی نه شي؛ تر څو چې د خپل ورور لپاره هغه څه خوښ کړي چې د ځان لپاره یې خوښوي...321

«إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ». مهرباني او نرمي په هېڅ شي کې نه وي، مګر دا چې هغه ته وزن (عزت) ورکوي، او له هېڅ شي څخه نه لرې کيږي مګر دا چې هغه شی بدرنګوي...322

إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ، فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا...323

«يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَبَشِّرُوا وَلَا تُنَفِّرُوا». (پر خلکو) اسانتیا راولئ او سختي مه کوئ، زیری ورکړئ او خلک مه زړه توري کوئ...325

مونږ د عمر رضی الله عنه سره وو، هغه وویل: موږ له تکلف څخه منع شوي یو...326

«إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ». کله چې ستاسو څخه یو څوک خوراک کوي، نو په ښي لاس دې وخوري، او کله چې څښاک کوي، نو په ښي لاس دې وڅښي، ځکه چې شیطان په چپ لاس خوراک کوي او په چپ لاس څښاک کوي...327

اې هلکه، بسم الله ووایه، په ښي لاس خوراک کوه او له خپلې مخې څخه خوراک کوه...327

«إِنَّ اللهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا، أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا». یقینا چې الله جل جلاله له بنده څخه هغه مهال راضي کیږي کله چې هغه یوه مړۍ وخوري او بیا پرې د هغه ستاینه وکړي (الحمد لله ووایي) او یا یو ګوټ اوبه وڅښي او د هغه ستاینه پرې وکړي...329

یو سړي د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وړاندې په چپ لاس خوراک کاوه، نو ویې فرمایل: «كُلْ بِيَمِينِكَ، قَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ، قَالَ: لَا اسْتَطَعْتَ»...329

مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا، فَلْيَعْتَزِلْنَا- أَوْ قَالَ: فَلْيَعْتَزِلْ -مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ...330

«مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فَقَالَ: الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلاَ قُوَّةٍ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». څوک چې خواړه وخوري او ووایي :(الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلاَ قُوَّةٍ) .هغه الله لره ستاینه ده چې ماته یې دا خواړه راکړل پرته له دې چې کوم حرکت، حیله او یا ځواک ولرم، نو ټول مخکني ګناهونه به یې وبخښل شي 333

کله به چې رسول الله صلی الله علیه وسلم پرنجی کاوه، نو خپل لاس به یې په خوله کېښود او یا به یې خپلې جامې په خوله کېښودې او خپل غږ به یې ښکته کړ (یعنې د پرنجي پر مهال به یې خپل غږ کنترول کړ)...333

«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخَصُهُ، كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ». الله جل جلاله خوښ ګڼي چې له رخصتونو څخه یې ګټه واخیستل شي، لکه څرنګه چې له عزیمتونو څخه یې ګټه اخیستل کیږي...334

«مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ». د چا لپاره چې الله تعالی د خير اراده وکړي، نو هغه -په مصيبتونو سره - امتحانوي ..335

«مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ». هېڅ مسلمان ته ستوماني او رنځ، هېڅ غم او خفګان، هېڅ ضرر او غم نه رسيږي آن تر دې چې يو اغزی چې کله يې په پښه کې لاړ شي، مګر دا چې الله جل جلاله به يې ورته د ځينې ګناهونو کفاره وګرځوي........................336

«مَا يَزَالُ البَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ». نارينه مومن او ښځينه مومنه تر هغه پورې په خپل نفس، اولاد او مال کې امتحانيږي، تر څو چې له الله سره مخ شي او هېڅ ګناه پرې نه وي 336

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ 338

«إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا». کله چې بنده ناروغ يا مسافر شي، نو د هغه لپاره د هغه عمل سره برابر ثواب ليکل کيږي چې د اقامت او روغتيا په حالت کې يې کاوه..339

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ..339

مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ...340

لَا تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ لِتُبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ، وَلَا لِتُمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ...341

«خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ». په تاسو کې غوره هغه څوک دی چې قرآن زده کړي او نورو ته يې وښايي............342

دوی به له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه لس آيتونه زده کړل، نو تر هغه پورې به يې لس نور آيتونه ترې نه اخيستل تر څو به يې چې په هغوی علم او عمل نه و زده کړی، نو فرمايي: 343

مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا...344

«يقالُ لصاحبِ القرآن: اقرَأ وارتَقِ، ورتِّل كما كُنْتَ ترتِّل في الدُنيا، فإن منزلَكَ عندَ آخرِ آية تقرؤها». د قرآن څښتن - حافظ، لوستونکي او پرې عمل کوونکي - ته به وويل شي: لوله، او پورته خېژه، يقينا چې ستا مقام د وروستني آيت سره دی چې ته به يې لولې...345

إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ...346

أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ؟ 346

«تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقُلِهَا». دا قرآن (په سينو کې د ساتلو په موخه) وخت په وخت ولولئ، ځکه په هغه ذات قسم دی چې د محمد - صلی الله عليه وسلم - روح د هغه په لاس کې دی چې دا (له انسان څخه) په تېښته کې له هغه اوښ څخه ډېر تېز دی چې په ګونډه کې ولکه شوی وي 346

«لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ». له خپلو کورونو څخه هديرې مه جوړوئ، يقينا چې شيطان له هغه کور څخه تښتي چې د بقرې سورت پکې لوستل کيږي...347

اې ابو المنذره، ته پوهيږې چې د الله په کتاب کې تاسره کوم آيت تر ټولو لوی دی؟» وايي: ما وويل :{اللهُ لا إِلَهَ إِلا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}[البقرة255 :]. الله (چې دی) نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټولې نړۍ انتظام

کوونکی دی. وايي: نو زه يې په سينه کې ووهلم او ويې ويل: په الله قسم، چې علم دې درته مبارک شي (علم دې درته اسان شي) اې ابو المنذره 348

«مَنْ قَرَأَ بِالْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ». څوک چې په شپه کې د سورت البقرې دوه وروستي آيتونه ولولي، د هغه لپاره بسنه کوي 349

الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ 350

رسول الله صلى الله عليه وسلم به په هر حالت کې الله جل جلاله ياداوه 351

«لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللهِ تَعَالَى مِنَ الدُّعَاءِ». هيڅ شی د الله تعالی په نيز له دعا څخه زيات عزتمن ندی 352

رسول الله صلى الله عليه وسلم به اکثره دا ويل چې: يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ، اې د زړونو اړوونکيه ذاته! زما زړه په خپل دين ثابت کړه 352

اللهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي 354

يا الله! زه له تانه په دنيا او آخرت کې د سلامتيا سوال کوم، يا الله! زه له تانه په خپل دين، دنيا، کورنۍ او مال کې د بخښنې او سلامتيا سوال کوم، يا الله! زما شرمگاه - او يا شرمگاوې په پرده کې وساته، او زما ويره په امن بدله کړه، يا الله زما د مخې، زما د شا، زما د ښي اړخ، زما د چپ اړخ، زما د پاسه او د لاندې له خوا زما ساتنه وکړه، او ستا په لويۍ پناه نيسم له دې چې د لاندې له خوا ترور شم 355

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ 357

«إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَخْلَقُ فِي جَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلَقُ الثَّوْبُ الْخَلِقُ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ أَنْ يُجَدِّدَ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ». ستاسو څخه د يو چا په زړه کې ايمان داسې کمزوری کيږي لکه څرنگه چې جامې - په اغوستلو سره - زړيږي، نو له الله تعالی څخه وغواړئ چې ايمان مو په زړونو کې تازه کړي 359

«ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا». د ايمان خوند هغه چا څکلی دی چې په دې راضي وي چې الله تعالى يې رب، اسلام يې دين او محمد صلى الله عليه وسلم يې رسول دی 360

«لَا تَدَعَنَّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ». اې معاذه! زه تاته سپارښتنه کوم چې د هر لمانځه په پای کې مه پرېږده چې ووايې: اې الله، ستا په يادولو، ستا په شکر ادا کولو او ستا په ښه عبادت کولو کې راسره مرسته وکړې 361

«أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ». بنده د سجدې پر مهال خپل رب ته تر ټولو ډېر نږدې وي، نو ډېره دعا وکړئ 362

د رسول الله صلى الله عليه وسلم تر ټولو زياته دعا به دا وه: "اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ". اې الله زموږ ربه، موږ ته په دنيا او اخرت کې خير راکړه، او د اور له عذابه مو وساته 363

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَأَرْفَعِهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ 364

لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ..366

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ كُلَّ لَيْلَةٍ جَمَعَ كَفَّيْهِ، ثُمَّ نَفَثَ فِيهِمَا فَقَرَأَ فِيهِمَا :{قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ}، وَ {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ}، وَ{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ} 369

د استغفار وييلو سرداره دعا..370

اللهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ..372

مَنْ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ، فِي الْأَرْضِ، وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَمْ تُصِبْهُ فَجْأَةُ بَلَاءٍ، حَتَّى يُصْبِحَ..374

صبا او بېگاه{قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ}، او معوذتين درې درې ځلې وايه، نو د هر څه نه به درته بسنه کوي (د هر شر او افت نه به په امان کې وې)..375

«اللهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ». اې الله! زه ستا له غضب څخه ستا په رضايت او ستا له عذاب څخه ستا په بخښنې پناه غواړم، او له تا نه پر تا پناه نيسم، او زه پر تا ستاينې نه شمېرم (دومره ستاينه دې نه شم کولی) لکه څومره چې تا پر خپل ځان ستاينه کړې ده (لکه څومره چې ته د ستاينې وړ يې)..376

«أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ للهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ». الله - جل جلاله - ته تر ټولو محبوبې ويناوې څلور دي: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، دا مهمه نده چې تاسو په کومه يوه پيل کوئ..378

مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مِرَارٍ..379

كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ..380

«مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ، حُطَّتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». څوک چې په ورځ کې سل ځلې (سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ)، ووايي، يعنې خاص الله لره پاکي او ستاينه ده، نو د هغه گناهونه به توی شي، که څه هم د سمندر د ځگ په څېر وي..381

الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ- أَوْ تَمْلَأُ -مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ 381

«لَأَنْ أَقُولَ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ للهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ. دا چې : (سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ)» ووايم؛ دا راته له هر هغه څه نه غوره دي چې لمر پرې راختلی دی...............383

«أَفْضَلُ الذِّكْرِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ: الْحَمْدُ لِلهِ». تر ټولو غوره ذکر : لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ دی، او تر ټولو غوره دعا: الحمد لله ده..384

«مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ». څوک چې يو ځای کې ته راغی (تم شو) شو او بيا يې وويل :(أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ) زه د الله جل جلاله په بشپړو کلمو سره د هغه څه له شر څخه پناه غواړم چې هغه پيدا کړي دي. نو هېڅ شی به هغه ته زيان ونه رسوي تر څو يې چې نوموړی

ځای پرېښې نه وي...385
«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَقُلِ: اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ». كله چې ستاسو څخه يو څوک جومات ته ننوت نو ودې وايي :اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، يعنې اې الله! ماته ستا د رحمت دروازې پرانيزه، او كله چې راووځي نو ودې وايي :اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ. يعنې اې الله! زه ستا څخه ستا د فضل غوښتنه کوم...386
إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ، فَذَكَرَ اللهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: لَا مَبِيتَ لَكُمْ، وَلَا عَشَاءَ.............................387

نبوي احاديث د شريعت له سرچينو څخه دويمه سرچينه ده، الله تعالی فرمايلي:

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى (3) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى(4)}

(او دی له خپل خواهش نه خبرې نه کوي، دا له وحي پرته بل څه نه دي چې ورته رالېږل کېږي). [النجم: 3-4].

د حديثونو له موسوعې څخه د دې ټولګې په ټاکلو کې هغه حديثونه - له لنډې تشريح، د معناوو وضاحت او استدلال سره - غوره شوي چې جامع دي او يو مسلمان ورته د خپل دين او دنيا په چارو کې اړتيا لري، سربېره پر دې د نړۍ ټولو مشهورو ژبو ته ژباړل شوي تر څو يې منځپانګه ګټوره وي او د رسول الله ﷺ سنت ټول بشريت ته د هغوی په ژبو ورسيږي.

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com
9 786038 524992